

دو قرن با مطبوعات زبان فارسی از کشور در قاره آسیا

تهیه و تدوین: مهدی جعفری خانقاه

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
با همکاری
مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها

شابک ۹۶۴-۴۴۶-۱۱۶-۹

ISBN 964-446-116-9

دو قرن با مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا

تهران ۱۳۸۳
۹
۱

١١٩٥٠

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
تاسیس ۱۳۰۵
کتاب: ۱۱۹۵۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دو قرن با مطبوعات

فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا

(جلد اول)

۱۷۸۰ - ۱۹۹۹ م

تهیه و تدوین: مهدی جعفری خانقاه

مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها

با همکاری

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

جعفری خانقاه، مهدی

دو قرن با مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا ۱۷۸۰-۱۹۹۹ م / تهیه و تدوین مهدی جعفری خانقاه. - تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ۱۳۸۳.

ج.

ISBN: 964-446-116-9 (ج. ۱)

۱۸۰۰۰ ریال.

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۳۰۴] - ۳۱۵.

۱. نشریات ادواری فارسی - آسیا - راهنماها. ۲. نشریات ادواری آسیایی - راهنماها. ۳. نشریات ادواری فارسی - راهنماها. الف. سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. ب. ایران. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها. ج. عنوان.

۰۵۹/قا

۷۹دج/۷۶۹۵۷Z

۱۳۸۳

کتابخانه ملی ایران

۸۳-۱۴۸۲م

ISBN: 964-446-116-9

شابک: ۹۶۴-۴۴۶-۱۱۶-۹

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

دو قرن با مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا (۱۷۸۰-۱۹۹۹م)

تهیه و تدوین: مهدی جعفری خانقاه
نظارت فنی: احمد امیرگانی، پرویز بختیاری
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

ناشر: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران با همکاری
مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها

لیتوگرافی: میثاق
چاپ و صحافی: دانا
تاریخ انتشار: ۱۳۸۳
قیمت: ۱۸۰۰۰ ریال

انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
ساختمان گنجینه اسناد، بزرگراه شهید حقانی، مقابل استادیوم ورزشی شهید کشوری،
تهران ۱۵۴۸۶، تلفن: ۲۲۵۵۸۶۸؛ دورنگار: ۲۹۰۰۲۷۹
نمایشگاه و فروشگاه
میدان ولی عصر (عج)، خیابان شقایق، خیابان به آفرین، شماره ۶۰، تلفن: ۶۴۹۱۹۴۶

فهرست مطالب

در آمد.....	۷
معرفی نشریات.....	۱۸
معرفی بولتن‌ها.....	۲۳۲
فهرست اعلام.....	۲۴۱
کتابنامه.....	۲۶۲

درآمد

زمانی که فردی انگلیسی به نام جیمز هیکی اولین روزنامه انگلیسی زبان هند را به نام بنگال گازت (هیکیز گازت) در ژانویه ۱۷۸۰ تا ۳۰ مارس ۱۷۸۲ م هر هفته در کلکته در چاپخانه هند شرقی منتشر کرد و بخش‌های مختصری از ستون‌های روزنامه را به زبان فارسی اختصاص داد، شاید هرگز به این موضوع نمی‌اندیشید که روزی اقدام وی منشأ و سرآغاز انتشار مطبوعات فارسی زبان در سراسر جهان باشد. به‌طوری که بعد از هندوستان، گرجستان قفقاز دومین، ایران سومین و افغانستان چهارمین کشورها از میان کشورهای فارسی زبان بودند که روزنامه‌نگاری فارسی در آنها ظهور و بروز یافت.

اما این حقیقت که آیا هندوستانی یا اخبار هندوستانی نخستین روزنامه مستقل فارسی است یا خیر هنوز کاملاً بر ما روشن نیست و لیکن برخی منابع، هندوستانی یا اخبار هندوستانی که به سال ۱۸۱۰ م در کلکته انتشار یافت و ناشر آن فردی به نام مولوی اکرام علی بود را نخستین روزنامه مستقل فارسی هند معرفی کرده‌اند. به این ترتیب روزنامه هفتگی مرآت الاخبار که در کلکته از بیستم آوریل ۱۸۲۲ تا اوت ۱۸۲۳ م روزهای جمعه منتشر می‌شد را باید دومین روزنامه سراسر فارسی هند پس از هندوستانی یا اخبار هندوستانی دانست. این روزنامه توسط اندیشمند معروف، رام موهن رأی «پایه‌گذار آموزش و پرورش نوین در هند» انتشار می‌یافت.

بدین صورت با آغاز انتشار روزنامه‌های مستقل و غیرمستقل فارسی در هند، روزنامه‌نگاری فارسی شکل جدی‌تری به خود گرفت. گرچه استعمار انگلیس زمینه‌ها و بسترهای لازم را برای انتشار روزنامه‌های دو زبانه انگلیسی - فارسی در هند فراهم ساخت و صنعت روزنامه‌نگاری انگلیسی را برای این سرزمین به ارمغان آورد اما نباید از نظر دور داشت که زبان متداول آن دوره زبان فارسی بود و اهمیت این زبان بود که آنان را وادار

ساخت تا در کنار مطالب روزنامه‌های انگلیسی زبان خود بخش‌هایی از ستون‌های خود را به فارسی اختصاص دهند. بخش‌های فارسی این روزنامه‌ها شامل آیین نامه‌ها و احکام دولتی بود که جنبه اطلاع‌رسانی برای مردم را داشت.

همان‌طور که پیشتر گفته شد، پس از بنگال گزات (هیکیز گزات)، روزنامه‌های مستقل و غیرمستقل فارسی زبان (وابسته به کمپانی هند شرقی) پای بر عرصه ظهور گذاردند و علیرغم مبارزه آشکار استعمار انگلیس با زبان فارسی همچنان به حیات خود ادامه دادند. در این میان روشنفکران هندی که برخی از آنان نیز مسلمان بودند، با درک درست این پدیده ارتباطی، تلاش کردند تا از این وسیله ارتباطی برای مبارزه با استعمار و تنویر افکار عمومی بهره جویند.

درخصوص دومین تجربه روزنامه‌نگاری فارسی در گرجستان قفقاز باید اشاره داشت که ماهیت شکل‌گیری روزنامه‌نگاری قفقاز شباهت زیادی با ماهیت روزنامه‌نگاری در هندوستان دارد، زیرا در منطقه قفقاز همانند آنچه در هندوستان گذشت، این استعمار بود که در پدید آوردن روزنامه‌نگاری فارسی در این سرزمین نقش آفرینی کرد. نخستین روزنامه‌ای که در قفقاز پدید آمد زمانی بود که استعمار روسیه بر این سرزمین سیطره داشت و با «اجازه با رون روزن فرمانروای قفقاز و کنت نسلرود وزیر امور خارجه، یک کارمند عالی رتبه روس به نام سانکوفسکی، روزنامه رسمی تفلیسکی و دوموستی (اخبار تفلیس) را در ژوئن ۱۸۲۸ م به دو زبان روسی و گرجی منتشر ساخت و دو سال بعد، یعنی از آغاز ۱۸۳۰ م (۱۲۴۵ یا ۱۲۴۶ ق / زمستان ۱۲۰۹) ضمیمه فارسی آن را نیز نشر داد.»

لازم به توضیح است که در این سرزمین پیش از انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ که زبان فارسی رواج داشت، نشریات زیادی به زبان فارسی توسط احزاب و گروه‌های سیاسی مخالف حکومت وقت ایران به دست نشر سپرده شد. اندیشه‌های آنان متأثر از آموزه‌های سوسیال دموکراسی بود و مخاطبان این نشریات را طبقه کارگر و رنجور ایرانی تشکیل می‌داد که برای ادامه زندگی سخت‌ترین مشاغل را به جان می‌خريدند.

اما سومین تجربه روزنامه‌نگاری فارسی در ایران مصادف با دوره پادشاهی محمدشاه و دوره صدارت حاج میرزا آقاسی بود. در این دوره کاغذ اخبار در رمضان ۱۲۵۲ (دهه اول ژانویه ۱۸۳۷ / نیمه دی ۱۲۱۵) در دو صفحه به صورت چاپ سنگی در تهران منتشر شد که میرزا صالح شیرازی انتشار آن را برعهده داشت.

به لحاظ پیشینه تاریخی مطبوعات ایرانیان خارج از کشور، اختر اولین نشریه منظم

ایرانیان به حساب می‌آید که در ۱۶ ذیحجه ۱۲۹۲ (۱۳ ژانویه ۱۸۷۵ / دی ۱۲۵۴) در اسلامبول به چاپ رسید.

باید گفت با آمدن صنعت روزنامه‌نگاری در ایران، روند شکل‌گیری مطبوعات ایرانیان خارج از کشور در حوزه آسیا و منطقه قفقاز جریان یافت که می‌توان یکی از علت‌های به‌وجود آمدن آن را بسترهای خودکامگی و استبداد داخلی و به طبع جو سانسور و خفقان برای اصحاب مطبوعات ارزیابی کرد.

طی تحقیقات به‌عمل آمده بیشترین فعالیت مطبوعاتی ایرانیان مهاجر در حوزه آسیا و منطقه قفقاز در کشورهای آذربایجان، ازبکستان، ترکمنستان، ترکیه، ژاپن، عراق، گرجستان و هندوستان صورت گرفته است.

هر چند که انتشار مطبوعات ایرانیان خارج از کشور در آسیا روند کندی را پشت سر نهاد اما انتشار مطبوعات ایرانیان مهاجر در کشورهای اروپایی و آمریکایی طی سال‌ها و دوره‌های بعد، حاکی از روند روبه رشد و صعودی این نشریات دارد که در جای خود اشاره‌ای کوتاه به آن خواهیم کرد.

افغانستان چهارمین کشور از میان کشورهای فارسی زبان بود که برای نخستین بار روزنامه‌نگاری فارسی در آن شکل گرفت. در زمان امیر شیرعلی خان، پادشاه وقت افغانستان به توصیه سید جمال الدین اسدآبادی، روزنامه‌ای تحت عنوان شمس‌النهار در کابل به‌وجود آمد که خود نیز اداره آن را برعهده داشت.

نخستین شماره شمس‌النهار در هفته آخر شعبان ۱۲۹۰ (هفته سوم اکتبر ۱۸۷۳ / هفته چهارم مهر ۱۲۵۲) به چاپ رسید. به این ترتیب انتشار روزنامه شمس‌النهار به فاصله ۳۷ ساله روزنامه‌نگاری افغانستان با روزنامه‌نگاری ایران و فاصله ۹۳ ساله آن با روزنامه‌نگاری فارسی در هند، پایان بخشید. با حمله انگلیسی‌ها به کابل این روزنامه نیز به محاق تعطیلی گرفتار آمد. در طی ۱۳۰ سال عمر روزنامه‌نگاری در افغانستان، روزنامه‌نگاری این کشور نظام‌های مختلف دیکتاتوری، دموکراسی، کمونیستی، جهادی و انقلابی، دوره طالبان و دوره حکومت انتقالی را تجربه کرده است که بررسی آن‌ها فرصت و مجال دیگری می‌طلبد. تا امروز که بیش از دو قرن از عمر مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور می‌گذرد، بیش از ۲۵۰۰ عنوان نشریه فارسی زبان در گوشه و کنار جهان انتشار یافته است که اطلاعات ما در این باره کامل و دقیق نیست. در پژوهش حاضر که در برگیرنده مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا و منطقه قفقاز از آغاز تا سال ۱۹۹۹ م است، بیش از ۱۰۰۰ عنوان

نشریه منتشر شده است.

در طی دو قرن گذشته مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا، فراز و نشیب‌های زیادی را به خود دیده است به طوری که مهمترین چالشی که مطبوعات با آن روبرو بوده‌اند، نبود آزادی بیان و قلم، جو سانسور و خفقان و سایه ارباب و وحشت بر سر آنان بوده است.

با توجه به شرایطی که بر مطبوعات مستقل فارسی زبان قاره آسیا حاکم بود، دست‌اندرکاران آن، مهاجرت را به عنوان آخرین گزینه برای حفظ جان خویش و ادامه مبارزه انتخاب می‌کردند. اگر اغراق نباشد تنها چیزی که طی این دو قرن گذشته حضور شاداب و پر نشاط مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا را با خطر مواجه می‌ساخت و تیشه بر ریشه آن می‌زد، سایه دیکتاتوری (از نوع فرنگی یا ایدئولوژی حکومتی) بر سر آنان بود. از این رو می‌بینیم که اصحاب مطبوعات مرزهای جغرافیایی را در هم می‌نوردیدند و در کشورهای همسایه یا کشورهای اروپایی و آمریکایی که امنیت و آزادی در آنجا جاری و ساری بود، سکنا می‌گزیدند تا در بیداری افکار عمومی ملت خود، به ایفای نقش بپردازند. نمونه بارز آن نشریات فارسی زبان افغانستانی‌ها از سال ۱۳۵۷ به این سو است که شاید در وهله نخست وجود امنیت، زبان و باورهای مشترک دینی و داشتن مرزهای جغرافیایی مشترک برای آنها بیش از هر چیز دیگر حائز اهمیت بود که توانستند در ایران و پاکستان نشریات متعددی را به چاپ رسانند؛ و از سوی دیگر در کشورهای اروپایی و آمریکایی به خاطر وجود آزادی بیان، مطبوعات فارسی زبان متنوعی را تأسیس نمایند.

بنابراین گستره انتشار نشریات فارسی زبان خارج از کشور در طول سالیان گذشته فقط قاره آسیا را در برنگرفت بلکه دامنه آن به کشورهای اروپایی، آفریقایی، آمریکایی، حتی استرالیا کشیده شد.

بر اساس آمارهای موجود^(۱) طی سال‌های ۱۳۵۷ - ۱۳۸۲ بیش از ۱۵۰۰ عنوان نشریه فارسی زبان توسط مهاجران ایرانی، افغانستانی‌ها و... در خارج از کشور به چاپ رسیده که عمده این نشریات توسط مهاجران ایرانی در اروپا و آمریکا انتشار یافته‌اند. و در حال حاضر توسط مهاجران ایرانی بین ۴۰۰ تا ۵۰۰ عنوان نشریه فارسی زبان در حال انتشار است.

۱. این آمار در بانک اطلاعات نشریات فارسی زبان خارج از کشور مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها موجود است که البته هنوز شکل تکامل یافته‌ای به خود نگرفته است.

طی دو قرن گذشته، عواملی که به صورت مستقیم در تأسیس و ایجاد نشریات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا و منطقه قفقاز نقش داشته‌اند به ترتیب عبارتند از: انگلیسی‌ها، هندی‌ها، مهاجران ایرانی، افغانستانی‌ها و تاجیک‌ها. در کنار آنها نباید نقش مراکز دولتی و غیردولتی، مؤسسه‌ها و سازمان‌های بین‌المللی که سهم هر چند کوچکی را در انتشار نشریات فارسی زبان برعهده داشته‌اند، به فراموشی سپرد.

از مجموع ۷۱۵ عنوان نشریه‌ای که شناسنامه آنها در این کتاب گردآمده است به ترتیب حروف الفباء در آذربایجان ۱۳ عنوان، ازبکستان ۸ عنوان، افغانستان ۲۸۹ عنوان، امارات متحده ۱ عنوان، اندونزی ۱ عنوان، بنگلادش ۱ عنوان، پاکستان ۲۴۹ عنوان، تاجیکستان ۱۴ عنوان، تایلند ۱ عنوان، ترکمنستان ۹ عنوان، ترکیه ۱۴ عنوان، چین ۱ عنوان، ژاپن ۴ عنوان، عراق ۹ عنوان، عربستان ۱ عنوان، قزاقستان ۱ عنوان، کویت ۲ عنوان، گرجستان قفقاز ۷ عنوان، لبنان ۳ عنوان و هندوستان ۸۵ عنوان نشریه انتشار یافته که مکان ۲ عنوان از نشریات نامعلوم است. در این میان بیشترین سهم در انتشار نشریات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا را افغانستانی‌ها و در سراسر جهان را ایرانیان مهاجر به خود اختصاص داده‌اند. علی‌رغم تصور عده زیادی از مردم، افغانستانی‌ها نقش پویا و فعالی را در زمینه انتشار مطبوعات فارسی زبان در جهان به‌ویژه در قاره آسیا داشته‌اند.

دور از ذهن نیست که اگر بگویم از آغاز روزنامه‌نگاری در افغانستان تا سال ۱۳۵۷، بیش از ۵۰۰ عنوان نشریه فارسی زبان در داخل و خارج از افغانستان (حوزه آسیا) تأسیس شده است. با کودتای ثور (اردیبهشت) ۱۳۵۷ که منجر به روی کار آمدن حزب دموکراتیک خلق افغانستان گردید و متعاقب آن با اشغال افغانستان توسط ارتش اتحاد جماهیر شوروی سابق، زمینه‌های مهاجرت بزرگ افغانستانی‌ها در سال ۱۳۵۸ به‌وجود آمد. با شروع فصل مهاجرت نشریات زیادی از طیف‌های مختلف افغانستانی پای بر عرصه ظهور گذاشت. به‌طوری که از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۸۱ بیش از ۲۰۰ عنوان^(۱) نشریه فارسی زبان در ایران انتشار داده و از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۲ بیش از ۶۰۰ عنوان^(۲) نشریه فارسی زبان در جهان منتشر نموده‌اند. در حال حاضر در این کشور ۳۰۰ عنوان نشریه به چاپ می‌رسد.

باید دانست که همواره عمر مطبوعات مستقل فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا از

۱. مراجعه شود به کتاب نشریات فارسی زبان مهاجران افغانستانی در سراسر جهان (۱۳۵۷ - ۱۳۸۱) /

معین‌الدین محرابی - مهدی جعفری خانقاه

۲. همان منبع

دوام و قوام کمتری برخوردار بود و این بسته به نوع نظامی بود که این نشریات در آنها می‌روئیدند. اگر با نظام‌های آزادی‌گرا و پایبند به دموکراسی روبرو می‌شدند، همین که می‌آمدند خود را با شرایط جدید وقف دهند، ناگهان عمر آن نظام به سر می‌آمد و اگر با نظام‌های دیکتاتوری خود را مواجه می‌دیدند، سرنوشت آنها نیز از پیش معلوم بود؛ زیرا به سرعت زیر تیغ سانسور و حذف مخالفان قرار می‌گرفتند.

اما مشکلاتی که در پیش روی نشریات فارسی زبان چاپ اروپا و آمریکا قرار داشت، چنین نبود بلکه معمولاً آنان با مشکلات مالی و صنفی روبرو بوده که هنوز هم کماکان با آن دست به گریبان هستند.

شاید تنها انگیزه‌ای که دست‌اندرکاران نشریات فارسی زبان حوزه آسیا را طی دوره‌های مختلف تاریخی وادار می‌ساخت تا به کشورهای غربی مهاجرت نمایند گذر این جوامع از آب شور استبداد و دیکتاتوری به سوی دریای شیرین آزادی بود.

روش پژوهش

بیش از دو قرن از عمر مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا و منطقه قفقاز می‌گذرد ولی متأسفانه تاکنون آمار دقیق و درستی که به ما نشان دهد، از آغاز تا به امروز چه تعداد نشریه در کدام کشورها به چاپ رسیده وجود ندارد و اگر به درستی در این باره اطلاعات کاملی در دست نباشد، آنچه بر سر تاریخ مطبوعات ایران به لحاظ آشفستگی و نادرستی گذشت، بر سر مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور نیز شاهد خواهیم بود. و همچنان این رویه در مورد مطبوعات چاپ خارج با تکرار اشتباه دیگران به آیندگان منتقل خواهد شد.

از سوی دیگر برای کشورمان به عنوان مادر کشورهای فارسی زبان در جهان، خوشایند نیست که آمار دقیقی از نشریات فارسی زبان در سراسر جهان (فارغ از نگاه موافق یا مخالف) بدست ندهد و از کارنامه فارسی زبانان در عرصه مطبوعات خارج از کشور اطلاعی نداشته باشد و شاهد آن باشیم تا روزی بیگانگان برای ما کارنامه مطبوعات فارسی زبان را تهیه نمایند. همان‌طور که گفته شد چون تاکنون درباره مطبوعات فارسی زبان خارج از ایران در قاره آسیا و منطقه قفقاز آمار دقیقی در دست نبود، ملاک انتخاب را نشریات مستقل و غیرمستقل فارسی زبان قرار داده و مبدأً جستجو و تحقیق خود را اولین روزنامه منظم انگلیسی زبان چاپ هند که بخش‌هایی از ستون‌های آن به مطالب فارسی اختصاص داشت،

یعنی از سال ۱۷۸۰م تا ۱۹۹۹م در نظر گرفته و به حول قوه الهی توانستم مجموعه اول را در قالب معرفی شناسنامه‌ای و توصیفی ۷۱۵ عنوان نشریه فارسی زبان (خط عربی) ارائه دهم. امید است مجموعه دوم که دربرگیرنده اطلاعات تکمیلی‌تر از مجموعه اول است و به معرفی نشریات جدید تا پایان سال ۱۳۸۳ می‌پردازد، هر چه زودتر از چاپ بیرون آید.

در مجموعه اول، روش کار بر پایه مشاهده عینی نشریات، بررسی مقالات و فهرست‌های موجود و کتاب‌های تاریخی بنا نهاده شد. از این‌رو، هر سند و مدرکی را که نشانی از نشریات فارسی چاپ خارج در قاره آسیا و منطقه قفقاز در آن یافت می‌شد با اشتیاق تمام از نظر گذرانده و در پرونده‌های جداگانه گرد آوردم.

درباره نشریاتی که پیشینه تاریخی آنها به گذشته‌های دور باز می‌گردد، منابع و اطلاعات جامع موجود بود اما دسترسی به آن دسته از نشریات معاصر، به خصوص نشریات افغانستانی‌ها که برخی از آنها در اثر جنگ و مهاجرت از بین رفته و آرشیو منظمی از آنها وجود ندارد، کار بسیار مشکلی بود. یکی از راه‌های موجود، مراجعه به آرشیو شخصی افراد، احزاب و گروه‌های سیاسی و دست‌اندرکاران مطبوعات افغانستانی در ایران بود که ضمن شناسایی ایشان از طریق دوستان بزرگوار امکان استفاده از این نشریات مقدور و مهیا گشت.

نتیجه آن که، زمینه مطالعه و بررسی بیش از ۱۰۰ عنوان نشریه فارسی زبان فراهم شد. در پاره‌ای از موارد نیز استفاده موردی از کتابخانه‌ها و مراکز علمی موجود در کشور میسر گشت - که از آن جمله می‌توان به کتابخانه ملی ایران، کتابخانه آستان قدس رضوی و آرشیو نشریات فارسی زبان خارج از کشور مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها^(۱) اشاره کرد. بسنده نکردن تمام و کمال به منابع ضعیف در زمینه تاریخ مطبوعات و حداقل امکان مراجعه به نشریات و منابع خارج از کشور، این امکان را به وجود آورد تا نشریاتی که برای علاقمندان و پژوهشگران عرصه تاریخ مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا و منطقه قفقاز نا آشنا و گمنام بود، معرفی و اطلاعات شناسنامه‌ای آنها در دسترس محققان قرار گیرد.

منابع تاریخی

منابع تاریخی و پژوهشی که در حوزه تاریخ مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره

۱. آرشیو مورد نظر بیشتر در برگیرنده نشریات فارسی زبان ایرانیان مهاجر از سال ۱۳۵۷ به بعد است.

آسیا در قالب کتاب، «تک نگاریها»، «فرهنگوارهها»، «فهرستوارهها» به چاپ رسیده یا دوره تاریخی خاصی را مدنظر قرار داده و یا به صورت «تک نگاری» پیرامون یک یا چند مجله و روزنامه نوشته شده است. نباید غافل ماند منابعی که در این حوزه وجود دارد بسیار اندک است.

اگر در مواردی اطلاعات دقیقی در مورد نشریه‌ای نیآورده‌ام و یا دسترسی به نشریه‌ای برایم مقدور نبوده، مجبور به استفاده از منابعی شده‌ام که دقت لازم را در معرفی نشریات به کار نبرده است. مثلاً کتاب «معرفی روزنامه‌ها، و جراید [و] مجلات افغانستان»، «وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان»، «تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان» و مجموعه مقالات نشریه دُردری در خصوص مطبوعات افغانستان و «شناسنامه مطبوعات ایران» و لیکن در مجموعه دوم سعی شده است که کمتر این منابع مورد استفاده قرار گیرد و همت خود را بر آن گذاشته‌ام تا حتی الامکان به اصل نشریات مراجعه نمایم.

باید گفته آید که همین منابع اندکی که در حوزه مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا وجود دارد و بعضاً ایرادات و اشکالات فراوانی بر آنها وارد است، در جای خود قابل ستایش و تقدیر است زیرا ضرورت توجه به این مقوله آنان را وادار ساخته تا در این حوزه به جستجو بپردازند.

اما در کنار نشریاتی که مورد دقت نظر قرار گرفت می‌توان از منابع ارزشمندی که از آنها در این پژوهش بهره‌ها جسته‌ام یاد کرد که از آن جمله کتاب تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی‌نویسان، سیرژورنالیزم در افغانستان (ج ۱)، تاریخچه مطبوعات شبه قاره، دانشنامه ادب فارسی (ادب فارسی در افغانستان) و The Baku Documents است.

درخصوص دسترسی به نشریات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا، علی‌رغم نداشتن پشتوانه مالی و حمایت دولتی، دست به دامان کسانی می‌شدم که می‌پنداشتم در آرشیو خصوصی آنان نشانی از نشریات مورد نظر وجود خواهد داشت که گاهی با جواب منفی آنان نیز مواجه می‌شدم.

اما در این میان کسانی بودند که جبران مافات کرده و امکان دسترسی به آرشیو شخصی برخی از دوستان را برایم فراهم می‌ساختند که جا دارد در اینجا از دوستان ارجمندم علی بهرامپور رئیس مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، دکتر محمدهاشم عصمت‌الهی روزنامه‌نگار افغانستانی، عوض علی اعتمادی از حزب وحدت اسلامی افغانستان، سیدمحمد مظفری مدیر فصلنامه دُردری (خط سوم)، محمدحسین خسرو پناه محقق و

پژوهشگر، دکتر محسن جعفری مذهب از کارشناسان کتابخانه ملی ایران تشکر و قدردانی نمایم.

زحمات بی‌شائبه آنان را هرگز فراموش نخواهم کرد و ادای حق محبت آنان بر من فرض واجب است و مراتب تشکر خود را از خانم ربابه طیرانی یوسف‌آبادی که زحمت حروفچینی این مجموعه را برعهده داشت، اعلام می‌نمایم.

برای اجرای مقصود و هدفی که در پیش گرفتم تلاش بسیار زیادی کردم ولی هرگز ادعایی ندارم که تمامی نشریات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا در این مجموعه را معرفی کرده و یا اینکه بیان کنم که این اثر از صحت و سلامت کامل برخوردار بوده و عاری از اشتباه و خطا است، بلکه اذعان دارم که این تلاش همچنان ادامه خواهد داشت تا انشاءالله در آینده بتوانم حداقل آمار درست و منطقی از نشریات فارسی زبان حوزه آسیا به دست دهم. من در این اثر، زمینه کار را به دست داده‌ام و امیدوارم که این حرکت سرفصل کارهای بزرگ برای کسانی باشد که بعداً می‌خواهند در زمینه تاریخ مطبوعات فارسی زبان حوزه آسیا، دست به نقد و بررسی بزنند. در این مجموعه همچنین سعی کرده‌ام از آوردن کلمات تجلیل و تفضیم درباره افراد و رجال بزرگ دوری جویم.

شیوه تدوین کتاب

مدخل اختیار شده در این کتاب براساس عنوان نشریه است. صورت تکمیلی و علایم به کار رفته در معرفی هر نشریه به ترتیب زیر اعمال شده است.

۱. ابتدا عنوان نشریه آمده و سپس در داخل پرانتز ( ) سال تأسیس نشریه منظور گردیده است.
۲. در زیر عنوان نشریه به ترتیب: محل انتشار، صاحب امتیاز، مدیر مسئول، سردبیر، ناشر، ترتیب انتشار، زبان، روش، قطع، تعداد صفحات و قیمت آمده است.
۳. موجودی: این بخش معرف محل نگهداری نشریه است. با این توضیح که این بخش اشاره به موجودی نشریاتی دارد که یا توسط نگارنده دیده شده و یا محل نگهداری آن از منابع مورد استفاده استخراج شده است.
۴. توضیح: در این بخش سعی شده است، با ارائه برخی اطلاعات جانبی محققین و پژوهشگران را در شناخت هر چه بیشتر نشریه یاری رسان باشد.
۵. منابع: این بخش راهنمای منابع و مأخذ هر نشریه است.
۶. نمایه: در پایان کتاب نمایه نام کسان (صاحبان امتیاز، مدیران مسئول و سردبیران) و

نمایه ناشران (سازمان‌ها، مؤسسات و احزاب) گنجانده شده است.

۷. یادآوری: در بخش نمایه‌ها برای سهولت در امر بازیابی اطلاعات، به جای استفاده از شماره صفحه از کد نشریه بهره گرفته شده است.

علایم اختصاری

ش: شماره (در صورتی که حرف اختصاری «ش» قبل از عدد آمده باشد. مانند: ش ۱۶ که اشاره به شماره ۱۶ دارد).

ش: شمسی (در صورتی که حرف اختصاری «ش» بعد از سال آمده باشد. مانند: ۱۳۷۶ ش، اشاره به سال شمسی دارد).

شپ: شماره پیاپی

ص: صفحه

م: میلادی

در خاتمه باید اضافه نمایم در نمایشگاهی که در سال گذشته همزمان با جشنواره مطبوعات با عنوان “مطبوعات فارسی زبان مهاجران افغانستانی در سراسر جهان” در نمایشگاه بین‌المللی برپاگردید و امسال نیز تحت عنوان “نمایشگاه مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا” در نمایشگاه بین‌المللی کتاب برگزار شد، بازدید کنندگان مصرانه و مجدانه طالب اطلاعاتی درباره نشریات فارسی زبان خارج از کشور بودند که خودگویای توجه این عزیزان به زبان فارسی فارغ از هر صنف و گروهی است. امید آنکه این کتاب برای علاقمندان به زبان فارسی، محققین و پژوهشگران عرصه مطبوعات، سیاستمداران عرصه فرهنگ مفید واقع گردد. باز تأکید می‌کنم که به واقع انتظار آن را ندارم که همه این مجموعه را به عین رضا و کمال ببینند و از خطاها و نقص‌های آن چشم‌پوشی نمایند.

مهدی جعفری خانقاه

اول آبان ۱۳۸۳

برابر با

۷ رمضان ۱۴۲۵ / ۲۲ اکتبر ۲۰۰۴

معرفی نشریات

۱. آذربایجان

محل انتشار: آذربایجان - باکو / ناشر: فرقه دموکرات آذربایجان / زبان: ترکی آذری - فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی / قیمت: ۱۰۰ ریال معادل یک مارک، ۷۰ سنت و یک روبل / تعداد صفحات: ۴ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۲۹۱۰ (مهر ۱۳۷۱)، ش ۲۹۳۷ - ۲۹۳۶ (دی - بهمن ۱۳۷۳).

توضیح: آذربایجان، ابتدا در سال ۱۳۲۰ ش در شهر تبریز انتشار یافت و سپس از سال ۱۳۲۶ ش در خارج از کشور انتشار خود را از سر گرفت. در شماره ۲۹۳۷ - ۲۹۳۶، بها نشریه ۵۰۰ ریال اعلام شده است. این نشریه که توسط ایرانیان انتشار می‌یابد توجه ویژه به مسایل و رویدادهای سیاسی ایران نیز دارد.
منابع: آذربایجان، ش ۲۹۱۰، مهر ۱۳۷۱ / ش ۲۹۳۷ - ۲۹۳۶، دی - بهمن ۱۳۷۳ / کتاب ماه، ش ۳۴، مهر ۱۳۷۹، ص ۱۵.

۲. آذربایجان جز لاینفک ایران (۲۷ ربیع‌الثانی ۱۳۳۶ / ۱۰ فوریه ۱۹۱۸)

محل انتشار: آذربایجان - باکو / سردبیر: علی قلی‌زاده / ناشر: فرقه (حزب) دموکراتیک ایران / ترتیب انتشار: دو هفته‌نامه / زبان: فارسی - آذربایجانی / روش: سیاسی - اجتماعی.
موجودی: آرشیو مرکزی تاریخ احزاب سیاسی و نهضت‌های اجتماعی - باکو، ش ۱ - ۱۳ (۱۹۱۸ م).

توضیح: به دلیل آنکه رهبران حزب دمکرات ایران در باکو غالباً از معلمان و کسبه خوشنام ایرانی بودند و ایرانیان نسبت به آنها اعتماد داشتند، حزب دمکرات در مدت زمان کوتاهی توانست تعداد زیادی از مهاجران ایزانی را جذب نماید. از این رو رهبری حزب دمکرات ایران برای انعکاس دیدگاه‌های خود تصمیم گرفت روزنامه آذربایجان جز لاینفک ایران، را منتشر نماید «که نام آن پاسخی بود به تبلیغات پان ترکستی حزب مساوات و متحدان عثمانی آنها که خواستار تجزیه آذربایجان بودند». در شماره اول این روزنامه درباره اهداف حزب دمکرات چنین آمده: این روزنامه می‌خواهد «کارگران و کسبه را به اقتضای عصر، معاصر کرده در میان آنها به دایره علم و معارف توسعه دهد. [این روزنامه] طرفدار فقیر کردن ثروتمندان و ضعیف کردن مقتدران نبوده، بلکه برعکس بر آن است تا به واسطه چاره‌جویی و گشودن راههای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی به ثروتمند شدن فقرا و مقتدر شدن ضعیفا کمک نماید...».

منابع: نگاه‌نو، ش ۴۳، زمستان ۱۳۷۸، ص ۶۰ / ۲۴ Baku documents,

۳. آذربایجان شوروی امروز (احتمالاً ۱۳۵۲ ش)

محل انتشار: آذربایجان - باکو / صاحب امتیاز: انجمن دوستی روابط فرهنگی آذربایجان با کشورهای خارجی - باکو / سردبیر: ولایت رستم‌زاده / ناشر: انجمن دوستی و روابط فرهنگی آذربایجان با کشورهای خارجی - باکو / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی - سیاسی / تعداد صفحات: متوسط ۴۰ ص.

موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش ۶ (شپ ۵۰)، شپ ۵۸ (۱۹۸۲ م).

توضیح: در شماره ۵۸ (۱۹۸۲ م) نام نشریه به **آذربایجان شوروی** تغییر یافته است. این نشریه به انعکاس وضعیت سیاسی، تاریخی و فرهنگی آذربایجان می‌پرداخت و روی هر جلد از آن اختصاص به فرهنگ، اقتصاد و مکان‌های باستانی آذربایجان داشت. نشریه علاوه بر زبان فارسی به زبان‌های آذربایجانی، روسی، ترکی، عربی، انگلیسی و فرانسوی نیز انتشار می‌یافت.

منابع: **آذربایجان شوروی امروز**، شپ ۵۸ (۱۹۸۲ م) / ش ۳ (۱۹۷۹ م) / **جهان‌کتاب**، ش ۱۰۳ - ۱۰۴، ص ۷.

۴. آرش (دهه ۱۳۵۰)

محل انتشار: هند / **صاحب امتیاز:** گروه جوانان و دانشجویان دمکرات ایران در هند / **ناشر:** گروه جوانان و دانشجویان دمکرات ایران در هند / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **روش:** سیاسی - اجتماعی / **قطع:** مجله‌ای.

توضیح: مسعود برزین این نشریه را یکی از تقریباً چهل نشریه‌ای می‌داند که در دهه ۵۰ علیه حکومت وقت در خارج از کشور انتشار می‌یافت. وی یادآور شده است که این نشریه در سال ۱۳۵۶ ش در حال انتشار بوده است.

منابع: **شناسنامه مطبوعات ایران**، ص ۱۰.

۵. آرمان مجاهد (۱۳۶۷ ش / ۱۹۸۸ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / **سرمدیو:** غوث‌الدین رحیمی / **ناشر:** آمریت عمومی غُندفرماندهی حضرت علی (ع) / **ترتیب انتشار:** نامنظم / **زبان:** فارسی / **روش:** خبری / **قطع:** (۳۳×۲۱ سانتی متر).

توضیح: **آرمان مجاهد**، تحت فرماندهی فضل احمد گرگ در تیراژ ۳۰۰ نسخه به شکل بولتن خبری با چاپ استنسیل منتشر می‌شد.

منابع: **تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان**، ص ۴۲۵ - ۴۲۶.

۶. آرمان مجاهد (فروردین و اردیبهشت ۱۳۶۲)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / **ناشر:** اتحادیه اسلامی ولایات سمت شمال افغانستان / **ترتیب انتشار:** نامنظم / **زبان:** فارسی - پشتو / **روش:** سیاسی - اجتماعی / **قطع:** (۳۰×۲۱ سانتی متر).

توضیح: **آرمان مجاهد**، در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید و بیشتر به درج اخبار و مقالاتی

پیرامون نبرد مجاهدین در جبهه‌های جنگ می‌پرداخت. این نشریه در سال ۱۳۶۴ ش (۱۹۸۵م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶- ۸، ص ۷۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۶۸ / شناسنامه احزاب و جریانات سیاسی افغانستان، ص ۵۹.

۷. آرمان وحدت

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - خبری.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶- ۸، ص ۸۷ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۶۵.

۸. آری (۱۲۷۸ ش)

محل انتشار: آذربایجان - باکو / مدیر مسئول: علی محمد علی اوف - داداش بنیادزاده / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - خبری.
منابع: شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۱۱.

۹. آریانا (۱۳۲۱ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: احمدعلی کهزاد / مدیر مسئول: علی احمد نعیمی، محمد ابراهیم خلیل، محمدحیدر ژوبیل، عتیق الله معروف / سردبیر: احمدعلی کهزاد / ناشر: انجمن تاریخ افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: تاریخی - ادبی / قطع: (۱۶×۳۴ سانتی‌متر) / قیمت: ۱۲ افغانی / صفحات: ۵۰-۶۰ ص.

موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، سال پنجم: ش ۷- ۱۲، سال ششم: (شپ ۵۵- ۷۲)، (اسد ۲۶- جدی ۱۳۲۷)، سال هفتم: ش ۶- ۱۲، سال یازدهم (شپ ۷۸- ۱۳۲)، (سرطان ۲۸- دلو ۱۳۳۱)، سال دوازدهم: ش ۱- ۳ و ۶ (شپ: ۱۳۳- ۱۳۵، ۱۳۷)، (دلو ۳۲- حمل ۳۳ و سرطان ۱۳۳۳)، سال سیزدهم: ش ۱۱- ۱۲ (شپ: ۱۵۵- ۱۵۶)، (جدی ۱۳۳۴)، سال چهاردهم: ش ۳- ۵ (شپ ۱۵۹- ۱۶۱)، (حمل - جوزا ۱۳۳۵).

کتابخانه ملی ایران، سال پنجم: ش ۷، سال ششم: ش ۱۲ (اسد ۱۳۲۶- جدی ۱۳۲۷).

توضیح: مجله آریانا، به مسائل تاریخ، جغرافیا، زبان و ادبیات، باستان‌شناسی، کتاب‌شناسی و فرهنگ عامه توجه داشت. مجله تا سال ۱۳۴۵ ش با ترتیب انتشار ماهنامه و از آن پس به

صورت دو ماهنامه انتشار یافت. با انحلال انجمن تاریخ افغانستان آریانا، نیز از انتشار باز ایستاد. در سال ۱۳۶۰ ش، مجله خراسان، به جای آریانا، منتشر شد. خراسان، هر سه ماه یکبار به همت بخش دری انستیتوی زبان و ادبیات آکادمی علوم به زبان فارسی به چاپ می‌رسید.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۹ - ۳۸ / دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۷ / فهرست مجله‌های موجود در کتابخانه ملی ایران، ص ۷ / فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۲ - ۳ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۱ / ۹۱ p, Baku documents

۱۰. آزاد (۱۳۱۷ ق / ۱۸۹۹ م)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / صاحب امتیاز: سیدجلال الدین حسینی کاشانی / مدیر مسئول: میرزا سید حسن کاشانی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی / قطع: (۲۰/۵×۳۳ سانتیمتر) / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: هفته‌نامه آزاد، با چاپ سنگی انتشار می‌یافت. میرزا سیدحسن کاشانی، برادر سیدجلال الدین موبد الاسلام، مدیر معروف حبل‌المتین، کلکته بود. میرزا سید حسن کاشانی به دلیل نمایندگی حبل‌المتین کلکته در تهران - دوره صدارت ثانوی امین السلطان (یا اتابک اعظم) و حملات این نشریه به صدراعظم، در معرض انتقام صدر اعظم بود. بعد از مدتی تحمل زندان، تبعید و از طریق مصر، پیش برادر خود در کلکته رفت. وی در آن دیار شروع به انتشار روزنامه‌های مفتاح‌الظفر و آزاد، نمود. روزنامه آزاد، به ضمیمه مفتاح‌الظفر، منتشر می‌شد. این روزنامه به نشر اخبار و مقالات سیاسی می‌پرداخت.

منابع: روزنامه‌های ایران از آغاز تا سال ۱۳۲۹ ه‍.ق، ص ۳۷ / تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۲، ص ۱۷۰ / تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۱، ص ۱۳۹ / با تشکر از پژوهشگر ارجمند آقای خسروپناه که اطلاعات ارزشمندی درخصوص این نشریه در اختیارم قرار دادند. / رسانه، ش ۲، تابستان ۷۹، ص ۱۰۷.

۱۱. آزاد افغانستان (۱۳۳۰ ش)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / ناشر: عبدالحی حبیبی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی / قیمت: اشتراک سالیانه ۱۰ روپیه، یک شماره ۳ آنه. موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش ۱۷ (۲۵ حمل ۱۳۳۱)، ش ۱۸ (اول ثور ۱۳۳۱).

توضیح: موسس آزاد افغانستان، عبدالحی حبیبی بود. متأسفانه دو شماره‌ای که از این نشریه در کتابخانه ملی موجود است، ناقص می‌باشد. در تیتیر صفحه سوم نشریه آمده است: «نوبت

حکومت جبر و فشار و زورگویی گذشته پس چاره کار چیست؟» و خطاب به پادشاه وقت افغانستان می‌نویسد که «مقام سلطنت را از امور اجرائیه و قوای ثلاثه تفکیک کرده و خود را معرض شکایات مردم و آفات اجرائیه نگرداند.» این نشریه مدافع نظام جمهوری و مخالف نظام پادشاهی بود. در شماره ۱۸ این نشریه، قانون اساسی ۱۳۰۹ افغانستان مورد انتقاد قرار گرفته است.

منابع: *آزاد افغانستان*، ش ۱۷، ۲۵ حمل ۱۳۳۱ / ش ۱۸، اول ثور ۱۳۳۱.

۱۲. *آزاد افغانستان* (۱۳۷۷ ش)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: عبدالرسول امین / مدیر مسئول: هیواد مل / سردبیر: هیواد مل / ناشر: مرکز مطالعات افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - اقتصادی - فرهنگی - پژوهشی / قطع: (۲۹×۴۱ سانتی متر) / قیمت: در پاکستان ۲ روپیه، در افغانستان، ۴۰ افغانی.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۱ - ۴ (فروردین - تیر ۱۳۷۷).

توضیح: نشریه *آزاد افغانستان*، پیش از این با نام *وفا*، ارگان اتحادیه نویسندگان افغانستان آزاد انتشار می‌یافت. در اواخر سال ۱۳۷۶ ش این اتحادیه منحل و *هفته‌نامه وفا*، پس از ۴۸ شماره از انتشار باز ایستاد و نام آن به *آزاد افغانستان* تغییر یافت. در *آزاد افغانستان*، از چاپ مطالبی که مغایر با اساسنامه مرکز مطالعات افغانستان بود پرهیز می‌شد. این نشریه موضوع سیاست، زن، مردم‌شناسی، شعر و داستان، معرفی و نقد کتاب، معرفی رجال علم و ادب افغانستان را محور کاری خود قرار داده بود.

منابع: *آزاد افغانستان*، ش ۱ - ۴، فروردین - تیر ۱۳۷۷ / دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۷.

۱۳. *آزادی* (فروردین ۱۳۷۰)

محل انتشار: افغانستان - کابل / سردبیر: غلام سخی‌غیرت / ناشر: حزب وطن / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی / قطع: (۳۱×۴۲ سانتی متر).

توضیح: *آزادی*، به دلیل اتخاذ مواضع تند بر علیه حکومت نجیب‌الله و گرایش به حزب اسلامی افغانستان و انتشار مقالاتی درباره حکمتیار توقیف و مدیر مسؤول آن روانه زندان شد و نشریه در ۲۲ مرداد ۱۳۷۰ (۱۳ اگست ۱۹۹۱) از ادامه انتشار باز ایستاد.

منابع: نشریه *دردری*، ش ۶ - ۸، ص ۸۷ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۰۶.

۱۴. آزادی (۱۲۸۸ ش / ۱۳۲۷ ق / ۱۹۰۹ م)

محل انتشار: ترکیه - استانبول / مدیر مسئول: حسن ناجی قاسم‌زاده / ترتیب انتشار: دو هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی / قطع: وزیری / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: آزادی، بیش از یک شماره انتشار نیافت. این نشریه در مطبوعه سربی ادب منتشر می‌شد و خود را مدافع مشروطیت، سیاست و حقوق مملکت و ناشر افکار آزادی طلبان معرفی می‌کرد.

منابع: تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۱، ص ۱۴۳ / تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۲، ص ۱۷۴ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۱۳ / روزنامه‌های ایران از آغاز تا سال ۱۳۲۹ ه. ق، ص ۳۸.

۱۵. آزادی (۱۳۶۲ ش / ۱۹۸۳ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردبیر: فریدون افراسیابی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۶۰×۴۴ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۱۲ ص.
توضیح: آزادی، گهگاهی در قطع ۴۲×۳۰ سانتی‌متر منتشر می‌شد. این نشریه بیانگر آرمان اسلامی مجاهدین بود. آزادی، از سوی حزب اسلامی افغانستان و با همکاری نزدیک حکمتیار انتشار می‌یافت. نشریه به دلیل نبود امکانات مالی در اول آبان ۱۳۷۱ (۲۳ اکتبر ۱۹۹۲) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۱۱.

۱۶. آزادی ایران (۱۶ اوت ۱۹۲۲)

محل انتشار: آذربایجان - باکو / زبان: ترکی - فارسی / روش: اجتماعی - اقتصادی - ادبی - سیاسی.

توضیح: آزادی ایران، ارگان ثوریک حزب کمونیست ایران بود. هیت تحریریه این نشریه عبارت بودند از: نعمت بصیر، حمید سلطانیف، کامران آقاییف.

منابع: از آقای خسروپناه، به خاطر اطلاعاتی که در اختیارم گذاشتند، سپاسگزارم.

۱۷. آشتی (۱۳۷۶ ش / ۱۹۹۷ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: مرکز تعاون افغانستان / ناشر: مرکز تعاون افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۴۲×۲۹ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: آشتی، در برگزیده مقالاتی درباره تفاهم بین مردم و رفع اختلافات و صلح بین جناح‌های مختلف در افغانستان بود. نشریه در سال ۱۳۷۷ ش (۱۹۹۸ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۰۶.

۱۸. آگره اخبار (۱۸۳۳ م)

محل انتشار: هندوستان - آگره / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: خبری.
توضیح: آگره اخبار، در سال ۱۸۳۴ م به زبده الاخبار، تغییر نام داد. ناصرالدین پروین می‌نویسد که ظاهراً انتشار این نشریه تا نیمه‌های سال ۱۸۴۱ م (۱۲۵۷ - ۱۲۴۹ ق) ادامه داشته است.
مدیر زبده الاخبار، منشی واجد علی‌خان بود.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۶۶.

۱۹. آواره (شهریور ۱۳۶۶)

محل انتشار: ترکیه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی / قطع: (۲۹/۵×۲۱) / تعداد صفحات: ص ۱۰.
توضیح: آواره (نشریه آوارگان و پناهندگان ایرانی در ترکیه) بود.
منابع: معرفی کتاب (مجموعه اول)، دی ۱۳۷۱، ص ۳۰۵.

۲۰. آواز

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: رادیو - تلویزیون افغانستان / مدیر مسئول: ناصر طه‌وری - محمد افسر ره‌بین / ناشر: رادیو - تلویزیون افغانستان / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار - ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: مجله‌ای / روش: خبری - سیاسی - فرهنگی - ادبی / قیمت: یک شماره ۲۰۰ افغانی.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، [شماره ندارد] (اسفند ۱۳۷۳)، همین شماره در آرشیو نگارنده موجود است. آرشیو دُردری - مشهد، (حوت ۱۳۷۳).
توضیح: در شماره حوت (اسفند) ۱۳۷۳ ش هیات تحریریه نشریه چنین معرفی شده‌اند: شمس الحق آریانفر، محمد اکرام اندیشمند، نصرالله حافظ، نجیب‌الله ساکب، پرتو نادری، نورآقا مراد و تاج محمد یاری. خطاطی و صفحه‌آرایی نشریه توسط میرزا غزنوی و حروفچینی آن به‌وسیله محمد فهیم طاهری صورت می‌گرفت. این نشریه با تیراژ ۱۵۰۰ نسخه در مطبعه دولتی منتشر می‌شد. آواز، هم زمان با فعالیت رادیو کابل با نام پشتوزغ، جهت معرفی نشریات و برنامه‌های رادیویی در اول حمل (فروردین) ۱۳۲۰ در قطع کوچک منتشر شد. مجله تا سال ۱۳۵۶ ش با همین نام انتشار می‌یافت. بعد از پیروزی انقلاب ثور در افغانستان از جوزا - سرطان (خرداد - تیر) اولین شماره مجله تحت عنوان آواز، شروع به انتشار کرد و قطع آن نیز ۲۸×۲۱ سانتی‌متر بود.
منابع: آواز، حوت ۱۳۷۳ ش / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۶ - ۳۷ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۲۲۲.

۲۱. آواز تاجیک (۱۳۰۳ ش)

محل انتشار: ازبکستان - سمرقند / زبان: فارسی / روش: سیاسی.

توضیح: آواز تاجیک، نخستین روزنامه‌ی تاجیک بود که از سال ۱۹۲۴ تا ۱۹۳۰ م در سمرقند انتشار می‌یافت. این روزنامه نقش مهمی در پیشبرد ادبیات تاجیک داشت. آواز تاجیک، «ناشر افکار فرقه مرکزی و قوم [...] مرکزی اوزبکان» بود. شماره ۵۰ از سال دوم این مجله در شهریور ۱۳۰۴ (۶ صفر ۱۳۴۴) به چاپ رسیده است. آواز تاجیک، به غیر از اینکه در ایران مخاطبانی داشت در شهر بمبئی نیز برخی آن را مشترک بودند از این‌رو دست‌اندرکاران مجله امیدوار بودند که مجله در «عالم شرق» به طور سراسری انتشار و توزیع شود تا «حقیقت یگانه رنجبری را میان اهل شرق آشکار» نمایند و خدمت خود را به «رنجبران شرق» نشان دهند.

منابع: کارنامه استاد صدرالدین عینی، ص ۷۲ / ادبیات فارسی در تاجیکستان، ص ۱۹۷.

۲۲. آوای مهاجر (۱۳۶۵/۶۶ ش)

محل انتشار: هند - دهلی جدید / صاحب امتیاز: انجمن اسلامی محصلین و مهاجرین افغان خارج از کشور / ناشر: انجمن اسلامی محصلین و مهاجرین افغان خارج از کشور / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی - خبری / قطع: (۳۸×۲۵/۵ سانتی‌متر).

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۱۱ (آذر ۱۳۶۶).

توضیح: شماره یازدهم از سال اول، در جدی (دی) ۱۳۶۶، در ۶ صفحه به چاپ رسیده است.

منابع: آوای مهاجر، سال اول، ش یازدهم، جدی (دی) ۱۳۶۶.

۲۳. آوای هری (۱۳۶۹ ش / ۱۹۹۰ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: آمریت ایالتی هرات حرکت اسلامی افغانستان / ناشر: آمریت ایالتی هرات حرکت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم / زبان: فارسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی‌متر).

توضیح: آوای هری، در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگیرنده مقالات سیاسی و اخبار جبهه‌های نبرد مجاهدین بود. نشریه بیش از ۱۵ شماره منتشر نشد و در اردیبهشت ۱۳۷۱ (آوریل ۱۹۹۲ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۵۷.

۲۴. آهنگ (۱۳۲۳ ش)

محل انتشار: هند - دهلی / مدیر مسئول: س. م. سجادی تمدن الملک سابق / ناشر: انتشارات یونایتد پبلیکیشنز / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - انگلیسی / روش: تاریخی - اجتماعی - صنعتی - اقتصادی / قطع: (۲۴/۴×۱۸/۸) سانتی متر / قیمت: اشتراک سالیانه در ایران ۳۲ ریال، هندوستان ۴ روپیه / تعداد صفحات: ۵۹ + ۲۱ ص.

موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش ۲ - ۳ سال اول، ۱ - ۲ سال دوم، ش ۱، سال سوم (اردیبهشت - مرداد ۱۳۲۳، دی و بهمن ۱۳۲۳، خرداد ۱۳۲۵). کتابخانه آستان قدس رضوی ش ۴ (دی ماه ۱۳۲۴).

توضیح: نشریه در معرفی خود نوشته است: «آهنگ مرامش تقویت رشته‌های دیرین مودت و تحکیم بنای محبتی است که همواره دو کشور هند و ایران را با یکدیگر متصل و مرتبط داشته است.» از اوایل سال ۱۳۲۴ ش وضعیت نشریه از هر جهت تغییر پیدا کرد که همین امر باعث تاخیر تاریخ پیاپی آن گشت. اما به لحاظ شماره تفاوتی صورت نگرفت و شماره چهارم آن مربوط به سال سوم است که آخرین شماره این سال می‌باشد. سال چهارم انتشار این نشریه از فروردین ۱۳۲۵ آغاز شد. این نشریه در دوران جنگ جهانی دوم توسط انگلیسی‌ها انتشار می‌یافت و از جمله نشریات متحدین به‌شمار می‌رفت.

منابع: آهنگ، سال سوم، ش ۴، دی ۱۳۲۴ / فهرست مجله‌های موجود در کتابخانه ملی ایران ص ۱۲ - ۱۱ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۲۳.

۲۵. آیین (اول اسفند ۱۳۳۱)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: غلام حبیب نوابی / مدیر مسئول: غلام حبیب نوابی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: اجتماعی - ادبی - سیاسی - علمی - فکاهی / قیمت: اشتراک سالانه در کابل ۳۰ افغانی، ولایات ۳۵ افغانی.

توضیح: در شماره دوم، زمینه انتشار نشریه اجتماعی - ادبی - سیاسی بود ولی از شماره‌های بعدی زمینه‌های علمی و فکاهی نیز به آن افزوده شد. آیین، بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. حلیم تنویر سال تاسیس این نشریه را ۱۳۲۹ ش (۱۹۵۰ م) ذکر کرده است.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۳۰.

۲۶. آیین (۱۳۷۷ ش / ۱۹۹۸ م)

محل انتشار: پاکستان - اسلام آباد / صاحب امتیاز: نمایندگی سازمان ملل / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۹×۲۱) سانتی متر.

توضیح: آیین، در برگزیده مقالات، شعر، داستان، گزارش و مصاحبه بود.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۰۶.

۲۷. آیینہ باختر (۱۳۳۱)

محل انتشار: عراق - بغداد / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - خبری / قطع: مجله‌ای.
منابع: فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ص ۸.

۲۸. آیینہ سکندر (۱۸۳۱ م)

محل انتشار: هند - کلکته / مدیر مسئول: مولوی سراج‌الدین / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - خبری - ادبی / قطع: (۳۰×۴۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۱۶ ص.

موجودی: موزه اسناد ملی هند، ش ۲۱ (جنوری ۱۸۳۳ - جنوری ۱۸۳۷)
توضیح: این نشریه از سال ۱۸۳۳ - ۱۸۴۱ م روزهای دوشنبه در کلکته به چاپ می‌رسید. در بالای صفحه اول نشریه، شعری از حافظ آمده که نام نشریه از آن گرفته شده است:
«آیینہ سکندر جام جم است بنگر/ تا بر تو عرض دارد احوال ملک دارا» از خصوصیات این نشریه آن بود که پس از نقل عنوان خبر بلافاصله متن آن با شعر شروع می‌شد. نشریه دارای چاپخانه مستقلی بنام مطبع آئینه سکندر بود. در هیچ یک از شماره‌های این نشریه، یادی از دست‌اندرکاران آن نشده است.

منابع: تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۱۳۷ / اخبار نویسی فارسی در هند ص ۷ - ۹ / تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی‌نویسان، ج ۱، ص ۶۵ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۲ / مجله وحید، سال دوازدهم، ش ۳، ص ۲۴۰ - ۲۴۲.

۲۹. آیینہ صحت (۱۳۶۴ ش / ۱۹۸۵ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: اتحادیه دکتران مجاهد افغانستان / مدیر مسئول: کمیته فرهنگی / ناشر: اتحادیه دکتران مجاهد / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / روش: علمی - فرهنگی - خبری / قطع: (۳۰×۴۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: آیینہ صحت، بیش از دو شماره انتشار نیافت. این نشریه در برگزیده مقالاتی پیرامون سیاست و تندرستی بود.

منابع: نشریه دُردری، شماره ۶-۸، ص ۸۷، ۷۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۶۹.

۳۰. آیینۀ عرفان (خرداد ۱۳۰۳/ می ۱۹۲۴)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت معارف افغانستان / مدیر مسئول: هاشم شایق / ناشر: دارالتالیف وزارت معارف / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: علمی - ادبی - اجتماعی / قطع: (۱۵×۲۰ سانتیمتر) / قیمت: اشتراک سالانه در افغانستان ۸ روپیه کابلی، در خارج از کشور ۶ روپیه کلدار. تکشماره در داخل ۴۵ پیسه و در خارج از کشور یک روپیه با بهای پست / تعداد صفحات: ۴۸ ص.

موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۲ - ۵ (۱۹۳۲ م)، ش ۱ و ۲ (۱۹۳۳ م).

توضیح: پس از تعطیلی معرف معارف، آیینۀ عرفان به جای آن شروع به انتشار کرد. این نشریه تا اردیبهشت ۱۳۰۴، بطور مرتب انتشار می یافت، اما به دلایلی همچون نبود چاپخانه متوقف شد. از خرداد تا مرداد ۱۳۰۵ نیز تنها ۳ شماره از نشریه منتشر شد تا آنکه در فروردین ۱۳۱۰، انتشار دوره جدید آن با کیفیت مطلوبی آغاز شد. در سال ۱۳۲۹ ش نشریه به عرفان، تغییر نام داد. نشریه در مطبعه وزارت معارف به چاپ سنگی می رسید. آیینۀ عرفان، تا شماره پنجم، از دوره جدید اسد (مرداد) ۱۳۱۳ منتشر شده است.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱ - ۲ / *baku Documents*, p3 / تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۱، ص ۴۱ / فهرست مجله های فارسی از ابتدا تا سال ۱۳۲۰ ش، ص ۱ / معرفی روزنامه ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۸.

۳۱. ابلاغ (۱۳۰۰ ش / ۱۹۲۱ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: میرزا محمد اکبرخان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - سیاسی - اقتصادی / قطع: (۳۰×۳۳ سانتی متر) / قیمت: رایگان.

توضیح: این نشریه معروف به روزنامه دیواری افغانستان است. ناشر و صاحب امتیاز آن دولت افغانستان در دوره امان الله خان بود که به صورت اعلامیه در چهار راهها نصب می شد. هدف از این کار این بود که مردم از اخبار و بیانیه های حکومتی با خبر شوند. مطالب نشریه در برگیرنده قانون و دستورالعمل های جدید بود که مردم را نسبت به امور سیاسی، اقتصادی و اتحاد بین دولت و ملت ترغیب می نمود. به دلیل آن که غالب مردم توانایی خرید نشریه را نداشتند، آن را به صورت اعلامیه در چهارراهها در معرض دید عموم قرار می دادند. این نشریه تا سال ۱۳۰۵ ش منتشر شد و پس از آن از انتشار باز ایستاد. نوع چاپ نشریه سنگی بود.

منابع: معرفی روزنامه ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۴۰ / دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۲۰ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۷۸.

۳۲. ابومسلم خراسانی (۱۳۶۵ ش)

محل انتشار: کویت / ناشر: گروه ابومسلم خراسانی / زبان: فارسی / روش: سیاسی - خبری.
توضیح: این نشریه توسط گروهی از ایرانیان مقیم کویت که پیرو ارتش رهایی بخش بودند، منتشر می‌شد.
منابع: بولتن نگاهی بر ایرانیان مقیم کرانه‌های جنوب خلیج فارس، ص ۱۳.

۳۳. اتحاد

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: اتحاد نشراتی لمیتد [موسسه انتشاراتی اتحاد] / مدیر مسئول: عبداللطیف نشاط ملک خیل / ناشر: اتحاد نشراتی لمیتد / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - خبری - ادبی / قیمت: ۴۰ - ۵۰ افغانی.
توضیح: اتحاد، در بدو تاسیس (۱۳۰۰ ش) با نام اتحاد خان آباد و بعد از آن با نام اتحاد بغلان، انتشار یافت. و سپس اتحاد نام گرفت. صفحات اول و چهارم این نشریه اختصاص به اخبار خارجی و داخلی داشت.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۲۳.

۳۴. اتحاد اسلامی (آبان ۱۳۶۴ / ۱۹۸۵)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: اتحاد اسلامی برای آزادی افغانستان / ناشر: اتحاد اسلامی برای آزادی افغانستان / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار، دوره دوم هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - خبری / قطع: (۴۵×۵۸ سانتی‌متر)، دوره دوم بعد از شماره ۳۵۸، (۲۹×۴۵ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.
توضیح: این نشریه در تیراژ ۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. دوره اول این نشریه پس از ۱۵ شماره متوقف و دوره دوم آن در سال ۱۳۷۳ ش، آغاز شد اما دیری نپایید که در اوایل سال ۱۳۷۴ به تعطیلی گرفتار آمد.
منابع: اتحاد اسلامی، سال دهم، ش ۱۳ (شپ ۳۰۹)، ۲۲ میزان (مهر) ۱۳۷۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۴۴.

۳۵. اتحاد بغلان (۱۳۴۴ ش / ۱۹۶۵ م)

محل انتشار: افغانستان - ولایت بغلان / صاحب امتیاز: مدیریت مطبوعات ولایت بغلان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - اجتماعی / قطع: (۵۰×۳۸) سانتی‌متر / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: اتحاد بغلان، در مطبعه بغلان مرکزی با تیراژ ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه

در زمان جمهوری محمد داود به روزنامه تبدیل شد. *اتحاد بغلان*، بعد از سال ۱۳۵۴ ش (۱۹۷۵ م) با قانونی که محمد داود برای حذف عنوان مناطق (در ثبت القاب) به مرحله اجرا در آورد به نشریه *اتحاد*، تبدیل شد و در دوران کمونیست‌ها، مجدداً با عنوان *اتحاد بغلان*، شروع به انتشار نمود و عاقبت در سال ۱۳۶۵ ش (۱۹۸۶ م) هنگامی که ولایت بغلان به دست مجاهدین افتاد به دلیل عدم وجود کادر متخصص و نبود کاغذ و رنگ از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۹۰ - ۱۹۱.

۳۶. اتحاد مجاهدین (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / سردبیر: سید مخدوم رهین / ناشر: اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۵۰×۴۰ سانتیمتر).

توضیح: *اتحاد مجاهدین*، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه به درج اخبار و مقالات مربوط به مجاهدین مبادرت می‌ورزید.

منبع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۶۵ - ۳۶۶.

۳۷. اتحاد مشرقی (سوم اسفند ۱۲۹۸ / دوم جمادی الاخر ۱۳۳۸)

محل انتشار: افغانستان - جلال آباد / صاحب امتیاز: برهان الدین کشکی / مدیر مسئول: برهان الدین کشکی / ترتیب انتشار: هفته‌ای دو بار / روش: سیاسی - اجتماعی - اخلاقی - ادبی - دینی - خبری / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۵×۳۲/۵ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص / قیمت: شماره پنجم از سال دوم در ولایت مشرقی، سالانه ۴ روپیه، شش ماهه ۳ روپیه، در دیگر ولایت افغانستان سالانه ۵ روپیه، شش ماه ۳ روپیه، در خارج از کشور سالانه ۵ روپیه به علاوه هزینه پست.

توضیح: *اتحاد مشرقی*، اولین روزنامه ولایتی افغانستان به‌شمار می‌رود. این نشریه در دوره حکومت محمد نادر شاه در ولایت ننگرهار تأسیس شد. پس از جنگ استقلال افغانستان در اسفند ۱۲۹۸، انجمنی از طرف دولت برای اتحاد قبیله‌های مشرق افغانستان، در جلال آباد برگزار شد که نتیجه آن اتحاد همه سران قبیله‌ها با یکدیگر بود. از این رو *اتحاد مشرقی*، به یاد این انجمن بنیانگذاری شد. این نشریه به خط نستعلیق و با چاپ سنگی انتشار می‌یافت. بعد از برهان الدین کشکی به ترتیب محمد بشیر، عبدالجبار خان، محمد امین خوگیانی و شمس الدین قلعه تکی مدیریت نشریه را عهده‌دار شدند. تیراژ نشریه بین ۵۰۰ - ۱۰۰۰ نسخه بود. نشریه به دلیل جنگ داخلی افغانستان در اواخر سلطنت امان اله خان (۱۲۹۸ - ۱۳۰۸ ش) از انتشار باز ایستاد و بار دیگر از هشتم اسفند ۱۳۰۸، با چاپ سنگی انتشار خود را از

سرگرفت. لازم به ذکر است که نشریه **ننگرها**، که بعدها به زبان پشتو در جلال آباد انتشار یافت، به جای **اتحاد مشرقی**، منتشر شد.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۴۱ - ۴۲ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۷۹ - ۸۰ / سیر ژورنالیسم در افغانستان، ج ۱، ص ۱۱۱، ۱۱۶ - ۱۱۷.

۳۸. اتحاد ملی (۲۸ تیر ۱۳۴۸ / ۱۹ جولای ۱۹۶۹)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **صاحب امتیاز:** حزب اتحاد ملی / **مدیر مسئول:** عبدالحکیم مژه / **ناشر:** حزب اتحاد ملی / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **روش:** سیاسی - خبری / **قطع:** (۴۲×۳۰ سانتیمتر) / **تعداد صفحات:** ۴ ص.
توضیح: این نشریه در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. **اتحاد ملی**، در ۲۶ تیر ۱۳۵۲ (جولای ۱۹۷۳) از انتشار بازماند.

منابع: نشریه **دردری**، ش ۶-۸، ص ۵۹-۶۱، ۸۷ / **تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان**، ص ۱۵۷.

۳۹. اتفاق اسلام (شهریور ۱۳۹۹ / سپتامبر ۱۹۲۰)

محل انتشار: افغانستان - هرات / **مدیر مسئول:** عبدالله قانع هروی / **ناشر:** کمیته حزبی ولایتی و ولایت هرات / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی / **روش:** سیاسی - اجتماعی - فرهنگی / **قیمت:** در هرات ۵ روپیه کابلی، در جاهای دیگر افغانستان ۶ روپیه کابلی و در خارج از کشور ۶ روپیه کابلی.

توضیح: این نشریه در زمان حکومت اسماعیل خان در هرات تاسیس یافت و به صورت چاپ سنگی منتشر می‌شد. در ۶ جدی (دی) ۱۲۹۹، میرزا عبدالکریم احراری، شماره سیزدهم از سال دوم، عبدالله قانع، شماره نهم از سال سوم، نهم عقرب (آبان) ۱۳۰۱، مدیر معارف ولایت هرات (اداره فرهنگ استان هرات) و صلاح الدین سلجوقی، مدیر معارف هرات مدیر مسئول نشریه بوده‌اند. وی از شماره سیزدهم، سال چهارم (۲۵ جدی ۱۳۰۲) نام نشریه را به **فریاد** تغییر داد. دو مرتبه عبدالله قانع پس از وی مدیر نشریه شد. **اتفاق/اسلام**، در تیراژ ۲۴۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. در چهارم اردیبهشت ۱۳۰۸، غلام سرور جویا مدیریت **فریاد** را برعهده گرفت و نام آن را دوباره به **اتفاق/اسلام** تغییر داد. پس از سرور جویا، مدیریت این نشریه با محمد کریم بود. در سال ۱۳۱۰ ش، عبدالله قانع برای چهارمین بار مدیر **اتفاق/اسلام** شد. پس از وی صدیقی به مدیریت نشریه رسید. در سال ۱۳۲۲ ش، محمد هاشم میوند وال، متخلص به پردیس مدیر مسئول **اتفاق/اسلام**، گردید و آن را به شکل روزنامه منتشر ساخت. نشریه تا سال ۱۳۷۲ ش، به مدیر مسئولی سید پادشاه رائق انتشار می‌یافت. در شماره ۶ (۱۳۷)، ۲۶ آپریل ۱۹۹۶، مدیر مسئول نشریه غلام حضرت «جهیه» معرفی شده است. قطع نشریه نیز

۴۹/۵×۳۵/۸ سانتی متر بود.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۴۲ / اتفاق اسلام، ش ۱۹۶، ۳۰ عقرب (آبان) ۱۳۷۲ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۵۰ / ارج نامه ایرج، ج ۲، ص ۳۳۵ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۲۱ / اتفاق اسلام ش ۶ (۱۳۷)، ۲۶ آپریل ۱۹۹۶.

۴۰. اتوم (۱۳۲۹ ش / ۱۹۵۰ م)

محل انتشار: افغانستان - شهر میمنه ولایت فاریاب / سردبیر: محمد رحیم شیدا / روش: اجتماعی - ادبی - دینی.
توضیح: محمد رحیم شیدا در دوران مشروطیت وکیل شورا و نیز بعداً والی ولایت فاریاب شد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۳۰.

۴۱. احرار (آبان ۱۳۶۹ / اکتبر ۱۹۹۰)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: اتحادیه اهل سنت و جماعت افغانستان / ناشر: اتحادیه اهل سنت و جماعت افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۴۵×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: احرار، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید و در سال ۱۳۷۱ ش (۱۹۹۲ م) نیز از انتشار بازایستاد. این نشریه در ارتباط با گروه مولوی جمیل الرحمن بود.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۰.

۴۲. احسن الاخبار و تحفته الاخبار (۱۸ آبان ۱۲۲۳ / ۲۷ شوال ۱۲۶۰ / ۹ نوامبر ۱۸۴۴)

محل انتشار: هند - بمبئی / مدیر مسئول: میرزا محمود خراسانی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / روش: خبری - سیاسی - اجتماعی.
توضیح: احسن الاخبار، نخستین نشریه‌ای است که توسط ایرانیان مقیم شبه قاره هند انتشار می‌یافت و به عبارتی نخستین روزنامه فارسی چاپ بمبئی به‌شمار می‌آید. این نشریه بعد از میرزا محمود خراسانی به همت میرزا محمدعلی شیرازی به چاپ می‌رسید و بیشتر خبرهای آن نیز مربوط به دهلی و قلعه شاهی بود. این نشریه به مدت ۱۰ سال منتشر گردید.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۸۴ - ۸۵ / اخبار نویسی فارسی در هند / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۳۱.

۴۳. مجله احصائیه

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: اداره مرکزی احصائیه / ناشر: اداره مرکزی احصائیه / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی.
توضیح: این نشریه در ۳۵۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۴.

۴۴. احیا (۱۳۷۲ ش / ۱۹۹۳ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: موسسه انسداد مواد مخدره افغان / سردبیر: عبدالله جاهد / ناشر: موسسه انسداد مواد مخدره افغان / ترتیب انتشار: فصلنامه نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۴۵×۲۹ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: احیا، بعد از انتشار چهار شماره در سال ۱۳۷۲ ش (۱۹۹۳ م) از انتشار باز ایستاد. این نشریه در برگزیده مقالاتی پیرامون مبارزه با مواد مخدر و منعکس کننده فعالیت‌های کمیته‌های مبارزه با مواد مخدر بود و در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۰.

۴۵. اخبار ایرانی (۱۲۱۲ ق / ۱۷۹۸ م)

محل انتشار: هند - دهلی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / روش: خبری - سیاسی - اجتماعی.
توضیح: اخبار ایرانی به شکل بولتن و با چاپ ژلاتینی انتشار می‌یافت و یکی از نشریات محلی هندوستان به زبان فارسی محسوب می‌شد.
منابع: ماهنامه خبری رها، ش ۱، آبان ۱۳۷۶، ص ۶ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۳۳.

۴۶. اخبار سی رام پور (۱۸۲۸ م)

محل انتشار: هند / زبان: فارسی.
توضیح: این نشریه توسط مبلغان مسیحی در یکی از شهرهای بنگال منتشر می‌شد و در واقع نسخه فارسی روزنامه بنگالی به نام سماچادر اپن، بود که توسط مقامات انگلیسی حمایت می‌شد. مدیر جام جهان نما، هوری هوردات در انتشار اخبار سی رام پور، نیز دست داشت.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۶۵.

۴۷. اخبار عرفانی (۱۳۳۱ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت معارف افغانستان / مدیر مسئول: احمد فرید / ناشر: وزارت معارف افغانستان / ترتیب انتشار: دو هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - عرفانی / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: شماره هفتم اخبار عرفانی، در ۱۵ قوس (آذر) ۱۳۴۰ انتشار یافته است. درج اخبار مربوط به اهل عرفان و دانشجویان معارف، بخشی از اهداف نشریه را تشکیل می‌داد.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۳۴.

۴۸. اخبار لودیانه (اواسط ۱۸۳۳ م)

محل انتشار: هند - پنجاب / **سرمدیو:** هاجز / **ناشر:** هیئت مذهبی آمریکایی لوری /
ترتیب انتشار: هفته‌نامه / **زبان:** فارسی / **روش:** خبری.
توضیح: دومین روزنامه فارسی در هند شمالی که خارج از بنگال انتشار یافت، اخبار لودیانه، نام داشت. انتشار این نشریه تا سال ۱۸۴۶ م به صورت هفتگی ادامه داشت. با وجود اینکه نشریه تعلق خاطرش به یک هیئت مذهبی آمریکایی بود اما بلندگوی استعمار انگلیس محسوب می‌گردید. نشریه ابتدا، اخبار لدهیانه نام داشت اما از شماره ۱۴۷ (۲۱ اکتبر ۱۸۳۷) به اخبار لودیانه، تغییر یافت.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۶۶.

۴۹. اخبارنامه تفلیس (۱۸۳۰ م)

توضیح: یک کارمند عالی رتبه روس بنام سانکوفسکی، روزنامه رسمی تفلیسکی و دوموستی (اخبار تفلیس) را با اجازه با رون روزن فرمانروای قفقاز و کنت نسلرود وزیر امور خارجه، در ژوئن ۱۸۲۸ م به دو زبان روسی و گرجی منتشر کرد و دو سال بعد، یعنی از آغاز ۱۸۳۰ م، ضمیمه فارسی آن را نیز منتشر نمود. انتشار این ضمیمه فارسی تا اوایل ۱۸۳۲ م ادامه داشت و سپس به جای آن، ضمیمه‌ای به ترکی آذری منتشر شد ولی بیش از چند شماره انتشار نیافت.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۲۶.

۵۰. اخبار هفته (۱۳۶۸ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **مدیر مسئول:** عبدالله اردشیر شور / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **روش:** خبری - سیاسی - اجتماعی - / **قطع:** روزنامه‌ای.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۸۷.

۵۱. اخبار هندوستانی (۱۲۲۵ ق / ۱۸۱۰ م)

محل انتشار: هند - کلکته / **ناشر:** مولوی اکرام علی / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **روش:** خبری.

توضیح: ناصرالدین پروین اهمیت اخبار هندوستانی، را در آن می‌داند «که از آغاز روزنامه‌نگاری در شبه‌قاره هند تا ۱۸۳۱ م، که سماچار سوراج اندرو انتشار یافت، مسلمانان نقشی در روزنامه‌نگاری نداشتند و نشریه مولوی اکرام علی موردی استثنایی است.» وی به نقل از منابع مختلف این نشریه را نخستین روزنامه مستقل فارسی هند معرفی کرده است.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۶۲/ نامه بنیاد فرهنگی محوی، ش ۵/ شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۴۳۲.

۵۲. اختر (دی ۱۲۵۴ / ۱۶ ذیحجه ۱۲۹۲ / ۱۳ ژانویه ۱۸۷۵)

محل انتشار: ترکیه - استانبول / مدیر مسئول: آقا محمد طاهر قرچه‌داغی تبریزی / سردبیر: میرزامهدی خان تبریزی / ترتیب انتشار: روزنامه (هفته‌ای پنج شماره) / روش: خبری - سیاسی.

موجودی: کتابخانه مرکزی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۲، ۱۲، ۱۸، ۲۹ - ۶۰ (۱۸۷۶ م)، ش ۳ - ۹، ۱۷، ۲۰، ۲۲، ۲۳ (۱۸۷۷ م)، ش ۱ - ۳، ۶، ۹ - ۱۳، ۲۳، ۲۵، ۲۷، ۳۰، ۳۹، ۴۳، ۴۵، ۴۷ (۱۸۷۸ م)، ش ۱۰، ۱۱ (۱۸۷۹ م)، ش ۳۵، ۵۰ (۱۸۸۰ م)، ش ۵، ۸، ۹ - ۲۳، ۲۵ - ۲۶، ۳۰، ۳۲، ۳۵ - ۳۹، ۴۱، ۴۴ (۱۸۸۱ م)، ش ۱، ۳ - ۵، ۷ - ۱۰، ۱۵، ۱۸ - ۲۰، ۲۴، ۲۵، ۲۹، ۳۱، ۳۲، ۳۷، ۳۸، ۴۱، ۴۳، ۴۴ - ۵۱ (۱۸۸۲ م)، ش ۹، ۱۰، ۱۵، ۲۱، ۲۲ (۱۸۸۳ م)، ش ۲ (۱۸۸۵ م)، ش ۱۶، ۳۳، ۳۴، ۳۵ (۱۸۸۸ م)، ش ۱، ۲، ۴ - ۹، ۱۱ - ۲۳، ۲۵ - ۲۸، ۳۲ - ۳۸ (۱۸۸۹ م)، ش ۲۵ - ۳۱ (۱۸۹۰ م)، ش ۱، ۲، ۴، ۸، ۱۰، ۱۹ (۱۸۹۳ م)، ش ۱ - ۲۳، ۲۵: ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۲ - ۴۷، ۴۹، ۵۰ (۱۸۹۴ م)، ش ۲۵ (۱۸۹۵ م)، ش ۱ - ۳، ۱۴، ۵۰ (۱۸۷۷ م).

توضیح: اختر، نقش مهمی در آگاهی و بیداری ایرانیان به‌خصوص در دوره مشروطیت داشت. ناصرالدین پروین درباره آخرین شماره این نشریه نوشته است: «برابر موجودی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، به ظاهر آخرین شماره آن شماره ۱۰، سال ۲۳، مورخ ۳۰ ربیع‌الاول ۱۳۱۴ ق (۸ سپتامبر ۱۸۹۶ م) بوده است بنابراین اختر کمتر از بیست و یکسال خورشیدی و بیش از بیست و یک سال قمری دوام داشته» این نشریه در ابتدا هفته‌ای پنج شماره انتشار می‌یافت اما از سال دوم، هفته‌ای دویسار در روزهای چهارشنبه و دوشنبه منتشر می‌شد و در پایان نیز هفته‌ای یک شماره در روزهای سه‌شنبه از چاپ بیرون می‌آمد. «در شرکت اختر چند تن از اتباع عثمانی نیز سهم داشتند و اداره روزنامه دارای یک چاپخانه» بود. غالب مطالب مهم نشریه توسط نجفعلی خان به رشته تحریر در می‌آمد. «میرزا نجفعلی خان در همکاری با اختر از پشتیبانی میرزا محسن خان معین‌الملک سفیر ایران در باب عالی برخوردار بود.» اختر در زمینه سیاست، علم و ادب و «دیگر منافع عمومیه» فعالیت داشت.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۲۴۹ - ۲۵۰ /

۵۳. اخلاص (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پيشاور / صاحب امتياز: نهضت اسلامي افغانستان / مدير مسئول: زاهد احمدزی / ناشر: نهضت اسلامي افغانستان / ترتيب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - سياسي - اجتماعي - فرهنگي / قطع: (۵۸×۴۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: اخلاص، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار بازایستاد. نشریه منعکس کننده اخبار و فعالیت‌های مجاهدین بود. منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۸۷، ۷۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۰.

۵۴. اخوت (۱۲۸۸/۸۹ ش / ۱۳۲۸ ق / ۱۹۱۰ م)

محل انتشار: عراق - بغداد / مدير مسئول: محمدتقی یزدی / ترتيب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سياسي. توضیح: این نشریه مدافع مشروطه بود. آخرین شماره آن (۱۸) در ۴ شعبان ۱۳۲۸، منتشر شده است.

منابع: تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۲، ص ۱۹۹ / تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۱، ص ۷۶ / روزنامه‌های ایران از آغاز تا سال ۱۳۲۹ ق، ص ۵۱ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۳۶.

۵۵. اخوت (۱۲ مهر ۱۳۶۵ / ۴ اکتبر ۱۹۸۶)

محل انتشار: پاکستان - پيشاور / صاحب امتياز: اجتماع مصلحين افغانستان / ناشر: اجتماع مصلحين افغانستان / ترتيب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سياسي - اجتماعي - خبري / قطع: (۴۱/۸×۲۹ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

موجوی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، [شماره ندارد] (۲۱ آذر ۱۳۶۷). توضیح: شعار نشریه «دعوت، وحدت، حریت، عدالت صلح» بود اخوت، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار باز ایستاد. منابع: اخوت، ۲۱ آذر ۱۳۶۷ / نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۸۷، ۷۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۰.

۵۶. ادب (۱۳۳۲ ش / ۱۹۵۳ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / سردبیر: حبیب الرحمن هاله، عبدالرحیم الهام، عبدالرسول رهین / ناشر: دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه کابل / ترتيب انتشار: فصلنامه یا شش ماهه / زبان: فارسی - انگلیسی / روش: علمی - ادبی - تحقیقی -

تاریخی - فلسفی - اجتماعی / قطع: (۱۲×۲۴ سانتی متر) / قیمت: برای محصلین و محصلات ۱۲ افغانی، مشترکین در مرکز ۱۵ افغانی، در ولایات ۱۸ افغانی، در خارج از کشور ۲ دلار / تعداد صفحات: ۶۰ - ۱۰۰ ص.

موجودی: کتابخانه مرکزی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱، ۲، ۴ (۱۹۷۴ م).

توضیح: ادب، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. مطالب نشریه در حوزه زبان و ادبیات فارسی، نقد ادبی و معرفی شعرا و نویسندگان فارسی زبان بود. ادب، در تیر ۱۳۵۷ (جولای ۱۹۷۸) از انتشار باز ایستاد. در پشت صفحه آخر شماره اول، حمل و ثور (فروردین - اردیبهشت) ۱۳۴۰ نشریه آمده است: هیئت مراقبت ملک الشعراء استاد بیتاب - محمدعلی میوندی - سیدمحمد یوسف علمی.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۳۶ - ۳۷ / قند پارسی، ش ۴ / Baku Documents. p26 / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۵.

۵۷. اذان مجاهد (۱۳۶۶ ش / ۱۴۰۸ ق)

محل انتشار: پاکستان - لاهور / صاحب امتیاز: سازمان جهانی مجاهدین اهل سنت / مدیر مسئول: محمد شفیق / ناشر: سازمان جهانی مجاهدین اهل سنت / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: دینی - فرهنگی - سیاسی / قطع: A5 / قیمت: تک شماره در ایران ۱۰۰ ریال، پاکستان ۳/۵ روپیه، عربستان سعودی ۲ ریال سعودی، امارات متحده عربی ۱/۵ درهم، امریکا - اروپا ۱ دلار آمریکایی.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۱۳ - ۱۵ (شهریور - آبان ۱۳۶۷).

توضیح: سازمان جهانی مجاهدین اهل سنت در سال ۱۴۰۷ ق (شهریور ۱۳۶۶)، توسط عده‌ای از علما، دانشمندان و جوانان مسلمان در اولین گردهمایی مورد تصویب قرار گرفت و برای شناساندن و ترویج اهداف خود نشریه اذان مجاهد، را منتشر کرد.

منابع: اذان مجاهد، ش ۱۳، شهریور ۱۳۶۷ / ش ۱۴، مهر ۱۳۶۷ / ش ۱۵، آبان ۱۳۶۷.

۵۸. مجله اردو (۱۳۱۵ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت دفاع افغانستان / مدیرمسئول: فیض محمد عاطفی / ناشر: وزارت دفاع افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی - مشهد، ش ۶۶۱ (حمل / فروردین ۱۳۵۶)، ش ۵ (۱۳۶۳ ش). کتابخانه ملی ایران، ش ۴۵۷ (حمل ۱۳۳۸)، ش ۴۵۸ (ثور ۱۳۳۸)، ش ۴۵۹ (جوزا ۱۳۳۸)، ش ۴۶۰ (سرطان ۱۳۳۸)، ش ۴۶۱ (اسد ۱۳۳۸).

توضیح: این مجله قبلاً با نام مجموعه عسکریه، در ۲۱ حمل / فروردین ۱۲۹۹، با ترتیب انتشار

ماهنامه تاسیس یافت. از سال ۱۳۰۹ ش به نام **مجموعه اردوی افغان**، تغییر نام داد و در سال ۱۳۱۵ ش تحت عنوان **مجله اردو**، منتشر شد. **مجله اردو**، در بین سالهای ۱۳۲۳ - ۱۳۲۹ به دلیل جنگ جهانی دوم از انتشار باز ماند و بعد از آغاز فعالیت مطبوعه وزارت دفاع، دوباره شروع به انتشار کرد. **مجله اردو**، در تیراژ ۱۰۰۰۰ نسخه در قطع ۲۲×۲۹ سانتی متر به صورت ماهنامه منتشر می شد. شماره ۴۵۷، **مجله اردو**، در ۱۰۴ صفحه، شماره ۴۵۸ در ۹۶ صفحه، شماره ۴۵۹ در ۱۰۰ صفحه و شماره ۴۶۰ در ۹۶ صفحه به چاپ رسیده است. شماره ۶۶۱ با قطع ۲۲×۲۹ سانتی متر در ۱۰۲ صفحه انتشار یافته است. در شماره ۵، سال ۱۳۶۳ ش، عبدالقدیر رادمنش مدیریت مجله را برعهده داشت. در این شماره که در ۹۲ صفحه منتشر شده، اشتراک سالانه ۱۵۰ افغانی ذکر گردیده است. **مجله اردو**، در سال ۱۳۷۳ ش (۱۹۹۴ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۰ / **مجله اردو**، شپ ۶۶۱، حمل (فروردین) ۱۳۵۶ / ش ۴۵۷، حمل ۱۳۳۸ / ش ۴۵۸، ثور ۱۳۳۸ / ش ۴۵۹، جوزا ۱۳۳۸ / ش ۴۶۰، سرطان ۱۳۳۸ / ش ۴۶۱، اسد ۱۳۳۸ / ش ۵، سال ۱۳۶۳ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۲۰ - ۱۲۱.

۵۹. ارشاد

محل انتشار: قفقاز / **روش:** فرهنگی - ادبی / **زبان:** ترکی - فارسی.

توضیح: نشریه کشکول، توجه ویژه ای به زبان فارسی داشت از این رو مطالبی به زبان فارسی چاپ می نمود این توجه به زبان فارسی باعث شد تا نشریات ترک زبان **ارشاد** و **قفقاز**، شعر و مطالبی را به زبان فارسی منتشر سازند.

منابع: تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و دیگر پاری نویسان، ج ۱، ص ۳۲۷.

۶۰. ارشاد (بهمن ۱۳۶۸ / جنوری ۱۹۹۰)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / **صاحب امتیاز:** ریاست عمومی مطبوعات حکومت موقت مجاهدین افغانستان / **سرمدیر:** شاقا صدیق مجددی / **ناشر:** ریاست عمومی مطبوعات حکومت موقت مجاهدین افغانستان / **زبان:** فارسی - پشتو / **روش:** سیاسی - اجتماعی - عقیدتی - فرهنگی / **قطع:** (۲۶×۲۰ سانتی متر) / **قیمت:** اشتراک در خارج از کشور سالانه ۴۰ دلار و شش ماهه ۲۰ دلار / **تعداد صفحات:** ۹۹ ص.

موجوی: کتابخانه نشریه دُردری - مشهد، ش ۳ (جوزا / خرداد ۱۳۶۹). کپی همین شماره در مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها موجود می باشد.

توضیح: **ارشاد**، در تیراژ بین ۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید. این نشریه با منحل شدن دولت موقت مجاهدین در مهر ۱۳۶۹ (اکتبر ۱۹۹۰ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: **ارشاد**، ش ۳ (پیاپی ۵)، سال دوم، جوزا (خرداد) ۱۳۶۹ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۳۷۸.

۶۱. ارشاد النسوان (۱۲۹۹ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: اسمار سمیه (بی بی عربی) / سردبیر: روح افزا (منشیه) / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی / روشن: ادبی - فرهنگی - اجتماعی - خبری / قطع: (۲۵×۳۷/۵) سانتی متر) و از ش یازدهم (۲۲/۵×۲۷/۵) سانتی متر) / قیمت: یک شماره در کابل ۷ پیسه، سالیانه در کابل و دیگر نقاط افغانستان ۵ روپیه کابلی و در خارج از کشور ۷ روپیه کابلی.

توضیح: ارشاد النسوان، روی کاغذ نازک پسته ای رنگ به چاپ سنگی می رسید. این هفته نامه دولتی، نخستین نشریه بانوان افغانستان محسوب می شود. ارشاد النسوان در سال ۱۳۰۷ ش (۱۹۲۹ م) - پایان سلطنت امان الله خان - تعطیل شد. دوره دوم انتشار نشریه در آبان ۱۳۷۳ (اکتبر ۱۹۹۴ م) در کابل به سردبیری لیلا صراحت روشنی و صاحب امتیازی موسسه عالی نسوان در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ رسید. نشریه در مهر ۱۳۷۵ (اکتبر ۱۹۹۶) از انتشار باز ایستاد.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۷۳ - ۷۴ / معرفی روزنامه ها، جراید [و]. مجلات افغانستان، ص ۱ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۷۷ - ۷۸، ۶۰۲.

۶۲. ارکین (مهر ۱۳۶۶ / اکتبر ۱۹۸۷)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / سردبیر: م. ر. ملاقره / ناشر: انجمن فرهنگی اتحادیه اسلامی ولایات شمال / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - ازبکی / قطع: (۲۴×۱۶) سانتی متر) / تعداد صفحات: ۹۲ ص.

توضیح: ارکین، از نوع صحافی سنجاقی و مصور بود. این نشریه بیش از دو شماره انتشار نیافت. نشریه در برگیرنده مقالاتی پیرامون جهاد، شعر، اخبار جنگ، مصاحبه و گفتگو بود. منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۷۱.

۶۳. ارمغان (۱۳۷۴ ش / ۱۹۹۵ م)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: جنبش ملی اسلامی افغانستان / سردبیر: سردار محمد / ناشر: جنبش ملی اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / قطع: (۲۱×۳۰) سانتی متر) / تعداد صفحات: ۵۰ ص.

توضیح: ارمغان، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید. نشریه در برگیرنده مقالات کلتوری (فرهنگ عامیانه)، سیاسی و اجتماعی بود. این نشریه در سال ۱۳۷۶ ش (۱۹۹۷ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۵۸۱.

۶۴. ارمغان فرهنگ (۱۳۷۶ ش / ۱۹۹۷ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: کانون علمی، فرهنگی مولانا جامی / سردبیر: عبدالعزیز واحدی / ناشر: کانون علمی، فرهنگی مولانا جامی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: اجتماعی - طنز - ادبی / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: ارمغان فرهنگ، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۱.

۶۵. ازبکستان شوروی امروز (۱۹۶۲ م)

محل انتشار: ازبکستان - تاشکند / صاحب امتیاز: انجمن دوستی و روابط فرهنگی ازبکستان با کشورهای خارج / ناشر: انجمن دوستی و روابط فرهنگی ازبکستان با کشورهای خارج / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: سیاسی - فرهنگی - اقتصادی - اجتماعی.

توضیح: شماره ۱۶۱ این نشریه در سال ۱۹۷۶ م به چاپ رسیده است. این نشریه اخبار و فعالیت‌های انجمن دوستی و روابط فرهنگی ازبکستان را منعکس می‌نمود. نشریه به زبانهای روسی - فارسی - انگلیسی - فرانسه - اسپانیایی و عربی نیز منتشر می‌شد.

منابع: ازبکستان شوروی امروز، ش ۳ (شپ ۱۶۱)، ۱۹۷۶ م.

۶۶. استقامت (۱۳۵۹ ش / ۱۹۸۰ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حرکت اسلامی افغانستان / سردبیر: حاج معلم‌زاده، میر حاتم امیری / ناشر: حرکت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: خبری - سیاسی - دینی - ادبی / قطع: از شماره ۱ - ۵۰ (۲۱×۱۵ سانتی متر) و از آن به بعد (۱۸×۲۴ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۱۰۰ ص.

توضیح: استقامت، در تیراژ ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در سال ۱۳۷۱ (مسی ۱۹۹۲) تعطیل شد. نشریه به درج پیام‌های رهبر حرکت اسلامی افغانستان مبادرت می‌ورزید.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۵۷.

۶۷. استقلال (۱۳۶۲ ش / ۱۹۸۳ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حزب ملی دموکراتیک (افغان ملت) / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - گزارشی / قطع: (۳۰×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

توضیح: استقلال، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در سال ۱۳۶۴ ش (۱۹۸۵ م) از انتشار بازایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۱.

۶۸. استقلال (۱۳۵۸ ش / ۱۹۷۹ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حزب رستاخیز / ناشر: حزب رستاخیز / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - خبری - فرهنگی / قطع: (۳۰×۴۴ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: استقلال، در همان سال ۱۳۵۸ ش به تعطیلی گرفتار آمد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۸۷، ۷۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۲۳.

۶۹. استقلال (اسفند ۱۳۶۹)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: جبهه متحد انقلاب انشعابی / مدیر مسئول: فدوی و قاسمی / ناشر: جبهه متحد انقلاب انشعابی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / روش: سیاسی - خبری - فرهنگی / قطع: (۴۲×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص. **توضیح:** استقلال، در سال ۱۳۶۹ ش (جنوری ۱۹۹۱) از انتشار باز ایستاد. این نشریه در برگیرنده اخبار افغانستان و جهان بود.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۸۷ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۱.

۷۰. اسلام (۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: منهاج الدین گهیج / سردبیر: منهاج الدین گهیج / ناشر: منهاج الدین گهیج / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: دینی - اجتماعی - سیاسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر).

توضیح: اسلام، در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه بیش از دو شماره انتشار نیافت. اسلام، از جمله مجلاتی بود که در حوزه مسائل دینی و اسلامی به چاپ می‌رسید.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۷۱.

۷۱. د اسلام رنا (اسفند ۱۳۷۴ / مارچ ۱۹۹۵)

محل انتشار: هند - دهلی جدید / سردبیر: نورالدین بابک / ناشر: اتحادیه محصلین مسلمان افغان در هند / ترتیب انتشار: ماهنامه (نامنظم) / زبان: پشتو - فارسی / قطع:

(۴۲×۲۹ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: داسلام رنا، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در سال ۱۳۷۶ ش (۱۹۹۷ م) از انتشار باز ایستاد. نشریه در برگیرنده فعالیت‌های اتحادیه محصلین افغان، مقالات سیاسی و خبری بود.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۱ - ۴۷۲.

۷۲. اسلام ژغ (۱۳۵۹ ش / ۱۹۸۰ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حوزه جنوب غرب جمعیت اسلامی افغانستان / سردیور: عصمت قانع / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - سیاسی / قطع: (۵۸×۳۷ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: اسلام ژغ، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه بعد از انتشار ۱۴ شماره در اردیبهشت ۱۳۶۰ (آوریل ۱۹۸۱) از انتشار باز ایستاد. نشریه در برگیرنده اخبار و فعالیت‌های جمعیت اسلامی بود.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۲۶ - ۴۲۷.

۷۳. داسلام ستوری (۱۳۵۸ ش / ۱۹۷۹ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردیور: صدیق الله خوگیانی / ناشر: انجمن فداییان اسلامی افغانستان / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۴۲×۲۹ سانتی متر).

توضیح: داسلام ستوری، در برگیرنده مقالاتی پیرامون جهاد افغانستان بود. این نشریه بیش از ۳ شماره انتشار نیافت.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۲.

۷۴. اسلامی مجلس مذاکره علمیه کلکته (۱۰ خرداد ۱۳۴۳ / ۲۳ ذیحجه ۱۳۸۰ / ۳۰ می ۱۸۶۴)

محل انتشار: هند - کلکته / صاحب امتیاز: مجلس مذاکره علمیه اسلامی / ناشر: مجلس مذاکره علمیه اسلامی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: اردو - فارسی / روش: خبری.

توضیح: ناصرالدین پروین درباره این نشریه می‌نویسد که «آخرین شماره دیده شده آن در ژوئن ۱۸۶۵ (محرم ۱۲۸۲ ق) به چاپ رسیده است.» و می‌افزاید: «در فهرست کتابخانه (دیوان هند) نام این مجله رویداد ثبت شده، زیرا در پاره‌ای شماره‌ها این واژه و در پی آن شماره جلسه مجلس یاد شده آمده است.» این نشریه در چاپخانه هیئت مسیحی باپتیست به چاپ می‌رسید و نخستین نشریه فارسی پس از بخش فارسی روزنامه **ایندیا گازت**، است که با حروف سری چاپ شده است.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۸۶.

۷۵. اصلاح (دی ۱۳۰۱ / ژانویه ۱۹۲۳)

محل انتشار: افغانستان - ولایت قطن / مدیر مسئول: محمد بشیر / سردبیر: محمد بشیر / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: خبری - سیاسی - فرهنگی / قیمت: یک نسخه در خان‌آباد ۷ پیسه، اشتراک شش ماهه در ولایت‌های قطن و بدخشان ۳ روپیه، در دیگر ولایات ۳ روپیه و در خارج از افغانستان ۴/۵ نیم روپیه. اشتراک سالانه در قطن و بدخشان ۵ روپیه، در ولایات دیگر ۶ روپیه و در خارج از کشور ۸ روپیه.
موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ - ۴۴،۴۲ - ۷۰ (۱۹۲۹ م)، ش ۸ (۱۹۳۰ م).

توضیح: اصلاح، همزمان با اعزام هیات‌های تنظیمیه (انتظامی) به ولایات، برای سامان دادن به امور داخلی، بنیاد شد. رئیس هیات فرستاده به قطن، سپه‌سالار محمد نادرخان (بعدها، محمد نادرشاه) بود. محمد نادرخان در چهارم مرداد ۱۳۰۸، نشریه‌ای با همین نام در پکتیا تاسیس کرد. اصلاح، روی کاغذ نازک شکری به چاپ سنگی می‌رسید. اصلاح پکتیا به مدیرمسئولی و سردبیری محمد نوروز چاپ می‌شد و در ابتدا رایگان بود. ۱۲ روز پس از بر تخت نشستن محمد نادر (۱۳۰۸ ش) اداره نشریه از پکتیا به کابل انتقال یافت و دوره دوم انتشار اصلاح، در چهارم آبان ۱۳۰۸ آغاز شد. محمدحسن سلیمی سردبیری نشریه را برعهده داشت. در این دوره نشریه در چهار صفحه و قطع بزرگتر به چاپ سربی می‌رسید. از بهمن ۱۳۰۸ اصلاح، هفته‌ای دو بار انتشار می‌یافت. از ۱۸ مرداد ۱۳۰۹ قطع اصلاح، کوچک‌تر شد و در ۱۲ صفحه منتشر می‌گردید. در سال ۱۳۱۱ ش اصلاح، به روزنامه تبدیل شد. از شماره ۶۲، سال سوم (۱۳۱۱ ش) برهان‌الدین کشکی مدیر مسئولی اصلاح، را برعهده گرفت. اصلاح، در ۲۶ تیر ۱۳۵۲ (۱۷ جولای ۱۹۷۳) با کودتای محمد داودخان و تغییر نظام شاهی به جمهوری در کابل، تعطیل شد. محمد داودخان اصلاح، را یادگار نادر شاه می‌دانست و بر این اساس تشکیلات این روزنامه به روزنامه جدید (جمهوریت) داود منتقل شد.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۹۳ / سیر ژورنالیسم در افغانستان، ج ۱، ص ۱۶۱ - ۱۶۴ / معرفتی روزنامه (و) جراید افغانستان، ص ۳۱ - ۳۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۸۴، ۱۱۹. / Baku Documents. p88.

۷۶. اصلاح (۱۱ صفر ۱۳۲۷ / ۴ مارس ۱۹۰۹)

محل انتشار: هند - بمبئی / مدیر مسئول: محمدرضا بوشهری / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / روش: خبری - سیاسی - فرهنگی.
توضیح: این نشریه با خط نسخ و چاپ سنگی منتشر می‌شد. اصلاح، پس از انتشار چند شماره از سال

سوم، در سال ۱۳۲۹ ق به عللی نامعلوم، دیگر در بمبی منتشر نگردید و اداره روزنامه به تهران منتقل شد.

منابع: تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۱، ص ۱۸۳ / روزنامه‌های ایران از آغاز تا سال ۱۳۲۹ ق، ص ۶۲ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۴۳.

۷۷. اطلاعات (مرداد ۱۳۶۷ / جون ۱۹۸۸)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / ناشر: مرکز کلتوری امریکا / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۳۶×۲۵ سانتی متر).
توضیح: اطلاعات، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگیرنده اخبار، مقالات عمومی و گزارشهای روزنامه‌نگاران خارجی درباره افغانستان بود.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۰۷.

۷۸. افغان (۱۴ تیر ۱۳۹۹)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: محمدجعفر قندهاری / سردبیر: پاینده محمدخان فرحت / ترتیب انتشار: روزنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - تربیتی - علمی - ادبی / قطع: (۲۱×۳۲ سانتی متر) / قیمت: هر شماره ۲ پیسه / تعداد صفحات: ۲ ص.

توضیح: شماره ۱۸۱ از سال یکم افغان، ۱۶ دلو (بهمن) ۱۳۹۹، در قطع جیبی، در ۱۰۴ صفحه، به فارسی و پشتو منتشر و به چاپ سنگی رسید. افغان، در سال ۱۳۰۷ ش (۱۹۲۹ م) از انتشار باز ایستاد. تیراژ آن بین ۵۰ تا ۱۰۰ نسخه بود. قطع آن تا شماره ۱۱۰، سال اول، ۱۴×۸½ اینچ بود و بعد از آن گاهی کوچکتر و گاهی نیز در قطع بزرگتر ۱۷×۱۰½ اینچ انتشار می‌یافت. قطع جیبی آن ۴×۶½ اینچ بود. روزنامه افغان، تا شماره ۱۶۳ از سال اول به سردبیری محمدجعفر منتشر می‌شد و هر صفحه روزنامه دارای ۳ ستون بود.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۶ / دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۹۹ / دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۴۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۹۴ / سیر ژورنالیزم در افغانستان، ج ۱، ص ۱۴۴ - ۱۴۶.

۷۹. افغان (۱۵ شهریور ۱۳۵۰ / ۶ سپتامبر ۱۹۷۱)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: محمدحسن ولسمل / ناشر: محمدحسن ولسمل / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۳۵×۵۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: افغان، بین ۵۰۰ تا ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه به دموکراسی پارلمانی گرایش داشت و طرفدار پشتونستان بود. نشریه در ۲۶ تیر ۱۳۵۲ از انتشار باز ماند.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۱، ۸۸ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۵۷-۱۵۸.

۸۰. افغان جهاد (۱۳۶۶ ش / ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: پاکستان - اسلام‌آباد / صاحب امتیاز: شورای ثقافتی جهاد افغانستان / مدیر مسئول: صباح‌الدین کشککی / ناشر: شورای ثقافتی جهاد افغانستان / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو - انگلیسی / روش: سیاسی - اجتماعی - اقتصادی - فرهنگی / قطع: (۲۷×۲۰/۲) سانتی‌متر / قیمت: اشتراک شش ماهه در پاکستان ۱۱۰ روپیه، در خارج ۱۶ دلار و سالانه در پاکستان ۲۰۰ روپیه، در خارج ۳۰ دلار / تعداد صفحات: ۲۲۲ ص.

توضیح: شماره ۳ از سال چهارم در حمل - جوزا (فروردین - خرداد) ۱۳۷۰ انتشار یافته است. هیئت تحریریه افغان جهاد، عبارت بودند از: حبیب‌الله رفیع، نوراحمد پرویز، محمد نظیف. این نشریه به اهتمام عبدالقادر هوتک، محمد آصف نهان منتشر می‌شد. در شماره حمل - جوزا (فروردین - خرداد) ۱۳۷۰، محل انتشار این نشریه اسلام‌آباد ذکر شده است. منابع: افغان جهاد، ش ۳، سال چهارم، حمل - جوزا (فروردین - خرداد) ۱۳۷۰ / نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۲.

۸۱. افغانستان (۱۳۶۲ ش / ۱۹۸۳ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: شورای مهاجرین و مجاهدین مسلمان افغانستان / ناشر: شورای مهاجرین و مجاهدین مسلمان افغانستان / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - سیاسی - اجتماعی / قطع: (۴۵×۳۰) سانتیمتر / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: افغانستان، در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. نشریه بعد از انتشار ۹ شماره در سال ۱۳۶۲ ش (۱۹۸۳ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۲.

۸۲. افغانستان (۱۳۷۳ ش)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: مرکز اطلاعاتی افغان / مدیر مسئول: سید نعیم مجروح / ناشر: مرکز اطلاعاتی افغان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: دینی - اقتصادی - سیاسی - تاریخی / قطع: (۲۸×۱۹/۳) سانتی‌متر / قیمت: یک شماره در داخل کشور ۱۵۰۰ افغانی، در پاکستان ۱۰ کلدار.

موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۹ (میزان / مهر ۱۳۷۵)، سال دوم، ش ۷ (حوت / اسفند ۱۳۷۴). آرشیو دُردری - مشهد، ش ۹ (میزان ۱۳۷۵).

منابع: افغانستان، ش ۷، سال دوم، حوت ۱۳۷۴ / ش ۹، سال سوم، میزان (مهر) ۱۳۷۵.

۸۳. افغانستان - آریانا (۱۳۴۰ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: ریاست مستقل مطبوعات / سردبیر: محمد خالد روبنان / ناشر: ریاست مستقل مطبوعات / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: عرفانی - صنعتی - کشاورزی - علمی.
توضیح: این مجله مصور معرف پیشرفت‌های افغانستان بود.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۲۶.

۸۴. افغانستان (۱۹۳۱ م)

محل انتشار: پاکستان - لاهور / مدیر مسئول: مرتضی احمدخان افغان / سردبیر: مرتضی احمد خان افغان / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی - اجتماعی.

موجودی: موسسه نسخ خطی، آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱۴ و ۱۵ (۱۹۳۱ م)
توضیح: این نشریه به سرمایه افغانستانی‌های مقیم لاهور در مطبعه رفیق عام لاهور به چاپ می‌رسید. اما پس از اینکه این نشریه روش خود را تغییر داد دیگر از طرف افغانها مورد حمایت قرار نگرفت و به همین دلیل از انتشار باز ایستاد.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۹ - ۱۰ /

Baku Documents, p27

۸۵. افغانستان بانک (۱۳۳۵ ش / ۱۹۵۶ م)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: بانک مرکزی افغانستان / مدیر مسئول: محمدحیدر نیشان / ناشر: بانک مرکزی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه - فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: اقتصادی - اجتماعی - ادبی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۲۴ ص.
توضیح: موسس نشریه حبیب‌الله اچمکزی بود. افغانستان بانک، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
از تیر ۱۳۳۵ که نشریه از ماهنامه به فصلنامه تغییر یافت تیراژ آن نیز به ۶۰۰ نسخه تقلیل یافت.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۸ - ۲۹ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۳۵ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۶.

۸۶. دافغانستان جنگ (۱۳۶۶ ش / ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردبیر: محمدحسن ولسمل / ناشر: مرکز اطلاعات مجاهدین افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - نظامی - خبری / قطع: (۳۲×۵۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: د افغانستان جنگ، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه خبری و گزارشی در دو رنگ منتشر می‌شد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۳ / نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۲، ۷۳.

۸۷. افغانستان در رادیوهای جهان (فروردین ۱۳۶۹ / مارس ۱۹۹۰)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: وزارت دعوت و ارشاد دولت موقت اسلامی افغانستان / ناشر: وزارت دعوت و ارشاد دولت موقت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری / قطع: (۲۹×۲۱ سانتیمتر) / تعداد صفحات: ۲۰ - ۳۵ ص.

توضیح: این نشریه که در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید در سال ۱۳۶۹ (اکتبر ۱۹۹۰) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۷۸.

۸۸. افغانستان در مطبوعات جهان (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: انتشارات کانون ترجمه آثار جهاد افغانستان / سردبیر: سید محمد یوسف علمی / ناشر: انتشارات کانون ترجمه آثار جهاد افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: (۲۴×۱۸ سانتی‌متر).

توضیح: این نشریه در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگیرنده گزارشهای خبرنگاران خارجی و رسانه‌های گروهی پیرامون مسائل افغانستان بود. نشریه در فروردین ۱۳۷۱ از انتشار باز ایستاد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۵۰۷.

افغانستان کالنی ← سالنامه کابل

۸۹. د افغانستان د ملی اسلامی تنظیمونو وحدت (شهریور ۱۳۶۰ / سپتامبر ۱۹۸۱)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: وحدت تنظیم‌های ملی اسلامی افغانستان / ناشر: وحدت تنظیم‌های ملی اسلامی افغانستان / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی‌متر).

توضیح: این نشریه بعد از انتشار یک شماره در سال ۱۳۶۰ ش از انتشار باز ایستاد. نشریه در برگیرنده مقالاتی درباره موضع‌گیری‌های سیاسی گروه‌های مجاهدین بود.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۲.

۹۰. افغان طبى (۱۳۴۰ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: انستیتوت دولتی طب کابل / ناشر: انستیتوت دولتی طب کابل / زبان: فارسی - پشتو / روش: علمی - پزشکی. توضیح: این مجله در ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید و هدف از انتشار آن چاپ مقالات علمی اساتید و مترجمین علوم پزشکی بود. *افغان طبى*، ابتدا در سال ۱۳۳۵ ش تحت نام [؟] *طبى* مجله منتشر می‌شد اما از سال ۱۳۴۰ ش به *افغان طبى*، تغییر نام داد. این نشریه در سال ۱۳۵۸ ش با *مجله پوهنتون*، ادغام گردید و از سال ۱۳۵۹ ش همزمان با تشکیل انستیتوت دولتی طب کابل به عنوان ارگان انتشاراتی آن آغاز به انتشار کرد. منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۶.

۹۱. د افغان غز (۱۳۶۲ ش / ۱۹۸۳ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / سردبیر: عبدالقادر بیانخیل / ناشر: اتحاد ملی اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی‌متر). توضیح: *دافغان غز*، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در اوایل سال ۱۳۶۲ ش (۱۹۸۴ م) از انتشار باز ایستاد. مطالب نشریه انعکاس دهنده مبارزه مردم بر علیه تجاوز روس و رژیم کمونیستی در افغانستان بود. منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۳.

۹۲. افغان مجاهد

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: مرکز اطلاعات مجاهدین / ناشر: مرکز اطلاعاتی مجاهدین / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو. منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۸۸، ۷۲.

۹۳. افغان ملت (۱۶ فروردین ۱۳۴۵ / ۵ آوریل ۱۹۶۶)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: سازمان سوسیال دموکراتهای افغانستان / مدیر مسئول یا سردبیر: علی احمد ملت یار، قدرت‌الله حداد، حبیب اله رفیع / ناشر: سازمان سوسیال دموکراتهای افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی / قطع: (۴۵×۶۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴-۶ ص. موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، کپی ش ۲۲ (مه ۱۹۹۰). همین شماره در آرشیو نگارنده موجود است. توضیح: این نشریه در تیراژ ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. *افغان ملت*، از ۵ آوریل

۱۹۶۶ به استثناء ۹ ماه از ۲ مه ۱۹۶۷ - ۲۰ فوریه ۱۹۶۸ که تعطیل شد، به صورت هفتگی انتشار می‌یافت. این نشریه ضدامپریالیسم جدید (ضدسرمایه‌گذاری خارجی، سرمایه‌داری) بود و هدف خود را این‌گونه بیان می‌داشت: «ماخواستار کشور متحد، آزاد و دموکراتیک هستیم و ما می‌خواهیم افغانستان کبیر تشکیل شود.» نشریه به مسائل پشتونستان توجه ویژه داشت. دوره دوم انتشار *افغان ملت*، تا فروردین ۱۳۵۱ (آوریل ۱۹۷۲ م) ادامه داشت. منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۶۰، ۴۶، ۶۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۵۸.

۹۴. افغان نساجی (دی ۱۳۳۹)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: شرکت تبلیغات نساجی / مدیر مسئول: عبدالله علی / ناشر: شرکت تبلیغات نساجی / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / روش: صنعتی / تعداد صفحات: ۲ ص. توضیح: این نشریه در ابتدا با چاپ استنسیل و بعدها به صورت چاپ حروفی انتشار می‌یافت. منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۷۱.

۹۵. افق (۱۳۶۱ ش / ۱۹۹۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حزب اسلامی افغانستان / ناشر: حزب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی‌متر). منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۱۲.

۹۶. افکار نو (۸ آبان ۱۳۵۰ / ۳۰ اکتبر ۱۹۷۱)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: نورالله نورزاد / مدیر مسئول: ضیاء حیدر / ناشر: نورالله نورزاد / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی / قطع: (۵۰×۳۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۶ ص. توضیح: این نشریه پس از انتشار چهار شماره در آذر ۱۳۵۰ (نوامبر ۱۹۷۱) تعطیل شد. حمایت از آرمان‌های طبقه متوسط، ایجاد حکومت مبتنی براسلام، ایجاد قانون و نظم و انتشار افکارنو، اهداف نشریه را در برمی‌گرفت. پس از مرگ نورالله نورزاد نشریه نیز از انتشار باز ایستاد. منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۶۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۵۹.

۹۷. اقبالیات (بهمن ۱۳۶۴ / فوریه ۱۹۸۶)

محل انتشار: پاکستان - لاهور / صاحب امتیاز: آکادمی پاکستان / ناشر: آکادمی پاکستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: علمی - فرهنگی - تاریخی - ادبی / قطع: (۱۸×۲۳/۹)

سانتی متر) / قیمت: تک شماره ۲۰ روپیه پاکستانی، ۱۵۰ ریال ایرانی، اشتراک سالیانه ۳۵ روپیه پاکستانی، ۲۶۰ ریال ایرانی / تعداد صفحات: ۲۰۴ ص.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی (بهمن ۱۳۶۴ / فوریه ۱۹۸۶).
توضیح: در اطلاعیه نشریه آمده است «اقبال ریویو که در گذشته به زبان اردو و انگلیسی منتشر می شد از نوامبر ۱۹۸۵ م بنابر تصمیم شورای فرهنگ مجله اردو به نام *اقبالیات* و مجله انگلیسی (*Iqbal Review*) انتشار می یابد. همچنین تصویب گردید شماره دیگری هم به زبان فارسی به نام *اقبالیات* منتشر گردد.» این مجله تحقیقی در زمینه اندیشه و زندگی علامه محمد اقبال و همچنین فرهنگ و معارف اسلامی، فلسفه، تاریخ، مذهب و ادب به چاپ می رسد.
منابع: *اقبالیات*، ش ۱، بهمن ۱۳۶۴.

۹۸. اقتصاد (۱۳۱۰ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **صاحب امتیاز:** وزارت تجارت افغانستان / **مدیر مسئول:** سیدسلطان احمدی / **ناشر:** وزارت تجارت افغانستان / **ترتیب انتشار:** دو شماره در ماه / **زبان:** فارسی - پشتو - انگلیسی / **روش:** اقتصادی - تجاری / **قطع:** (۱۵×۲۱ سانتی متر) / **تعداد صفحات:** ۸ ص.
موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ - ۱۸ (۱۹۳۱ م)، ش ۱ - ۳، ۵ - ۷، ۲۱ - ۲۴ (۱۹۳۲ م)، ش ۷۹، ۸۳ - ۹۲ (۱۹۳۴ م)، ش ۹۳ - ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۵ - ۱۱۵ (۱۹۳۵ م)، ش ۱۱۸ - ۱۲۰ (۱۹۳۶ م)، ش ۱۱، ۱۲ (۱۹۵۱ م).
توضیح: این مجله در تیراژ ۳۵۰۰ نسخه به چاپ می رسد و در سال ۱۳۱۲ ش (۱۹۳۳ م) تعطیل شد.
منابع: معرفی روزنامه ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۳۸ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۱۸ - ۱۹ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۲۲ / *Baku Documents*, p.166

۹۹. امان افغان (۲۲ فروردین ۱۲۹۸ / ۱۲ آپریل ۱۹۱۹)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **مدیر مسئول:** عبدالهادی داوی (پریشان) / **سرمدیر:** عبدالهادی داوی (پریشان) / **ترتیب انتشار:** پانزده روز یکبار / **زبان:** فارسی / **روش:** سیاسی - اجتماعی - دینی / **تعداد صفحات:** ۱۲ صفحه / **قطع:** (۱۳×۹ اینچ) / **قیمت:** بهای اشتراک سالانه در کابل ۱۰ روپیه کابلی، در جاهای دیگر افغانستان ۱۸ روپیه کابلی، در خارج از کشور ۲۲ روپیه کابلی و بها یک نسخه در کابل ۳ شاهی، از سال چهارم قیمت سالیانه از «وزراء و اعیان بقدر معارف دوستی شان، برای مکاتب و کتابخوان های ملی و معاونین و وقایع نگاران (فخری) رایگان، عموم خریداران در داخل دوازده روپیه کابلی و در خارج نیم پوند انگلیسی با محصول پسته، طلاب و محصلین نصف قیمت، شش

ماه ۸ روپيه در داخل و خارج ۷ شلینگ».

موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، سال دوم: ش ۱۳ و ۲۲ و ۲۴ و ۲۵ و ۲۷ و ۲۸ و ۳۰ و ۳۶ سال سوم: ش ۱ - ۷ (ربیع الاول / ۴۱ - ربیع الثانی ۱۳۴۲).

توضیح: این نشریه بجای **سراج الاخبار**، محمود طرزی انتشار می‌یافت. **امان افغان**، پس از انتشار چهار شماره تعطیل شد. اما دیری نگذشت که در ۲۳ مهر ۱۲۹۸ انتشار خود را از سرگرفت. پاینده محمد فرحت دومین مدیر مجله بود که در شماره ۳۲، از سال یکم، مدیر چاپ و نشر شد. از شماره ۴۷ - ۴۸ عبدالجبار مدیریت نشریه را برعهده گرفت. از شماره نهم و دهم از سال دوم، سید محمد قاسم خان - مشروطه خواه دوره امیر حبیب‌الله خان - به مدیریت **امان افغان**، انتخاب شد. در سال ۱۳۰۶ ش، غلام احمد به مدیریت نشریه رسید و بالاخره غلام‌نبی جلال آبادی مدیریت نشریه را برعهده گرفت و چندی نیز محمدحسن سلیمی مدیر نشریه بود. **امان افغان**، در زمستان ۱۳۰۷، مقارن با درگیری‌های کابل تعطیل و مدیر آن، غلام‌نبی جلال آبادی کشته شد و نشریه **حبیب‌الاسلام**، جایگزین **امان افغان**، گشت.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱۱۱ - ۱۱۳ / سیر ژورنالیسم در افغانستان، ج ۱، ص ۸۵ - ۸۸ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۸ - ۱۹ / فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۳۵.

۱۰۰. امت آزاد (دی ۱۳۶۶ / دسامبر ۱۹۸۷)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: انجمن اسلامی جوانان و محصلان افغان / سردبیر: بخش فرهنگی انجمن / ناشر: انجمن اسلامی جوانان و محصلان افغان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۴۲×۲۹ سانتی متر).
توضیح: **امت آزاد**، در تیراژ ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگزیده اخبار و مقالات اسلامی و اخبار مربوط به افغانستان بود. نشریه در اسفند ۱۳۶۶ (مارچ ۱۹۸۸) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۴

۱۰۱. ام البلاد (شهریور ۱۳۷۰)

محل انتشار: افغانستان - بلخ / مدیر مسئول: محمدشاه عادل / ناشر: شورای فرهنگی جمعیت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: عقیدتی - سیاسی - فرهنگی / قطع: (۲۱×۲۸ سانتی متر).
توضیح: **ام البلاد**، ابتدا توسط «بخش فرهنگی جبهات استاد ذبیح‌الله شهید» منتشر می‌شد. بنیان‌گذار این نشریه عطا محمد - معاون عمومی امارت ولایت بلخ و رئیس سیاسی نظامی زون شمال جمعیت اسلامی افغانستان - بود. محمد حنیف بلخی رئیس و محمد انور موحد، بعد از شاه عادل مدیر مسئول مجله شدند. در دوره دوم انتشار نشریه، صالح محمد خلیق، به

عنوان مدیر مسئول و سردبیر نشریه فعالیت داشت. دوره اول انتشار نشریه، پس از ۸ شماره در فروردین ۱۳۷۱ از انتشار باز ایستاد و دوره دوم انتشار آن از اسفند ۱۳۷۶ شکل گرفت.
منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱۱۰ - ۱۱۱.

۱۰۲. امروز ما (۱۵ بهمن ۱۳۷۳ / ۴ فوریه ۱۹۹۵)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی - خبری / قطع: (۹/۲۰×۲۹ سانتی متر) / قیمت: ۲۰۰ افغانی یا ۲ روپیه.
موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۱۲۳ (۱۵ دلو ۱۳۷۸)، ش ۴۳ (۲۳ جدی ۱۳۷۵) آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش اول (۱۵ دلو ۱۳۷۳). آرشیو دُردری - مشهد، ش ۴۳ (جدی ۱۳۷۵).

توضیح: امروز ما، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. با پایان دوره اول انتشار نشریه در سال ۱۳۷۷ ش، دوره دوم انتشار امروز ما، در شهریور ۱۳۷۸ (سپتامبر ۱۹۹۹) شروع شد. در سرمقاله شماره اول نشریه با عنوان باورهای امروز ما به علل و انگیزه انتشار نشریه اشاره شده و آمده است: «ایمان به عدالت و برابری، بر بنیاد (توحید) یگانه دیدگاهی خواهد بود که ما و نبرد ما آن را تعقیب خواهد کرد.» شماره ۴۳ و ۱۲۳ نشریه در ۸ صفحه و با قیمت ۳ روپیه منتشر و شماره ۱۲۳، آن در قطع ۱/۲۹×۳۸/۶ سانتی متر به چاپ رسیده است.

منابع: امروز ما، ش اول، ۱۵ دلو (بهمن) ۱۳۷۳ / ش ۴۳، ۲۳ جدی (دی) ۱۳۷۵ / ش ۱۲۳، ۱۵ دلو (بهمن) ۱۳۷۸ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۶۶.

۱۰۳. امهات المومنین (۱۳۶۶ ش / ۱۹۸۷)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / ناشر: انجمن اسلامی خواهران جمعیت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۳۰×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: امهات المومنین، در برگزیده مقالات، مصاحبه‌ها و اعلامیه‌های جمعیت اسلامی بود. این نشریه در سال ۱۳۶۹ ش (۱۹۹۰ م) از انتشار باز ایستاد. نشریه در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۲۷.

۱۰۴. امید (۱۳۶۸ ش / ۱۹۸۹ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۱۸×۲۳ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸۰ ص.

توضیح: امید، مجله مصور بود که اهداف مجاهدین را دنبال می‌کرد. در این نشریه غالب نویسندگان معروف مقاومت افغان همکاری می‌کردند. این نشریه از جانب عبدالرب رسول سیاف، رهبر اتحاد اسلامی برای آزادی افغانستان حمایت مالی می‌شد. **امید**، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. نشریه در آبان ۱۳۷۳ (نوامبر ۱۹۹۴) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۴.

۱۰۵. انتباه (۱۲۹۳/۹۴ ش / ۱۳۳۳ ق / ۱۵ / ۱۹۱۴ م)

محل انتشار: عراق - کربلا / **مدیر مسئول:** میرزا علی آقا شیرازی (لبیب الملک) / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی / **روش:** سیاسی - خبری.

توضیح: نشریه انتقام و سپس حقایق، بجای انتباه منتشر می‌شدند.

منابع: شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۵۸.

۱۰۶. انجمن پیشاور (اواخر ۱۲۵۸ یا اوایل ۱۲۵۹ ش / ۱۲۹۷ ق / ۱۸۸۰ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / **مدیر مسئول:** هیوگز (T.P.Hughes) / **سرمدیر:** قاضی تیلا خان / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی.

توضیح: این نشریه سومین روزنامه چاپ پیشاور و سراسر مناطق پشتونشین، پس از نشریات مرتضایی و فارسی اخبار، است. **انجمن پیشاور**، توسط یک مبلغ مسیحی انگلیسی به نام هیوگز اداره می‌شد. چاپ این روزنامه در شریفی پرس انجام می‌گرفت و برای مقامات هندی و افغان ارسال می‌شد.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی‌نویسان، ج ۱، ص ۳۰۲-۳۰۳.

۱۰۷. مجله انجمن عربی و فارسی دانشگاه پنجاب

محل انتشار: پاکستان - لاهور / **صاحب امتیاز:** انجمن عربی و فارسی دانشگاه پنجاب / **مدیر مسئول:** محمدباقر / **ناشر:** انجمن عربی و فارسی دانشگاه پنجاب / **ترتیب انتشار:** فصلنامه / **زبان:** عربی - فارسی / **روش:** ادبی - فرهنگی.

موجودی: کتابخانه مرکزی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ (۱۹۵۷ م)، ش ۲ و ۴ (۱۹۵۸ م)، ش ۲ (۱۹۶۰ م)، ش ۱ - ۴ (۱۹۶۲ - ۱۹۶۵ م)، ش ۳ و ۴ (۱۹۶۶ م)، ش ۴ (۱۹۶۷ م)، ش ۱ - ۴ (۱۹۶۸ م)، ش ۳ و ۴ - (۱۹۶۹ م)، ش ۱ و ۲ (۱۹۷۰ م).

توضیح: این نشریه به مدیریت محمد باقر، رئیس دانشکده خاور شناسی دانشگاه لاهور منتشر می‌شد. در این مجله، مقالات عربی کمتر به چاپ می‌رسید و بیشتر مطالب به فارسی بود.

منابع: مجله وحید، سال سوم، ش ۱۱، ص ۹۱۲ / Baku Documents, P164.

۱۰۸. اندیشه (۱۰ شهریور ۱۳۷۲)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: قاضی محمد نظیف مستضعف / مدیر مسئول: اسدالله ولوالجی / زبان: فارسی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر) / قیمت: ۴۵۰ افغانی / تعداد صفحات: متغیر.

توضیح: اندیشه، در مطبعه یولدوز چاپ می‌شد. شماره ۱۴ و ۱۵ نشریه، در سال ۱۳۷۴ ش انتشار یافته است. این نشریه بر حقوق مردم ازبک در افغانستان و ترک تباری آنان تاکید داشت. شماره چهارم اندیشه، در ۴۰۰ نسخه به چاپ رسیده است.

منابع: ارج نامه ایرج، ج ۲، ص ۳۴۳.

۱۰۹. اندیشه دانشجو (۱۳۴۵/۴۶ ش / ۱۹۶۷ / ۱۹۶۶ م)

محل انتشار: لبنان - بیروت / مدیر مسئول: ابراهیم زاده، تمیزکار، چهاردهی، خدام محمدی، دوازده امامی / ناشر: دانشجویان ایرانی دانشگاه‌های بیروت / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - انگلیسی / روش: هنری - ادبی. توضیح: اندیشه دانشجو، بیش از ۳ شماره انتشار نیافت. منابع: شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۶۲.

۱۱۰. انقلاب ثور (۷ اردیبهشت ۱۳۵۷ / ۲۷ آپریل ۱۹۷۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: جمهوریت دموکراتیک افغانستان / سردبیر: محمد عیان / مدیر مسئول: محمد عیان، محمد زمان مومند / ناشر: ارگان مرکزی جمهوریت دموکراتیک افغانستان / ترتیب انتشار: روزنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - سیاسی / قطع: (۵۶×۳۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص. توضیح: بوجود آمدن نظام کمونیستی در افغانستان منجر به تغییر نام روزنامه جمهوریت، به انقلاب ثور گردید. انقلاب ثور، در مطبعه دولتی کابل در تیراژ ۲۰۰۰ تا ۴۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در ۶ دی ۱۳۵۸ (۲۷ دسامبر ۱۹۷۹) تعطیل شد و نشریه حقیقت انقلاب ثور، به جای روزنامه انقلاب ثور، شروع به انتشار کرد. منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۲۵۶.

۱۱۱. انگار (بهمن ۱۳۲۹ / جنوری ۱۹۵۰)

محل انتشار: افغانستان - کابل / سردبیر یا مدیر مسئول: فیض محمد انگار / صاحب امتیاز یا ناشر: فیض محمد انگار / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - ادبی. توضیح: سردبیر این نشریه اهل قندهار بود و یکی از طرفداران پشتونستان بشمار می‌رفت.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۲۹.

۱۱۲. انیس (۱۵ اردیبهشت ۱۳۰۶ / ۵ مه ۱۹۲۷)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: غلام محی‌الدین انیس / مدیر مسئول: غلام محی‌الدین انیس / ترتیب انتشار: دو هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: علمی - حقوقی - اجتماعی - سیاسی - ادبی - بهداشتی - طنز / قطع: در پنج سال نخست (۲۰×۲۷/۵ سانتی‌متر) / قیمت: هر شماره نیم افغانی، اشتراک سالانه در افغانستان ۱۰ افغانی، برای دانش آموزان ۶ افغانی و در خارج از کشور ۱۲ شیلینگ / تعداد صفحات: ۱۲ ص.

موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ - ۴، ۱۱، ۲۸ - ۴۸ (۱۹۳۳ م) ش ۵ - ۱۰، ۱۲ - ۲۸ (۱۹۳۴ م) ش ۱ - ۵، ۷، ۸، ۱۱ - ۱۴، ۱۶، ۱۸ - ۳۹ (۱۹۳۵ م) ش ۴۰، ۴۲، ۴۸، ۴۹ (۱۹۳۶ م). آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۵۵ (شپ ۱۸۷۱۵) (۲۹ دلو ۱۳۷۴ ش).

توضیح: انیس، از ۲۱ دی ۱۳۰۶ (ش ۱۸)، به صورت هفتگی و از اوایل سال پنجم، در ۱۶ صفحه منتشر شد. در اواخر سال ۱۳۰۷ ش، مقارن با شورش بچه سقا، ۱۱ شماره روزانه از انیس، منتشر شد. چند ماهی در دوره حکومت بچه سقا، انیس منتشر نشد. در سال ۱۳۱۰ ش انیس بین دو الی سه ماه به دلیل بیماری محی‌الدین انیس از انتشار باز ایستاد. از شماره ۱۷ سال پنجم، ۱۵ شهریور ۱۳۱۰، محی‌الدین انیس، به دلیل بیماری از مدیریت نشریه کناره گرفت و سرور جویا عهده‌دار مدیریت نشریه شد. از شماره ۲، سال پنجم ۲۴ اسفند ۱۳۱۰، محمدامین خوگیانی، مدیر مسئول انیس شد. در سال ۱۳۰۹ ش، روزنامه انیس، نشریه خبری دولت افغانستان گشت و بعد از آن، به عنوان روزنامه ملی عصر منتشر می‌شد. در سال ۱۳۵۲ ش، انیس با روزنامه اصلاح، ادغام و به نام روزنامه (اصلاح - انیس) در ۱۶ صفحه منتشر می‌شد. دو مرتبه در نیمه دوم همان سال با نام اصلی خود (انیس) انتشار یافت. انیس، آرمانها و اهداف جبهه ملی را دنبال می‌نمود. شماره ۱۸۷۱۵ نشریه، که در ۲۹ بهمن ۱۳۷۴ منتشر شده، مدیر مسئول غلام رسول (قرلق) و معاون مدیر مسئول عبدالرزاق (نسیمی) معرفی شده‌اند. مطالب این شماره در ۸ صفحه در قطع ۴۶/۵×۳۵/۵ به چاپ رسیده است.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱۳۷ - ۱۳۸ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۴ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۸ - ۱۰ / ارج نامه ایرج، ج ۲، ص ۳۳۶ / انیس، ش ۵۵ (شپ ۱۸۷۱۵)، ۲۹ دلو (بهمن) ۱۳۷۴ /

۱۱۳. انیس اطفال (۴۵-۱۳۳۵ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / سردیور: غلام عمرشاکر / ترتیب انتشار: هفته‌نامه (روزهای جمعه) / زبان: فارسی / روش: ویژه کودکان و نوجوانان / تعداد صفحات: ۸-۴ ص.
توضیح: انیس اطفال، به ضمیمه روزنامه انیس، انتشار می‌یافت. از قول سید داود زهدی آمده است که: «انیس اطفال مجله‌ای مصور بود. بعد از چند سال نشر از میان رفته و جایش را کمکیا نوانیس گرفت. که به صورت ماهانه به قلم جلال نورانی و دیگران انتشار می‌یافت.»
انتشار نشریه تا سال ۱۳۴۵ ش ادامه داشت.
منابع: نشریه دُردری، ش ۳-۴، ص ۵۹.

۱۱۴. مجله اوبه اوبربناد (۱۳۵۹ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت انرژی برق / ناشر: وزارت انرژی برق / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۱×۲۹ سانتی‌متر).
توضیح: نشریه در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۱.

۱۱۵. اورنگ هشتم (۱۳۷۸ ش / ۱۴۲۰ ق)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: ریاست اطلاعات و کلتور هرات / ناشر: انجمن ادبی هرات / ترتیب انتشار: هر پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی / قطع: (۱/۳۰×۴۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
موجودی: آرشیو نشریه دُردری - مشهد، ش ۵ - ۱۱ (۱۴ اسد / مرداد - ۱۵ عقرب / آبان ۱۳۷۸). همین شماره‌ها در آرشیو نگارنده موجود می‌باشد.
توضیح: این نشریه زیر نظر هیئت تحریریه در مطبعه هرات به چاپ می‌رسید. در شماره ۵، ۱۴ مرداد ۱۳۷۸، صفحه آرا احمد سعید حقیقی، همکار نشر محمد فرهاد شیرین سخن، متصدی کامپیوتر احمد جاوید نورزاد و محمود آصف افشار معرفی شده‌اند. از شماره ۸ و ۹، ۱۵ مهر ۱۳۷۸ همکار نشر عزیز احمد طینت بود. مقالات تحقیقی، گفت‌وگو با شاعران و نویسندگان، آشنایی با مفاخر ادب قدیم، شعر، داستان، طنز و معرفی کتاب مطالب اورنگ هشتم را تشکیل می‌داد.
منابع: اورنگ هشتم، ش ۵ - ۱۱، ۱۴ اسد (مرداد) - ۱۵ عقرب (آبان) ۱۳۷۸.

۱۱۶. اورینتل کالج میگزین (۱۹۲۵ م)

محل انتشار: پاکستان - لاهور / صاحب امتیاز: اورینتل کالج (لاهور) / مدیر مسئول: محمد اقبال، برکت علی قریشی، سید عبدالله، م - عباس شوشتری، محمد باقر / ناشر: اورینتل کالج (لاهور) / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: اردو - فارسی - انگلیسی / قطع: (۵/۲۳×۱۵)

سانتی متر)/ قیمت: یک روپيه.

موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، جلد اول: ش ۱ - ۱۸۵، جلد ۴۷ (فوریه ۱۹۲۵ - ژوئن ۱۹۷۱). کتابخانه ملی ایران، جلد ۲۷ (نوامبر ۱۹۵۰، فوریه - می ۱۹۵۱، جلد ۲۸ (شپ ۱۰۶ - ۱۱۰)، جلد ۲۹ (نوامبر ۱۹۵۲ و فوریه ۱۹۵۳)، جلد ۴۱ (می - نوامبر ۱۹۶۵)، جلد ۴۲ (نوامبر ۱۹۶۶)، جلد ۴۴ (فوریه ۱۹۶۸).

توضیح: این مجله به مسائل فرهنگی، ادبی و عرفانی توجه داشت. به ترتیب در شماره ۱۰۳، سید عبدالله، شماره ۱۰۶، برکت علی قریشی، شماره ۱۶۱، محمداقر، شماره ۱۶۲، مولوی احمدعلی به عنوان مدیران مجله معرفی شده‌اند. شماره جلد ۴۴ مجله، چهل و چهارمین سال انتشار مجله را نشان می‌دهد. از جلد ۲۸ (شماره پیاپی ۱۱۰) تا جلد ۴۴ (شماره پیاپی ۱۷۲)، که مورد بررسی قرار گرفته بر مجموع مطالب فارسی مجله افزوده شده است.

منابع: فهرست مجلات موجود در کتابخانه، آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۳۹ - ۴۰ / دوره‌های ناقص مجله در کتابخانه ملی مورد بررسی قرار گرفته است.

۱۱۷. اوگل (۱۳۶۸ ش / ۱۹۸۹ م)

محل انتشار: پاکستان - کویت / صاحب امتیاز: محصلین هزاره کویت / ناشر: محصلین هزاره کویت / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - اردو.
توضیح: اوگل، به صورت فتوکپی منتشر می‌شد و محتوای مطالب آن سیاسی بود.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۸۹ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۴.

۱۱۸. ایثار (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پيشاور / صاحب امتیاز: جمعیت طلبه حرکت انقلاب اسلامی افغانستان / مدیرمسئول یا سردبیر: فقیر محمد خنجری / ناشر: جمعیت طلبه حرکت انقلاب اسلامی افغانستان / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: (۳۰×۴۵ سانتی متر).
توضیح: / یثار، بعد از انتشار یک شماره از انتشار باز ایستاد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۸۹، ۷۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۴.

۱۱۹. ایران لیگ (۱۹۳۰ م)

محل انتشار: هندوستان - بمبی / صاحب امتیاز: انجمن ایران لیگ / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - انگلیسی / روش: فرهنگی - دینی (زرتشتی) / تعداد صفحات: ۴۲ + ۱۲۴ ص.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، جلد ۴، ش ۱ (اکتبر ۱۹۳۳ م).

توضیح: ایران لیگ، توسط عده‌ای از زرتشتیان مقیم هند منتشر می‌شد. شماره‌های ۱ و ۲ از جلد اول در یک مجلد در ماه‌های آپریل و جولای ۱۹۳۰ منتشر شده است.

منابع: فهرست مجله‌های فارسی از ابتدا تا سال ۱۳۲۰ ش، ص ۱۹ / فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ص ۴۲ / تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۱، ص ۳۴۵ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۷۱.

۱۲۰. ایران نو (۱۳۱۴ ش / ۳۶ / ۱۹۳۵ م)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / صاحب امتیاز: میرزا علی بحرانی / مدیر مسئول: میرزا علی بحرانی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: ادبی.

منابع: فهرست مجله‌های فارسی از ابتدا تا سال ۱۳۲۰ شمسی، ص ۱۹ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۷۲.

۱۲۱. ایمان (دوره دوم ۱۳۷۵ ش / ۱۹۹۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: مرکز دعوت و ثقافت اسلامی / ناشر: مرکز دعوت و ثقافت اسلامی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۵۰ ص.

توضیح: ایمان، در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۵.

۱۲۲. ایندیاگزت (۱۸ نوامبر ۱۷۸۰)

محل انتشار: هندوستان / صاحب امتیاز: بی. مسینک / سردبیر: پیترید / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: انگلیسی - فارسی / روش: خبری - تبلیغاتی / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: این نشریه در زمان انتشار هیکی گزت، شروع به انتشار کرد و نیز از حمایت کمپانی هند شرقی برخوردار بود. ایندیاگزت، توسط دو انگلیسی از هجدهم نوامبر ۱۷۸۰ تا سی ام دسامبر ۱۸۴۳ منتشر می‌شد. از دهم نوامبر ۱۷۸۱، برخی خبرها و فرمانهای حکومتی به زبان فارسی انتشار یافت. دست کم تا شش سال ستونهای فارسی این روزنامه با چاپ سری بود. اولین شماره‌های ایندیاگزت، که در آن از چاپ سری برای مطالب فارسی استفاده شده ظاهراً متعلق به ماه نوامبر ۱۸۲۷، است و آخرین آنها مربوط سال ۱۸۳۳ م می‌باشد.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاران ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۴۷ / تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۷۹.

۱۲۳. بازگشت به صدر اسلام (اردیبهشت ۱۳۶۵ / آپریل ۱۹۸۶)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: انجمن انتشاراتی بازگشت / سردبیر: استاد ضیاء الحق / ناشر: انجمن انتشاراتی بازگشت / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی / قطع: (دوره دوم ۳۰×۲۱ سانتی متر).

توضیح: نشریه در دوره اول بعد از انتشار ۳ شماره در تیر ۱۳۶۵ (می ۱۹۸۶) متوقف شد. قطع آن نیز در ابتدا بزرگ بود. دوره دوم انتشار آن در دانمارک آغاز گردید اما پس از انتشار ۲ شماره در سال ۱۳۷۶ ش (۱۹۹۷ م) از انتشار باز ایستاد. نشریه «بیانگر دعوت مردم به راه خدا با حکمت و برهان» بود. این نشریه بدون ذکر آدرس به صورت فتوکپی انتشار می یافت.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۷۵.

۱۲۴. مجله باستان شناسی (۱۳۵۸ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: انستیتو باستان شناسی آکادمی علوم افغانستان / ناشر: انستیتو باستان شناسی آکادمی علوم افغانستان / ترتیب انتشار: شش ماه یکبار / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۴×۳۰ سانتی متر).

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۰.

۱۲۵. بامداد (۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حزب اسلامی افغانستان / سردبیر: آمریت ارشاد و فرهنگ / ناشر: حزب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۳۸×۲۶ سانتی متر).

توضیح: بامداد، با تیراژ ۵۰۰ نسخه به درج اخبار مجاهدین می پرداخت. این نشریه بیش از چهار شماره انتشار نیافت و در سال ۱۳۶۴ ش (۱۹۸۵) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۱۲.

۱۲۶. بامیان (۱۳۶۰ ش)

محل انتشار: افغانستان - بامیان / صاحب امتیاز: کمیته ولایتی حزبی و ولایت بامیان / ناشر: کمیته ولایتی حزبی و ولایت بامیان / ترتیب انتشار: هر پانزده روز یکبار / زبان: فارسی.

توضیح: بامیان، در تیراژ ۸۰۰ نسخه به چاپ می رسید. این مجله طی سه سال عمر خود در ابتدا هر پانزده روز یکبار و سپس در هر ده روز یکبار انتشار می گردید.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۵۶.

۱۲۷. بانگا دوت (۹ مه ۱۸۲۹)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - انگلیسی - بنگالی - هندی.
توضیح: یک سوم تا یک چهارم مطالب بانگادوت، به زبان فارسی بود. انتشار نشریه در روزهای شنبه حداقل تا سال ۱۸۳۹ م به طول انجامید.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۶۷.

۱۲۸. بحر مواج (۱۲۱۲ ش / ۱۲۴۹ ق / ۱۸۳۳ م)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / مدیر مسئول: میرزین العابدین / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی.
توضیح: در قسمت بالای صفحه، طرفین سرلوحه، این بیت نوشته شده است: «حرف حرفست چودرة التاج است. نام این نامه بحرمواج است.»
منابع: شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۸۵.

۱۲۹. بخارای شریف (۱۰ ربیع الاول ۱۳۳۰ / ۱۱ مارس ۱۹۱۲)

محل انتشار: ازبکستان - بخارا / سردبیر: میرزا جلال یوسف‌زاده / ترتیب انتشار: روزنامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی.
توضیح: بخارای شریف، اولین روزنامه فارسی تاجیکی در آسیای مرکزی بشمار می‌رود. این روزنامه تا ۲۳ محرم ۱۳۳۱ (۲ ژانویه ۱۹۱۳ م) در شهرستان کاگان، نزدیک بخارا، چاپ و منتشر می‌شد. روزنامه در چهار ماه اول هفته‌ای شش شماره یعنی به صورت روزانه و بعد از آن هر هفته سه شماره انتشار می‌یافت. موسسین روزنامه میرزا محی‌الدین منصوروف و میرزا سراج حکیم، از فعالان بخاریان جوان بودند ولوین کارخانه‌دار بخارایی روزنامه را به لحاظ مالی پشتیبانی می‌نمود. میرزا غفار روشنفکر ایرانی، مسئولیت این روزنامه را برعهده داشت و صدرالدین عینی، میرزا سراج حکیم و عبدالرئوف فطرت از نویسندگان معروف روزنامه بشمار می‌رفتند. بخارای شریف، بیانگر دیدگاه‌های تجددگرایان و روشنفکران بخارایی بود و در جهت آگاه ساختن مردم بخارا از اوضاع جهان، بهبود وضع تعلیم و تربیت، انتشار معارف اسلامی، دعوت به وحدت اسلامی و مبارزه با جهل و خرافه پرستی و تشویق تجارت ملی تلاش می‌نمود. روزنامه بعد از انتشار ۱۵۳ شماره با تقاضای نماینده سیاسی روسیه تزاری و به فرمان عالم خان منغیت، امیر بخارا، به محاق تعطیلی گرفتار آمد. علت تعطیلی روزنامه انتشار افکار آزادیخواهانه و تجددگرایانه بود.
منابع: دانشنامه جهان اسلام، ج ۲، ص ۳۶۸ - ۳۶۹ / تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۲، ص ۲۵۵.

۱۳۰. بخوان و بدان (۱۳۳۲ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: ریاست تدریسات ابتدایی وزارت معارف / مدیر مسئول: غلام محی الدین شیوا / ناشر: ریاست تدریسات ابتدایی وزارت معارف / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی - تربیتی. توضیح: مطالب شماره آبان ۱۳۳۹ عبارتند از: بمناسبت روز معلم، حقوق استاد از نگاه اسلام، بنیاد روم و...

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۵۴.

۱۳۱. بدخشان (۱۳۲۵ ش)

محل انتشار: افغانستان - فیض آباد / مدیر مسئول: محمد شریف نسیم پروان / ناشر: کمیته ولایتی خبری و ولایت بدخشان / ترتیب انتشار: روزنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: (۳۰×۴۲ سانتی متر) / قیمت: ش ۱۴ (دلو) / بهمن ۱۳۴۰ ش) در فیض آباد ۳۵ افغانی و در خارج از کشور ۶ دلار.

توضیح: روزنامه بدخشان، هر روز در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه منتشر می‌شد. انتشار این روزنامه سی سال به طول انجامید. حلیم تنویر سال تأسیس بدخشان را ۱۳۴۶ ش (۱۹۶۷ م) ذکر کرده که صاحب امتیازی آن برعهده مدیریت اطلاعات و کلتور بدخشان بود. محمد ظاهر صدیق نیز در مقام مدیر مسئول نشریه به ایفای نقش می‌پرداخت. این نشریه در سال ۱۳۶۶ تعطیل شد.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۵۷ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۵۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۹۱.

۱۳۲. بدنی روزنه (۱۳۳۹ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: کابل پوهنتون [دانشگاه کابل] / مدیر مسئول: عبدالغفور بابری / ناشر: کابل پوهنتون [دانشگاه کابل] / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی / روش: ورزشی / قطع: متوسط. توضیح: موسس این نشریه محمد عمر وردک بود. این نشریه با کاغذ و همچنین با چاپ عکس‌های مرغوب منتشر می‌شد.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۵۹.

۱۳۳. مجله بررسی‌های مالی (۱۳۵۹ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت مالیه / ناشر: وزارت مالیه / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی.

توضیح: این مجله ابتدا در سال ۱۳۳۳ ش با نام ثروت و بعداً تحت نام زیرمه، منتشر شد. مجله ابتدا در هر هفته یک شماره و سپس در هر هفته دو شماره انتشار می‌یافت. از فروردین ۱۳۳۷، تحت عنوان ماهنامه و ته انتشار یافت. از سال ۱۳۵۲ ش، مجله از انتشار بازماند و دو مرتبه بعد از پیروزی انقلاب ثور انتشار خود را از سرگرفت و این بار به نام مجله راه حساب، به شکل سه ماهه منتشر شد. از سال ۱۳۵۹ ش نیز تحت نام بررسی‌های مالی، به انتشار خود ادامه داد.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۹.

۱۳۴. برگ سبز (۱۳۲۸ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: مرستون / مدیر مسئول: محمد موسی همت / ناشر: مرستون / زبان: فارسی / روش: علمی - دینی - اجتماعی - هنری / قطع: بزرگ (چهار ستون).

توضیح: این نشریه از طرف مرستون که موسس آن لطیفی بود انتشار می‌یافت.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۵۸.

۱۳۵. برهان (۱۳۵۱ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: مسجد شریف محمدیه / مدیر مسئول: سیدمحمد سرور واعظ / سردبیر: سیدمحمدابراهیم عالمشاهی / ناشر: مسجد شریف محمدیه / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: دینی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: وزیری.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۸۹.

۱۳۶. برهان (۱۳۶۸ ش)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: حرکت اسلامی افغانستان / مدیر مسئول: قریشی / ناشر: حرکت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۸۹.

۱۳۷. برهان الاسلام (۱۳۷۰ ش / ۱۹۹۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: شورای اسلامی قضاوت علما، مجاهدین و مهاجرین افغانستان / سردبیر: احمد ضیا عارفی / ناشر: شورای اسلامی قضاوت و علما، مجاهدین و مهاجرین افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / روش: دینی -

حقوقی - اجتماعی / قطع: (۴۲×۲۹ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: از نشریه برهان الاسلام، در طی پنج سال، بیش از ۲۲ شماره انتشار نیافت. این نشریه در سال ۱۳۷۴ ش (۱۹۹۵ م) از انتشار باز ایستاد. نشریه در برگیرنده اخبار افغانستان، مقالات و گزارشهای خارجی بود.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۷۵.

۱۳۸. برید (دوره دوم ۱۳۳۶ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت مخابرات / مدیر مسئول: فضل احمد زیارمن / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی / روش: اقتصادی - اجتماعی.
توضیح: برید، از طرف وزارت معارف شروع به انتشار کرد. موسس نشریه محمد مرید بود. نشریه به پست و مسائل مربوط به مخابرات توجه ویژه داشت و مقالات و گزارشهای مختلفی در این باره منتشر می نمود.
منابع: معرفی روزنامه ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۵۶.

۱۳۹. بزگر (تیر ۱۳۳۴ ش)

محل انتشار: افغانستان / مدیر مسئول: محمد سلیمان سکندر / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی / روش: اقتصادی - کشاورزی - صنعتی - اجتماعی / قیمت: اشتراک سالانه در مرکز ۱۲ افغانی، در ولایات ۱۵ افغانی و در خارج از کشور یک دلار.
توضیح: موسس این نشریه محمد اکبر پامیر بود.
منابع: معرفی روزنامه ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۴۹.

۱۴۰. بزم شوق (دی ۱۳۴۲ / شعبان ۱۳۸۳ / ژانویه ۱۹۶۴)

محل انتشار: پاکستان - کراچی / صاحب امتیاز: غلام سرور / مدیر مسئول: غلام سرور / ناشر: آکادمی فارسی - کراچی / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: ادبی - فرهنگی / قطع: (۲۳×۱۷/۳ سانتی متر) / قیمت: اشتراک سالانه در پاکستان ۲۴ روپیه، در خارج از کشور ۴۸ روپیه، تک شماره در پاکستان ۲ روپیه، (دانشجویان ۲۵ درصد تخفیف) / تعداد صفحات: ۴۸ ص.

موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۱ (دی ۱۳۴۲)، ش ۲ و ۳ (بهمن و اسفند ۱۳۴۲)، ش ۴ و ۵ (فروردین و اردیبهشت ۱۳۴۳)، ش ۶ و ۷ (خرداد و تیر ۱۳۴۳).
توضیح: این نشریه در جهت خدمت به زبان فارسی و گسترش روابط ادبی و فرهنگی پاکستان با ایران منتشر می شد. در بالای عنوان بزم شوق، شعری از اقبال بدین مضمون درج شده است: آنچه من در بزم شوق آورده ام، دانی که چیست؟ / یک چمن گل، یک نیستان ناله، یک خمخانه می.

منابع: بزم شوق ش ۱ - ۳، دی - اسفند ۱۳۴۲ / ش ۴ - ۷، فروردین - تیر ۱۳۴۳ / مجله وحید، سال ۳، ش ۱۱، ص ۹۱۳ / فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ص ۵۱.

۱۴۱. بسیج (شهریور ۱۳۶۷ / سپتامبر ۱۹۸۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / ناشر: شورای ولایتی کابل حرکت اسلامی افغانستان / قطع: (۳۳×۲۱ سانتی متر) / زبان: فارسی. توضیح: بسیج، به صورت شبنامه منتشر می شد. این نشریه در برگزیده اعلامیه های حرکت اسلامی افغانستان بود. نشریه بیش از ۳ شماره منتشر نشد. منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۵۸.

۱۴۲. البشارت (۱۳۳۹ ق)

محل انتشار: هندوستان - بمبئی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی. منابع: فهرست مجله های فارسی از ابتدا تا سال ۱۳۲۰ ش، ص ۲۳.

۱۴۳. بشارت (۱۳۶۹ ش)

محل انتشار: پاکستان - پيشاور / صاحب امتياز: شورای نمایندگی حزب وحدت اسلامی افغانستان / ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / روش: خبری - سیاسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص. موجودی: آرشیو دُردری - مشهد، ش ۱۷ (۲۲ دلو ۱۳۷۰). مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، کپی ش ۱۷، سال دوم (۲۲ دلو / بهمن ۱۳۷۰). همین شماره در آرشیو نگارنده موجود می باشد.

توضیح: این نشریه زیر نظر شورای نویسندگان چاپ و از سوی نمایندگی های حزب وحدت اسلامی پخش می گردید. حلیم تنویر تاسیس این نشریه را سال ۱۳۷۰ ش ذکر کرده در صورتی که شماره ۱۷ از سال دوم بشارت، در سال ۱۳۷۰ منتشر شده است. نشریه در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید.

منابع: بشارت، ش ۱۷، سال دوم، ۲۲ دلو (بهمن) ۱۳۷۰ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۶۶.

۱۴۴. بشارت (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پيشاور / صاحب امتياز: حرکت انقلاب اسلامی افغانستان /

سردیور: کمیته فرهنگی. م. ش. پیمان، نجیب الله محسنی / ناشر: حرکت انقلاب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۳۰×۲۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: بشارت، در برگرنده اخبار و گزارشهای مربوط به افغانستان و بیانات مولوی محمد نبی بود. این نشریه در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۴۱.

۱۴۵. بشارت (۱۳۵۹ ش / ۱۹۸۰ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: جمعیت اسلامی افغانستان - امارت عمومی ولایت هرات / سردیور: عبدالله معلم / ناشر: جمعیت اسلامی افغانستان - امارت عمومی ولایت هرات / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر).

توضیح: بشارت، در تیراژ ۳۰۰ نسخه با چاپ استنسیل و صحافی منگنه ای بیرون می آمد. این نشریه در برگرنده اخبار جبهات غربی افغانستان بود. نشریه در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۲، ۸۹ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۲۷.

۱۴۶. بشر (اسفند ۱۳۷۷ / جنوری ۱۹۹۹)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: کمیسیون حقوق بشر افغانستان / سردیور: کوتوال / ناشر: کمیسیون حقوق بشر افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو - انگلیسی / روش: خبری / قطع: (۴۲×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: بشر، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید. این نشریه در برگرنده گزارشهای سازمان حقوق بشر و مقالاتی پیرامون مسایل اجتماعی افغانستان است.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۶۰۸.

۱۴۷. بشیر المومنات (دی ۱۳۶۸ / دسامبر ۱۹۸۹)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: مرکز تربیوی [تربیتی] و تعلیمی زنان مسلمان افغانستان / ناشر: مرکز تربیوی [تربیتی] و تعلیمی زنان مسلمان افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۴۲×۲۹ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: بشیر المومنات، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می رسید. از فروردین ۱۳۷۳ (آوریل ۱۹۹۴) پوپل فراهی سردبیری نشریه را برعهده گرفت. نشریه در آذر ۱۳۷۳ (نوامبر ۱۹۹۴ م) از

انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۵.

۱۴۸. بعثت (۱۳۷۲ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: مجتمع فرهنگی رسالت / مدیر مسئول: رضوانی بامیانی / ناشر: مجتمع فرهنگی رسالت / روش: دینی - سیاسی - اجتماعی / قطع: (۲۹/۸×۲۱ سانتی متر) / قیمت: ۲۰۰ افغانی / تعداد صفحات: ۳۰ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان، مشهد ش ۳ (ثور و جوزا ۱۳۷۳).
توضیح: در شماره ۳، مسئول خط و گرافیک کریم دانش و متصدی چاپ هدایتی معرفی شده‌اند. شماره ۳۰ نشریه در ثور و جوزا (اردیبهشت - خرداد) ۱۳۷۳، به چاپ رسیده است.
منابع: بعثت، ش ۳، ثور و جوزا (اردیبهشت - خرداد) ۱۳۷۳.

۱۴۹. بلاغ (۲۸ آذر ۱۳۷۱)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: مکتب توحید افغانستان / مدیر مسئول: زین الدین جاهد / ناشر: مکتب توحید افغانستان / زبان: فارسی - پشتو / روش: فرهنگی - خبری / قطع: (۴۱/۵×۲۸/۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان، مشهد، ش ۵۰، سال چهارم (اسد / مرداد ۱۳۷۵).
توضیح: موسس نشریه معتصم بالله «مذهبی» معرفی شده است. این نشریه گرایش اسلامی با تمایلات عرفانی داشت و پیرو مکتب علامه فیضایی بود. در شماره ۵۰، اسد (مرداد) ۱۳۷۵، آدرس نشریه کابل، شهر نو ذکر شده است. بلاغ، تا سال ۱۳۷۶ ش در حال انتشار بود.
منابع: بلاغ، ش ۵۰، اسد (مرداد) ۱۳۷۵ / ارج‌نامه ایرج، ج ۲، ص ۳۴۱.

۱۵۰. البلاغ المبين (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / ناشر: حرکت انقلاب اسلامی (شاخه مولوی موذن) / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۵۸×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: البلاغ المبين، به درج مقالات و اخبار افغانستان می‌پرداخت.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۶.

۱۵۱. بلخ (خرداد ۱۳۲۸)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: عبدالاحد رقیم / مدیر مسئول:

عبدالاحد رقیم / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: اجتماعی - ادبی - تاریخی / قیمت: اشتراک سالانه در مزار شریف ۲۵ افغانی، داخل افغانستان ۳۲ افغانی، خارج از افغانستان ۵ دلار / تعداد صفحات: ۳۱ ص.
موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ - ۱۲ (۱۹۴۹ م)، ش ۱ - ۱۰ (۱۹۵۰ م).

توضیح: گفته شده که نشریه بلخ، با کمک مالی ثروتمندان دانش دوست تاسیس شده است.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۵۱ / Baku Documents, p48

۱۵۲. بلخ (۱۳۶۸ ش)

محل انتشار: افغانستان - بلخ / صاحب امتیاز: دانشگاه بلخ / مدیر مسئول: سکینه بانو غضنفر / ناشر: دانشگاه بلخ / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - ادبی / قطع: (۳/۱۷×۲۳ سانتی متر) / قیمت: اشتراک سالانه در داخل افغانستان، ۴۰۰ افغانی، برای محصلان نصف قیمت، تک شماره ۱۰۰ افغانی / تعداد صفحات: ۱۵۲ ص.
توضیح: این نشریه در مطبعه دانشگاه بلخ به چاپ می‌رسید. هیأت تحریریه نشریه عبارتند از: عزت‌الله عامد، محمد رضا پیمان، محمد عارف یوسفی، عبدالفقیر رستگار، صالح محمد دوراندیش، سلطان شاه، سیدعثمان اکرمی، امان‌الله مونس، سکینه بانو غضنفر. شماره اول تا چهارم از سال پنجم در حمل - حوت (فروردین - اسفند) ۱۳۷۲ به چاپ رسیده است.
منابع: بلخ، ش ۱ - ۴، سال پنجم، حمل - حوت ۱۳۷۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۶.

۱۵۳. بلخ (۱۳۷۷ ش / ۱۹۹۸ م)

محل انتشار: تاجیکستان - دوشنبه / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: خبری / قطع: (۲۰×۳۰ سانتی متر) / قیمت: ۸ - ۱۲ ص.
توضیح: بلخ، توسط مهاجرین افغانستانی مقیم تاجیکستان در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. نشریه در برگیرنده مقالات و گزارشهایی پیرامون افغانستان بود.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۰۸.

۱۵۴. بلدیة هرات (اسفند ۱۳۱۱ / ۱۹۳۲ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / سردبیر: میرزا عبدالله احرار / ناشر: بلدیة هرات / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: اجتماعی - ورزشی - اخلاقی - تاریخی / قطع: (۱۵×۲۱ سانتی متر) / قیمت: اشتراک سالانه در داخل شهر ۶ افغانی، ولایات ۷ افغانی،

خارج از کشور ۷ شلینگ / تعداد صفحات: ۴۰ ص.
توضیح: نشریه با چاپ حروفی آغاز به کار کرد. افتتاحیه مجله بلدی، با جمله «الحق للقرب ثم للبعید» آغاز شد. مجله در سال ۱۳۱۲ ش از انتشار باز ایستاد.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۴۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۲۱.

۱۵۵. بلنه (۱۳۷۳ ش / ۱۹۹۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردبیر: ابو محمد فرهاد / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۹ × ۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: بلنه، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه بعد از انتشار ۲۵ شماره در سال ۱۳۷۵ ش (۱۹۹۶ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۶.

۱۵۶. بنگادت

محل انتشار: شبه قاره هند / سردبیر: نیل رتن هلدر / زبان: بنگالی - فارسی.
توضیح: بنگادت، نشریه‌ای دیگر از مکتب فکری «بنگال هرالد» بود. بنگال هرالد یکسال پس از حکمرانی بنگتک، انتشار یافت و سردبیر و مدیر آن فردی انگلیسی به نام رابرت مونت گمری مارتن و یک هندی به نام نیل رتن هلدر بود. در تاریخ ۱۰ آوریل ۱۸۳۰ درخواست انتشار بنگادت، برای حکومت ارسال شد. این نشریه از حمایت سرمایه‌داران برخوردار بود.
منابع: تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۱۰۹ - ۱۱۰.

۱۵۷. بنونکی (آبان ۱۳۳۷)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت معارف / مدیر مسئول: سحیه شایق سلیمان / ناشر: وزارت معارف / ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: فارسی / روش: خبری - فرهنگی - اجتماعی / قیمت: در مرکز ۲۴ افغانی، یک شماره ۵ افغانی و در خارج از افغانستان ۳ دلار.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۹۹.

۱۵۸. بنیاد (اول فروردین ۱۳۷۶ / مارچ ۱۹۹۷)

محل انتشار: هندوستان - دهلی نو / صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگ و تمدن افغانستان / مدیر مسئول: عبدالاحد ترکمنی (معاون وی غلام محمد لعل‌زاد) / ناشر: بنیاد فرهنگ و تمدن افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: فرهنگی - ادبی / قطع: (۵۰ × ۳۸ / ۷) سانتی متر / قیمت: بهای هر شماره در هند، ایران و پاکستان،

بنگلادش ۵ روپیه و بهای اشتراک سالانه آن ۶۰ روپیه و هر شماره در امریکا، اروپا، استرالیا و کشورهای آسیایی ۲ دلار و اشتراک سالانه آن ۲۴ دلار است / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۱ (فروردین ۱۳۷۶)
توضیح: بنیاد، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. اعضای هیئت تحریریه عبارتند از: محمدیوسف کهزاد، عبدالرحیم احمد پروانی، محمدصادق پیکار و محمد نوراکبری. این نشریه در جهت احیا فرهنگ اقوام و ایجاد فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی مهاجرین افغان تلاش می‌کرد. از شماره ۶، آذر ۱۳۷۶، بنیاد در ۸ صفحه انتشار یافت.
منابع: بنیاد، ش اول، اول حمل (فروردین) ۱۳۷۶ / دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱۷۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۷.

۱۵۹. بنیاد ادب (خرداد ۱۳۷۵ / ژوئن ۱۹۹۶)

محل انتشار: تاجیکستان - دوشنبه / **صاحب امتیاز:** جمعیت بنیاد ادب / **مدیر مسئول:** گلنظر / **سردبیر:** عسکر حکیم / **ناشر:** جمعیت بنیاد ادب / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **زبان:** فارسی - تاجیکی / **روش:** فرهنگی - ادبی / **تعداد صفحات:** ۸ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۱ (خرداد ۱۳۷۵).
توضیح: هیئت تحریریه بنیاد ادب، عبارتند از: گلنظر، عبدالرحمان عبدالمنان لایق، محمد جان شکوری و حاجی اسماعیل پیر محمدزاده. موسس نشریه، جمعیت بنیاد ادب می‌باشد. نشریه در مرکز کامپیوتری بنیاد زبان طراحی و در چاپخانه پیوند چاپ می‌شد.
منابع: بنیاد ادب، ش ۱، خرداد ۱۳۷۵.

۱۶۰. بنیکنه (۱۳۳۴ ش)

محل انتشار: افغانستان / **صاحب امتیاز:** وزارت فوائد عامه / **مدیر مسئول:** اکبر شایگان شهریاری / **ناشر:** وزارت فوائد عامه / **زبان:** فارسی / **تعداد صفحات:** ۴۰ ص.
توضیح: در این نشریه از محمدکبیر به عنوان موسس نشریه یاد شده است. نشریه در دو ستون به صورت مصور چاپ می‌شد. شماره دوم مجله در ۱۳۳۸ ش به چاپ رسید.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۹۸.

۱۶۱. بولتن خبری (۱۳۷۳ ش / مارس ۱۹۹۵ م)

محل انتشار: ترکیه / **صاحب امتیاز:** شورای پناهندگان ایرانی در ترکیه / **ناشر:** شورای پناهندگان ایرانی در ترکیه / **زبان:** فارسی / **روش:** خبری - فرهنگی - اجتماعی - سیاسی / **تعداد صفحات:** ۱۲ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، کپی (مارس ۱۹۹۵ م).

توضیح: فرشاد حسینی در صفحه ۲ (شماره مارس ۱۹۹۵) ضرورتها و اهداف انتشار بولتن خبری، را برشمرده است. این بولتن در اصل تریبونی برای انعکاس مشکلات و بر طرف نمودن موانع سر راه پناهندگان و بازتاب آن در رسانه‌های ترکیه بود.
منابع: بولتن خبری - شورای پناهندگان ایرانی در ترکیه، ش مارس ۱۹۹۵.

۱۶۲. بولتن خبری (۱۳۶۸ ش)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: وزارت دعوت و ارشاد اسلامی افغانستان / ناشر: وزارت دعوت و ارشاد اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - نظامی - خبری / قطع: (۶/۲۰×۳۴ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۲۲ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، شپ ۱۰ (۳۱ سرطان / تیر ۱۳۶۹ ش).
توضیح: این بولتن توسط مدیر اخبار داخلی، تهیه می‌گردید.
منابع: بولتن خبری، شپ ۱۰، سال دوم، ۳۱ سرطان (تیر) ۱۳۶۹.

بولیس و تولنی خدمت‌کار ← ۲۶۸

بوهنه ← ۴۰۳

۱۶۳. بیاض

محل انتشار: هندوستان - دهلی / صاحب امتیاز: انجمن فارسی دهلی / مدیر مسئول: سید امیرحسن عابدی / ناشر: انجمن فارسی دهلی / ترتیب انتشار: دو شماره در سال / زبان: فارسی - انگلیسی / روش: فرهنگی - ادبی / قطع: (۸/۱۳×۲۱/۵ سانتی متر) / قیمت: اشتراک سالیانه ۵ روپیه، تک‌شماره ۲۵ روپیه.

توضیح: بیاض مجله تحقیقات فارسی است که از سوی انجمن فارسی دهلی با همت شریف حسین قاسمی و با همکاری اظهر دهلوی منتشر می‌شد. به غیر از عابدی، نورالحسن انصاری نیز مدیر نشریه و عبدالودود اظهر دهلوی به عنوان معاون مدیر در شماره ۱ - ۲، ۱۹۸۵ م معرفی شده‌اند. این شماره که سال پنجم انتشار بیاض محسوب می‌گردد، در ۱۷۶ صفحه فارسی و ۲۴ صفحه انگلیسی انتشار یافته است. شماره ۱ - ۲، ۱۹۸۷ م، نشریه که در ۱۱۱ صفحه فارسی و ۱۵ صفحه انگلیسی منتشر شده ویژه‌نامه گرامیداشت مرحوم نورالحسن انصاری می‌باشد. در این شماره اعضای هیئت تحریریه عبارتند از: سید حسن، بهگوت سروپ، سید مقبول احمد، شعیب اعظمی و محمد یوسف. در این ویژه‌نامه شریف حسین قاسمی معاون مدیر مسئول بود. در این شماره اشتراک سالیانه مجله ۶۰ روپیه، تک شماره ۳۰ روپیه، خارج از کشور با پست هوایی ۱۳ دلار ذکر شده است.

منابع: مجله بیاض، ش ۱ - ۲، ۱۹۸۵ م / ش ۱ - ۲، سال هفتم، ۱۹۸۷ م / زبان و ادب فارسی در هند، ص ۱۹۱.

۱۶۴. بیان (۱۳۷۱ ش)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: انجمن فرهنگی دانشجویان مسلمان / مدیر مسئول: علی بهروزی / ناشر: انجمن فرهنگی دانشجویان مسلمان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی - سیاسی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۵۰ ص.

توضیح: بیان، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. نشریه در سال ۱۳۷۶ (۱۹۹۷ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۵۸۲.

۱۶۵. البیان (آذر ۱۳۶۶ / ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: پاکستان - کوئته / صاحب امتیاز: حزب اسلامی افغانستان حوزه جنوب غرب / سردبیر: محمد معصوم پویا / ناشر: حزب اسلامی افغانستان حوزه جنوب غرب / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - فرهنگی / قطع: (۲۷×۲۰ سانتی متر) / قیمت: ۲ روپیه / تعداد صفحات: ۶۴ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۱ - ۲، سال دوم (حمل، ثور ۱۳۶۷).

توضیح: هیات تحریریه نشریه عبارتند از: فضل الرحمن مولوی محمد هارون، عبدالرزاق البیان، از شماره چهارم به صورت مصور در ۱۰۰ صفحه منتشر شد. این نشریه بعد از شماره ۲۱، با منحل شدن بخش فرهنگی حوزه جنوب غرب، در سال ۱۳۶۸ ش (جنوری ۱۹۹۰) تعطیل شد. نشریه در تیراژ ۳۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.

منابع: البیان، ش اول و دوم، سال دوم، حمل، ثور (فروردین - اردیبهشت) ۱۳۶۷ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۱۲ - ۴۱۳.

۱۶۶. بیدار (۱۵ اسفند ۱۳۰۳)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / مدیر مسئول: عبدالعزیز خان / سردبیر: عبدالعزیز خان / ناشر: اداره معارف مزار شریف / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: خبری - اجتماعی - سیاسی / قطع: (۲۰×۲۳ سانتی متر) / قیمت: شش ماهه در افغانستان ۳/۵ روپیه کابلی و در بیرون از کشور ۳/۵ روپیه انگلیسی. اشتراک سالانه در

مزار شریف ۵ روپیه کابلی، در دیگر جاهای کشور ۶ روپیه کابلی و در خارج از کشور ۶ روپیه انگلیسی / تعداد صفحات: ۴ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۲ (۱۱ سرطان/تیر ۱۳۷۶). دوره‌های ناقص بیدار در کتابخانه عمومی کابل، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران و کتابخانه کنگره امریکا وجود دارد.

توضیح: این نشریه پیشتر با نام *اتحاد اسلام*، در اول اسفند ۱۳۰۰ منتشر می‌شد. *بیدار*، ابتدا هفته‌نامه، سپس دو هفته‌نامه و در آخر به روزنامه تبدیل شد. *بیدار*، در جریان ناآرامی‌های ۱۳۰۷ ش، به رهبر اسلام، تغییر نام داد. اما یک سال بعد پس از سقوط حکومت بچه سقا، دوباره با نام *بیدار*، انتشار خود را از سرگرفت. در شماره ۲، ۱۱ تیر ۱۳۷۶ (۲۶ صفر ۱۴۱۷ / ۲ جولای ۱۹۹۷)، مدیر مسئول *بیدار*، عبدالحی مرام و معاون وی م. سزاوار معرفی شده‌اند و قطع آن نیز ۳۰×۴۲ سانتی‌متر بود.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱۹۱ - ۱۹۲ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۷ - ۴۸ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۵۰ / *بیدار*، ش ۲، ۱۱ سرطان (تیر) ۱۳۷۶.

بیداری تاجیک ← ۴۸۲

۱۶۷. بیرق عدالت (مارس ۱۹۲۰)

محل انتشار: ترکمنستان - عشق‌آباد / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی.
توضیح: انتشار *بیرق عدالت*، از مارس تا اکتبر ۱۹۲۰ ادامه داشت و احتمالاً بیش از ۱۸ شماره منتشر نشد. *بیرق عدالت*، ارگان شعبه ترکمنستان حزب عدالت ایران بود که جایگزین روزنامه *نجات*، چاپ عشق‌آباد شد.
منابع: از آقای خسرو پناه به خاطر در اختیار گذاشتن اطلاعاتی درباره این نشریه سپاسگزارم.

۱۶۸. بیرق عدالت (۱۰ ژوئن ۱۹۱۷)

محل انتشار: آذربایجان - باکو / مدیر مسئول: اسدالله غفارزاده / سردبیر: اسدالله غفارزاده / ترتیب انتشار: هفته‌نامه (نامنظم) / زبان: فارسی - آذری / روش: سیاسی - اقتصادی - اجتماعی - ادبی / قطع: (۱۶×۲۵ سانتی‌متر) / قیمت: اشتراک سالانه در ایران و خارجه ۱۲ منات، اشتراک شش ماهه ۷ منات، اشتراک سالانه در باکو و روسیه ۹ منات و اشتراک شش ماهه ۵ منات / تعداد صفحات: ۱۶ ص.

موجودی: اسناد و پژوهشهای تاریخ سازمانهای سوسیالیستی و کمونیستی در ایران، کپی ش ۱ - ۵. آرشیو مرکزی تاریخ احزاب سیاسی و نهضت‌های اجتماعی - باکو، ش ۱ - ۵ و موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ - ۵.

توضیح: مجله بیرق عدالت، بیانگر دیدگاه و نظرات ارگان مرکزی فرقه عدالت بود. با انقلاب فوریه ۱۹۱۷ م در روسیه و فروپاشی حکومت تزارها، موقعیتی پیش آمد تا فرقه عدالت بتواند مجله بیرق عدالت، را به صورت علنی منتشر سازد. این فرقه پیوند نزدیکی با حزب سوسیال دمکرات روسیه (بلشویک) داشت. گروه عدالت در ابتدا فاقد اساسنامه و مرامنامه بود لذا مرامنامه این گروه پس از دو سال و نیم که از انقلاب اکتبر می‌گذشت، در روزنامه حریت، چاپ باکو انتشار یافت و نزدیک به ۶ ماه پس از انتشار مرامنامه، با تشکیل حزب کمونیست آذربایجان، گروه عدالت منحل شد. مطالب مجله در دو ستون تنظیم می‌شد. در شماره ۲، ۲۱ ژوئن ۱۹۱۷، قیمت هر نسخه مجله در روسیه ۲۰ کپک، در ایران ۱۰ شاهی و در شماره ۳، قیمت تک نسخه در ایران به ۸ شاهی تقلیل یافت و در شماره ۵، قیمت تک نسخه در ایران ۵ شاهی منظور گردید. این مجله بیش از ۵ شماره انتشار نیافت و انتشار آن تا ۲۶ ذیقعه ۱۳۳۵ ق (۱۰ سپتامبر ۱۹۱۷ م) ادامه داشت.

منابع: اسناد و پژوهشهای تاریخ سازمانهای سوسیالیستی و کمونیستی در ایران، ج ۳، صص ۳- ۵، ۷، ۲۱- ۲۲ / *Baku Documents, P 52* / بیرق عدالت، کپی ش ۱، ۱۰ ژوئن ۱۹۱۷ / ش ۲، ۲۱ ژوئن ۱۹۱۷ / ش ۳، ۱۹۱۷ / ش ۴، ۱۹۱۷ / ش ۵، ۱۹۱۷ / نگاه نو، ش ۴۳، زمستان ۱۳۷۸ ش، ص ۶۳.

۱۶۹. ۲۴ حوت

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: حزب اسلامی افغانستان / ناشر: حزب اسلامی افغانستان / زبان: فارسی - پشتو.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶- ۸، ص ۹۰، ۹۲.

۱۷۰. پارس (۱۳۷۶ ش)

محل انتشار: ژاپن - توکیو / مدیر مسئول: نصراله معصومی / سردبیر: محمد پاسبان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - ژاپنی / روش: فرهنگی - اجتماعی - خبری / قطع: (۲۹/۷×۲۱/۱) سانتی‌متر / قیمت: اشتراک ۳ ماهه ۹۰۰ ین، ۶ ماهه ۱۸۰۰ ین، ۹ ماهه ۲۷۰۰ ین، یکساله ۳۶۰۰ ین.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۲۰ - ۲۳ (فروردین - اردیبهشت، تیر - مرداد ۱۳۷۸).

توضیح: این مجله ایرانی با جلد رنگی زیر نظر شورای نویسندگان: ماکوتوها چی اوشی.

محمدرضا اردلان و پرویز صالحی منتشر می‌شود. مدیر روابط عمومی حبیب الله عبدالعالی بود. در شماره ۲۳، مرداد ماه ۱۳۷۸، مرتضی معصومی و ابوالفضل معصومی به کادر شورای نویسندگان مجله پارس، پیوستند و علیرضا شیخی عهده‌دار امور آگهی‌های مجله شد.
منابع: پارس، ش ۲۰، بهار ۱۳۷۸/ ش ۲۱، اردیبهشت ۱۳۷۸/ ش ۲۲، تیر ۱۳۷۸/ ش ۲۳، مرداد ۱۳۷۸.

۱۷۱. پارس (۱۹۶۷ م)

محل انتشار: پاکستان - کراچی/ ناشر: انجمن روابط فرهنگی پاکستان و ایران/ زبان: فارسی / روش: ادبی - تحقیقی - تاریخی.
توضیح: پارس، وابسته به انجمن روابط فرهنگی پاکستان و ایران بود.
منابع: از آقای خسرو پناه به خاطر در اختیار گذاشتن اطلاعاتی درباره این نشریه سپاسگزارم.

۱۷۲. پارس (اول اردیبهشت ۱۳۰۰)

محل انتشار: ترکیه - استانبول / صاحب امتیاز: ابوالقاسم لاهوتی/ سردبیر بخش فارسی: ابوالقاسم لاهوتی، سردبیر بخش فرانسه: حسن مقدم (علی نوروز) / ترتیب انتشار: دو هفته نامه / زبان: فارسی - فرانسه / روش: فرهنگی - ادبی / تعداد صفحات: ۳۲ ص.
توضیح: در کتاب نگاهی به روند نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه به نقل از خاطرات خان‌ملک ساسانی تحت عنوان یادبودهای سفارت استانبول آمده است: «در فروردین ۱۳۰۰ به تشویق و مساعدت من مجله‌ای به اسم پارس، به فارسی و فرانسه در استانبول منتشر شد.» هدف از انتشار این مجله آشنایی ملل غرب با آثار ادبی زبان فارسی و ملل شرق با افکار ادبی غرب بود. این مجله با انتشار سه شماره، مورد توجه انجمن‌های ادبی فرانسه قرار گرفت ولی با اتمام ماموریت خان ملک ساسانی، این مجله که شش شماره آن تا تیرماه ۱۳۰۰ منتشر شده بود، تعطیل شد. نویسندگان معروف فرانسوی از جمله فزانزتوسن، اوسین بورا و آندره ژید با مجله همکاری داشتند.

منابع: نگاهی به روند نفوذ گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ص ۳۹۲ - ۳۹۳/ تاریخ تحلیلی مطبوعات ایران، ص ۲۴۱/ تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۲، ص ۴۶/ فهرست مجله‌های فارسی از ابتدا تا سال ۱۳۲۰ ش، ص ۲۷.

۱۷۳. پارسی آواز (۱۹۲۳ م)

محل انتشار: هندوستان - بمبئی / صاحب امتیاز: رستم بناجی / مدیرمسئول: رستم بناجی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - گجراتی - انگلیسی / روش: دینی - تاریخی / قطع: ۲۳/۸×۱۶/۵ سانتی‌متر).

موجودی: آرشیو مطبوعات اصفهان، ش ۲ (۱۹۲۴ م).
توضیح: شماره اول از سال دوم پارسى آواز، در ۱۴۰ صفحه انتشار یافت.
منابع: از آقای خسرو پناه به خاطر در اختیار گذاشتن اطلاعاتی درباره این نشریه سپاسگزارم.

۱۷۴. پاکستان مصور (۱۳۵۳ ش)

محل انتشار: پاکستان - کراچی / مدیر مسئول: سید مرتضی موسوی / سردبیر: کفیل احمد / ناشر:
اداره مطبوعات پاکستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی -
ادبی / قطع: (۲۶/۹×۲۱/۴) سانتی متر / قیمت: در پاکستان با هزینه پست ۱۸ روپیه، در خارج با
سفارش پست زمینی ۶ لیره انگلیسی یا ۹ دلار امریکایی، تک شماره ۱/۵ روپیه.
موجودی: دوره‌های ناقص این نشریه در کتابخانه آستان قدس رضوی موجود است.
توضیح: در شماره ۷، فروردین ۱۳۵۸، رئیس هیات مدیره نشریه سید امجدعلی، معاون
مدیر مسئول بنت زهرا، عکاس شمیم اختر و مسئول طرح ریزی آفتاب حسین قریشی
معرفی شده‌اند. در ضمن مکان نشریه اسلام‌آباد پاکستان ذکر شده است.
منابع: پاکستان مصور، ج ۶، ش ۷، فروردین ۱۳۵۸ / بررسی دوره‌های ناقص نشریه موجود در
کتابخانه آستان قدس رضوی.

۱۷۵. پامیر (۱۳۳۰ ش / ۱۹۵۱ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش:
تاریخی - فلسفی - اجتماعی - هنری / قیمت: در کابل ۲۰ افغانی، ولایات دیگر ۲۵ افغانی.
موجودی: موسسه تبیان - مشهد، ش ۱۷، سال چهل و پنجم (دوشنبه ۷ حوت / اسفند ۱۳۷۴).
توضیح: نشریه از سال ۱۳۴۲ ش در هفته دو بار منتشر می‌گردید. پامیر، در سال ۱۳۵۸ ش (۱۹۷۹ م) از
انتشار باز ماند. این نشریه در ابتدای کار جریده آزاد بود اما بعداً به عنوان ارگان انتشاراتی شاروالی کابل
به صورت هفته‌نامه بین ۴ تا ۸ صفحه در قطع ۵۷×۴۰ سانتی متر در مطبعه دولتی کابل منتشر می‌شد.
در شماره ۱۷، سال چهل و پنجم پامیر، مهر الدین مشید مدیریت نشریه را برعهده داشت. وجه
اشتراک سالانه در مرکز ۳۰۰۰ افغانی، در خارج از کشور ۲۵ دلار آمریکا و قیمت یک شماره ۱۰۰
افغانی بود و در قطع ۴۰/۵×۳۰ سانتی متر به چاپ می‌رسید.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۵۳ / وسایل ارتباط جمعی
جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۱۲ / پامیر، ش ۱۷، سال چهل و پنجم، دوشنبه ۷
حوت (اسفند) ۱۳۷۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۳۰ - ۱۳۱.

۱۷۶. پرچم (۲۴ اسفند ۱۳۴۶ / ۱۴ مارس ۱۹۶۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: جمعیت دموکراتیک خلق افغانستان / سردبیر: سلیمان لایق - میراکبر خیبر / ناشر: جمعیت دموکراتیک خلق افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی / قطع: ۶۰×۴۰ سانتی‌متر / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

توضیح: ببرک کارمل و خانم آناهیتا - وکیل زن پارلمان از کابل - از نویسندگان پرچم، بودند. این نشریه بر این باور بود که مردم افغانستان می‌توانند در از بین بردن فئودالیسم و امپریالیسم سهم به‌سزایی داشته باشند و در جهت برپایی «جبهه متحد دموکراتیک» در چهارچوب نظام مشروطه تعجیل نمایند. پرچم، از سوی شعله جاوید، به تجدید نظر طلبی متهم بود. دوره اول پرچم، در ۲۴ تیر ۱۳۴۸ (۱۵ جولای ۱۹۶۹) به اتمام رسید و انتشار دوره دوم آن تا ۲۶ تیر ۱۳۵۶ (کودتای محمد داود و تغییر رژیم شاهی به جمهوری) ادامه داشت.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۰، ۶۴-۶۵، ۹۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۵۹ - ۱۶۰.

۱۷۷. پرسپولیس (۱۳۰۷ ش / ۸ نوامبر ۱۹۲۸)

محل انتشار: هندوستان - بمبئی / صاحب امتیاز: میرزا علی بحرانی / سردبیر: میرزا علی بحرانی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: اجتماعی - سیاسی - تاریخی - ادبی - اقتصادی - اخلاقی / قطع: (۵/۱۶×۸/۲۳ سانتی‌متر) / قیمت: در ایران و افغانستان سالیانه ۲۰ قران، هندو سند ۶ روپیه، سایر ممالک نیم پوند / تعداد صفحات: ۳۲ ص. موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، سال اول، ش ۱۷ (آبان ۱۳۰۷).

توضیح: میرزا علی بحرانی مدیر جریده توقیف شده ابلاغ، بود. در روی جلد نشریه آمده است که به اعضاء معارف و شاگردان مدارس نصف قیمت محاسبه خواهد شد.

منابع: پرسپولیس، سال اول، ش ۱۷، آبان ۱۳۰۷ / فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ص ۶۱.

۱۷۸. پروان (۴ سنبله / شهریور ۱۳۳۱)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: کمیته حزبی ولایتی و ولایت پروان / ناشر: کمیته حزبی ولایتی و ولایت پروان / ترتیب انتشار: هفته‌ای دوبار / زبان: فارسی / روش: خبری - اجتماعی - سیاسی / قطع: (۴۲×۳۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: این نشریه در چاریکار مرکز حکومت اعلی پروان در ۱۰۰۰ نسخه منتشر می‌گردید.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان ص ۵۱ / معرفی

روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۴۶.

۱۷۹. پروانه (۱۱ آذر ۱۳۴۷ / ۱۹۶۸ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: امان الله پروانه / ناشر: امان الله پروانه / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۴۵×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: پروانه، در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه از مخالفین حکومت به‌شمار می‌رفت و فرصت طلبان را مورد انتقاد خود قرار می‌داد. پروانه، در ۳۰ آبان ۱۳۴۷ (۲۰ جنوری ۱۹۶۹) تعطیل شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۸۶، ص ۶۱، ۹۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۰.

۱۸۰. پشتون ژغ (مرداد ۱۳۰۷ / ۱۹۲۸ م)

محل انتشار: افغانستان / مدیر مسئول: فیض محمدخان ناصری بنیاد / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: اجتماعی - ادبی - اقتصادی / قطع: (اوایل ۲۲×۱۵ سانتی متر، سال ۱۳۴۰ ش ۳۰×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۱۵ ص.
توضیح: این نشریه بعد از اینکه منسوب به ریاست مستقل مطبوعات گردید، تحت ارگان انتشاراتی رادیوی افغانستان منتشر شد. در ابتدا سردبیر پشتون ژغ، فیض محمد ناصری و بعد سردبیران نشریه میرسید قاسم، عبدالهادی داوی، محمد یوسف آینه و ناصر طه‌وری بودند. این نشریه در مطبعه افغان و بعداً در مطبعه دولتی بین ۵۰ تا ۱۰۰ نسخه چاپ و در دوره محمد ظاهر شاه و محمد داود بین ۱۰۰۰ تا ۲۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. در اوایل این نشریه پانزده روز یکبار بود و بعداً ماهنامه شد. در اوایل دوران جمهوری داود خان مجله پانزده روز یکبار منتشر می‌شد. تعداد صفحات مجله ابتدا ۲۰ صفحه و در دوره ظاهر شاه با جلد رنگی بین ۲۰ تا ۳۰ صفحه بود که در دوره داودخان به ۵۰ صفحه افزایش یافت.
منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۲۲۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۹۳-۹۴.

۱۸۱. پکتیکا (۱۹ اسفند ۱۳۴۸ / ۱۰ مارس ۱۹۶۹)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: شاه زمان وریح استانی‌زی / ناشر: شاه زمان وریح استانی‌زی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی / قطع: (۵۰×۳۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: این نشریه از لحاظ ایدئولوژی به افغان ملت، نزدیک بود اما به لحاظ جهت‌گیری بیشتر به سوی دستگاه حاکم توجه داشت. پکتیکا، در تیراژ ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید و دست آخر در ۲۶ تیر ۱۳۵۲ (۱۷ جولای ۱۹۷۳) تعطیل شد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۸۶، ص ۶۱، ۹۰/تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۰.

۱۸۲. پل ابریشم (۱۳۷۴ ش)

محل انتشار: ژاپن - توکیو / صاحب امتیاز: حسنعلی نریمانی / مدیر مسئول: حسنعلی نریمانی / سردبیر: سعید سفیری / ترتیب انتشار: دو هفته‌نامه / زبان: فارسی - ژاپنی / روش: اجتماعی - ورزشی - فرهنگی / قطع: (۲۹/۶×۲۱ سانتی متر) / قیمت: اشتراک سه ماه ۲۰۰۰ ین. موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، سال دوم، ش ۳۸ (۹ تیر ۱۳۷۶)، ش ۵۴ (بهمن ۱۳۷۷)، ش ۵۶ (مرداد ۱۳۷۸).

توضیح: این نشریه به درج اخبار و گزارش‌هایی پیرامون ایران و وضعیت ایرانیان مقیم ژاپن مبادرت می‌ورزید. صفحات آخر نشریه به مقالات ژاپنی اختصاص داشت. در شماره ۵۶، مدیر روابط عمومی نادر قاسمی، مسؤول صفحه‌بندی رضا صادق‌زاده، حمید ابوالحسنی و حروفچین موسسه خدمات تایپ کامپیوتری فراز دانش معرفی شده‌اند. شماره ۳۸، در ۳۱ صفحه، شماره ۵۶ مجله پس از چند ماه تأخیر در مرداد ۱۳۷۸ در ۳۲ صفحه و شماره ۵۴، در ۳۷ صفحه به چاپ رسید.

منابع: پل ابریشم، ش ۳۸، ۹ تیر ۱۳۷۶ / ش ۵۴، ۲۶ بهمن ۱۳۷۷ / ش ۵۶، سال پنجم، مرداد ۱۳۷۸.

۱۸۳. پولیس (۱۳۵۳ ش / ۱۹۷۴ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / ناشر: آکادمی پلیس وزارت داخله [وزارت کشور] / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۸×۲۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴۵ ص. توضیح: پولیس، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در ۷ اردیبهشت ۱۳۵۷، از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۲۲۳.

۱۸۴. پوهنی (۱۳۴۰ ش / ۱۹۶۱ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت معارف / سردبیر: محمداکبر روشن ضمیر / ناشر: وزارت معارف / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: آموزشی - اجتماعی - ادبی - تاریخی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۵۰ - ۷۰ ص. منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۶.

۱۸۵. پیام (۱۳۶۸ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: شورای مرکزی حزب وطن / مدیر مسئول: سید حمیدالله روغ / سردبیر: حمید روغ / ناشر: شورای مرکزی حزب وطن /

ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - سیاسی - فرهنگی / قطع: (۵۹/۶×۴۲ سانتی‌متر) / قیمت: یک شماره ۱۵ افغانی، اشتراک در خارج از افغانستان ۲۰۰ دلار / تعداد صفحات: ۴ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۱۹۹ (۱۳ سنبله / شهریور ۱۳۷۰).

توضیح: این نشریه در مطبعه آریانا منتشر می‌گردد. پیام، به جای روزنامه حقیقت انقلاب ثور، منتشر می‌شد. پیام، در فروردین ۱۳۷۱ از انتشار باز ایستاد.

منابع: پیام، ش ۱۹۹، سال سوم، ۱۳ سنبله ۱۳۷۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۰۹.

۱۸۶. پیام آزادی (دی ۱۳۶۳ / دسامبر ۱۹۸۴)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: یونس قانونی / سردبیر: سید حامد / ناشر: شورای امارت ولایت پروان جمعیت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی / روش: خبری / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی‌متر).

توضیح: پیام آزادی، در برگیرنده اخبار و گزارشهای مربوط به جمعیت اسلامی و گفتگو با فرماندهان این حزب بود. این نشریه در سال ۱۳۶۵ ش (۱۹۸۶ م) از انتشار باز ایستاد. منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۲۷.

۱۸۷. پیام اتفاق (ش ۱۳۶۸)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: شورای انقلابی اتفاق اسلامی افغانستان / ناشر: شورای انقلابی اتفاق اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - سیاسی / قطع: (۴۶×۲۹/۳ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۶ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۹ (اول دلو / بهمن ۱۳۶۸). منابع: پیام اتفاق، ش ۹، اول دلو (بهمن) ۱۳۶۸.

۱۸۸. پیام اسلام (ش ۱۳۶۸ / ۱۹۸۹ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / مدیرمسئول: محمد ابراهیم ورسجی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: دینی - سیاسی - اجتماعی / قطع: (۴۹×۲۹ سانتی‌متر).

توضیح: پیام اسلام، در اسفند ۱۳۶۹ (مارچ ۱۹۹۱) از انتشار باز ایستاد. این نشریه ناشر افکار و اندیشه‌های انقلابی - اسلامی بود.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۷.

۱۸۹. پیام افغانستان (۱۳۵۸ ش)

صاحب امتیاز: جمعیت اسلامی افغانستان / ناشر: جمعیت اسلامی افغانستان / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: B4.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۰.

۱۹۰. پیام امروز (۲۰ بهمن ۱۳۴۵ / ۹ فوریه ۱۹۶۶)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: غلام نبی خاطر / مدیر مسئول: عبدالروف ترکمنی - محمد طاهر محسنی / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: (۴۵×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۶ ص.
توضیح: این نشریه در ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. پیام امروز، دومین نشریه‌ای است که تحت قانون جدید مطبوعات در افغانستان انتشار یافت. در ابتدا غلام نبی خاطر صاحب امتیاز و مدیر مسئولی نشریه را برعهده داشت اما پس از چندی عبدالروف ترکمنی مدیر مسئول نشریه شد. ترکمنی که یک هزاره بود، خواستار توجه بیشتر به حقوق اقلیت‌ها بود. دستگاه حاکم به دلیل اینکه پیام امروز، شرایط مدیر مسئول را در قانون جدید مطبوعات نداشت در ۲۵ مه ۱۹۶۶ نشریه را تعطیل کرد. اما برخی دلیل تعطیلی پیام امروز، را حمله نشریه به شخص نخست‌وزیر میوندوال و سیاست‌های ارزیابی و بر این نکته اشاره دارند که غلام نبی خاطر از سوی دولت برای تعطیلی نشریه تحت فشار بود.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۶۰، ۶۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۰ - ۱۶۱.

۱۹۱. پیام بابا (۱۳۷۷ ش)

محل انتشار: افغانستان - بامیان / صاحب امتیاز: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان / زبان: فارسی.
توضیح: چاپ نشریه از نوع چاپ زیراکسی بود.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۰.

۱۹۲. پیام بانوان اسلام (بهمن ۱۳۶۵ / جنوری ۱۹۸۷)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: حرکت اسلامی افغانستان / ناشر: حرکت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۲ - ۴ ص.
توضیح: پیام بانوان اسلام، به صورت شبنامه، با چاپ استنسیل منتشر می‌شد. این نشریه

در برگیرنده اعلامیه‌های حرکت اسلامی بود و بیش از دو شماره انتشار نیافت.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۲، ۹۰/ تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۵۸.

۱۹۳. پیام بلخ (۱۳۷۶ ش)

محل انتشار: افغانستان - بلخ / صاحب امتیاز: شورای فرهنگی ولایت بلخ / مدیر مسئول: ذبیح‌الله افضلی / ناشر: شورای فرهنگی ولایت بلخ / ترتیب انتشار: دوماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۰.

۱۹۴. پیام تندرستی (مرداد ۱۳۱۰ / آگست ۱۹۳۱)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: انتشارات وزارت صحیه [بهداشت] / مدیر مسئول: عبدالرشید لطیفی / ناشر: انتشارات وزارت صحیه [بهداشت] / ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: علمی - پزشکی / قیمت: رایگان / قطع: (۴۱×۳۳ سانتیمتر) / تعداد صفحات: ۳۴ ص.

توضیح: این نشریه در اردیبهشت ۱۳۱۱ (آوریل ۱۹۳۲) از انتشار باز ایستاد. فردی به نام سهیل مؤسس و عهده‌دار مدیر مسئولی نشریه بود.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۴۵ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۲۳.

۱۹۵. پیام توحید (۱۳۷۱ ش)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: اداره امور فرهنگی شمال حزب وحدت اسلامی افغانستان / مدیر مسئول: تقی واحدی / ناشر: اداره امور فرهنگی شمال حزب وحدت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / روش: خبری - سیاسی - اجتماعی - فرهنگی.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۴۳ (۳۰ خرداد ۱۳۷۵). همین شماره در آرشیو نگارنده موجود می‌باشد.

توضیح: این نشریه زیر نظر هیات تحریریه در چاپخانه فریغونیان ج.م.ا. شبرغان در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. به نوشته حلیم تنویر این نشریه در آبان ۱۳۷۴ (نوامبر ۱۹۹۵) از انتشار باز ایستاد در صورتی که شماره ۴۳ آن در ۳۰ خرداد ۱۳۷۵ منتشر شده است.

منابع: پیام توحید، ش ۴۳، سال چهارم، ۳۰ خرداد ۱۳۷۵ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۶۶.

۱۹۶. پیام جهاد (اسفند ۱۳۶۶/مارچ ۱۹۸۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: حرکت اسلامی افغانستان / مدیر مسئول: میرحاتم امیری / ناشر: حرکت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: عقیدتی - سیاسی - فرهنگی / قطع: (۶/۲۸×۳۱ سانتی متر) / قیمت: دو صد افغانی / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۸۵ (سرطان / تیر ۱۳۷۴). آرشیو نگارنده شپ ۱۴۵ (۴ حمل / فروردین ۱۳۷۵).

توضیح: این نشریه زیر نظر شورای نویسندگان در مطبعه مشعل منتشر می شد. شماره ۱۴۵ نشریه در ۸ صفحه به چاپ رسیده و دفتر پیام جهاد، کابل ذکر شده است. ولی حلیم تنویر محل چاپ آن را پیشاور عنوان کرده و نیز پایان انتشار نشریه را اسفند ۱۳۷۰ اعلام داشته در صورتی که آخرین شماره دیده شده مربوط به فروردین ۱۳۷۵ است. وی همچنین سردبیر پیام جهاد، راع. کرار و س. حقجو معرفی نموده است. مجله در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید.

منابع: پیام جهاد، شپ ۸۵، سال هشتم، سرطان (تیر) ۱۳۷۴ / شپ ۱۴۵، سال نهم، ۴ حمل (فروردین) ۱۳۷۵ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۵۸.

۱۹۷. پیام حق (۱۳۳۲ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: موسسه تربیت افکار ریاست مستقل مطبوعات / مدیر مسئول: مطیع الله چمبیلی / ناشر: موسسه تربیت افکار ریاست مستقل مطبوعات / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: دینی - تربیتی - اجتماعی / قطع: (۲۸×۲۰ سانتی متر) / قیمت: اشتراک سالانه ۲۷ افغانی، خارج از کشور ۱/۵ دلار، طلاب معارف نصف قیمت، یک شماره ۲۵ پول.

توضیح: پیام حق، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه منتشر می شد. نشریه بعد از مدتی دو هفته یک بار در قطع متوسط انتشار یافت و از سال سوم، به شکل مجله انتشار خود را دنبال کرد.

منابع: معرفی روزنامه ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۴۸ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۵.

۱۹۸. پیام خون (۱۳۶۰ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: سازمان نصر افغانستان (بخش شمال) / ناشر: سازمان نصر افغانستان (بخش شمال) / ترتیب انتشار: گاهنامه / زبان: فارسی / روش: عقیدتی - سیاسی - اجتماعی / قطع: (۲۲×۱۷ سانتی متر).

توضیح: این نشریه بیش از ۹ شماره انتشار نیافت.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۰.

۱۹۹. پیام زن (دوره دوم ۱۳۶۶ ش)

محل انتشار: پاکستان - کوئته / صاحب امتیاز: جمعیت انقلابی زنان افغانستان / ناشر: جمعیت انقلابی زنان افغانستان / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - فرهنگی - اجتماعی - سیاسی / قطع: (۲۸×۲۱ سانتی متر).
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، شپ ۴۸ (حوت / اسفند ۱۳۷۶). آرشیو دُردری - مشهد، ش ۱ (جدی و دلو ۱۳۶۷).

توضیح: به نوشته حلیم تنویر پیام زن، در پی به قدرت رسیدن طالبان در کابل در سال ۱۳۷۵ ش (۱۹۹۶ م) تعطیل شد ولی پس از آن فعالیت خود را دو مرتبه دنبال کرد. پیام زن، از حقوق زنان افغانستانی دفاع می‌کند و به معضلات و مشکلات آنان می‌پردازد.

منابع: پیام زن، شپ ۴۸، حوت ۱۳۷۶ / ش ۳، سال سوم، دوره دوم، سرطان ۱۳۶۹ / ش ۱، دوره دوم، سال دوم، جدی و دلو ۱۳۶۷ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۲۴.

۲۰۰. پیام زن مسلمان (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: فاطمه یاسر / سردبیر: لیلا خرم / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۵۰ - ۸۰ ص.

توضیح: پیام زن مسلمان، ارگان انتشاراتی تنظیم اسلامی زنان افغانستان بود که در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه اعلامیه‌ها و بیانیه‌های سازمان زنان و همچنین مطالبی از چهره‌های مشهور مجاهدین را منعکس می‌ساخت. نشریه در سال ۱۳۷۱ ش (۱۹۹۲ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۱۳.

۲۰۱. پیام سنگر (تیر ۱۳۶۵ / جون ۱۹۸۶)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: شورای ولایتی حرکت اسلامی افغانستان / ناشر: شورای ولایتی حرکت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر).

توضیح: پیام سنگر، به صورت صحافی منگنه‌ای بود که اخبار افغانستان در آن درج می‌شد. این نشریه در سال ۱۳۶۶ ش (۱۹۸۷ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۵۸.

۲۰۲. پیام شورا (۱۳۶۶ ش)

محل انتشار: پاکستان - کراچی / صاحب امتیاز: شورای پناهندگان و آوارگان ایرانی - پاکستان - کراچی / ناشر: شورای پناهندگان و آوارگان ایرانی - پاکستان - کراچی / زبان:

فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - خبری / قطع: (۲۹/۵×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۱۶ ص.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۳ (۱۲ مهر ۱۳۶۶).
توضیح: این نشریه بیشتر به مسائل و مشکلات پناهندگان و آوارگان ایرانی در پاکستان می‌پرداخت.
منابع: پیام شورا، ش ۳، ۱۲ مهر ۱۳۶۶.

۲۰۳. پیام شهدا (تیر ۱۳۶۷ / جون ۱۹۸۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: شورای ولایتی کابل حرکت اسلامی افغانستان / مدیر مسئول: محمد عسکر فلاح / ناشر: شورای ولایتی کابل حرکت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی / قطع: (۳۸/۵×۲۸/۳ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان، شپ ۵۲ (۳۰ حمل / فروردین ۱۳۷۵).
توضیح: در شماره ۵۲، که بیانگر دوره دوم انتشار نشریه است، از سید حسین انوری به عنوان مؤسس نشریه نام برده شده است. این نشریه در مطبعه صنعتی مشعل - کابل به چاپ می‌رسید. حلیم تنویر محل چاپ نشریه را پیشاور ذکر کرده است. وی تیراژ نشریه را ۱۵۰۰ نسخه اعلام داشته که در برگزیده اعلامیه‌های حرکت اسلامی، بیانات آیت‌الله محسنی و اخبار افغانستان بود. پیام شهدا، یکبار نیز به زبان انگلیسی انتشار یافت.
منابع: پیام شهدا، شپ ۵۲، دوره دوم، ۳۰ حمل ۱۳۷۵ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ۴۵۸.

۲۰۴. پیام صبا (۱۳۷۷ ش / ۱۹۹۸ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: مرکز تعلیمی و فرهنگی خواهران / ناشر: مرکز تعلیمی و فرهنگی خواهران / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: پیام صبا، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. نشریه به مسائل تربیتی، فرهنگی - اجتماعی توجه داشت.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۰۹.

۲۰۵. پیام عروۃ الوثقی (خرداد ۱۳۶۵ / می ۱۹۸۶)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: جمعیت العلمای محمدی جبهه نجات ملی افغانستان / سردبیر: محمد عمر اثیر / ناشر: جمعیت العلمای محمدی جبهه نجات ملی افغانستان / ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: دینی - اجتماعی - تاریخی - ادبی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر).

توضیح: پیام عروة الوثقی، گزارشهایی پیرامون مجاهدین به چاپ می‌رساند. این نشریه در سال ۱۳۶۸ ش (۱۹۸۹ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳، ۹۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۳۵.

۲۰۶. پیام ما (۱۳۷۱ ش / ۱۹۲۲ م)

محل انتشار: افغانستان - قندهار / صاحب امتیاز: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: گاهنامه / زبان: فارسی.

توضیح: نوع چاپ این نشریه استنسیل بود. پیام ما، به مسائل سیاسی توجه داشت.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۶۶.

۲۰۷. پیام مادر (۱۳۷۴ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ناشر:

حزب وحدت اسلامی افغانستان / زبان: فارسی / روش: عقیدتی - سیاسی - علمی -

تربیتی / قطع: (۸/۲۸×۴۱/۵ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۲ (۵ اسد ۱۳۷۴).

توضیح: این نشریه توجه ویژه به موضوع زنان افغانستان داشت.

منابع: پیام مادر، ش ۲، سال اول، ۵ اسد (مرداد) ۱۳۷۴.

۲۰۸. پیام مجاهد (۱۳۷۶ ش / ۱۹۹۷ م)

محل انتشار: افغانستان - پروان / ناشر: انتشارات مجاهدین افغانستان / ترتیب انتشار:

هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی - خبری / قطع: (۲۱×۷/۲۹)

سانتی‌متر / تعداد صفحات: ۸ ص.

موجودی: آرشیو نگارنده، شپ ۱۲۷ (۱۴ اسد / مرداد ۱۳۷۸).

منابع: پیام مجاهد، ش ۲۰ (پیاپی ۱۲۷)، ۱۴ اسد (مرداد) ۱۳۷۸.

۲۰۹. پیام مقاومت (۱۳۶۶ ش / ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: افغانستان - غزنی / ناشر: سازمان نصر افغانستان / زبان: فارسی / روش:

سیاسی - اجتماعی - خبری / قطع: رقیعی.

توضیح: پیام مقاومت، بعد از انتشار چهار شماره در سال ۱۳۶۶ ش از انتشار باز ایستاد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۴۸، ۴۴۶.

۲۱۰. پیام ملیت‌ها (۱۳۷۲ ش)

محل انتشار: پاکستان - کویت / صاحب امتیاز: شورای متحد دفاع از حق تعیین سرنوشت ملیت‌ها / مدیر مسئول: یاسر / ناشر: شورای متحد دفاع از حق تعیین سرنوشت ملیت‌ها / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: (۲/۲۰×۲۸ سانتی‌متر) / قیمت: ۱۲ روپیه / تعداد صفحات: ۳۳ ص.
موجودی: آرشیو نگارنده، ش دوم، سال اول (خزان ۱۳۷۲)، ش ۳ (زمستان ۱۳۷۲).
آرشیو دُردری - مشهد، ش ۲ (خزان ۱۳۷۲).
توضیح: پیام ملیت‌ها، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. شماره ۳ (زمستان ۱۳۷۲) در ۴۰ صفحه زیر نظر هیأت تحریریه انتشار یافت.
منابع: پیام ملیت‌ها، ش دوم، سال اول، خزان ۱۳۷۲ / ش ۳، سال اول، زمستان ۱۳۷۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۷.

۲۱۱. پیام نو (۱۳۷۴ ش / ۱۹۹۵ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: حرکت اسلامی افغانستان / سردبیر: صادق مدبر / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: خبری - سیاسی / قطع: (۳/۲۹×۴۱ سانتی‌متر) / قیمت: ۲ روپیه پاکستانی / تعداد صفحات: ۴ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۳ (۱۶ قوس / آذر ۱۳۷۴).
توضیح: در شماره ۳، از صادق مدبر به عنوان رئیس شورای اجرائیه حرکت اسلامی یاد شده است. پیام نو، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در سال ۱۳۷۴ ش از انتشار باز ایستاد.
منابع: پیام نو، ش ۳، ۱۶ قوس (آذر) ۱۳۷۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۵۹.

۲۱۲. پیام وجدان (۲ مرداد ۱۳۴۵ / ۲۴ جولای ۱۹۶۶)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: عبدالروف ترکمنی / ناشر: عبدالروف ترکمنی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: اجتماعی - سیاسی / قطع: (۳۰×۵۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: این نشریه در تیراژ ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید و هدف عمده آن، دفاع از حقوق اقلیت‌های غیرپشتون بود. پیام وجدان، همواره مطالبی را در دفاع از حقوق ملیت‌های تاجیک و هزاره منتشر می‌ساخت. حلیم تنویر درباره این نشریه نوشته است: «هفته‌نامه پیام وجدان، را می‌توان از جمله نشرات بی‌خاصیت و محافظه‌کار خواند که علاوه از نفع مادی، مطابق حوادث زمان پیش رفته و از جریانات بهره‌برداری منفردانه مادی می‌نمود.»
محمدنور اکبری، مدیرمسئول نشریه تفاهم چاپ هند، پیام وجدان، را نشریه‌ای روشنگر

می‌خواند که به مدت ۷ سال به صورت هفته‌نامه منتشر گردید. این نشریه بعد از کشته شدن عبدالروف ترکمنی، از انتشار بازماند و دو مرتبه به همت فرزند وی عبدالاحد ترکمنی در شهر تورنتو کانادا در ۱۵ ژانویه ۲۰۰۰ با سرمقاله‌ای تحت عنوان «صد سال فریب و خیانت به انسان» انتشار خود را از سر گرفت.

منابع: تفاهم، سال چهارم، ش ۱۱، ۱۱ حمل (فروردین) ۱۳۷۹ / نشریه دُردی، ش ۶ - ۸، ص ۶۰، ۹۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۱.

۲۱۳. پیام وحدت (بهمن ۱۳۶۳ / جنوری ۱۹۸۵)

محل انتشار: هندوستان - دهلی / صاحب امتیاز: انجمن اسلامی محصلین افغان در دهلی / ناشر: انجمن اسلامی محصلین افغان در دهلی / ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی‌متر).

توضیح: پیام وحدت، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. نشریه در خرداد ۱۳۶۵ (می ۱۹۸۶) از انتشار باز ایستاد. این نشریه در برگیرنده مقالات سیاسی، اشعار و مضامین اسلامی بود. پیام وحدت، از هواداران حزب اسلامی افغانستان به‌شمار می‌رود.

منابع: نشریه دُردی، ش ۶ - ۸، ص ۷۳، ۹۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۷ - ۴۷۸.

۲۱۴. پیام وحدت (۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ م)

محل انتشار: پاکستان - کوئته / صاحب امتیاز: اتحادیه اسلامی مجاهدین افغانستان / مدیر مسئول: عبدالحسین مقصودی / ناشر: اتحادیه اسلامی مجاهدین افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی.

توضیح: پیام وحدت، به مسائل سیاسی توجه داشت و در سال ۱۳۶۴ ش (۱۹۸۵ م) از انتشار باز ایستاد. منابع: نشریه دُردی، ش ۶ - ۸، ص ۷۳، ۹۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۸.

۲۱۵. پیشاهنگ (۱۳۶۱ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: کمیته مرکزی (س. د.ج.ا) و شورای مرکزی سازمان پیشاهنگان افغانستان / مدیر مسئول: مریم بختیار / ناشر: سازمان پیشاهنگان افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: اجتماعی - فرهنگی - سیاسی / قطع: (۲۸×۲۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۳۲ - ۴۰ ص.

توضیح: این نشریه در راستای اهداف کمیته مرکزی (س. د.ج.ا) حرکت می‌کرد و بیشترین مطالب آن اختصاص به مواضع سازمان پیشاهنگان افغانستان داشت. این مجله از سال ۱۳۶۲ ش به صورت ماهنامه و از سال ۱۳۶۳ ش به شکل دو ماهنامه در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه انتشار

می‌یافت.

منابع: نشریه دُردری، ش ۳ و ۴، خزان و زمستان ۱۳۷۶، ص ۶۱ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۰ - ۴۱.

۲۱۶. پیغام (۱۸ مهر ۱۳۷۲ / ۱۰ اکتبر ۱۹۹۳)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.
توضیح: پیغام، زیر نظر شورای نویسندگان انتشار می‌یافت. این نشریه در برگرنده مقالات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی بود و در ضمن صفحات ویژه‌ای برای کودکان و نوجوانان و زنان داشت. پیغام، در ۲۱ آبان ۱۳۷۵ (۱۲ نوامبر ۱۹۹۶) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۵۰۶.

۲۱۷. پیغام (۲۵ خرداد ۱۳۷۸ / ۱۵ جون ۱۹۹۹ / ۱ ربیع‌الاول ۱۴۲۰)

محل انتشار: هندوستان - دهلی / صاحب امتیاز: انجمن فرهنگی علامه شهید بلخی (ره) / مدیر مسئول: شاه عبدالقدیر دلیری / ناشر: انجمن فرهنگی علامه شهید بلخی (ره) / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: اجتماعی - فرهنگی - سیاسی / قطع: (۲۵×۳۶ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۱۲ ص.
موجودی: آرشیو دُردری - مشهد، ش اول (۲۵ جوزا ۱۳۷۸)، کپی این شماره در آرشیو نگارنده موجود می‌باشد.
توضیح: پیغام، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: پیغام، ش اول، ۲۵ جوزا (خرداد) ۱۳۷۸ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۰۹.

۲۱۸. پیغام شهید (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / سردبیر: فدا محمد فائز / ناشر: اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: پیغام شهید، در تیراژ ۳۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در سال ۱۳۶۴ ش (۱۹۸۵ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۶۶.

۲۱۹. پیغام مجاهد (۱۳۶۸ ش / ۱۹۸۹ م)

محل انتشار: افغانستان - بدخشان / ناشر: کمیته فرهنگی امارت بدخشان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی / روش: خبری - سیاسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر).
توضیح: پیغام مجاهد، با چاپ استنسیل و صحافی منگنه‌ای منتشر می‌شد. این نشریه در برگیرنده اخبار و مقالات مربوط به جنگ داخلی افغانستان بود. نشریه در سال ۱۳۶۹ ش (۱۹۹۰ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۲۷.

۲۲۰. پیکار (۲۴ آذر ۱۳۵۰ / ۱۵ دسامبر ۱۹۷۱)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: غلام محمد الماسک / ناشر: غلام محمد الماسک / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۵۵×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: پیکار، بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در ۲۶ تیر ۱۳۵۲ تعطیل شد. پیکار، ادامه دهنده نشریه افکار نو بود.
منابع: نشریه دُردی، ش ۶ - ۸، ص ۶۱، ۹۱ / تاریخ روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۱-۱۶۲.

۲۲۱. پیک مزدیسنان (نوامبر ۱۹۲۷)

محل انتشار: هندوستان - بمبی / صاحب امتیاز: دین شاه جی جی بای ایرانی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: دینی - فرهنگی.
توضیح: این نشریه توسط عده‌ای از پارسیان مقیم هند، منتشر می‌شد.
منابع: فهرست مجله‌های فارسی از ابتدا تا سال ۱۳۲۰، ص ۳۴ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۱۲۱.

۲۲۲. دیپوستون غز (شهریور ۱۳۶۱ / سپتامبر ۱۹۸۲)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: وحدت اسلامی قوم استنکزی / سردبیر: ملک شیرخان / ناشر: وحدت اسلامی قوم استنکزی / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر).
توضیح: دیپوستون غز، پس از انتشار یک شماره تعطیل شد. نشریه در برگیرنده مقالاتی درباره قوم استنکزی و افغانستان بود.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۸.

۲۲۳. پیوند (۱۳۷۰ ش)

محل انتشار: تاجیکستان - دوشنبه / صاحب امتیاز: اتحادیه نویسندگان تاجیکستان و انجمن روابط بین‌المللی فارسی زبانان پیوند/ مدیر مسئول: عظیم خان نیاز/ سردبیر: گل نظر / ناشر: اتحادیه نویسندگان تاجیکستان و انجمن روابط بین‌المللی فارسی زبانان پیوند/ ترتیب انتشار: ماهنامه/ زبان: فارسی / تعداد صفحات: ۸ ص/ قیمت: ۵۰ روبل. موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۵ (خرداد ۱۳۷۳).

توضیح: نشریه در قطع روزنامه‌ای به چاپ می‌رسید و از کیفیت فنی پایینی برخوردار بود. پیوند، به مسائل ادبی، هنری و شعر توجه نشان می‌داد. در بالای عنوان نشریه آمده است: «ما برای وصل کردن آمدیم». پیوند، ضمیمه هفته‌نامه ادبیات و هنر، بود و در بنیاد بین‌المللی زبان فارسی تاجیکی طرح‌ریزی و در چاپخانه شرق آزاد چاپ می‌شد. منابع: پیوند، ش ۵، سال چهارم، خرداد ۱۳۷۳.

۲۲۴. تاج محل (۱۹۴۶/۴۸ م)

محل انتشار: هندوستان - دهلی / صاحب امتیاز: محمدعلی غازی / ترتیب انتشار: ماهنامه/ زبان: فارسی / روش: ادبی - فرهنگی. توضیح: شهریار نقوی درباره این نشریه نوشته است: «پیش از تجزیه شبه‌قاره که به سال ۱۹۴۷ م اتفاق افتاد تعدادی از مجلات فارسی مانند تاج محل [...] به منظور تحبیب قلوب علاقمندان به فارسی و حفظ مصالح سیاسی وقت به ویژه در نواحی که الان پاکستان غربی را تشکیل می‌دهد از طرف دولت انگلیس انتشار می‌یافت». منابع: مجله وحید، ش ۱۱، ص ۹۱۰/ شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۱۲۳.

۲۲۵. تاجیکستان سرخ

محل انتشار: استالین آباد / سردبیر: دیلمی / ترتیب انتشار: روزنامه/ زبان: فارسی. موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۹۵ - ۹۷، ۱۴۰ - ۱۴۲، ۱۴۷ (۱۹۳۰ م)، ش ۱۴ - ۱۶، ۱۹ - ۵۸، ۶۱ - ۶۳، ۶۷ - ۶۹، ۷۷ - ۷۹، ۸۳ - ۸۵، ۸۷ - ۹۵، ۹۸ - ۱۰۴، ۱۰۸ - ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۲۰ (۱۹۳۱ م). منابع: Baku Documents, P 282-283.

تاجیکستان سوویتی ← ۴۸۲

۲۲۶. تازه حیات

محل انتشار: قفقاز / زبان: ترکی - فارسی / روش: فرهنگی - ادبی. توضیح: نشریه کشکول، توجه ویژه‌ای به زبان فارسی داشت و از این رو مطالبی به زبان فارسی

چاپ می‌نمود. این توجه به زبان فارسی باعث شد تا نشریه ترک زبان تازه حیات قفقاز شعر و مطالبی را به زبان فارسی منتشر سازد.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۲۷.

۲۲۷. تبلیغ اسلام (۱۳۷۲ ش/ ۱۹۹۳ م)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: موسسه فرهنگی رسول اکرم (ص)/ مدیرمسئول: سیدمحمد علی صادقی / ناشر: موسسه فرهنگی رسول اکرم (ص) / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی / روش: دینی - اجتماعی - سیاسی.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۸.

۲۲۸. مجله تحقیق (۱۹۷۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پنجاب / صاحب امتیاز: بخش اسلامی و علوم شرقی دانشگاه پنجاب / ناشر: بخش اسلامی و علوم شرقی دانشگاه پنجاب / زبان: اردو - عربی - فارسی - انگلیسی / روش: تحقیقی.
توضیح: بخش قابل توجهی از مطالب این مجله تحقیقی به زبان اردو است و مدیریت آن را رئیس دانشکده خاورشناسی دانشگاه پنجاب به صورت ثابت برعهده دارد.
منابع: بولتن فرهنگی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، ش ۲۶، دی ۱۳۷۸، ص ۲۰.

۲۲۹. مجله تحقیقات کوشانی (آبان ۱۳۵۷)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: مرکز بین‌المللی تحقیقات کوشانی / ناشر: مرکز بین‌المللی تحقیقات کوشانی / ترتیب انتشار: چهار ماه یک بار / زبان: پشتو - فارسی / روش: علمی - تاریخی - تحقیقی / قطع: (۱۷×۲۴ سانتی‌متر).
توضیح: این مجله وابسته به آکادمی علوم بود که در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۰.

۲۳۰. تخارستان (۱۵ بهمن ۱۳۵۷)

محل انتشار: افغانستان - ولایت تخار / صاحب امتیاز: کمیته حزبی و ولایت تخار / ناشر: کمیته حزبی و ولایت تخار / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش اول (۱۵ حمل) / فروردین
توضیح: در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. از مهر ۱۳۶۰ زیر نظر ارگان کمیته حزبی و ولایت تخار منتشر شد، شماره جدید این نشریه در ۱۵ فروردین ۱۳۷۵ به مدیرمسئولی م. توفیق و معاون وی ع. ساحل در ۴ صفحه با قطع ۳۷/۵×۲۷/۷ سانتی‌متر در ولایت تخار به چاپ رسید.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۵۶ / تخارستان، ش اول، ۱۵ حمل (فروردین) ۱۳۷۵.

۲۳۱. ترجمان (۲۹ فروردین ۱۳۴۷ / ۱۸ آپریل ۱۹۶۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: عبدالرحیم نوین / مدیر مسئول: علی اصغر بشیر هروی / ناشر: عبدالرحیم نوین / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی / قطع: (۵۰×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴-۸ ص.
توضیح: این نشریه از استقلال، آزادی و پیشرفت دموکراسی در افغانستان دفاع می‌کرد. ترجمان (اولین جریده کارتونی در افغانستان) به‌شمار می‌رود و مقالاتی طنزآمیز به چاپ می‌رساند. این نشریه بین ۲۰۰۰ تا ۴۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. ترجمان در سال ۱۳۵۱ ش (۱۹۷۰ م) تعطیل شد.

منابع: نشریه دُردی، ش ۶-۸، ص ۴۷، ۶۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۲.

۲۳۲. ترجمان الحق (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: احمدزی زاهدی / مدیرمسئول یا سردبیر: احمدزی زاهدی / ناشر: زاهدی احمدزی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۵۰×۳۰ سانتی متر).
توضیح: ترجمان الحق، در سال ۱۳۶۵ ش (۱۹۸۶ م) تعطیل شد. این در حالی بود که تنها یک شماره از آن انتشار یافته بود.

منابع: نشریه دُردی ش ۶-۸، ص ۷۳، ۹۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۹.

۲۳۳. ترجمه (۱۳۷۴ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: کانون ترجمه غزالی / مدیر مسئول: عبدالرحیم احمد پروانی / ناشر: کانون ترجمه غزالی / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی - اجتماعی - علمی / قطع: (۲۵/۵×۲۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۷۷ ص / قیمت: یک شماره ۱۲۰۰ افغانی.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد (دلو / بهمن ۱۳۷۴).

توضیح: هیات تحریریه نشریه عبارتند از: محی‌الدین مهدی، محمد اکبر پوپل، عبدالرحیم، احمد پروانی، سلطان احمد بهین، میرحسام الدین برومند، عبدالعلی کوهی، غلام دستگیر بهبود، محمد نذیر بیان، خانم میوندی، گل آقا شیرزی. سلطان احمد بهین نیز در مقام معاون مدیر مسئول، فعالیت داشت.

منابع: ترجمه، سال اول، دلو (بهمن) ۱۳۷۴.

۲۳۴. ترکستان (۱۲۸۱ ق/ ۱۸۶۴ یا ۱۸۶۵ م)

توضیح: ناصرالدین پروین در کتاب خود درباره ترکستان، می‌نویسد: «درخاطرات خان ملک ساسانی مامور پیشین سیاسی ایران در اسلامبول که خود دستی در کار پژوهش داشت از انتشار چنین روزنامه‌ای سخن به میان آمده وی با توجه به اسناد سفارت ایران در پایتخت عثمانی، یادآور می‌شود که آن روز نامه ترکستان نام داشت.» ناصرالدین پروین به نقل از خان ملک ساسانی می‌افزاید که «نسخه‌ای از ترکستان را میرزا حسین‌خان مشیرالدوله که در آن هنگام سفیر ایران در باب عالی بود به تهران فرستاده است» ناصرالدین پروین در پایان می‌نویسد: «از آنجا که در تاریخ روزنامه‌نگاری ترکان نیز هیچ‌گونه اشاره‌ای به این روزنامه دیده نمی‌شود، تصور می‌رود «روزنامه»یی که مشیرالدوله به تهران فرستاده به مفهوم کهن این واژه یعنی گزارش خطی رویدادهای ترکستان باشد».

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۲۴۷-۲۴۸ / روزنامه‌های ایران از آغاز تا سال ۱۳۲۹، ص ۱۰۴.

۲۳۵. تعاون (۱۳۷۲ ش)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / **صاحب امتیاز:** مرکز تعاون افغانستان (متا) / **ناشر:** مرکز تعاون افغانستان (متا) / **ترتیب انتشار:** دو ماهنامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **روشن:** فرهنگی - اجتماعی / **قطع:** (۲۴×۱۵/۹ سانتی متر) / **قیمت:** اشتراک سالانه ۱۰۰۰۰ افغانی، ۱۰۰ کلدار، ۵۰ دلار، یک شماره ۲۰۰۰ افغانی، ۲۰ کلدار، ۱۰ دلار / **تعداد صفحات:** ۱۲۸ ص.

موجودی: آرشیو دُردری - مشهد، ش ۳ (اسد و سنبله ۱۳۷۷)، ش ۵ (قوس و جدی ۱۳۷۶).
آرشیو نگارنده، ش ۳ (اسد و سنبله ۱۳۷۷)، ش ۵ (قوس و جدی ۱۳۷۶).

توضیح: تعاون، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. نشریه به مسائل بازسازی افغانستان و موضوعات فرهنگی و اجتماعی توجه دارد.

منابع: تعاون، ش ۳، سال ششم، اسد و سنبله (مرداد - شهریور) ۱۳۷۷ / ش پنجم، سال پنجم، قوس و جدی (آذر - دی) ۱۳۷۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۰.

۲۳۶. تعلیم و تربیت (۱۳۲۷ ش)

محل انتشار: افغانستان / **صاحب امتیاز:** موسسه تعلیم و تربیت وزارت معارف / **مدیر مسئول:** زمان الدین سرور / **ناشر:** موسسه تعلیم و تربیت - وزارت معارف / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **روشن:** تربیتی - اجتماعی - فرهنگی / **قطع:** (۳۰×۲۱) سانتی متر / **تعداد صفحات:** ۶۰ ص.

توضیح: حلیم تنویر سال تأسیس این نشریه را ۱۳۳۳ ش (۱۹۵۴ م) ذکر کرده است. تعلیم و تربیه

[تربیت] در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۶۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۶.

۲۳۷. تفاهم (اردیبهشت ۱۳۷۵ / ذیحجه الحرام ۱۴۱۶ / می ۱۹۹۶)

محل انتشار: هندوستان - دهلی / صاحب امتیاز: حزب وحدت اسلامی افغانستان - نمایندگی هند/ مدیر مسئول: محمد نور اکبری/ ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان - نمایندگی هند/ ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - سیاسی - اجتماعی - فرهنگی - ادبی / قطع: (۸/۲۵×۳۷ سانتی متر) / قیمت: یک شماره ۲ روپیه هندی، اروپا، امریکا، کانادا، استرالیا ۵۰ سنت امریکایی یا معادل آن بدون هزینه پستی / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۸، سال چهارم (۱۱ جلدی / دی ۱۳۷۸)، ش ۲، سال چهارم (۹ سرطان / تیر ۱۳۷۸). آرشیو دُردری - مشهد، ش ۲ (۹ سرطان ۱۳۷۸).

توضیح: تفاهم، اهداف حزب متبوع خود را دنبال می‌کرد و اخبار و دیدگاه‌های چهره‌های مشهور حزب را به چاپ می‌رساند. از گل نبی مینه پال و الف ستیز به عنوان اعضای هیات تحریریه نشریه نام برده شده است. تفاهم در تیراژ ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ نسخه انتشار می‌یافت.

منابع: تفاهم، ش اول، سال اول، ثور (اردیبهشت) ۱۳۷۵ / ش ۸، سال چهارم، ۱۱ جلدی (دی) ۱۳۷۸ / ش ۲، (پیاپی ۳۸)، سال چهارم، ۹ سرطان (تیر) ۱۳۷۸ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۷۹.

۲۳۸. تمدن (۱۳۲۶ ق)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / سردبیر: میرزا رضا خان مدبر الممالک هرنندی / زبان: فارسی / روش: خبری - سیاسی - اجتماعی. توضیح: این نشریه بیش از یک شماره انتشار نیافت.

منابع: تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۲، ص ۱۳۷ / تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۲، ص ۲۹۷ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۱۳۳.

۲۳۹. تنویر (۱۳۶۹ ش / ۱۹۹۰ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: وزارت ارشاد دولت موقت مجاهدین افغانستان / ناشر: وزارت ارشاد دولت موقت مجاهدین افغانستان / ترتیب انتشار:

ماهنامه نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۶×۲۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۵۰ ص.
توضیح: تنویر، فعالیت‌های دولت مجاهدین را به چاپ می‌رساند. این نشریه در سال ۱۳۷۰ ش
(۱۹۹۱ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۷۸.

۲۴۰. توحید سنگر (۱۹۸۷ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: شورای ارشاد جهادی حوزه جنوب غرب
جمعیت اسلامی افغانستان / ناشر: شورای ارشاد جهادی حوزه جنوب غرب جمعیت
اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.
منابع: نشریه ثردری، ش ۶-۸، ص ۷۳، ۹۱.

۲۴۱. ثاقب (۱۳۶۷ ش / ۱۹۸۸ م)

محل انتشار: افغانستان - ولایت سمنگان / ناشر: کمیته فرهنگی ولایت سمنگان جمعیت
اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم / زبان: فارسی / روش: سیاسی -
اجتماعی - خبری / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر).
توضیح: ثاقب، در تیراژ ۵۰۰ نسخه با چاپ استنسیل و صحافی مگنه‌ای انتشار می‌یافت. نشریه
در برگرنده بیانیه‌های جمعیت اسلامی بود. این نشریه در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار
باز ایستاد.
منابع: میثاق خون، دوره دوم، ش ۲ و ۳، ثور - جوزا (اردیبهشت - خرداد) ۱۳۶۸،
ص ۵۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۲۸.

۲۴۲. ثروت (اول آذر ۱۳۰۳ / ۱۹۲۴ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: صلاح‌الدین سلجوقی / ترتیب انتشار: پانزده
روز یکبار / زبان: فارسی - پشتو / روش: اقتصادی - سیاسی - دینی - ادبی / قیمت:
اشتراک سالانه در کابل ۳ روپیه، در دیگر نقاط افغانستان ۷ روپیه و در خارج از کشور ۸
روپیه / تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: این نشریه با چاپ سنگی در چاپخانه کاظمی کابل چاپ می‌شد. هدف از انتشار آن
رسیدن به استقلال صنعتی، اقتصادی و ملی بود. مطالب نشریه در دو ستون با خط نستعلیق و
چاپ سنگی منتشر می‌شد. ثروت، در دی ۱۳۰۴ (دسامبر ۱۹۲۵) تعطیل شد.
منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۲۶۸ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۷۹.

۲۴۳. جاگاد دیپاک باسکار (۲۱ خرداد ۱۳۲۵ / ۱۶ جمادی الثانی ۱۳۶۲ / ۱۱ ژوئن ۱۸۴۶)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / مدیر مسئول: مولوی نظیرالدین / ناشر: مولوی نظیرالدین / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - انگلیسی - هندی - بنگالی - اردو. توضیح: هر یک از ستونهای پنچگانه نشریه به یکی از زبانهای فوق اختصاص داشت. نام دیگر این نشریه / پندیان سان کالکوتا، بود. ظاهراً این نشریه در همان سال نخست از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۲، ص ۸۵.

۲۴۴. جام جهان نما (۲۸ مارس ۱۸۲۲)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / مدیر مسئول: هوری هوردات / سردبیر: لالاسوداسوک / ناشر: شرکت مرکانتیل هاوس / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - هندوستانی / روش: خبری / قیمت: اشتراک ماهانه ۲ روپیه و تک شماره ۸ آنه / تعداد صفحات: ۸ ص. توضیح: جام جهان نما، از ۲۸ مارس ۱۸۲۲ تا اوت ۱۸۷۶ یعنی به مدت ۵۴ سال روزهای چهارشنبه منتشر می شد و از این رو پردوامترین روزنامه فارسی هند بشمار می آید. از ۱۶ مه ۱۸۲۲ (از شماره هشتم) به دو زبان فارسی - هندوستانی و از شماره یازدهم تا پایان انتشار سراسر فارسی شد. این نشریه در چاپخانه مسین پریس چاپ می شد. جام جهان نما، روزنامه خبری کمپانی هند شرقی به حساب می آمد. در جام جهان نما، آگهی های دولتی کمپانی هند شرقی، اخبار و اطلاعات استخدام و انتقال مقامات بلند پایه چاپ می گردید. در ۲۷ اوت ۱۸۲۸ همکاری بین کمپانی با نشریه به پایان رسید و چون انگلیسی ها کمک خود را به مجله قطع کردند، علامت سلطنتی دولت انگلیس از سرمجله برداشته شد.

منابع: تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱ ص ۶۴ / تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۱۰۱ / اخبار نویسی فارسی در هند، ص ۳ / مجله وحید، سال ۱۲، ص ۱۵۱ - ۱۵۶

۲۴۵. جبهه جهاد (آذر ۱۳۶۴ / نوامبر ۱۹۸۵)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: جبهه ملی نجات افغانستان / ناشر: جبهه ملی نجات افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - فرهنگی / قطع: (۵۸/۳×۴۱/۸ سانتی متر) / قیمت: یک شماره ۲ کلدار، در خارج از کشور ۱ دلار / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۴۷ (اول میزان / مهر ۱۳۶۹).

توضیح: جبهه جهاد، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگیرنده اخبار افغانستان و بیانات صبغت الله مجددی بود. این نشریه در ۲۴ خرداد ۱۳۶۸ از انتشار باز ایستاد و سپس دوره دوم انتشار آن از سال ۱۳۷۳ ش (۱۹۹۴ م) آغاز شد.

منابع: جبهه جهاد، ش ۴۷، اول میزان (مهر) ۱۳۶۹ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۳۵.

۲۴۶. جبهه ملی (۱۰ دی ۱۳۴۷ / ۳۰ دسامبر ۱۹۶۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **مدیر مسئول:** عبدالرب اخلاق / **صاحب امتیاز:** حزب دموکراتیک خلق افغانستان / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **قطع:** (۵۸×۴۰ سانتی‌متر) / **تعداد صفحات:** ۴ - ۸ ص.

توضیح: جبهه ملی، در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه معتقد به استقرار نظام حاکم بود. جبهه ملی، به دلیل مشکلات مالی در ۲۵ خرداد ۱۳۴۸ (۱۵ جون ۱۹۶۹) تعطیل شد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۲.

۲۴۷. جریده عالمیه سرکار عالی (۱۲۸۵ یا ۱۲۸۶ ق / ۱۸۶۹ م)

محل انتشار: هندوستان - حیدرآباد دکن / **مدیر مسئول:** میرزا زین‌العابدین شیرازی / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی.

توضیح: به نوشته ناصرالدین پروین این نشریه اولین روزنامه فارسی حیدرآباد دکن بود که روزهای دوشنبه با چاپ سنگی منتشر می‌شد. این نشریه تا سال ۱۸۸۵ م (۱۳۰۲ یا ۱۳۰۳ ق) منتشر می‌شد.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری / ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۸۶.

۲۴۸. جشن نجات وطن (۱۳۱۰ ش)

محل انتشار: افغانستان / **سرمدیور:** شیر محمد / **تعداد صفحات:** ۴ ص.

توضیح: این نشریه خوشحالی مردم را با نظم و نشر بیان می‌نمود و اقدام به چاپ مقالات احساسی می‌کرد.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۶۳.

۲۴۹. جغرافیا (فروردین ۱۳۴۱)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **صاحب امتیاز:** دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه

کابل / مدیر مسئول: غلام جیلانی عارض / ناشر: دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه کابل / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۲×۱۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۵۰ ص.

توضیح: جغرافیا، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه در مطبعه معارف به چاپ می‌رسید. این نشریه در سال ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ م) تعطیل شد. حلیم تنویر سال تأسیس این نشریه را ۱۳۴۹ ش (۱۹۷۰ م) ذکر کرده در صورتی که شماره اول آن در فروردین ۱۳۴۱ به چاپ رسیده است.

منابع: معرف روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۶۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۶.

۲۵۰. جمهوریت (۱۳ مرداد ۱۳۵۲ / ۴ آگست ۱۹۷۳)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: دولت جمهوری افغانستان / مدیر مسئول: دکتر سهیل / ترتیب انتشار: روزنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - سیاسی - اجتماعی / قطع: (۵۸×۴۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: جمهوریت، با کودتای ۲۶ تیر، به جای روزنامه اصلاح، انتشار یافت. این روزنامه در تیراژ ۸۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. روزنامه جمهوریت، تربیون دولت بود. معاون روزنامه سرشار روشن بود.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۲۲۰.

۲۵۱. جنبش (۱۳۷۳ ش / ۱۹۹۴ م)

محل انتشار: افغانستان - مزارشریف / صاحب امتیاز: شورای عالی جنبش ملی اسلامی افغانستان / سردبیر: خالق / ناشر: شورای عالی جنبش ملی اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۶۰ ص.

توضیح: جنبش، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگزیده مقالات، اعلامیه‌های رسمی و بیانات جنبش ملی اسلامی بود. نشریه در سال ۱۳۷۶ ش (۱۹۹۷ م) تعطیل شد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۵۸۱.

۲۵۲. جنگ غرجستان (جوزا / خرداد ۱۳۶۲ ش)

محل انتشار: پاکستان - کویت / صاحب امتیاز: انجمن فرهنگ غرجستان / ناشر: انجمن فرهنگ غرجستان / روش: فرهنگی - ادبی / قطع: (۲۰/۸×۱۶/۳ سانتی متر) / قیمت: ۵ روپیه یا معادل آن / تعداد صفحات: ۴۱ ص.

موجودی: آرشیو نگارنده، ش اول (جوزای / خرداد ۱۳۶۲). آرشیو دُردری - مشهد،

ش اول (جوزای ۱۳۶۲).

توضیح: در بخشی از مرام نشریه آمده است: «... این نشریه فرهنگی «جنگ» نامیده می‌شود، نه مجله و نه چیز دیگر، برای اینکه جنگ به ضم جیم، به معنی و مفهوم کشکول معروف است و «بیاض» نیز به همین معنی است. در این جنگ، هر نوشته و هر ترجمه، هر شعر و هر ترانه، هر قصه و هر قطعه، هر مقاله و هر گزارش و هر پژوهشی می‌تواند جای یابد که ربطی به غرجستان داشته باشد، به جمادات غرجستان و به نباتات غرجستان به حیوانات غرجستان و خاصه به مردم غرجستان...».

منابع: جنگ غرجستان، ش اول، جوزا (خرداد) ۱۳۶۲.

۲۵۳. جوانان

محل انتشار: افغانستان - کابل / **صاحب امتیاز:** سفارت اتحاد جماهیر شوروی [سابق] در کابل / **مدیرمسئول:** ببرک احساس / **ناشر:** سفارت اتحاد جماهیر شوروی [سابق] در کابل / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** پشتو - فارسی.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۰.

۲۵۴. جوانان امروز

محل انتشار: افغانستان - کابل / **صاحب امتیاز:** سازمان جوانان / **مدیرمسئول:** ببرک احساس / **ناشر:** سازمان جوانان / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **قطع:** مجله‌ای.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۲.

۲۵۵. جوزجانان (ش ۱۳۵۷)

محل انتشار: افغانستان - شبرغان / **صاحب امتیاز:** کمیته حزبی ولایتی و ولایات جوزجان / **ناشر:** کمیته حزبی ولایتی و ولایات جوزجان / **ترتیب انتشار:** روزانه / **زبان:** فارسی / **قطع:** (۳۰×۴۲ سانتی‌متر).
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ضمیمه ش ۲۱ (۲۲ میزان / مهر ۱۳۷۱).

توضیح: این نشریه در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. در کتاب جلیل دانش آمده است که جوزجانان، در سال ۱۳۵۷ش یعنی بعد از پیروزی انقلاب شور تاسیس شد و اولین شماره آن به نام دیوه، در سال ۱۳۴۰ از چاپ بیرون آمد. ضمیمه شماره ۲۱، مورخ ۲۲ مهر ۱۳۷۱، در قطع ۴۲/۲×۳۰/۱ سانتی‌متر به زبان فارسی - پشتو منتشر شده است.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۹ / جوزجانان، ضمیمه ش ۲۱، ۲۲ میزان (مهر) ۱۳۷۱.

۲۵۶. جهاد (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: دفتر فرهنگی و تبلیغاتی نهضت اسلامی افغانستان / مدیر مسئول: عوض علی اعتمادی / سردبیر: عوض علی اعتمادی / ناشر: نهضت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هر پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / روش: خبری - سیاسی / قطع: (۲۹/۷×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۳ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۱۱ (۶ اردیبهشت ۱۳۶۲).
توضیح: از این نشریه بیش از ۱۴ شماره انتشار نیافت و در دوره حکومت ببرک به علت وجود جنگ تعطیل شد.
منابع: جهاد، ش ۱۱، ۶ اردیبهشت ۱۳۶۲ / گفت و گوی نگارنده با عوض علی اعتمادی مدیر مسئول نشریه در مشهد.

۲۵۷. جهاد (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: کمیته فرهنگی اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / مدیر مسئول: سیدمخدوم رهین / ناشر: کمیته فرهنگی اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم - فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - خبری - اجتماعی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۱۲۰ ص.
توضیح: جهاد، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید. این نشریه گزارش ها و سخنرانی های رهبران اتحاد سه گانه را منعکس می کرد. جهاد، در سال ۱۳۶۴ ش (۱۹۸۵ م) متوقف شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳، ۹۲ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۳۶۶.

۲۵۸. جهاد اسلامی (اسفند ۱۳۶۲ / جنوری ۱۹۸۴)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: جبهه مرکزی کابل حزب اسلامی افغانستان / سردبیر: احمدیار / ناشر: جبهه مرکزی کابل حزب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۵۰×۳۵ سانتی متر).
توضیح: جهاد اسلامی، مقالات و اخبار مربوط به افغانستان را به چاپ می رساند.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۱۳.

۲۵۹. جهاد افغان (اردیبهشت ۱۳۶۲ / ۱۹۸۳ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / مدیر مسئول: محمد یعقوب شرافت / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - خبری / قطع: (۲۷/۶×۲۰/۵ سانتی متر).
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، ش ۲۵ (آوریل ۱۹۸۵). آرشیو نگارنده،

ش ۱۷ - ۱۸ (اگست و سپتامبر ۱۹۸۴).

توضیح: شماره ۱۷ - ۱۸ *جهاد افغان*، در ۲۴ صفحه و شماره ۲۵ در ۲۷ صفحه به چاپ رسیده است. نشریه در سال ۱۳۶۴ ش (۱۹۸۵ م) به محاق تعطیلی گرفتار آمد.
منابع: *جهاد افغان*، ش ۱۷ - ۱۸، اگست و سپتامبر ۱۹۸۴ / شپ ۲۵، آپریل ۱۹۸۵ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۸۰.

۲۶۰. د جهاد پلوشه (فروردین ۱۳۶۶ / مارچ ۱۹۸۷)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / **مدیر مسئول:** عصمت قانع / **ناشر:** حوزه جنوب غربی - جمعیت اسلامی افغانستان / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **قطع:** (۱۵×۲۴ سانتی متر) / **تعداد صفحات:** ۴۵ ص.
توضیح: *د جهاد پلوشه*، در اسفند ۱۳۶۶ (ژانویه ۱۹۸۸) تعطیل شد. نشریه در تیراژ ۵۰۰ نسخه که در برگرنده گزارشات جهاد افغانستان و مسائل تاریخی بود، انتشار می یافت.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۳، ۹۳ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۲۸.

۲۶۱. جهاد راستین (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / **صاحب امتیاز:** اتحاد اسلامی برای آزادی افغانستان / **مدیر مسئول:** سید رسول / **ناشر:** اتحاد اسلامی برای آزادی افغانستان / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **روش:** خبری / **قطع:** (۳۰×۴۵ سانتی متر) / **تعداد صفحات:** ۴ ص.
توضیح: *جهاد راستین*، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه چاپ می شد. این نشریه در برگرنده اخبار افغانستان و بیانات سیاف بود. نشریه بیش از چهار ماه دوام نیافت و در سال ۱۳۶۰ ش متوقف شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۳، ۹۲ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۴۵.

۲۶۲. جهاد غز (۱۳۶۷ ش / ۱۹۸۸ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / **سردبیر:** عبدالجلیل فقیری مراد / **ناشر:** کمیته فرهنگی شورای ولایتی ننگرهار جمعیت اسلامی افغانستان / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **زبان:** پشتو - فارسی / **روش:** خبری - سیاسی / **قطع:** (۲۰×۳۰ سانتی متر).
توضیح: *جهاد غز*، در تیراژ ۵۰۰ نسخه که در برگرنده اخبار و مقالات سیاسی بود به صورت فتوکپی و نامنظم منتشر می گردید. این نشریه در سال ۱۳۶۸ ش (۱۹۸۹ م) تعطیل شد.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۲۸.

۲۶۳. جهاد هنداره (شهریور ۱۳۶۹ / سپتامبر ۱۹۹۰)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / **صاحب امتیاز:** جلال الدین حقانی / **مدیر مسئول:**

عبدالباری ننگیال / ناشر: جلال‌الدین حقانی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: جهاد همداره، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه اخبار مجاهدین، اعلامیه‌ها و بیانات حقانی را به چاپ می‌رساند. نشریه در اسفند ۱۳۶۹ (ژانویه ۱۹۹۱ م) متوقف شد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۱.

۲۶۴. جهان آزاد (۱۳۲۰ ش)

محل انتشار: هندوستان - دهلی / مدیر مسئول: س.م. سجادی (تمدن الملک) / سردبیر: ع. جباری / ناشر: س.م. سجادی (تمدن الملک) / ترتیب انتشار: ۱۵ روز یکبار / روش: سیاسی - خبری - ادبی - اجتماعی / قطع: (۲۱×۸/۲۶ سانتی‌متر) / قیمت: ۴ آنه - ۲ ریال، اشتراک سالیانه در هندوستان ۶ روپیه و برای خارج از کشور با هزینه پست.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، سال اول، ش ۱ - ۸، سال سوم (خرداد / ۲۰ - مهر / ۱۳۲۲).

توضیح: در شماره ۱۵، اول بهمن ۱۳۲۱، هدف از انتشار این نشریه، «تشویق مناسبات دوستانه از طریق تزئین حسن تفاهم بین کشورهای جنوب با ختری و خاورمیانه» عنوان شده است.
منابع: فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی ج ۱، ص ۱۰۲ / جهان آزاد، سال دوم، ش ۱۵، اول بهمن ۱۳۲۱.

۲۶۵. جهان امروز

محل انتشار: هندوستان - بمبئی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی و ... / قیمت: ۱/۵ - ۲ ریال.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی ش ۱ - ۱۲ (مرداد ۲۱ / مهر ۱۳۲۳).
منابع: فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی ج ۱، ص ۱۰۲.

۲۶۶. چراغ (۱۳۷۳ ش / ۱۹۹۴ م)

محل انتشار: پاکستان - کویته / صاحب امتیاز: موسسه همتا / ناشر: موسسه همتا / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - ادبی / قطع: (۱۹×۲۷ سانتی‌متر).

توضیح: چراغ، بعد از انتشار ۴ شماره در سال ۱۳۷۳ ش (۱۹۹۴ م) تعطیل شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۱.

۲۶۷. چشمه

محل انتشار: تاجیکستان - دوشنبه / صاحب امتیاز: کمیته مرکزی سازمان جوانان و شورای پیشاهنگی لنین / مدیر مسئول: کمال نصراله / سردبیر: کمال نصراله / ناشر: کمیته مرکزی سازمان جوانان و شورای پیشاهنگی لنین / قطع: (۲۹/۸×۲۱ سانتی متر).
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی ش ۴ (۱۹۹۰ م).
توضیح: طراحی و نقاشی همراه با مطالب داستانی و شعر محتوای نشریه را تشکیل می‌داد.
منابع: چشمه، ش ۴، ۱۹۹۰ م.

۲۶۸. مجله حارندوی (مهر ۱۳۵۷)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت کشور جمهوری دموکراتیک افغانستان / ناشر: وزارت کشور جمهوری دموکراتیک افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.
توضیح: این مجله در ۸۰۰۰ هزار نسخه به چاپ می‌رسید. اولین شماره این مجله در شهریور ۱۳۴۹ تحت نام بولیس وتولنی خدمت‌کار، در تیراژ ۳۰۰۰ نسخه در قطع کوچک و با ترتیب انتشار فصلنامه به چاپ رسید. اما در مهر ۱۳۵۷ نام نشریه به حارندوی، تغییر یافت. این مجله در سال ۱۳۶۱ ش با ترتیب انتشار دو ماهنامه و از سال ۱۳۶۲ ش با ترتیب انتشار ماهنامه منتشر شد.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۶ - ۲۷.

۲۶۹. حافظ

محل انتشار: پاکستان - کراچی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی.
توضیح: این نشریه توسط سید حسام الدین راشدی و با همکاری علی اصغر فرزانه نماینده کتابفروشی زوار تهران در کراچی به فارسی منتشر می‌شد. این مجله به لحاظ نوع کاغذ و طبع، از جمله مجلات نفیس پاکستان بشمار می‌رود.
منابع: مجله وحید، سال سوم، آبان ۱۳۴۵، ص ۹۱۲ - ۹۱۳.

۲۷۰. حامبال (۲۳ ژوئیه ۱۹۲۵)

محل انتشار: ترکمنستان - عشق‌آباد / ناشر: شعبه ایران حزب کمونیست ترکمنستان / زبان: ترکی - فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی.
توضیح: حامبال، ارگان شعبه ایران حزب کمونیست ترکمنستان بود که اولین شماره آن در ۲۳ ژوئیه ۱۹۲۵ و آخرین شماره آن در دسامبر ۱۹۲۵ به چاپ رسید. با توقف حامبال، زحمت، جایگزین آن شد.
منابع: از آقای خسرو پناه به خاطر اطلاعاتی که درباره این نشریه در اختیارم گذاشت سپاسگزارم.

۲۷۱. حبل المتین (دهم جمادی الثانی ۱۳۱۱/ ۱۹ دسامبر ۱۸۹۳/ ۲۷ آذر ۱۲۷۲)

محل انتشار: هندوسان - کلکته / مدیر مسئول: سیدجلال الدین حسینی کاشانی «موید الاسلام» / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی / روش: خبری - سیاسی.
موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱- ۳، ۵ و ۸ و ۹ (۱۸۹۶ م) ش ۱۳ و ۱۹ و ۲۱ و ۲۴ و ۲۶- ۲۹ و ۳۲ و ۳۳ و ۳۵ و ۴۷ (۱۸۹۷ م) ش ۱- ۴، ۷- ۴۸ (۱۸۹۸ م) ش ۱- ۱۳ (۱۸۹۹ م) ش ۱- ۴۷ (۱۹۰۰ م) ش ۱- ۴۸ (۱۹۰۱ م) ش ۱- ۴۱ (۱۹۰۲ م) ش ۱- ۴۵ (۱۹۰۳ م) ش ۱- ۴۲ (۱۹۰۴ م) ش ۱- ۴۶ (۱۹۰۵ م) ش ۱- ۴۶ (۱۹۰۶ م) ش ۱- ۴۸ (۱۹۰۷ م) ش ۱- ۴۸ (۱۹۰۸ م) ش ۲ و ۳ و ۹ و ۱۷ و ۲۲ و ۲۶ و ۲۷ و ۳۹- ۴۶ (۱۹۰۹ م) ش ۲- ۳۶، ۴۳ و ۴۶ (۱۹۱۰ م) ش ۱- ۳۶ و ۴۴ (۱۹۱۱ م) ش ۱- ۴۸ (۱۹۲۸ م) ش ۳۱ و ۳۲ (۱۹۳۰ م).

توضیح: حبل المتین، به اسلام گرایی مشهور بود. سیدجلال الدین کاشانی در پی کسب تجارت به بندرعباس رفت و در آنجا با سیدجمال الدین اسدآبادی آشنا شد و تحت تاثیر اندیشه های وی قرار گرفت. پس از آن به عمان و از آن جا به هند رفت و در آخر کلکته را برای اقامت برگزید و به تجارت پرداخت. در دهم جمادی الثانی ۱۳۱۱، روزنامه حبل المتین را تاسیس کرد. از سال هفتم انتشار عنوان روزنامه به روزنامه مقدس حبل المتین و بعدها به نامه مقدس حبل المتین، تغییر یافت. مهمترین سالهای دوره سی و هفت ساله انتشار حبل المتین را از نظر اهمیت و تاثیر آن ده ساله ۱۳۱۷- ۱۳۲۷ هـ (۱۹۰۰ تا ۱۹۰۹ م) دانسته اند که مصادف بود با سالهای جنبش مشروطه خواهی. روزنامه حبل المتین، به ژاپن توجه خاص داشت. علاقه این روزنامه به ژاپن و رویدادهای مربوط به آن به خصوص با پیشامد جنگ روس و ژاپن فزونی یافت. موید الاسلام در ۱۰ ساله پایان عمر، بینایی خود را از دست داد و سرانجام در ۲۴ آذر ۱۳۰۹، در کلکته درگذشت و در پی آن نیز روزنامه تعطیل گشت.

منابع: مجله ایران شناسی، تابستان ۱۳۷۵، ص ۳۲۱- ۳۳۸ / تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و

دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۰۴- ۳۰۵ / Baku Documents, P112-113

۲۷۲. حبیب الاسلام (۹ اسفند ۱۳۰۷/ ۲۸ فوریه ۱۹۲۹)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: غلام محی الدین انیس / سردبیر: غلام محی الدین انیس / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: دینی - اجتماعی - سیاسی / قطع: (۱۲/۵×۱۸/۵ اینچ) / قیمت: بهای اشتراک شش ماهه در داخل افغانستان، ۳ افغانی و در خارج از افغانستان ۸ شیلینگ، اشتراک سالانه در افغانستان ۵ افغانی و در خارج از آن ۱۵ شیلینگ / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: حبیب الاسلام، بین ۱۰۰ تا ۳۰۰ نسخه در کابل چاپ می شد. شماره های یکم و دوم نشریه توسط محی الدین انیس منتشر شد و از شماره ششم سید محمد حسن و از شماره

بیست و یکم برهان الدین کشککی مدیریت نشریه را برعهده گرفت. حبیب الاسلام، جانشین نشریه امان افغان بود. این نشریه بیش از ۳۱ شماره انتشار نیافت و در مهر ۱۳۰۸ (اکتبر ۱۹۲۹) تعطیل شد. لازم به ذکر است این نشریه در دوره حکمرانی حبیب الله کلگانی (بچه سقا) منتشر و در پی سقوط بچه سقا تعطیل گشت.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۳۱۱ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان: ص ۶۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۰۶.

۲۷۳. حجت (۱۳۶۷ ش / ۱۹۸۸ م)

محل انتشار: افغانستان - ولایت بغلان / صاحب امتیاز: کانون فرهنگی حکیم ناصر خسرو بلخی / مدیر مسئول: محمدنسیم صباح / سردبیر: عبدالفیاض مهرآیین / ناشر: کانون فرهنگی حکیم ناصر خسرو بلخی / ترتیب انتشار: فصلنامه / روش: فرهنگی - ادبی - تاریخی / قطع: (۵/۱۶×۲۱ سانتی‌متر) / قیمت: بهای اشتراک سالانه در داخل افغانستان ۴۰۰۰ افغانی، در خارج از افغانستان ۵۰ دلار امریکایی، بهای تک شماره ۱۰۰۰ افغانی.

توضیح: دوره دوم انتشار حجت از سال ۱۳۷۲ ش، شروع شد زیرا شماره چهارم (پیاپی ۱۸)، دوره دوم، از سال سوم نشریه در دی - اسفند ۱۳۷۴ به چاپ رسیده است. در این شماره حاج سیدمنصور نادری به عنوان موسس، محمد جاهد گلبدان مسئول چاپ و جهانگیر مهرزاد، به عنوان خطاط نشریه معرفی شده‌اند. هیات تحریریه حجت، عبارتند از: سید نورالحق کاوش، حمید الله ویدا، حمد یونس طغیان، محمد عمر فرزاد، صالح محمد، خلیق، دادعلی نیرو، عبدالفیاض مهر آیین و محمد اسحق دلگیر. این شماره در ۶۹ صفحه منتشر شده است. شماره ۱۹ حجت، با یکسال و اندی تاخیر در فروردین - شهریور ۱۳۷۶، به چاپ رسید، که علت تأخیر آن مسائل داخلی افغانستان عنوان شده بود. از این شماره موضوعات ادبی، هنری و فلسفی به نشریه افزوده شد. این شماره در ۱۴۲ صفحه در مطبعه کانون فرهنگی حکیم ناصر خسرو بلخی به چاپ رسید. بهای اشتراک سالانه در داخل کشور ۸۰۰۰ افغانی و در خارج از کشور ۱۰۰ دلار امریکایی و تک شماره ۲۰۰۰۰ افغانی قید شده است.

منابع: حجت، ش چهارم (پیاپی ۱۸)، دوره دوم، سال سوم، جدی - حوت ۱۳۷۴ / ش اول و دوم (پیاپی ۱۹)، دوره دوم، سال پنجم، حمل و سنبله ۱۳۷۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۰.

۲۷۴. حدیقه (۱۳ خرداد ۱۳۷۶ / ۳ جون ۱۹۹۸)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: انجمن حکیم سنایی / سردبیر: الحاج عبدالباقی هیله من غزنوی / ناشر: انجمن حکیم سنایی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: حدیقه، بعد از انتشار ۳ شماره تعطیل شد. این نشریه در برگیرنده مقالات عرفانی، ادبی، فرهنگی و اجتماعی بود. حدیقه، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۰.

۲۷۵. حرم (۱۳۷۲ ش)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / **صاحب امتیاز:** اداره امور فرهنگی شمال حزب وحدت اسلامی افغانستان / **مدیر مسئول:** موحد بلخی / **سردبیر:** حسین ساعی / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **روش:** سیاسی - خبری - فرهنگی / **قطع:** (۳۴/۹×۲۳/۸) سانتی‌متر / **قیمت:** ۲۰۰ افغانی / **تعداد صفحات:** ۸ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، کپی ش ۴۸ (۱۳ خرداد ۷۴). درآرشیو نگارنده، ش ۴۹ - ۵۰، ۵۳ - ۵۴.

توضیح: حرم، اهداف حزب وحدت اسلامی را دنبال می‌کرد. به ترتیب خبرنگاران نشریه خلیلی - رحمانی، خطاط و صفحه‌آرا نعیم احمدی، حروفچین صادق و نوری و ناظر بر چاپ محمدباقر سبحانی معرفی شده‌اند. در شماره ۴۹ صفحه‌آرایی نشریه را محسن حسینی برعهده داشت. حرم گرچه ترتیب انتشار خود را هفته‌نامه عنوان می‌کرد اما از شماره‌های موجود می‌توان دریافت که این نشریه به صورت دو هفته‌نامه منتشر می‌شد.

منابع: حرم، سال اول، ش ۲ (۷۲/۸/۶) / سال دوم، ش ۴۸ (۷۴/۳/۱۳) / سال دوم، ش ۴۹ (۷۴/۴/۲۴) / سال دوم، ش ۵۰ (۷۴/۵/۸) / سال دوم، ش ۵۳ (۷۴/۶/۲۷) / سال دوم، ش ۵۴ (۷۴/۷/۱۲).

۲۷۶. حُریت (۹ ژوئن ۱۹۱۹)

محل انتشار: آذربایجان - باکو / **سردبیر:** آقا بابایوسف‌زاده (تا شماره ۲۲) - سید جعفر پیشه‌وری (از شماره ۲۳ به بعد) / **زبان:** ترکی - فارسی / **روش:** سیاسی - اجتماعی - ادبی.
توضیح: حُریت، وابسته به حزب عدالت ایران بود که در چاپخانه نوروز (باکو) به چاپ می‌رسید. آخرین شماره حُریت، شماره ۷۴ است که در تاریخ ۲۴ مه ۱۹۲۰ منتشر شد. هیت تحریریه حُریت، عبارتند از: آقا بابا یوسف‌زاده، نعمت بصیر، حسن ضیاء، محمد سعید اردوبادی، سیدجعفر پیشه‌وری، علی حیدر قارایف، روح‌الله آخوندوف و ... در شماره اول روزنامه حُریت، درباره انتشار نشریه چنین آمده «حُریت روزنامه‌ای است که ایده و تفکر حزب عدالت را انتشار می‌دهد. حُریت وظیفه نشان دادن راه مبارزه را به توده‌های کارگر و زحمتکش ایران برعهده گرفته، نیازهای توده‌های نالان در زیر پنجه ستمگران را در خود منعکس خواهد کرد ... حُریت اولین روزنامه سوسیالیست است که شروع به نشان دادن راه

مبارزه برای دهقانان زحمتکش ایران که علیه خان‌ها و ملاکان استثمارگر خود مبارزه می‌کنند، حریت آشنا کردن آنها را با حقوق مادی و معنوی‌شان وظیفه خود می‌داند...»
منابع: از آقای خسروپناه، به خاطر اطلاعاتی که درباره این نشریه در اختیارم گذاشت سپاسگزارم.

۲۷۷. حریت (اردیبهشت ۱۳۷۰ / آپریل ۱۹۹۱)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردیور: محمد نذیر بشارت / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۸۰ ص.
توضیح: حریت، «ناشر افکار انقلاب اسلامی افغانستان» بود و بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه از سوی فرماندهان حزب اسلامی افغانستان در ولایت پکتیا حمایت مالی می‌شد. نشریه در فروردین ۱۳۷۱ (مارچ ۱۹۹۲) متوقف شد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۱۴.

۲۷۸. حقایق (۱۲۹۳/۹۴ ش / ۱۳۳۳ ق / ۱۹۱۴/۱۵ م)

محل انتشار: عراق - کربلا / مدیر مسئول: میرزا علی آقا شیرازی (لبیب الملک) / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - خبری.
توضیح: مسعود برزین در کتاب خود نوشته است که این نشریه به جای انتقام، منتشر می‌شد و از مطبوعاتی است که توسط ایرانیان خارج از کشور انتشار یافته است.
منابع: شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۱۶۳.

۲۷۹. حقایق (۱۲۸۶ ش / ۱۳۲۵ ق / ۱۹۰۷ م)

محل انتشار: آذربایجان - باکو / مدیر مسئول: میرزا علی محمدخان اویسی / ناشر: میرزا علی محمدخان اویسی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: علمی - ادبی - سیاسی - تاریخی / قیمت: اشتراک سالانه در ایران ۳ تومان.
موجودی: آرشیو مرکزی تاریخ احزاب سیاسی و نهضت‌های اجتماعی - باکو، ش ۱ و ۵ (۱۹۰۷ م).
منابع: فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۱۱۲ / تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۲، ۱۳۴۸ / *Bauk DoCuments, P114*

۲۸۰. حق پاخون (۱۳۶۴ ش / ۱۹۸۵ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: اتحاد اسلامی برای آزادی افغانستان / ناشر: اتحاد اسلامی برای آزادی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۳۰×۴۵ سانتی‌متر).

توضیح: حق پاخون، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگیرنده مقالات و بیانات سیاف بود. نشریه بعد از انتشار ۳ شماره در سال ۱۳۶۴ ش متوقف شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳/ تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۴۵.

۲۸۱. حقوق (۱۳۲۴ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: دانشکده علوم سیاسی / مدیر مسئول: س. ساعد /
ناشر: دانشکده علوم سیاسی / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **زبان:** فارسی / **روش:** سیاسی -
اجتماعی: / **قیمت:** تک شماره ۳ افغانی / **تعداد صفحات:** ۴۰ ص.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۶۸.

۲۸۲. حقیقت (۲۲ مرداد ۱۳۰۳ / ۱۳ آگست ۱۹۲۴)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **مدیر مسئول:** برهان الدین کشکی / **ترتیب انتشار:** یک روز در میان / **زبان:** فارسی - پشتو / **روش:** خبری / **قطع:** (۵/۳۲×۲۰ سانتی متر) / **قیمت:** بهای هر شماره ۱ شاهی، بهای اشتراک شش ماهه در کابل ۵ روپیه کابلی، در دیگر نقاط افغانستان ۷ روپیه، در خارج از افغانستان ۸ روپیه و برای وزیران و سفیران ۱۱ روپیه کابلی، اشتراک سالانه در کابل ۹ روپیه، در نقاط دیگر افغانستان ۱۱ روپیه، در خارج از افغانستان ۱۵ و برای وزیران و سفیران ۲۰ روپیه، برای علمای دینی و دانش‌آموزان نیم‌بها و برای کتابخانه‌های ملی و روزنامه‌نگاران رایگان / **تعداد صفحات:** ۴ ص.

موجودی: ش ۱۲ تا آخر در کتابخانه عامه کابل.

توضیح: مطالب نشریه را بیشتر مقالات، اخبار، بیانیه‌ها و اشعار تشکیل می‌داد. به دلیل اینکه انتشار این روزنامه مقارن با شورش ملای لنگ (جنگ منگل) بود، مقالات و بیانیه‌های آن بیشتر پیرامون جنگ بود. نشریه به ترویج دین‌داری و همبستگی ملی می‌پرداخت. **حقیقت**، بیش از یکسال انتشار نیافت و پس از انتشار ۱۴۰ شماره در ۱۷ تیر ۱۳۰۴ تعطیل شد.
منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۳۴۸ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان ص ۶۴-۶۵.

۲۸۳. حقیقت

محل انتشار: عراق - بغداد / **صاحب امتیاز:** موسسه ترجمه و انتشارات المامون / **ناشر:** موسسه ترجمه و انتشارات المامون / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی / **روش:** سیاسی / **قطع:** (۳۰/۵×۴۴ سانتی متر).
توضیح: این هفته‌نامه توسط رژیم عراق منتشر می‌شد. شماره ۱۶۸ آن در ۲۷ خرداد ۱۳۶۴ در ۴ صفحه به چاپ رسید.

منابع: معرفی کتاب (مجموعه اول)، دی ۱۳۷۱، ص ۲۹۴.

۲۸۴. حقیقت الاسلام (۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور/ صاحب امتیاز: جمعیت طلبه حرکت انقلاب اسلامی افغانستان / سردبیر: ملا عمادالدین، مولوی فقیر محمد خنجری/ ناشر: جمعیت طلبه حرکت انقلاب اسلامی افغانستان/ ترتیب انتشار: ماهنامه/ زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری / قطع: (۴۳×۵۸ سانتیمتر) / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: حقیقت الاسلام، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگزیده مقالات اسلامی و اخبار مربوط به افغانستان بود. نشریه در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار باز ایستاد. منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۴۲.

۲۸۵. حقیقت انقلاب ثور (۱۱ شهریور ۱۳۵۹)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: کمیته مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان / مدیر مسئول: صدیق رهپو (کاوون)، ظاهر طنین/ ناشر: کمیته مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان/ ترتیب انتشار: روزنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - فرهنگی - سیاسی - اجتماعی / قطع: (۵۷/۸×۴۰/۱) سانتی‌متر). موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۹۰ (۲۹ قوس / آذر ۱۳۶۱).

توضیح: حلیم تنویر سال تأسیس این نشریه را ۶ دی ۱۳۵۸ ذکر کرده است. حقیقت انقلاب ثور، به جای روزنامه انقلاب ثور، منتشر می‌شد. تیراژ آن تا سال ۱۳۶۴ ش به ۹۰ هزار نسخه در روز می‌رسید. این نشریه در آغاز هفته‌ای سه روز و از شهریور ۱۳۶۱ هر روز چهار صفحه در روزهای دوشنبه و پنج‌شنبه در هشت صفحه به چاپ می‌رسید. در شماره ۹۰ معاون مدیر مسئول سوچبورد معرفی شده و قیمت یک شماره ۲۰ افغانی بود.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳ - ۶/ حقیقت انقلاب ثور، ش ۹۰، سال سوم، ۲۹ قوس (آذر) ۱۳۶۱/ تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۰۶.

۲۸۶. حقیقت سرباز (۷ اردیبهشت ۱۳۵۹)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت دفاع جمهوری دموکراتیک افغانستان/ مدیر مسئول یا سردبیر: سیدجلال الدین فخر/ ناشر: وزارت دفاع جمهوری دموکراتیک افغانستان/ ترتیب انتشار: هفته‌ای سه بار/ زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - خبری. توضیح: «محتوای حقیقت سرباز، به تقلید از نشریه ستاره سرخ (کریسانایازویدا) مسکو بود.» حقیقت سرباز، در زمان حکومت نجیب‌الله تحت نام سرباز، منتشر می‌شد. این نشریه در سال ۱۳۵۹ ش هفته‌ای یکبار در روزهای دوشنبه و بعد از آن هفته‌ای دوبار و از آغاز سال ۱۳۶۱ ش هفته‌ای سه روز (شنبه، دوشنبه، چهارشنبه) منتشر می‌شد.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۱۴/ تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۰.

۲۸۷. حوت خونین (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: شورای جانبازان انقلاب اسلامی / ناشر: شورای جانبازان انقلاب اسلامی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر).
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۸۲.

۲۸۸. حی علی الفلاح (۱۳۰۹ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: جمعیت العلمای وزارت عدلیه / سردبیر: محمد میرغلام / ناشر: جمعیت العلمای وزارت عدلیه / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: دینی - اجتماعی / قطع: (۲۱×۱۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۳۰ - ۴۰ ص.
توضیح: این نشریه در پی کشته شدن محمد نادرشاه در سال ۱۳۱۲ ش (۱۹۳۳ م) تعطیل شد.
منابع: معرفی روزنامه ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۶۷ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۲۲.

۲۸۹. خاور (محرم ۱۳۴۳)

محل انتشار: ترکیه - استانبول / صاحب امتیاز: سید حسن شمس / سردبیر: حسین دانش / مدیر مسئول: سید حسن شمس / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: سیاسی - اجتماعی - ادبی / قیمت: در ترکیه سالیانه ۲ لیره، در ایران ۱۵ قران و در خارج از کشور ۲۵ فرانک، تک شماره ۱۵ قروش.
موجودی: آرشیو مطبوعات کتابخانه ابن مسکویه اصفهان، ش اول (محرم ۱۳۴۳). موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ (۱۹۲۵ م).
توضیح: در آغاز سخن نشریه با زبان شعر آمده است: «گرچه (خاور) مدتی تعطیل شد، مهلتی بایست تا خون شیر شد / تا تراید بخت تو فرزند نو، خون نگردد شیر شیرین خوش شنو». سردبیر به حوادث و رویدادهای آن دوره پرداخته و مسئولیت مجله را در آگاه ساختن مردم مهم برشمرده است. شماره اول نشریه در ۴۴ صفحه در قطع خشتی در مطبعه سربی (استانبول - مطبعه شمس) به چاپ رسیده است.
منابع: تاریخ جراید و مجلات ایران، ص ۲۴۲ / *Baku Documents, P151* / از آقای خسرو پناه به خاطر در اختیار گذاشتن اطلاعاتی درباره این نشریه سپاسگزارم.

۲۹۰. خاوره (۱۳۷۶ ش)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: شورای اسلامی مردم افغانستان / ناشر: شورای اسلامی مردم افغانستان / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - فرهنگی - اجتماعی / قطع: (۴۱/۶×۲۹/۴ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، کپی ش ۱۶ (ثور ۱۳۷۷). همین

شماره در آرشیو نگارنده نیز موجود است.

توضیح: موسس، نشریه «مذهبی» معرفی شده است. شعار نشریه صلح، توحید، عدالت، و ترقی بود. شماره ۱۶ خاوره، در ۱۲ صفحه منتشر شده است.

منابع: خاوره، ش ۸، سال اول، ۱۵ عقرب (آبان) ۱۳۷۶/ش ۱۶، سال اول، ثور (اردیبهشت) ۱۳۷۷.

۲۹۱. خبرنامه بشارت (۱۳۶۹ ش)

محل انتشار: پاکستان - پيشاور / صاحب امتياز: حزب وحدت اسلامي افغانستان (پيشاور) / ناشر: حزب وحدت اسلامي افغانستان / زبان: خبری - سياسي قطع: (۳۲/۱×۲۳/۴ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۶ ص.

موجودی: حزب وحدت اسلامي افغانستان - مشهد، ش ۲ (۱۳۶۹ ش).

منابع: خبرنامه بشارت، ش دوم، ۱۳۶۹ ش.

۲۹۲. خبرنامه وحدت اسلامي (۱۳۷۱ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتياز: خبرگزاری وحدت اسلامي / ناشر: خبرگزاری وحدت اسلامي / روش: خبری - سياسي / قطع: (۳۴/۷×۲۵/۴ سانتی متر) / قیمت: ۳۰ افغانی یا معادل آن / تعداد صفحات: ۶ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامي افغانستان - مشهد، ش ۴ (۲۱ قوس / آذر ۱۳۷۱). در آرشیو نگارنده، ش ۵۴۷ (۵/۱۸/۱۳۷۳).

توضیح: این خبرنامه، نشریه روزانه حزب وحدت اسلامي افغانستان بود.

منابع: خبرنامه وحدت اسلامي، ش چهارم، سال اول، ۲۱ قوس (آذر) ۱۳۷۱ / ش ۵۴۷، سال سوم، ۱۸ مرداد ۱۳۷۳.

۲۹۳. خپلواکی (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پيشاور / صاحب امتياز: اتحاد ملي اسلامي افغانستان / سردبیر: حاجی محمد حسن / ناشر: اتحاد ملي اسلامي افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۵۸×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: خپلواکی، در سال ۱۳۶۴ ش (۱۹۸۵ م) تعطیل شد.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۸۲.

۲۹۴. خپلواکی (فروردین ۱۳۶۵ / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پيشاور / صاحب امتياز: اتحاديه نویسندگان افغانستان آزاد - وفا / سردبیر:

عبدالرسول امین / ناشر: اتحادیه نویسندگان افغانستان آزاد - وفا / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: علمی - تاریخی - سیاسی - ادبی / قطع: (۱۵/۵×۲۴ سانتی متر) / قیمت: در پاکستان ۲۵ روپیه و خارج از آن ۱۰ دلار امریکایی، بهای اشتراک سالانه در پاکستان برای اشخاص ۱۰۰ روپیه و برای موسسه ها ۲۰۰ روپیه و خارج از پاکستان برای اشخاص ۳۰ دلار امریکایی و برای موسسه ها ۴۰ دلار امریکایی.

توضیح: خپلواکی، تا شماره ۱۸، تیر - شهریور ۱۳۶۹ سه ماه یکبار و از شماره نوزدهم دومه یکبار منتشر می شد. نشریه در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید. رئیس هیات تحریریه این مجله عبدالرسول امین و اعضای هیات تحریریه آن محمد زرین انجور و میرویس موج بودند. از قرار معلوم این نشریه تا شماره سوم از سال هفتم، خرداد - تیر ۱۳۷۱ منتشر شده است. منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۳۶۱ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۵۰۵.

۲۹۵. د خپلواکی و ژمه (۱۳۷۰ ش / ۱۹۹۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: کمیته جانبداری از افغانستان و انتخابات آزاد / سردیو: محمد هاشم مهمند / ناشر: امان الله رسول / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۵۲ ص. توضیح: این نشریه مقالاتی را به طرفداری از محمد ظاهر شاه منتشر می ساخت. منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۸۲.

۲۹۶. خدابخش (۱۹۷۷ م)

محل انتشار: هندوستان - پتنا / سردیو: محبوب حسینی / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - عربی - انگلیسی - اردو. موجودی: کتابخانه مرکزی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱، ۲ (۱۹۷۷ م)، ۱۶ - ۲۰ (۱۹۸۱ م). *baku Documents, P153* منابع:

۲۹۷. خدام الفرقان (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: نصرالله منصور / ناشر: حرکت انقلاب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۵۰×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص. توضیح: خدام الفرقان، مقالات، اعلامیه ها و سخنرانیهای سران مجاهدین را به چاپ می رساند. این نشریه در سال ۱۳۶۶ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار باز ایستاد. منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۸۲.

۲۹۸. خراسان (اسفند ۱۳۵۹)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: گروه زبان و ادبیات دری آکادمی علوم افغانستان / مدیر مسئول: غلام حسین فرمند / ناشر: گروه زبان و ادبیات دری آکادمی علوم افغانستان / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی / روش: ادبی - هنری / قیمت: تک شماره ۱۵ افغانی، برای دانش‌آموزان نیم بها، اشتراک سالانه برای مشترکان کابل ۶۰ افغانی، برای ولایات ۷۰ افغانی و برای خارج از افغانستان ۶ دلار.

توضیح: ترتیب انتشار این نشریه ابتدا سه ماهه، بعد دو ماهه و مجدداً سه ماهه شد. پس از غلام حسین فرمند، مایل هروی، ناصر رهیاب و عبدالجلیل پولادیان مدیر مسئولی نشریه را عهده‌دار شدند. این مجله با همکاری سلیمان لایق، سید شاه پولاد، سامیه عبادی روشنگر، جاوید، مایل هروی، حسین فرمند، حسین نایل، عبدالرحمان بلوچ، پروین سینا، محمد آصف فکرت، الهام و اسدالله حبیب - اعضای هیات تحریریه خراسان، در سالهای گوناگون - تهیه می‌گردید. نشریه در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۳۶۲ - ۳۶۳ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۴ - ۲۵.

۲۹۹. الخلافه (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: دولت انقلابی اسلامی افغانستان / ناشر: دولت انقلابی اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: فصلنامه نامنظم / زبان: فارسی / قطع: (۲۰×۳۰ سانتی‌متر).

توضیح: الخلافه، بیش از سه شماره منتشر نشد و این سه شماره حاوی مقالات و گزارشهایی مربوط به افغانستان بود.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۷۸.

۳۰۰. خلق (۲۲ فروردین ۱۳۴۵ / ۵ آپریل ۱۹۶۶)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: نورمحمد تره‌کی / مدیر مسئول: باریق شفیعی / ناشر: حزب دموکراتیک افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی / قطع: (۳۰×۴۵ سانتی‌متر).

توضیح: شماره ۱ و ۲ خلق، با قیمت ۲ افغانی، در تیراژ ۲۰۰۰۰ نسخه و شماره‌های بعد از آن در ۱۰۰۰۰ نسخه به چاپ رسید. خلق، هر دوشنبه توسط چاپخانه دولتی منتشر می‌شد. خلق، ارگان کمونیست‌های خلق و پرچم بود که از سوی اتحاد جماهیر شوروی سابق مورد حمایت قرار می‌گرفت. شورای ملی افغانستان مخالفت خود را از انتشار این نشریه اعلام داشت و از این رو خلق، بعد از انتشار پنج شماره در ۲۶ اردیبهشت ۱۳۴۵ (۱۶ می ۱۹۶۶) متوقف شد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۶۰، ۶۱ - ۶۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۲ - ۱۶۳.

خلقى روزنه ← ۴۰۳

۳۰۱. خواهران (۱۳۷۶ ش)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: بلقیس بلوچ / مدیر مسئول: ساجده میلاد / ناشر: انجمن ایتم و بیوه زنان افغانستان (رووا) / روش: خبری - فرهنگی - اجتماعی / تعداد صفحات: ۲۸ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۹ (حمل و ثور / فروردین - اردیبهشت ۱۳۷۷).

توضیح: موسسه «رووا» اختصار کلمات انگلیسی: *Relief organization, for Afghan orphan and Widows* است و معنی «انجمن ایتم و بیوه زنان افغان» را می‌دهد. «رووا» موسسه خیاطی و ارگان انتشاراتی خواهران افغانستانی است و خود را یک انجمن غیرسیاسی و غیروابسته معرفی می‌کند.

منابع: خواهران، ش ۹، سال دوم، حمل و ثور (فروردین - اردیبهشت) ۱۳۷۷.

۳۰۲. خواهر، برادر، سلام (اول شهریور ۱۳۷۲ / ۲۳ آگست ۱۹۹۳ / ۵ ربیع‌الاول ۱۴۱۴)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: ژکفر حسینی / مدیر مسئول: برهان ابدالی / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: فرهنگی - ادبی - اجتماعی / قیمت: اشتراک سالانه ۱۰۰۰ افغانی، خارج از افغانستان ۲ دلار، تک شماره ۱۰۰ افغانی / قطع: (۳۰×۸/۴۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش اول (اول سنبله / شهریور ۱۳۷۲).

توضیح: معاون مدیر مسئول شهباز ایرج معرفی شده است. این نشریه در مطبعه دولتی بلخ به چاپ می‌رسید.

منابع: خواهر، برادر، سلام، ش اول، اول سنبله (شهریور) ۱۳۷۲.

۳۰۳. خواهر شهید (۱۵ اردیبهشت ۱۳۵۹ / ۵ می ۱۹۶۰)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: انجمن اسلامی محصلین دانشگاه کابل - حزب اسلامی افغانستان / سردبیر: ظریف / ناشر: انجمن اسلامی محصلین دانشگاه

کابل - حزب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه نامنظم / زبان: فارسی / روش: خبری / قطع: (۲۱×۲۹ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: **خواهر شهید**، اولین نشریه مخفی مجاهدین در کابل بود که بیش از هشت شماره انتشار نیافت و در سال ۱۳۶۰ ش (۱۹۸۱ م) از انتشار باز ایستاد. این نشریه در اولین شماره خود می‌نویسد: «به خاطر بزرگداشت خون شهدای راه آزادی و برای گرامی داشت مبارزات ضد استعماری و ضد استبدادی سوسیال امپریالیزم خواهران رزمنده وطن مخصوصاً خواهران برادرانی که در دهه اول ثور ۱۳۵۹ [...] به درجه شهادت نائل آمده‌اند، اعضای حزب اسلامی افغانستان تصمیم گرفتند تا نشریه را به نام **خواهر شهید** ... منتشر سازند. دوره دوم انتشار **خواهر شهید**، در بهمن ۱۳۷۱ (ژانویه ۱۹۹۳)، به ضمیمه *البدر*، در هلند منتشر شد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۰۸ - ۴۰۹.

۳۰۴. خورشید خاور (یکشنبه غره ربیع الاول ۱۳۳۶)

محل انتشار: ترکمنستان - عشق آباد / مدیر مسئول: سیدمهدی قاسم اف / سردبیر: سیدمهدی قاسم اف / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - ترکی / روش: دینی - ادبی - اقتصادی - سیاسی / قیمت: یک نسخه ۶۰ کاپک، سه ماهه در داخل ۶ منات و در خارج ۸ منات / تعداد صفحات: ۱۴ ص.

موجودی: آرشیو موزه نظامی ادبیات آذربایجان، موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۵ و ۶ و ۸ (۱۹۲۵ م)، ش ۴ - ۵ (۱۹۲۶ م)، ش ۶ و ۷ (۱۹۲۷ م). مرکز اسناد و مدارک فرهنگی ارشاد اسلامی اصفهان، ش ۱ - ۷ (غره ربیع الاول - ۱۴ ربیع الآخر ۱۳۳۶).

توضیح: مدیر **خورشید خاور**، مجله را در جهت «دعوت به صلح، اتحاد و الفت بین عموم اقوام و ملل، نشر علوم و معارف، تهذیب اخلاق و لزوم توافق مدنیت با دیانت» تأسیس نمود. در شماره اول مجله که در ۱۱ صفحه به قطع خشتی به چاپ رسیده، آمده است: «در امور ملکیه، اقتصادیه، علمیه، اخلاقیه، دینیه و ادبیه» بحث خواهد شد. **خورشید خاور** اخبار مربوط به روسیه و اعلامیه‌های لنین و دستورات سران بلشویک را منعکس می‌ساخت. شماره ۲ - ۵ (۸ ربیع الاول - ۲۹ ربیع الاول ۱۳۳۶) در ۱۴ صفحه و شماره ۶ - ۷ (۷ - ۱۴ ربیع الآخر ۱۳۳۶) در ۱۵ صفحه به چاپ رسیده است. مطالب مجله در دو ستون تنظیم و بر روی جلد هر شماره آن این عبارت به چشم می‌خورد: «ذکر المن کان له قلب اوالقی السمع و هو شهید».

منابع: کپی **خورشید خاور**، ش ۱ - ۷، سال اول، غره ربیع الاول - ۱۴ ربیع الآخر ۱۳۳۶ / تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۲، ص ۲۵۷ / *Baku Documenta*, P154 / سپاس خود را از آقای کاوه بیات به خاطر در اختیار گذاشتن شماره‌های این نشریه اعلام می‌دارم.

۳۰۵. خون و پیام

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: بخش فرهنگی ولایت کابل حزب وحدت اسلامی افغانستان / ناشر: بخش فرهنگی شورای ولایتی کابل حزب وحدت اسلامی افغانستان / زبان: فارسی / روش: خبری - سیاسی - اجتماعی.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، شماره فوق العاده (سرطان / تیر ۱۳۷۱).

توضیح: هیات تحریریه نشریه عبارتند از: شیرحسن، ابنهینر صدر، غلام‌نبی.
منابع: خون و پیام، شماره فوق العاده، سرطان (تیر) ۱۳۷۱.

۳۰۶. خیبر (۱۸ مهر ۱۳۴۷ / ۱۰ اکتبر ۱۹۶۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: محب الرحمان هوسا / ناشر: محب الرحمان هوسا / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی - دینی - اجتماعی / قطع: (۵۸×۴۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

توضیح: محب الرحمان هوسا نامزد شورای ملی وقت بود و در راستای فعالیت‌های انتخاباتی خود خیبر، را منتشر ساخت ولی در انتخابات شکست خورد و نشریه نیز در ۷ آبان ۱۳۴۸ (۲۹ اکتبر ۱۹۶۹ م) متوقف و مجدداً در ۱۰ آبان ۱۳۵۰ (اول نوامبر ۱۹۷۱) به صورت نامنظم منتشر و در پی کودتای داودخان تعطیل شد. خیبر، بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. به نوشته حلیم تنویر این نشریه طرفدار پشتونستان و به لحاظ مذهبی و دینی محافظه‌کار بود.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۳.

۳۰۷. داعیون الی الخیر

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: دعون داعیون الی الخیر به امیران و سران اقوام / سردبیر: سیدانشاه برهانی / ناشر: دعون داعیون الی الخیر به امیران و سران اقوام / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۴۲×۲۹ سانتی متر).
توضیح: داعیون الی الخیر، بیش از دو شماره منتشر نشد. نشریه در برگیرنده مقالات اسلامی و جهادی درباره افغانستان بود.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۳.

۳۰۸. دانا (۱۳۷۳ ش / ۱۹۹۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: سیدسلطان شاه همام / سردبیر: محمد اسماعیل یعقوب / ناشر: سید سلطان شاه همام / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: ادبی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: (۳۰×۲۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴۶ ص.

توضیح: دانا، در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۳.

۳۰۹. دانش - بینش (۱۹۲۷ م)

محل انتشار: ازبکستان - سمرقند / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: علمی - تحقیقی.

موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ (۱۹۲۷ م).
منابع: Baku Documents, P67

۳۱۰. دانشجویان مسلمان (۱۳۷۲ ش / ۱۹۹۳ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری / قطع: (۴۵×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: دانشجویان مسلمان، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگیرنده اخبار مجاهدین، مقالات سیاسی و بیانات سیاف بود. نشریه در سال ۱۳۷۳ ش (۱۹۹۴ م) متوقف شد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۴۵.

۳۱۱. دانش و آموزگار (۱۹۲۶ م)

محل انتشار: تاجیکستان - دوشنبه / صاحب امتیاز: وزارت معارف تاجیکستان / ناشر: وزارت معارف تاجیکستان / ترتیب انتشار: دو شماره در ماه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - علمی - تحقیقی.

موجودی: کتابخانه مرکزی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ (۱۹۲۶ م).
منابع: Baku Documents, P67

۳۱۲. الدراسات الادبیه (۱۳۳۸ ش)

محل انتشار: لبنان - بیروت / صاحب امتیاز: دانشگاه لبنان / ناشر: دانشگاه لبنان / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: عربی - فارسی / روش: تحقیقی - فرهنگی / قیمت: سالیانه ۲ لیره انگلیسی.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، سال اول، ش ۱ - ۲، سال ۹ (بهار) / ۳۸ - تابستان (۱۳۴۴).
کتابخانه ملی ایران، سال اول، ش ۱ - ۴، سال هفتم (بهار) ۳۸ - زمستان (۱۳۴۴).

توضیح: این نشریه به حوزه فرهنگ ایرانی و عربی و تاثیر آنها در یکدیگر توجه داشت.
منابع: فهرست مجله‌های موجود در کتابخانه ملی ایران، ص ۲۹ - ۳۰ / فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۱۴۳.

۳۱۳. درة النجف (۲۰ ربیع الاول ۱۳۲۸)

محل انتشار: عراق - نجف اشرف / صاحب امتیاز: حاج شیخ حسین اصفهانی / مدیر
مسئول: آقا محمد محلاتی / سردبیر: آقا محمد محلاتی / ناشر: حاج شیخ حسین
اصفهانی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: دینی - ادبی - سیاسی / قطع:
(۱۳×۱۹ سانتی متر) / قیمت: ۲ مجیدی.

توضیح: الغری، پس از انتشار دو شماره به دلیل مخالفت با قانون مطبوعات از سوی دولت
عثمانی متوقف و در تاریخ ۲۰ ربیع الاول ۱۳۲۸ ق، مجله **درة النجف**، به جای آن انتشار
یافت. علت توقیف الغری در پشت جلد شماره اول **درة النجف**، به طور کامل شرح داده شده
است. مجله **درة النجف**، یکماه پس از توقیف مجله **الغری** انتشار یافت. این مجله از سوی
روشنفکران و نخبگان روحانی منتشر می‌شد و خواستار «تلفیق میان تدین و تمدن؛ با احترام
به قانون و بالاخره لزوم استقرار مشروطه در ایران» بود. در ابتدا **درة النجف**، با روش دینی و
ادبی منتشر می‌گردید اما از شماره ششم مجله گرایش سیاسی پیدا کرد و علت آن در شماره
چهارم و پنجم، رجب ۱۳۲۸ بدین گونه بیان شده است: «مجله **درة النجف** تاکنون برحسب
قانون نمی‌توانست تعرض به امور سیاسی و وقایع مهمه نماید ولی از جزو ششم به واسطه
تقدیم مدیرمسئول قانونی، متعرض سیاسیات و نگارش وقایع و اخبار مهمه خارجه و داخله
مملکت اسلامیّه خاصه ایران خواهد شد و در نقلیات، معروفیت اشخاص واقعه نگار در اداره
کافی است.» در شماره ۴ و ۵ این مجله (رجب ۱۳۲۸) آقا محمد محلاتی در مقام تالیف کننده
و حاجی محمدبن حاج حسین به عنوان مدیر مسئول معرفی شده‌اند. از آیه‌الله زاده آقا میرزا
مهدی نیز به عنوان کسی که مجله به همت او منتشر شده، یاد شده است. در این شماره وجه
اشتراک مجله در نجف ۶ بشلک و سایر ممالک ۸ بشلک ذکر شده است.

منابع: **درة النجف**، ش اول، سال اول، ربیع الاول ۱۳۲۸ / ش ۳، ۲۰ جمادی الاول
۱۳۲۸ / ش ۴ و ۵، رجب ۱۳۲۸ / ش ۶، اواسط شعبان ۱۳۲۸ / رسانه، سال یازدهم،
ش ۱، بهار ۱۳۷۹، ص ۸۲ - ۸۹.

۳۱۴. درفش جوانان (۱۹ / شهریور ۱۳۵۹)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: کمیته مرکزی سازمان دموکراتیک جوانان
افغانستان / ناشر: کمیته مرکزی سازمان دموکراتیک جوانان افغانستان /
سردبیر: ضیاءالله عبادی، جاوید جویا، فاروق ثواب / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان:
فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - نظامی - فرهنگی / تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: **درفش جوانان**، با اهداف کمونیستی به درج اخبار جنگ و مقالات سیاسی مبادرت
می‌ورزید. این نشریه فعالیت‌های سازمان دموکراتیک جوانان را منعکس می‌ساخت.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۱۳ - ۱۴ / نشریه

دردری، ش ۶- ۸، ص ۹۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۰- ۳۱۱.

۳۱۵. درفش کاویانی (۱۸۸۴ م)

محل انتشار: پاکستان - لاهور / مدیر مسئول: لایتنر/ سردبیر: مولوی عبدالحکیم / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: تربیتی - ادبی - خبری.

توضیح: مدیر این نشریه یکی از استادان انگلیسی دانشگاه لاهور و نیز سردبیر آن دانشجویی از همان دانشگاه بود.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۰۳- ۳۰۴.

۳۱۶. درمان (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: انجمن دکترا و پرسنل طبی خارج از وطن / ناشر: انجمن دکترا و پرسنل طبی خارج از وطن / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: درمان، به مقالات سیاسی، پزشکی و درمانی توجه داشت.

منابع: نشریه دردری، ش ۶- ۸، ص ۷۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۴.

۳۱۷. دریا

محل انتشار: پاکستان / ناشر: جمعیت انقلابی زنان افغانستان / زبان: فارسی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر).

توضیح: دریا، به درج مقالات مخالف مجاهدین افغانستان مبادرت می‌ورزید.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۲۴.

۳۱۸. دریا (۱۹۹۴ م)

محل انتشار: تاجیکستان - دوشنبه / سردبیر: سعادت صفراوا / زبان: فارسی - تاجیکی / روش: فرهنگی - ادبی - اجتماعی / قطع: (۲۸×۲۰/۳ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۶۳ ص.

موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۲ (۱۹۹۴ م).

توضیح: بنیان‌گذار نشریه سعادت صفراوا بود. هیات تحریریه نشریه عبارتند از: عزیز سنگین، شمس الدین نصرالدین، عبدالقادر رحیم، لاله آتمراداوا، خال نظر محبت، لطافت عصمتاوا، ریمه پالا اخینه (آراگر) و همچنین اعضای مشورتی نشریه مذهب‌شاه محبت‌شاه، سیف رحیم، قربان رسولوف، نازگل زیدالله، زرنیه میرشکر، ولیری احدوف، محبت نوروف، خلکر یوسفی بودند.

منابع: دریا، ش ۲، ۱۹۹۴ م.

۳۱۹. دریا (۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / سردیو: عبدالستار / ناشر: سپوژمی روف / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: ادبی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر).
توضیح: دریا، در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه به چاپ مقالانی در حوزه داستان، شعر و نقد و بررسی مسائل ادبی و هنری می‌پرداخت.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۷۱.

۳۲۰. دریخ (۲۶ مهر ۱۳۷۴)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: عبدالرحمن / مدیر مسئول: عزیز الله ایما / ترتیب انتشار: روزنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - خبری / قطع: (۲۷×۳۹ سانتی متر) / قیمت: ۱۰۰ افغانی / تعداد صفحات: ۴ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۱۵۸ (۱۹ جوزای / خرداد ۱۳۷۵)، ش ۲۰۴ (۲۲ اسد / مرداد ۱۳۷۵). آرشیو نگارنده ش ۲۳۷ (جدی / دی ۱۳۷۸).
توضیح: معاون مدیر مسئول، شیر محمد خارا معرفی شده است. در شماره ۲۰۴ نشریه، بهای یک شماره ۱۵۰ افغانی اعلام گردیده و قطع آن نیز ۳/۳×۳۷ سانتی متر بود. این نشریه غیر از روزهای پنج‌شنبه و ایام تعطیل همه روزه انتشار می‌یافت. دوره اول انتشار نشریه در کابل و دوره دوم آن در آذر ۱۳۷۸ با قطع ۲۵×۳۸ سانتی متر در هندوستان شکل گرفت. ظاهراً ترتیب انتشار نشریه نیز به ماهنامه تغییر یافت.
منابع: دریخ، ش ۱۵۸، ۱۹ جوزای (خرداد) ۱۳۷۵ / ش ۲۰۴، ۲۲ اسد (مرداد) ۱۳۷۵ / ش ۲ (۲۳۷)، دوره دوم، جدی (دی) ۱۳۷۸ / نشریه تفاهم، سال چهارم، ش ۱۱، ۱۱ حمل (فروردین) ۱۳۷۹.

۳۲۱. الدعوه (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: جماعت الدعوت الی القرآن و السنه افغانستان / سردیو: مولوی غلام الله / ناشر: جماعت الدعوت الی القرآن و السنه افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: الدعوه، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگزیده اخبار افغانستان، مقالات اسلامی و اخبار گروه جماعت بود. نشریه در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار باز ماند.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۴.

۳۲۲. دعوة الاسلام (۱۳۲۴ ق)

محل انتشار: هندوستان - بمبئی / مدیر مسئول: سید محمد علی داعی الاسلام / ناشر: سید محمد علی داعی الاسلام / ترتیب انتشار: ۱۵ روز یکبار / زبان: فارسی - اردو / روش: دینی / قیمت: ۳ روپیه.

موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، سال اول، ش ۱ - ۲۴ (رمضان / ۲۴ - شعبان / ۱۳۲۵) به استثنای شماره‌های ۱۲ و ۱۴ - ۱۶ و ۱۸ - ۲۲.

توضیح: محمد صدر هاشمی در باره این نشریه می‌نویسد: «شماره اول دعوت الاسلام که مدیر آن نام آن را (اسلام نامه) گذارده در ۱۶ صفحه به قطع خستی، روی کاغذ متوسط، با چاپ سنگی و به خط نستعلیق خوب، طبع و توزیع گردیده است».

منابع: فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۱۴۸ / تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۲، ص ۲۹۰.

۳۲۳. دفاع

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت دفاع افغانستان / ناشر: وزارت دفاع افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی. توضیح: نشریه در برگرنده مطالب سیاسی، نظامی و فرهنگی بود. منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۶۰۳.

۳۲۴. دکور غم (اردیبهشت ۱۳۰۸ / آپریل ۱۹۲۸)

محل انتشار: افغانستان - جلال آباد / سردبیر: سید حسن / ترتیب انتشار: هفته‌ای دو بار / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی - خبری / قطع: (۳۲×۲۰) سانتی متر / تعداد صفحات: ۲ ص.

توضیح: نشریه ناشر افکار ضد حکومت حبیب الله کلکانی بود و در همبستگی اقوام پشتون و سرنگونی نظام حبیب الله تلاش می‌نمود. در پی به قدرت رسیدن محمد نادر شاه نشریه از انتشار باز ماند. حلیم تنویر می‌نویسد که این نشریه مورد حمایت مالی انگلیسی‌ها بود. منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۰۸.

۳۲۵. دنیا

محل انتشار: هندوستان - دهلی / ناشر: بنگاه یونایتد پبلیکیشنز / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - انگلیسی / روش: سیاسی - اجتماعی - تبلیغاتی / قیمت: ۴ آنه. موجودی: کتابخانه ملی ش ۱، سال اول - ۵ سال دوم (دسامبر ۴۵ - آوریل ۱۹۴۶).

توضیح: دنیا، از مجلات تبلیغاتی متفقین در دوران جنگ جهانی دوم بود که در دهلی به چاپ می‌رسید.
منابع: فهرست مجله‌های موجود در کتابخانه ملی ایران، ص ۱۳۰ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۱۹۴ - ۱۹۵.

۳۲۶. دوربین (۱۲۹۱ ق / ۱۸۷۴ م)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی.
توضیح: ناصرالدین پروین درخصوص این نشریه می‌نویسد: «برخی از منابع نوشته‌اند که شخصی به نام فدا حسین آن را چاپ می‌کرد. حال آن که در گزارش‌های محرمانه دولتی نام او مولوی اظهر حسین ذکر شده است. برابر همان گزارشها، این روزنامه دست کم تا نیمه سال ۱۸۷۶ م (نیمه اول ۱۲۹۲ ق) به چاپ می‌رسید.»
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۸۶.

۳۲۷. دورنمای ایران (۱۹ آذر ۱۳۰۷ / ۳۰ نوامبر ۱۹۲۸)

محل انتشار: هندوستان - بمبئی / مدیر مسئول: عبدالحسین سپنتا / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - ادبی - مصور.
توضیح: صدر هاشمی درخصوص این نشریه می‌نویسد: «شماره اول آن در چهار صفحه به قطع متوسط با چاپ سربی طبع و منتشر می‌شد» این روزنامه به مدت چهار ماه انتشار یافت و بعد از آن تعطیل شد.
منابع: تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۲، ص ۳۰۰.

۳۲۸. دورو انیس (۱۳۳۹ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: موسسه انتشاراتی انیس / مدیر مسئول: عظیم رعد / ناشر: محمد ابراهیم عباسی / ترتیب انتشار: هر پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی.
توضیح: محمد ابراهیم عباسی به عنوان آمر موسسه انتشاراتی انیس معرفی شده است.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۶۹.

۳۲۹. دهقان (شهریور ۱۳۶۰)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: کمیته مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان / ناشر: کمیته مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۳۰×۴۲ سانتی متر).

توضیح: دهقان، در کنار روزنامه حقیقت انقلاب ثور، شروع به انتشار کرد و تا شماره دهم به همین شکل منتشر می‌شد. بعد از آن از سال ۱۳۶۱ ش در ۸ صفحه به صورت هفته‌نامه به شکل جریده جداگانه (جریده کمیته مرکزی ح.د.خ.ا) به زبان فارسی - پشتو آغاز به انتشار کرد. دهقان، به مناسبت ششمین سالگرد پیروزی انقلاب ثور از ۷ اردیبهشت ۱۳۶۳، هفته‌ای دویار (یکشنبه - چهارشنبه) انتشار می‌یافت و تیراژ نشریه به ۲۲۰۰۰ نسخه می‌رسید. این نشریه به مسائل دهقانی - زراعتی، اصلاحات ارضی و ... اخبار مربوطه توجه نشان می‌داد.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۱۱.

۳۳۰. دیوه (۱۳۴۰ ش)

محل انتشار: افغانستان - شبرغان / صاحب امتیاز: مؤسسه انتشاراتی دیوی / مدیر مسئول: حبیب نوابی / ناشر: مؤسسه انتشاراتی دیوی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - سیاسی - اجتماعی / قیمت: اشتراک سالانه شبرغان ۱۲۵ افغانی، در ولایات ۲۷ افغانی .

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۷۰.

۳۳۱. راستگویان (۱۳۶۶ ش / ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / سردبیر: نمایندگی حوزه جنوب غرب افغانستان / ناشر: شورای ارشاد اسلامی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - خبری / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر).

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۵.

۳۳۲. راستی (۱۳۲۷/۲۹ ش / ۱۹۴۸/۵۰ م)

محل انتشار: هندوستان - بمبئی / سردبیر: کیخسرو افسری / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: خبری - اجتماعی.

توضیح: راستی، از نشریات پارسیان ساکن هند بود.

منابع: شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۲۰۴.

۳۳۳. راه (۱۳۷۳ ش / ۱۹۹۴ م)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: انجمن نویسندگان ولایت بلخ / مدیرمسئول: عبدالقیاض مهر آیین / ناشر: انجمن نویسندگان ولایت بلخ / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی / قطع: (۳۰×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

توضیح: راه، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۵۸۲.

۳۳۴. راه اتحاد (۱۹۷۱ م)

محل انتشار: لبنان - بیروت / صاحب امتیاز: حزب توده ایران / ناشر: حزب توده ایران / زبان: فارسی / روش: سیاسی.

موجودی: کتابخانه جمعیت ایرانیان مهاجر، ش ۱-۶ (۱۹۷۱ م)، ۱۰-۱۲ و ۱۴-۲۰ (۱۹۷۲ م).

منابع: Baku Documents, P237-238

۳۳۵. راه اسلام (۱۳۶۶ ش / ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردبیر: سید رسول / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - سیاسی - عقیدتی - فرهنگی / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی متر) / قیمت: ۲ روپیه / تعداد صفحات: ۱۲ ص.

توضیح: راه اسلام، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگیرنده اخبار و مقالات دینی بود. نشریه در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) متوقف شد.

منابع: راه اسلام، ش ۱۵، سال اول، ۱۵ قوس (آذر) ۱۳۶۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۵.

راه حساب ← ۱۳۳

۳۳۶. راه حسین علیه السلام (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / ناشر: بخش هزاره‌جات جمعیت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی / روش: خبری - سیاسی - فرهنگی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: راه حسین، به صورت فتوکی که شامل اخبار جمعیت و فعالیت‌های مجاهدین در ولایات بامیان بود، منتشر می‌شد. شماره ۶ آن در قطع ۴۲/۸×۳۲ سانتی متر به چاپ رسید. این نشریه در سال ۱۳۶۶ ش (۱۹۸۷ م) تعطیل شد.

منابع: راه حسین علیه السلام، ش ۶، ثور (اردیبهشت) ۱۳۶۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۲۸.

۳۳۷. راهیان سحر (۱۳۶۴ ش / ۱۹۸۵ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردبیر: ملکزاد / ناشر: نمایندگی جمعیت اسلامی ولایت فاریاب / ترتیب انتشار: نامنظم پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / قطع: (۲۹×۲۱)

سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۶ ص.

توضیح: راهیان سحر، به شکل فتوکپی به درج اخبار مجاهدین فاریاب و اعلامیه‌های آنان می‌پرداخت. این نشریه در سال ۱۳۶۵ ش (۱۹۸۶ م) متوقف شد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۲۹.

۳۳۸. راهیان نور (۱۹۷۸ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: قرارگاه غلام محمد نیازی / ناشر: قرارگاه غلام محمد نیازی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۳.

۳۳۹. رسالت (۶ دی ۱۳۶۵ / ۲۷ دسامبر ۱۹۸۶)

محل انتشار: پاکستان - اسلام آباد / صاحب امتیاز: تنظیم محصلان حزب اسلامی افغانستان / ناشر: تنظیم محصلان حزب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۰×۳۴ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۲۰ - ۴۵ ص.
توضیح: رسالت، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. رسالت، در برگرنده اعلامیه‌های حزب اسلامی و مقالات و اخبار پیرامون افغانستان بود.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۱۴.

۳۴۰. رسمی جریده

محل انتشار: افغانستان - کابل / ترتیب انتشار: دو شماره در ماه / زبان: فارسی.
موجودی: کتابخانه مرکزی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۳۴۷ (۱۹۷۶ م)، ۴۳۷ - ۴۷۶، ۴۷۹ (۱۹۸۱ م).
منابع: Baku Documents, P243.

۳۴۱. رنا (۱۳۳۶ ش / ۱۹۵۷ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / ترتیب انتشار: گاهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: اجتماعی - ادبی / قطع: (۱۷×۲۳ سانتی متر).
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۶.

۳۴۲. رنگین کمان (۱۳۷۵ ش / ۱۹۹۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: راز محمد دلیلی / سردبیر: خواجه غلام جیلانی شبل / ناشر: راز محمد دلیلی / ترتیب انتشار: ماهنامه / قطع: (۲۰×۲۹ سانتی متر).

توضیح: رنگین کمان، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگیرنده مقالات اجتماعی، دینی، شعر، داستان، مصاحبه و گزارش است.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۱/ نشریه دُردری، ش ۶- ۸، ص ۹۳.

۳۴۳. روابط فرهنگی هند و ایران

محل انتشار: هندوستان - دهلی نو / **صاحب امتیاز:** انجمن روابط فرهنگی هند و کشورهای خارجه (شعبه هند و ایران) / **ناشر:** انجمن روابط فرهنگی هند و کشورهای خارجه (شعبه هند و ایران) / **زبان:** انگلیسی - فارسی / **روش:** فرهنگی - ادبی / **قطع:** (۱۶×۷/۲۴ سانتی متر) / **تعداد صفحات:** ۸۱ ص.
موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۲ خرداد ۱۳۳۷.
توضیح: این نشریه به مسائل فرهنگی هند و ایران می‌پرداخت.
منابع: روابط فرهنگی هند و ایران، ش ۲، خرداد ۱۳۳۷.

۳۴۴. روزگار (۶ آبان ۱۳۴۸ / ۲۸ اکتبر ۱۹۶۹)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **سرمدیر یا مدیرمسئول:** یوسف فرنند / **ناشر:** یوسف فرنند / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **روش:** اجتماعی - سیاسی / **قطع:** (۳۰×۵ سانتی متر) / **تعداد صفحات:** ۴ - ۸ ص.
توضیح: روزگار، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید و از طرفداران مشروطیت و قانون اساسی افغانستان بود. این نشریه در ۲۶ تیر ۱۳۵۲ تعطیل شد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۳ - ۱۶۴/ نشریه دُردری، ش ۶- ۸، ص ۶۱.

۳۴۵. روزگان (۱۳۵۶ ش)

محل انتشار: افغانستان - قندهار / **صاحب امتیاز:** کمیته ولایتی حزبی ولایت ارزگان / **ناشر:** کمیته ولایتی حزبی ولایت ارزگان / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **روش:** سیاسی - اجتماعی / **قطع:** (۳۰×۴۲ سانتی متر) / **تعداد صفحات:** ۴ ص.
توضیح: روزگان، در ۸۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. روزگان، در ولایت قندهار طبع و در ولایت ارزگان توزیع می‌گردید.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۵۵.

۳۴۶. روزنه (۱۳۷۷ ش / جنوری ۱۹۹۹ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / **صاحب امتیاز:** کمیته دفاع از حقوق زنان افغانستان / **ناشر:**

کمیته دفاع از حقوق زنان افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه/ زبان: فارسی / روش: خبری / قطع: (۴۵×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: روزنه، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه به انعکاس وقایع و رویدادهای افغانستان می‌پرداخت و از حقوق زنان افغانستان دفاع می‌کرد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۱.

۳۴۷. روشنایی (۱۳۷۴ ش)

محل انتشار: ژاپن - توکیو / صاحب امتیاز: شرکت تولیدی بازرگانی کاسپین با مسئولیت محدود / مدیر مسئول: حمید ذنوبی / سردبیر: حمید ذنوبی / ناشر: شرکت تولیدی بازرگانی کاسپین با مسئولیت محدود / زبان: فارسی / ترتیب انتشار: دو هفته‌نامه / روش: خبری - اقتصادی - فرهنگی / قطع: (۲۹/۷×۲۱/۱ سانتی متر) / قیمت: تک شماره ۲۰۰ ین.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۲۲ (نیمه اول فروردین ۱۳۷۵).
توضیح: روشنایی، توسط ایرانیان مقیم ژاپن منتشر می‌شد. مشخصات شماره ۲۲ روشنایی، که در ۸۴ صفحه و به انضمام ویژه‌نامه نوروزی به چاپ رسیده به قرار زیر است: دبیر اجرایی وحید ذنوبی، دبیر شورای نویسندگان احمد حسینی، شورای نویسندگان مرضیه صادقی‌زاده - افسانه ذنوبی - مریم ساجدی، طراح و کامپیوتر گرافیک، شرکت مهران پیک آسیا با مسئولیت محدود، طراح کامپیوتر فرید ملکی، مسئول حروفچینی آزاده امین - جواد جعفری، لیستوگرافی جلد فرآیند گویا، چاپ جلد از دلارنگ. از ابوالقاسم گلباف و محمد حیدری به عنوان همکاران روشنایی یاد شده است.
منابع: روشنایی، ش ۲۲، نیمه اول فروردین ۱۳۷۵.

۳۴۸. روشنگ (۱۳۶۸ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: محب بارش / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / قطع: مجله‌ای بزرگ / روش: ادبی - گزارشی - تاریخی.
توضیح: روشنگ، با جلد گلاس و رنگی به چاپ می‌رسید. صفحات داخلی آن نیز در دو رنگ بود. این نشریه ویژه کودکان و نوجوانان است. پروین پژواک، عین الدین نصر، فوزیه، میترا، شفیقه، محمدعالم لبیب، جلال نورانی و برومند از نویسندگان روشنگ بودند.
منابع: نشریه دُردری، ش ۳ - ۴، ص ۶۱، ۹۳.

۳۴۹. روغتیا (۱۳۱۰ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت صحتیه [بهداشت] / مدیر مسئول: طوفان ملکیار /

ناشر: وزارت صحتیه [بهداشت] / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: علمی - پزشکی / قیمت: اشتراک سالانه در مرکز ۱۲ افغانی، ولایات ۱۲/۵ افغانی، خارج از کشور ۲ دلار. توضیح: شماره هشتم، روغتیا، در شهریور ۱۳۳۹ به چاپ رسیده است. منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۷۲.

۳۵۰. روغتیا زیری (۱۳۲۸ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت صحتیه [بهداشت] / مدیر مسئول: طوفان ملکیار / ناشر: وزارت صحتیه [بهداشت] / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: پزشکی - تبلیغاتی / قطع: (۲۱×۲۰ سانتی متر) / قیمت: در مرکز ۱۲ افغانی، ولایات ۱۲/۵ و خارج از افغانستان ۳ دلار / تعداد صفحات: ۳۰ - ۵۰ ص. توضیح: تیراژ مجله بین ۵۰۰ تا ۱۵۰۰ نسخه بود. این نشریه برای دانشجویان نصف قیمت بود. شماره پنج‌شنبه ۲۷ بهمن در سال ۱۳۴۰ به چاپ رسیده است. روغتیا زیری، در ۲۶ تیر ۱۳۵۲ (جولای ۱۹۷۳) - آغاز جمهوریت محمد داودخان - از انتشار باز ماند. حلیم تنویر، سال تاسیس این نشریه را به اشتباه خرداد ۱۳۱۱ ش ذکر کرده است. منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۷۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۲۳.

رویداد جلسه مجلس ← ۷۴

۳۵۱. رهایی (۱۹۷۸ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: سازمان رهایی / ناشر: سازمان رهایی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی. توضیح: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳.

۳۵۲. رهبر اسلام

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: دینی - اجتماعی / قطع: (۳۰×۳۷ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۶ ص. توضیح: رهبر اسلام، ادامه نشریه بیدار، بود و ارگان انتشاراتی دولت در قطن بشمار می‌رفت. اما در دوره نادرشاه دو مرتبه با نام بیدار، انتشار خود را از سرگرفت. منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۰۷.

۳۵۳. رهبر دانش (۱۹۲۷ م)

محل انتشار: ازبکستان - سمرقند/ ناشر: نظارت معارف جمهوری مختار تاجیکستان /
ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی - تربیتی.
موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۲ (۱۹۲۷ م)، ش ۳ (۱۹۲۸ م)،
ش ۴ و ۱۲ (۱۹۲۹ م).

توضیح: رهبر دانش، مجله ادبی بود که در ترقی و اعتلای ادبیات تاجیک سهم مهمی داشت. از
سال ۱۹۲۷ تا ۱۹۳۰ م آثار بسیاری از شاعران و نویسندگان را در حوزه ادبیات به چاپ
می‌رساند. بحرالدین عزیزی، نویسنده داستانهای کوتاه، عضو هیأت تحریریه این مجله بود.
منابع: ادبیات فارسی در تاجیکستان، ص ۱۹۸ / کپی روی جلد ش ۳ (۶)، مارس ۱۹۲۸ م /
Baku Documents, P241

۳۵۴. رهنمایی (۱۳۵۲ ش / ۱۹۷۳ م)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: مدیریت راهنمایی و تعلیمات وزارت
معارف / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: آموزشی - تحقیقی /
قطع: (۱۸×۲۶ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۶۰ ص.
توضیح: رهنمایی، در مطبعه معارف با تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در پی کودتای ۷
اردیبهشت ۱۳۵۷، از انتشار باز ماند. رهنمایی، نشریه کمک آموزشی برای معلمان بشمار می‌رفت.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۲۲۳.

۳۵۵. زبده الاخبار (۱۸۳۳ م)

محل انتشار: هندوستان - آگره / مدیر مسئول: منشی واجد علی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه/
زبان: فارسی / روش: عامه‌پسند.
توضیح: زبده الاخبار، اولین اخبار فارسی در شمال هند است. قبل از این در سال ۱۸۳۲ م در آگره
خبرنامه آگره الاخبار، توسط هندرسن Hinder sen، در چاپخانه آگره پریس به طبع
می‌رسید. زمانی که زبده الاخبار، منتشر می‌شد آگره اخبار تعطیل شده بود. گروه سرپرستان
این نشریه را علاوه بر راجه‌های «بهرت پور» و «الور»، نواب‌های جاورا، جهجر و حیدر آباد
دکن تشکیل می‌دادند. این افراد ماهیانه ۱۵ الی ۳۰ روپیه به مسئولان نشریه می‌پرداختند.
واجد علی، به گونه‌ای اخبار را منتشر می‌ساخت که مورد سؤال قرار نگیرد. مطالب این نشریه
بیشتر از روزنامه‌ها و مجلات انگلیسی استخراج و به فارسی ترجمه می‌شد. چون واجد
علی، فرهنگ مغرب زمین را نمی‌پسندید مجله‌اش مورد توجه عامه مردم بود.
منابع: تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۱۳۶ / اخبار نویسی فارسی در هند، مرکز
تحقیقات فارسی رایزنی فرهنگی ج.ا.ا. هند.

۳۵۶. زحمت (اول ژانویه ۱۹۲۶)

محل انتشار: ترکمنستان - عشق آباد / زبان: ترکی - فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی.
توضیح: انتشار زحمت، تا سال ۱۹۳۵ م ادامه داشت. از سال ۱۹۲۹ م برخی مطالب و از سال ۱۹۳۰ م تمام مطالب آن با الفبای سیریلیک انتشار یافت. این نشریه بعدها جایگزین روزنامه حامبال، شد.
منابع: از آقای خسرو پناه، به خاطر در اختیار گذاشتن اطلاعاتی درباره این نشریه سپاسگزارم.

۳۵۷. زن افغان (۱۳۷۴ ش / ۱۹۹۵ م)

محل انتشار: پاکستان / صاحب امتیاز: اجتماع زنان افغانستان / سردبیر: فتنه اسحق گیلانی /
ناشر: اجتماع زنان افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - فرهنگی - اجتماعی - دینی / قطع: (۲/۲۹×۴۱/۶ سانتی متر) / قیمت: یک شماره ۳ روپیه پاکستانی یا معادل آن، وجه اشتراک سالانه در پاکستان ۵۰ روپیه پاکستانی، در دیگر کشورها ۲۰ دلار امریکایی / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، کیپی ش ۶ (جوزا / خرداد ۱۳۷۶).
همین شماره در آرشیو نگارنده نیز موجود می‌باشد.
توضیح: زن افغان، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. مطالب نشریه در برگرفته اخبار زنان و گزارشات مربوط به سازمان زنان افغانستان بود.
منابع: زن افغان، ش ۶، جوزا (خرداد) ۱۳۷۶ / ش ۸، سال سوم، اسد (مرداد) ۱۳۷۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۵.

۳۵۸. مجله زنان افغانستان (۳۱ شهریور ۱۳۶۰)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: سازمان دموکراتیک زنان افغانستان / ناشر: سازمان دموکراتیک زنان افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر).
توضیح: تیراژ مجله ابتدا ۳۵۰۰ نسخه بود. اما از سال ۱۳۶۲ ش به صورت فصلنامه و به زبان پشتو در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ رسید. بعضاً یک شماره از مجله نیز به انگلیسی منتشر می‌شد.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۹ - ۳۰.

۳۵۹. زندان (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حزب اسلامی افغانستان / ناشر: حزب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی / روش: سیاسی / قطع: (۲۱×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ - ۱۲ ص.
توضیح: زندان، بیش از دو شماره انتشار نیافت و در همان سال ۱۳۶۰ ش تعطیل شد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۱۴.

۳۶۰. زنده‌گی حزبی (۱۳۶۶ ش / ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / ناشر: کمیته آشتی ملی جمهوری دموکراتیک افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو.
توضیح: این نشریه در سال ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ م) از انتشار باز ماند. زنده‌گی حزبی، اقدام به چاپ مقالاتی پیرامون فعالیت‌های حزبی رژیم کابل می‌نمود.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۱.

۳۶۱. زیرمه (۱۳۳۳ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت مالیه [اقتصاد] / مدیر مسئول: محمد یونس حیران / ناشر: وزارت مالیه [اقتصاد] / ترتیب انتشار: هفته‌ای دو روز / زبان: فارسی / روش: علمی - اقتصادی - حقوقی - تربیتی - ادبی / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: شماره اول از سال سوم نشریه در ۲۸ مرداد ۱۳۳۵، به چاپ رسیده است.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۷۵.

۳۶۲. زیرمی مجله (۱۳۳۷ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت دفاع افغانستان / ناشر: وزارت دفاع افغانستان / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - تاریخی - علمی / قیمت: اشتراک سالانه ۲۰ افغانی، در خارج افغانستان ۱۰ دلار.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۷۶.

۳۶۳. ژغورنه (۱۳۷۲ ش / ۱۹۹۳ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: موسسه مبارزه با اعتیاد مخدره / ناشر: موسسه مبارزه با اعتیاد مخدره / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی‌متر).
توضیح: ژغورنه، بیش از چهار شماره انتشار نیافت و در سال ۱۳۷۳ ش (۱۹۹۴ م) تعطیل شد. نشریه در برگرنده مقالاتی پیرامون مبارزه با مواد مخدر و گزارشهای جهانی در این مورد بود.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۶.

۳۶۴. ژوندون (اردیبهشت ۱۳۲۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **صاحب امتیاز:** عبدالباقی لطیفی / **مدیر مسئول:** عبدالحلیم عاطفی / **ناشر:** موسسه انیس / **ترتیب انتشار:** ۱۵ روز یکبار / **زبان:** پشتو - فارسی / **روش:** علمی - ادبی - اجتماعی - تاریخی - اقتصادی / **قطع:** (۲۱×۳۲ سانتی متر) / **قیمت:** بهای هر شماره ۳ افغانی، در ولایات ۵۰ افغانی و خارج از کشور ۴ دلار. ۱۳۳۱ ش بهای هر شماره ۱۲ افغانی، بهای اشتراک سالانه در کابل ۷۰ افغانی، در ولایات ۷۵ افغانی و خارج از افغانستان ۵ دلار، اواخر ۱۳۳۸ ش، هر شماره در کابل ۶ افغانی و در ولایات ۶/۵ افغانی، اشتراک سالانه در کابل ۱۰۰ افغانی، در ولایات ۱۱۰ افغانی و در خارج از افغانستان ۷ دلار / **تعداد صفحات:** ۲۴ ص، ۱۷ (یکم تیر ۱۳۳۱) ۱۴ ص، ۳۵ - ۳۶ (۱۳۳۹ ش) ۳۲ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۳۱، سال سی و یکم (۲۸ میزان / مهر ۱۳۵۸).

توضیح: حلیم تنویر موسس ژوندون، را محمد هاشم میوندوال معرفی کرده است. بعد از مدتی از انتشار ژوندون، قطع آن به ۲۷×۳۶ سانتی متر رسید و ترتیب انتشار آن هفته‌نامه شد. از فروردین ۱۳۳۸ دو هفته یکبار منتشر می‌شد. پس از عبدالحلیم عاطفی، عبدالحکیم نوری در سال ۱۳۲۸ ش، لطیف نشاط ملک خیل در سال ۱۳۳۱ ش، سید فقیر علوی دست کم میان سال‌های ۱۳۳۳ - ۱۳۳۸ ش، سلیمان لایق از سال ۱۳۳۸ - ۱۳۳۹ ش، محمد شفیع رهگذر در سال ۱۳۴۱ ش و شکریه رعد در سال ۱۳۴۹ - ۱۳۵۰ ش مدیران مسئول نشریه بودند. شماره ۳۱ از سال سی و یکم، در ۲۸ مهر ۱۳۵۸، در ۴ صفحه به چاپ رسیده است. مدیر مسئول نشریه در این شماره شیر محمد، معاون وی محمد زمان نیکرای و آمرچاپ علی محمد عثمان زاده معرفی شده‌اند. قیمت یک شماره آن ۱۳ افغانی و قطع آن نیز ۲۶/۷×۳۴ سانتی متر بود. حلیم تنویر می‌نویسد که ژوندون، در دوره حمله روس‌ها تعطیل و بجای آن نشریه سباوون منتشر شد.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۴۹۳ - ۴۹۴ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۳ / معرفی روزنامه‌ها و جراید و مجلات افغانستان، ص ۷۷ / ژوندون، ش ۳۱، سال سی و یکم، ۲۸ میزان (مهر ۱۳۵۸) / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۷.

۳۶۵. ژوندون (فروردین ۱۳۶۱)

محل انتشار: افغانستان / **صاحب امتیاز:** انجمن نویسندگان افغانستان / **مدیر مسئول:** واصف باختری / **ناشر:** انجمن نویسندگان افغانستان / **ترتیب انتشار:** دو ماهنامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **روش:** فرهنگی - ادبی / **قیمت:** بهای هر شماره ۱۵ افغانی، بهای اشتراک سالانه در داخل کشور ۸۰ افغانی و بهای اشتراک سالانه در خارج از افغانستان تا شماره دوم ۱۰ دلار و پس از آن ۱۲ دلار / **تعداد صفحات:** متغیر.

توضیح: مجله *ژوندون*، پس از تغییر «اتحادیه نویسندگان جمهوری دموکراتیک افغانستان» به «انجمن نویسندگان افغانستان» از سوی این انجمن انتشار یافت. در ۶ سال نخست، واصف باختری مدیر مسئول نشریه و از هفتمین سال انتشار جلال نورانی مدیریت نشریه را برعهده گرفت. شماره ۵ و ۶، آذر - اسفند ۱۳۶۷، در پنجاه و هشت صفحه و شماره سوم و چهارم، مرداد - آبان ۱۳۶۶، در صد و چهارده صفحه به چاپ رسیده است.

منابع: دانشنامه ادب فارسی - ج ۳، ص ۴۹۴ - ۴۹۵.

۳۶۶. سالنامه کابل (۱۳۱۱ ش / ۱۹۳۳ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: انجمن ادبی کابل / ناشر: انجمن ادبی کابل / ترتیب انتشار: سالنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی - علمی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: (۲۱×۱۳ سانتی متر).

موجودی: موسسه نسخ خطی، آکادمی علوم آذربایجان (۱۹۳۲ و ۱۹۳۳ م).

توضیح: سالنامه کابل، اولین سالنامه افغانستان بشمار می‌رود که سالی یک‌بار در زمان برپایی جشن استقلال افغانستان در مطبعه دولتی کابل در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این سالنامه ارگان وزارت اطلاعات و کلتور افغانستان بود که تا دوره ریاست جمهوری نجیب‌الله منتشر می‌شد. از سال ۱۳۱۹ ش به سالنامه کابل تغییر نام داد.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۴ /

Baku Documents, P, 250 / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۲۱ /

معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۳۳.

۳۶۷. سامان

محل انتشار: تاجیکستان - دوشنبه / صاحب امتیاز: بنیاد بین‌المللی زبان فارسی - تاجیکی / سردبیر: دارا نجات / ناشر: بنیاد بین‌المللی زبان فارسی - تاجیکی / زبان: فارسی - تاجیکی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - تاجیکی / زبان: فارسی - تاجیکی / روش: فرهنگی - ادبی / قیمت: اشتراک سالانه ۶۲۴ روبل، برای نیم سال ۳۱۲ روبل / تعداد صفحات: ۸ ص.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۳۲ (۵۶)، (۲۲ آذر ۱۳۷۱)، ش ۳۳ (۵۷)، ش ۴ (۶۱)، (۲۳ اردیبهشت ۱۳۷۲)، ش ۶ (۶۳)، (۳۰ تیر ۱۳۷۲ ش)، ش ۷ (۶۴)، (۱۶ شهریور ۱۳۷۲)، ش ۸ (۶۵)، (۱۶ آبان ۱۳۷۲)، ش ۱ (۶۶)، (دی ۱۳۷۲)، ش ۴ (۶۹)، (فروردین ۱۳۷۳)، ش ۷ (۷۲)، (شهریور ۱۳۷۳)، ش ۸ (۷۳)، (آبان ۱۳۷۳)، ش ۲ - ۱ (۷۹)، (اردیبهشت ۱۳۷۵).

توضیح: در بالای عنوان نشریه این عبارت به چشم می‌خورد: «زبان اهل بهشت عربی و فارسی د۱۴ است». در شماره ۵۶، اعضای هیات تحریریه نشریه عظیم خان نیاز و جمعه خان

تیمورزاده معرفی و در شماره ۵۷ از عظیم خان نیاز به عنوان کاتب مسؤل یاد شده است. از شماره ۶۱، سید ولی قاسم نیز به هیئت تحریریه سامان پیوست. در شماره ۶۳، جمعه خان تیمورزاده، به مقام معاون سردبیری رسید و موسس نشریه بنیاد بین‌المللی زبان فارسی تاجیکی معرفی گردید. از شماره ۶۴، از هیات ایجاد نشریه سامان به عنوان موسس نشریه نام برده شد. از شماره ۶۵ سامان، هر هفته در ۸ صفحه به صورت نامنظم انتشار می‌یافت. در شماره ۶۶، موسسان نشریه، بنیاد بین‌المللی زبان فارسی تاجیکی، بخش بنیاد بین‌المللی زبان فارسی تاجیکی در ولایت لنین آباد و هیات ایجاد نشریه سامان معرفی شده‌اند و مشاوران نشریه عبارت بودند از: لایق شیرعلی، احمدجان رحمت زاد، همدم تاجیک (جمعه‌بای همدم اف) و محمدجان شکوراف. در شماره ۷۲، حکمت الله بورانیان و جمعه خان تیمورزاده در مقام مشاور به ایفای نقش می‌پرداختند. در شماره ۷۳، اشتراک برای یک سال ۲۲۲۰ روبل، برای ۶ ماه ۱۱۱۰ روبل، برای سه ماه ۵۵۵ روبل در نظر گرفته شده است. در این شماره وعده داده شده که اگر وضع مالی نشریه بهبود یابد سامان، هر ماه دو مرتبه انتشار خواهد یافت.

منابع: سامان، ش ۳۲ (۵۶)، ۲۲ آذر ۱۳۷۱ / ش ۳۳ (۵۷) / ش ۴ (۶۱)، ۲۳ اردیبهشت ۱۳۷۲ / ش ۶ (۶۳)، ۳۰ تیر ۱۳۷۲ / ش ۷ (۶۴)، ۱۶ شهریور ۱۳۷۲ / ش ۸ (۶۵)، ۱۶ آبان ۱۳۷۲ / ش ۱ (۶۶)، دی ۱۳۷۲ / ش ۴ (۶۹)، فروردین ۱۳۷۳ / ش ۷ (۷۲)، شهریور ۱۳۷۳ / ش ۸ (۷۳)، آبان ۱۳۷۳ / ش ۲ - ۱ (۷۹)، اردیبهشت ۱۳۷۵.

۳۶۸. ساینس (۱۳۴۹ ش / ۱۹۷۰ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: فاکولته ساینس دانشگاه کابل / ناشر: فاکولته ساینس دانشگاه کابل / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: علمی - تحقیقی / تعداد صفحات: ۶۰ ص.

توضیح: ساینس، در چاپخانه دانشگاه کابل در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. مقالات نشریه در حوزه فیزیک، شیمی و بیولوژی بود. ساینس، در سال ۱۳۵۸ ش (۱۹۷۹ م) به تعطیلی گرفتار آمد.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۸۷.

۳۶۹. ساینس (۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: انجمن دکتران / ناشر: انجمن دکتران / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۳.

۳۷۰. سبا (۱۸ اردیبهشت ۱۳۴۷ / ۸ می ۱۹۶۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: غلام‌نبی خاطر / ناشر: غلام‌نبی خاطر / ترتیب

انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۵۰×۳۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: سبا، در مطبعه سبا با تیراژی بین ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه گاهی دو روز در هفته منتشر می‌شد تا اینکه تبدیل به روزنامه شد. نشریه در ۲۶ تیر ۱۳۵۲ (۱۷ جولای ۱۹۷۳) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۴.

۳۷۱. سباوون (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / **صاحب امتیاز:** اتحادیه اسلامی استادان خارج از وطن / **ناشر:** اتحادیه اسلامی استادان خارج از وطن / **ترتیب انتشار:** ماهنامه نامنظم / **زبان:** فارسی - پشتو / **روش:** خبری / **قطع:** (۴۰×۳۰ سانتی‌متر).
توضیح: سباوون، در برگزیده مقالات و گزارشاتی پیرامون افغانستان بود. نشریه در سال ۱۳۶۰ ش از انتشار باز ماند.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۲.

۳۷۲. سباوون (۱۳۶۲ ش / ۱۹۸۳ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **صاحب امتیاز:** اتحادیه ژورنالیستان افغانستان / **مدیر مسئول:** ظاهر طنین / **ناشر:** اتحادیه ژورنالیستان افغانستان / **زبان:** فارسی - پشتو.
توضیح: سباوون، با کمک مالی کی.جی.بی منتشر می‌شد. تیراژ مجله بین ۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰ نسخه بود. این نشریه تلاش می‌کرد که بی‌طرف باشد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۱-۳۱۲.

۳۷۳. سباوون زیری (۱۳۶۷ ش / ۱۹۸۸ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / **صاحب امتیاز:** مجاهدین و مهاجرین مخلص کشور / **سرمدیر:** مجددی / **ترتیب انتشار:** نامنظم / **زبان:** پشتو - فارسی / **قطع:** (۴۲×۳۰ سانتی‌متر) / **تعداد صفحات:** ۶ ص.
توضیح: سباوون زیری، بیانگر آرمان مجاهدین و مهاجرین افغانستان بود. نشریه بعد از انتشار ۳ شماره در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) تعطیل شد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۲.

۳۷۴. سپاهیان اسلام (۱۷ بهمن ۱۳۶۲ / ۶ فوریه ۱۹۸۴)

محل انتشار: افغانستان - کاپیسا / **صاحب امتیاز:** کمیسیون فرهنگی جبهات پروان و

کاپیسا / سردیور: عبدالصبور فرید / ناشر: کمیسیون فرهنگی جبهات پروان و کاپیسا /
ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: خبری - گزارشی / قطع: (۲۵×۳۵)
سانتی متر / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: سپاهیان اسلام، در تیراژ ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه پیرامون مسائل سیاسی و خبری
جبهه‌های پروان - کاپیسا منتشر می‌شد. این نشریه در سال ۱۳۶۵ ش (۱۹۸۶ م) از انتشار باز ماند.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۱۵.

۳۷۵. سپیده (۱۳۷۷ ش)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: مرکز کلتوری عرفان / مدیر مسئول: گلنور
بهمن / ناشر: مرکز کلتوری عرفان / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو /
روش: هنری - فرهنگی / قطع: مجله‌ای / قیمت: یک شماره ۳۰ کلدار، در اروپا و امریکا
با هزینه پستی ۸ دلار / تعداد صفحات: ۱۳۰ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۲ - ۳ (زمستان ۱۳۷۷ و بهار ۱۳۷۸).
همین شماره نیز در آرشیو نگارنده موجود می‌باشد.
توضیح: سپیده، زیر نظر هیات تحریریه منتشر می‌شود. مطالب نشریه در برگرنده مقالات
تحقیقی در حوزه فرهنگ، ادبیات و عرفان است. به ترتیب: نصیر عبدالرحمن به عنوان صفحه
آرا و عبدالرحیم عطایی نیز متصدی امور چاپ معرفی شده‌اند. این نشریه در مرکز انتشاراتی
میوند از چاپ بیرون می‌آید.
منابع: سپیده، ش ۲ و ۳، زمستان ۱۳۷۷ و بهار ۱۳۷۸.

۳۷۶. سپیده (۱۳۷۵ ش / ۱۹۹۶ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: هفته‌نامه کابل / سردیور: عبدالرزاق مامون /
ناشر: هفته‌نامه کابل / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی -
اجتماعی - ادبی.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۰۳ - ۶۰۴.

۳۷۷. سپیده دم (۲۱ اسفند ۱۳۴۸ ش / ۱۲ مارس ۱۹۶۹)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: سید محمد بامداد / مدیر مسئول: عبدالشیر
کبیر - محمود فارانی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: ادبی / قطع:
(۳۵×۵۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: سپیده دم، اولین نشریه آزاد ادبی در افغانستان بود و در تیراژی بین ۵۰۰ تا ۱۵۰۰ نسخه
به چاپ می‌رسید. این نشریه به مسائل ادبی و هنری می‌پرداخت. در پایان نیز به خاطر

مشکلات مالی در ۲۴ شهریور ۱۳۴۸ (۱۵ سپتامبر ۱۹۶۹) تعطیل شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۱/ تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۴.

۳۷۸. سپیدی (۱۹۸۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: محمد صدیق پسرلی / مدیر مسئول: محمد صدیق پسرلی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳.

۳۷۹. سپین غر (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردبیر: نصرالله بارکزی / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۵۰×۳۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: سپین غر، در سال ۱۳۶۵ ش (۱۹۸۶ م) از انتشار باز ماند.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۶.

۳۸۰. ستاره (۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱ م)

محل انتشار: افغانستان - شهر میمنه / صاحب امتیاز: مدیریت اطلاعات و کلتور فاریاب / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۵۶×۴۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: ستاره، در تیراژ ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. نشریه اقدام به درج اخبار و اعلامیه‌های دریافت شده از آژانس باخترا می‌نمود. این نشریه در سال ۱۳۵۲ ش (۱۹۷۳ م) تعطیل شد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۹۱.

۳۸۱. ستاره افغان (۹ آذر ۱۳۹۹ / ۱۹ ربیع‌الاول ۱۳۳۹)

محل انتشار: افغانستان / مدیر مسئول: میرغلام محمد الحسینی / سردبیر: میرغلام محمد الحسینی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: خبری - دینی - اخلاقی - علمی - سیاسی / قطع: (۱۱×۱۵ اینچ) / قیمت: هر شماره آن در ولایت سمت شمال ۳ پیسه، اشتراک یک ساله در بیرون از افغانستان ۶ روپیه.
توضیح: این نشریه در روزهای چهارشنبه منتشر می‌شد. ستاره افغان، نخست در چاپخانه جبل‌السراج و سپس در چاپخانه چاریکار، به خط غلام صدیق، با چاپ سنگی منتشر می‌گردید. میرغلام محمد الحسینی بعدها تخلص غبار را برای مقالات خود برگزید. تیراژ این نشریه بیش از ۱۰۰۰ نسخه بود. ستاره افغان، پس از یک سال انتشار در اواسط ۱۳۰۰ ش

تعطیل شد. حلیم تنویر به نقل از غبار می‌نویسد که دولت امان الله خان (۱۲۹۸ - ۱۳۰۸ ش) بر این باور بود که مطبوعات باید روحیه مبارزه با استعمار انگلستان و ایستادگی در برابر آنان را در بین مردم حفظ کنند. ستاره افغان، تاشش ماه با این هدف و به زبان ساده منتشر شد. اما به دلیل کم سواد مردم، نشریه بیشتر برای تحصیل‌کردگان، ماموران دولت، خان‌ها و حاکمان منتشر می‌شد. در این بین نشریه نیز حکومت را مورد انتقاد قرار می‌داد و سرانجام نیز توقیف شد. منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۵۰۳ - ۵۰۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۸۰.

۳۸۲. ستوری (۲۱ خرداد ۱۳۶۳ / اول جون ۱۹۸۴)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: کمیته مرکزی سازمان دموکراتیک جمهوری افغانستان و شورای مرکزی س.پ.ا. / ناشر: کمیته مرکزی سازمان دموکراتیک جمهوری افغانستان و شورای مرکزی س.پ.ا. / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: ترییتی - آموزشی / تعداد صفحات: ۴ ص. توضیح: تیراژ نشریه ۲۵۰۰۰ نسخه بود. منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۱۵.

۳۸۳. ستیز (دهه ۵۰)

محل انتشار: هندوستان / صاحب امتیاز: سازمان دانشجویی فریاد هند / ناشر: سازمان دانشجویی فریاد هند / زبان: فارسی / روش: سیاسی - خبری. توضیح: این نشریه در دهه ۵۰ علیه حکومت ایران در خارج از کشور منتشر می‌شد. منابع: شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۲۳۹.

۳۸۴. سحر (۱۳۷۲ ش / ۱۹۹۳ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / سردبیر یا مدیرمسئول: آصف معروف / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۵۰ ص. توضیح: سحر، در برگیرنده مسائل آموزشی، اطلاعاتی و سرگرمی بود. منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۲ / نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۴.

۳۸۵. سراج الاخبار (۱۲۵۶ یا ۱۲۵۷ ق / ۱۸۴۱ م)

محل انتشار: هندوستان - دهلی / سردبیر: سید اولاد علی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - اردو / روش: خبری / تعداد صفحات: ۸ ص. موجودی: کتابخانه انجمن ترقی اردو هند، شماره‌های نامرتب از سال ۱۸۴۳ م - ۱۸۴۴ م. در موزه اسناد ملی هند آخرین شماره‌های این مجله نگهداری می‌شود.

توضیح: ناصرالدین پروین این نشریه را نخستین روزنامه فارسی چاپ دهلی معرفی می‌کند. سردبیر آن سیداولاد علی، زیر نظر مصلح‌الدوله سیدابوالقاسم، آخرین وقایع‌نگار دربار دهلی، به انجام وظیفه می‌پرداخت. در پنج یا شش صفحه اول آن اخبار روزانه زندگی پادشاه درج می‌شد و در دو صفحه آخر آن اخبار داخلی و خارجی به چاپ می‌رسید. دست‌اندرکاران **سراج‌الاخبار**، همگی از خدمه پادشاه بودند. این نشریه در ۲۶ نسخه منتشر می‌شد و اکثر آن بین مریدان و حامیان پادشاه توزیع می‌گردید. این روزنامه، ارگان دولتی آخرین امپراتور تیموری هند، بهادر شاه ظفر بود که با سقوط آن در سال ۱۸۵۷م، **سراج‌الاخبار** نیز تعطیل شد.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۸۴/ تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۱۳۹ - ۱۴۰.

۳۸۶. سراج‌الاخبار (۲۲ دی ۱۲۸۵ / ۱۱ جنوری ۱۹۰۶)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **مدیر مسئول:** عبدالروف خان / **سردبیر:** عبدالروف خان / **ترتیب انتشار:** پانزده روز یکبار / **روش:** خبری - اجتماعی - فرهنگی - ادبی / **تعداد صفحات:** ۱۶ صفحه / **قیمت:** اشتراک سالانه در دارالسلطنه کابل ۸ روپیه کابلی، شش ماهه ۵ روپیه کابلی، ممالک محروسه دولت افغانستان ۱۰ روپیه و شش ماهه ۶ روپیه، خارج از افغانستان ۲۴ روپیه و شش ماهه ۱۳ روپیه و قیمت یک شماره یک عباسی.

موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ و ۲۰ (۱۹۱۳ م)، ش ۹ و ۱۱ و ۱۳ - ۱۵ (۱۹۱۴ م).

توضیح: **سراج‌الاخبار**، در دوره سلطنت امیر حبیب‌الله خان منتشر می‌شد. در دوره اول به نام **سراج‌الاخبار افغانستان**، معروف بود. بعد از انتشار یک شماره انگلیسی‌ها، واکنش تندی را نسبت بدان نشان دادند و با متقاعد ساختن شاه، نشریه را متوقف و مصادره کردند. دوره دوم **سراج‌الاخبار**، در ۱۶ مهر ۱۲۹۰ به طریق چاپ سنگی انتشار یافت. با نزدیکی‌های خاصی که مرحوم طرزی با امیر حبیب‌الله خان برقرار کرد توانست زمینه را برای انتشار جریده **سراج‌الاخبار** مهیا سازد. در این دوره **سراج‌الاخبار افغانستان**، به سردبیری و مسئولیت محمودطرزی منتشر شد. **سراج‌الاخبار افغانستان**، از شماره اول تا دوازدهم در ۱۲ صفحه و از آن پس در ۱۶ صفحه انتشار یافت. تیراژ آن در ابتدا ۵۰۰ نسخه و بعد از مدتی به ۱۰۰۰ نسخه رسید. حبیب‌الله خان با اشاره انگلیسی‌ها در چند نوبت به محمودطرزی به خاطر چاپ مقالات سیاسی در نشریه اخطار داد و در نهایت امکانات مالی نشریه قطع و دستور داده شد که محل نشریه تغییر یابد. محمودطرزی به وسیله عبدالرحمن لودین و عبدالهادی داوی وسایل کار را به منزل عبدالهادی داوی انتقال داد و سرانجام نشریه در سال ۱۲۹۷ ش متوقف شد.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید و مجلات افغانستان، ص ۷۹ - ۸۱/ نشریه دُردری، ش ۶ - ۸،

ص ۴۲-۴۳ / Baku Documents, P, 255 / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۵۸ -
۵۹ / سیر ژورنالیزم در افغانستان، ج ۱، ص ۳۳.

۳۸۷. سراج الاطفال (۱۵ مهر ۱۲۹۷ / ۸ اکتبر ۱۹۱۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: محمود طرزی / ترتیب انتشار: پانزده روز
یکبار / زبان: فارسی / روش: سرگرمی - آموزشی / قطع: (۱۲×۸۱ اینچ) / قیمت: اشتراک
سالانه در کابل و نواحی آن ۵ روپیه کابلی، در شهرهای دیگر افغانستان ۷ روپیه و
در خارج از افغانستان ۱۱ روپیه کابلی / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: محمود طرزی از شماره یکم، سال هشتم سراج الاخبار، ۱۵ مهر ۱۲۹۷، سراج
اطفال، را به پیوست سراج الاخبار، منتشر ساخت. این نشریه در دو ستون در چاپخانه
حروفی دارالسلطنه کابل چاپ می شد. سراج اطفال، به دانش و پیشرفت های روز جهان،
معلومات عمومی، مسائل اساسی دین و مطالب اخلاقی به زبانی ساده برای کودکان توجه
داشت. سراج اطفال، پس از انتشار هشت شماره به همراه سراج الاخبار، در ۲۷ آذر ۱۲۹۷
تعطیل شد. بعد از اینکه نشریه امان افغان، به مدیریت عبدالهادی داوی، جای سراج الاخبار،
را گرفت سراج اطفال، مانند گذشته به ضمیمه امان افغان، منتشر شد و پس از انتشار شانزده
شماره تعطیل گردید.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۵ - ۶ / سیر ژورنالیزم در افغانستان، ج ۱، ص ۶۷.

۳۸۸. سراج المنیر (آذر ۱۳۶۶ / نوامبر ۱۹۸۷)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: حزب اسلامی افغانستان - محمد الله ناقد/
سرمدیو: ابو عبد المنصور شریعت یار / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو /
قطع: (۵۰×۳۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: سراج المنیر، بعد از انتشار ۶ شماره در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار باز ماند.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۱۵.

۳۸۹. سرباز (۱۲ دی ۱۳۶۷)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: قوای مسلح جمهوری افغانستان / ناشر: قوای
مسلح جمهوری افغانستان / زبان: فارسی / روش: سیاسی - نظامی - خبری.
منابع: سرباز، ش ۵۸ (شپ ۸۱)، ۲۵ سرطان (تیر) ۱۳۶۸.

۳۹۰. سروش (۱۲ جمادی الثانی ۱۳۲۷)

محل انتشار: ترکیه - اسلامبول / صاحب امتیاز: انجمن سعادت ایرانیان مقیم اسلامبول / مدیر مسئول: سید محمد توفیق / سردبیر: علی اکبر دهخدا / ناشر: انجمن سعادت ایرانیان مقیم اسلامبول / ترتیب انتشار: هفته‌نامه.
توضیح: پس از کودتای محمدعلی شاه، دهخدا مخفی و بعد از مدتی به اروپا تبعید شد. در اروپا با یاری علامه قزوینی سه شماره دیگر از روزنامه *صوراسرافیل*، را به چاپ رساند. سپس به استانبول رفت و در آنجا هفته‌نامه *سروش*، را منتشر کرد.
منابع: تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۳، ص ۳۴ / آرش، چاپ فرانسه، ش ۲، ص ۲۴.

۳۹۱. سروش (بهمن ۱۳۷۷ / جنوری ۱۹۹۹)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردبیر: خواجه جاوید شبل غوری / ترتیب انتشار: ماهنامه - فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۲۰ ص.
توضیح: سروش، برای بالا بردن سطح آموزش جوانان و شاگردان مدارس در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۲.

۳۹۲. سروش (۱۳۳۵ ش)

محل انتشار: پاکستان - کراچی / صاحب امتیاز: وزارت اطلاعات و انتشارات دولت پاکستان / مدیر مسئول: ع. رشید طارق / سردبیر: عبدالواحد، سلطان محمد / ناشر: وزارت اطلاعات و انتشارات دولت پاکستان / ترتیب انتشار: ۱۵ روز یکبار / زبان: فارسی / روش: ادبی - هنری - فرهنگی / قیمت: ۴ آنه.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ش ۳۲ - ۴۲ (۱۴ / جدی / ۳۵ - ۲۵ / حوت / ۱۳۳۵)، ج ۲، ش ۱ - ۷ ج ۵ (۲۵ / ثور / ۳۶ - ۱۰ / سنبله / ۱۳۳۹)، شماره‌های ۳۹ و ۴۰ جلد (۱) و ۲۱ جلد (۲) و ۱۳ و ۱۶ جلد (۳) کسر است. کتابخانه ملی ش ۲ ج ۲ - ۶ جلد پنجم (۱۱ جوزا ۳۶ - ۲۴ اسد ۱۳۳۹).
منابع: فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۱۸۳ - ۱۸۴ / فهرست مجله‌های موجود در کتابخانه ملی ایران، ص ۱۵۴.

۳۹۳. سروش کودکان (۱۳۷۷ ش / ۱۹۹۸ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردبیر یا مدیرمسئول: جاوید / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی‌متر).
توضیح: سروش کودکان، ماهنامه تصویری با گرایش آموزشی و سرگرمی برای کودکان است.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۲۶.

۳۹۴. سره میاشت (مهر ۱۳۳۳)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: ریاست عمومی سره میاشت / مدیر مسئول: غلام حضرت کوشان / ناشر: ریاست عمومی سره میاشت / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی - پشتو - انگلیسی / روش: سیاسی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: (۳۰×۴۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.
توضیح: سره میاشت، در تیراژ ۲۰۰۰ تا ۴۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. سره میاشت، در دوره محمد داود بنام عاطفه، انتشار یافت. این نشریه در سال ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ م) تعطیل شد.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۸۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۷.

۳۹۵. سکندر (۱۲۶۲ ق / ۱۸۴۶ م)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی.
توضیح: ناصرالدین پروین درباره این نشریه نوشته است که این روزنامه را در جایی ندیده و ادامه می‌دهد که نام این نشریه با آینه سکندر، شباهت دارد ولیکن ویژگیهایش با آن هماهنگ نیست. وی به نقل از زکری می‌نویسد که این روزنامه در روزهای یکشنبه منتشر می‌شد.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۸۶ - ۸۷ / تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۲، ص ۴۴۸.

۳۹۶. سلام (۱۳۷۶ ش / ۱۹۹۷ م)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: انجمن ذکری‌های حسینی / سردبیر یا مدیرمسئول: برهان ابدالی / ناشر: انجمن ذکری‌های حسینی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.
توضیح: این نشریه در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید و در برگیرنده مقالات مذهبی، سیاسی و ادبی بود. نشریه در سال ۱۳۷۶ ش (۱۹۹۷ م) متوقف شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۵۸۳.

۳۹۷. سلطان الاخبار (دوم اوت ۱۸۳۵)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / صاحب امتیاز: رجب علی لکهنوی حسینی نسب / سردبیر: رجب علی لکهنوی حسینی نسب / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / قیمت: کلکته ۲ روپیه / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: هنگامی که در سال ۱۸۳۵ م مطابق با ۶ ربیع الثانی ۱۲۵۱، انتشار **سلطان الاخبار**، آغاز شد، رجب علی بیگ سرور در لکهنو و خارج از آن شهرت زیادی کسب کرده بود. لذا صاحب امتیاز و سردبیر **سلطان الاخبار**، برای رفع شبهه «حسینی نسب» را به پسوند نام خود افزود. این نشریه به صراحت بیان و بی‌باکی و شجاعت در بین دیگر جراید زبانزد بود. **سلطان الاخبار**، به افشاء فساد، رشوه‌گیری، جنایت و بی‌عدالتی انگلیسی‌ها می‌پرداخت. این نشریه دست کم تا اوایل ۱۸۵۷ م روزهای یکشنبه منتشر می‌شد.

منابع: تاریخچه مطبوعات شبه‌قاره، ص ۱۳۸ - ۱۳۹ / اخبارنویسی فارسی در هند، ص ۱۱ - ۱۴ / تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۶۶ - ۶۷ / مجله وحید، ش ۳، دوره دوازدهم، ص ۲۴۲ - ۲۴۵.

۳۹۸. سماچار سوراج اندرو (۱۲۴۵ یا ۱۲۴۶ ق / ۱۸۳۰ م)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / **سردبیر:** چند چتو پادیا / **ناشر:** شیخ علی ملا / **زبان:** فارسی - بنگالی.

توضیح: ناصر الدین پروین درباره این نشریه می‌نویسد که این نشریه همان روزنامه‌ای است که زنکر در کتابشناسی شرقی خود با نام **سابارا چندرا**، از آن یاد کرده و ناشرش را مولوی علی ذکر کرده است. به نوشته وی نکته مهم در مورد انتشار **سماچار سوراج اندرو**، این است که پس از **اخبار هندوستانی** که برای نخستین بار یک مسلمان در انتشار روزنامه‌ای دست داشته است. دبیر این نشریه هندویی به نام چند چتو پادیا بود.

منابع: تاریخچه مطبوعات شبه‌قاره، ص ۱۱۲ / تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۶۵.

۳۹۹. سمرقند (۱۹۱۳ م)

محل انتشار: ازبکستان - بخارا / **زبان:** ازبکی - تاجیکی (فارسی) / **روش:** ادبی.

توضیح: سمرقند، پس از مدتی تحت عنوان **آینه** از سال ۱۹۱۳ تا ۱۹۱۵ م منتشر شد. این نشریه رساله‌ها و شعرهای ازبکی و تاجیکی را به چاپ می‌رساند و مخاطبان آن را بازرگانان ثروتمند بخارا تشکیل می‌دادند که دارای اندیشه‌های لیبرالی بودند.

منابع: ادبیات فارسی در تاجیکستان، ص ۱۹۷.

۴۰۰. سمنگان

محل انتشار: افغانستان - ولایت سمنگان / **صاحب امتیاز:** کمیته حزبی ولایتی و ولایت سمنگان / **ناشر:** کمیته حزبی ولایتی و ولایت سمنگان / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **روش:** خبری - سیاسی - اقتصادی - اجتماعی / **قطع:** (۳۰×۴۲ سانتی‌متر).

توضیح: این نشریه هفته‌ای یکبار در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه انتشار می‌یافت. نشریه **سمنگان**، پس از پیروزی انقلاب شور جهت خدمت به مردم ولایت سمنگان اجازه چاپ یافت. در این دوره، نشریه توسط وزارت اطلاعات کلتور منتشر می‌شد. این نشریه برحسب پیروی سیاسی از کمیته مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان در مهر ۱۳۶۰، زیر نظر ارگان کمیته حزبی ولایتی و ولایت سمنگان با انتشار مطالب گوناگون در خدمت مردم ولایت سمنگان قرار گرفت.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۵۴ - ۵۵.

۴۰۱. سنایی (۱۳۳۱ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: کمیته حزبی ولایتی و ولایت باستانی غزنی /
ناشر: کمیته حزبی ولایتی و ولایت باستانی غزنی / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **قطع:** (۳۰×۴۲ سانتی‌متر).
توضیح: این روزنامه هر روز در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه منتشر می‌شد و از مهر ۱۳۶۰، از وزارت اطلاعات و کلتور جدا و زیر نظر ارگان انتشاراتی کمیته حزبی ولایتی و ولایت چاپ گردید.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۵۳.

۴۰۲. سنگر (۱۳۵۹ ش / ۱۹۸۰ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: بادم ظریفی شعبه تبلیغات جمعیت اسلامی / **سرمدیو:** عبدالغفار کوتوال / **ناشر:** بادم ظریفی شعبه تبلیغات جمعیت اسلامی / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **زبان:** پشتو - فارسی / **قطع:** (۴۲×۲۹ سانتی‌متر).
توضیح: دوره دوم انتشار سنگر، در سال ۱۳۶۴ ش (۱۹۸۵ م) شکل گرفت. در این دوره ناشر و صاحب امتیازی سنگر، را نمایندگی مجاهدین ولایت بغلان برعهده داشت و سردیر آن نیز م. اندیشمند بود. سنگر، در تیراژ ۵۰۰ نسخه اقدام به چاپ اخبار و مقالات مربوط به جمعیت اسلامی و مجاهدین می‌نمود. این نشریه در دوره اول بعد از انتشار پنج شماره متوقف شد و دوره دوم آن در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار بازماند.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۲۹.

۴۰۳. مجله سواد (فروردین ۱۳۵۹)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: ریاست مبارزه با بیسوادی / **ناشر:** ریاست مبارزه با بیسوادی / **ترتیب انتشار:** دو ماهنامه / **زبان:** فارسی - پشتو.
توضیح: مجله سواد، با تیراژ ۳۰۰۰ نسخه منتشر می‌گردید. این مجله از سابقه طولانی برخوردار است. ابتدا با نام **مجله بخوان و بدان**، در سال ۱۳۳۳ ش توسط وزارت معارف منتشر شد.

بعد از یک وقفه کوتاه تحت نام **بوهنه**، آغاز به انتشار کرد. در سال ۱۳۴۹ ش این مجله، زیر نظر ریاست سوادآموزی انتشار یافت و بعد از پیروزی انقلاب به **خلقی روزه**، تغییر نام داد. بعد از انقلاب ثور دو مرتبه بنام مجله **سواد**، انتشار خود را از سرگرفت. این مجله در راه مبارزه علیه بیسوادی تلاش می‌نمود.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۵ - ۲۶.

۴۰۴. سوغات (۱۳۷۱ ش / ۱۹۹۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / ناشر: نمایندگی جنبش ملی اسلامی در پشاور / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی - ازبکی / روش: خبری / قطع: (۳۰×۴۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: سوغات، در تیراز ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگرنده مسائل سیاسی بود. منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۵۸۱.

۴۰۵. سهار (۲۸ آبان ۱۳۷۵ / ۱۹۹۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: محمد نعیم مصطفی حسین خیل - موسسه سهار / سردبیر: محمد زبیر شفیقی / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - سیاسی / قطع: (۵/۴۱×۲/۵۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۱۷۲.

توضیح: رئیس موسسه سهار حاجی محمد نعیم مصطفی حسین خیل بود. سهار، در تیراز ۳۰۰۰ تا ۴۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.

منابع: سهار، سال دوم، ش ۱۷۲، ۱۷ می ۱۹۹۸ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۵۰۹.

۴۰۶. سیدالخبار (۱۷ آذر ۱۲۶۷ / چهارم ربیع‌الثانی ۱۳۰۶ / ۸ دسامبر ۱۸۸۸)

محل انتشار: هندوستان - حیدرآباد دکن / مدیر مسئول: سید آقا شیرازی / سردبیر: سید آقا شیرازی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: خبری.

توضیح: سیدالخبار، ارگان انتشاراتی دستگاه نظام حیدرآباد بود و پیوسته به مدح و ثنای دستگاه وقت می‌پرداخت. به نوشته ناصرالدین پروین سه سال پس از اینکه جریده **عالمیه سرکارعالی**، بخش فارسی خود را تعطیل نمود، سیدالخبار، منتشر شد. روزنامه دیگری به همین نام در سال ۱۸۳۷ م که دومین نشریه دهلی محسوب می‌شود توسط سید محمد خان و به سردبیری مولوی عبدالغفور انتشار یافت. آخرین شماره موجود سیدالخبار، شماره سی و چهار از سال دوم آن به تاریخ ۲۱ رمضان ۱۳۰۷ (۱۱ مه ۱۸۹۰) است.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۰۴ / تاریخچه مطبوعات شبه‌قاره، ص ۱۵۱ - ۱۵۳.

۴۰۷. سی رام پور (۱۸۲۶ م)

محل انتشار: هندوستان / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی.
توضیح: در ۷ آوریل ۱۸۲۶ م، اجازه انتشار جریده فارسی در بنگال به نام سی رام پور، از طرف حکام انگلیسی صادر گردید: «... نایب السلطنت دولت انگلیس با نشر جریده فارسی سی رام پور موافقت نمودند، و ۱۶۰ عدد از این هفته نامه در ماه به عنوان کمک مالی از طرف دولت خریداری خواهد شد، ما اعتماد خواهیم کرد که در اخبار شما مطالبی ذکر نگردد که باعث زیان به منافع ملی باشد. همچنین موافقت گردید که از شماره های این هفته نامه برای شهرهای دهلی، آگره و دانشکده های کلکته و بنارس هر کدام شش عدد فرستاده شود.»
انتشار هفته نامه سی رام پور، تا سال ۱۸۲۸ م ادامه داشت اما به علت قطع کمک های دولت مدیر مجله مجبور شد که نشریه را تعطیل کند.
منابع: اخبار نویسی فارسی در هند، مرکز تحقیقات فارسی راینی فرهنگی ج.ا.ا. هند.

۴۰۸. سیستان (۱۳۲۶ ش)

محل انتشار: افغانستان - ولایت فراه / صاحب امتیاز: کمیته حزبی ولایتی و ولایت فراه / ناشر: کمیته حزبی ولایتی و ولایت فراه / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: این مجله در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۵۶.

۴۰۹. سیمای شهید (دی ۱۳۵۹ / دسامبر ۱۹۶۰)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حزب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۷×۲۰ سانتی متر و ۴۲×۲۹ سانتی متر).
توضیح: سیمای شهید، بعد از انتشار دو شماره به قطع اخباری انتشار یافت. این نشریه بیوگرافی و شناسنامه شخصیت های جهادی را که در جنگ کشته شده بودند، را به چاپ می رساند. نشریه در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه منتشر می شد. سیمای شهید، در سال ۱۳۶۰ ش (۱۹۸۱ م) متوقف شد.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۱۵.

۴۱۰. سیمای مجاهد (۸ بهمن ۱۳۶۳ / ۲۳ جنوری ۱۹۸۵)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: مجاهدین ولایت کندز / سردبیر: واصل نور، محمد رحیمی / ناشر: مجاهدین ولایت کندز / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۶ - ۸ ص.
توضیح: سیمای مجاهد، بعد از انتشار ۳ شماره در سال ۱۳۶۵ ش (۱۹۸۶ م) تعطیل شد. این

نشریه در برگیرنده اخبار و مقالات مربوط به مجاهدین افغانستان بود.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳/ تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۱۵.

۴۱۱. سیمای وحدت (اسفند ۱۳۷۵ ش)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حزب وحدت اسلامی افغانستان، جناح اکبری - نمایندگی پاکستان / ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان، جناح اکبری - نمایندگی پاکستان / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی - خبری / قطع: (۵/۲۸×۴۰ سانتی متر) / قیمت: ۲ روپیه / تعداد صفحات: ۶ ص.
موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۴۸ (۱۹ حوت / اسفند ۱۳۷۶).
توضیح: این نشریه دست کم تا ۲۵ تیر ۱۳۷۷، در پنجاه و هفت شماره منتشر شده است. از ۲۴ تیر ۱۳۷۶، قیمت آن نیز به ۳ روپیه افزایش یافت.
منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۵۵۲ - ۵۵۳ / سیمای وحدت، ش ۴۸، سال دوم، ۱۹ حوت (اسفند) ۱۳۷۶.

۴۱۲. سینا (۲۵ دی ۱۳۷۳ / ۱۵ ژانویه ۱۹۹۵)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: خالد ترجمان / مدیر مسئول: خالد ترجمان / ناشر: بنیاد فرهنگی سینا / زبان: فارسی / قطع: (۲۵×۴۱ سانتی متر) / قیمت: تک شماره ۴۰۰ افغانی.
توضیح: این نشریه به اهتمام «ف.ا.یرش» تهیه می گردید و مخاطبان آن را روشنفکران افغانستانی تشکیل می داد.
منابع: ارج نامه ایرج، ج ۲، ص ۳۴۱.

۴۱۳. شاهد (۱۳۷۳ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: کمیته فرهنگی حزب وحدت اسلامی افغانستان / مدیر مسئول: محمد حسن رضایی / ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان / روش: سیاسی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: (۴/۲۸×۳۹ سانتی متر) / قیمت: ۲۰۰ افغانی / تعداد صفحات: ۸ ص.
موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۱۹ (۲۸ دلو / بهمن ۱۳۷۴)، ش ۲۲ (۲۶ حوت / اسفند ۱۳۷۴)، ش ۲۸ (ثور ۱۳۷۵).
توضیح: این نشریه زیر نظر هیات تحریریه در مطبعه صنعتی مشعل - کابل چاپ می گردید.
منابع: شاهد، ش ۱۹، سال دوم، ۲۸ دلو (بهمن) ۱۳۷۴ / ش ۲۲، سال دوم، ۲۶ حوت (اسفند) ۱۳۷۴ / ش ۲۸، سال دوم، ۱۸ ثور (اردیبهشت) ۱۳۷۵.

۴۱۴. شاهسون (۱۳۰۶ ق / ۱۸۸۹ م)

محل انتشار: ترکیه - استانبول / زبان: فارسی / روش: فکاهی - اجتماعی.
توضیح: شاهسون، چهارده سال پس از آغاز انتشار اختر به چاپ رسید. این نشریه مخفیانه در اسلامبول منتشر می‌شد و به انتقاد از اوضاع ایران می‌پرداخت. ناصرالدین پروین به خاطر آن که شاهسون، به صورت ژلاتینی منتشر و از سوی دیگر زمینه آن فکاهی بود آن را اولین روزنامه فارسی از نوع چاپ ژلاتینی و اولین روزنامه فارسی به روش فکاهی دانسته است. وی می‌نویسد که اکثر منابع، انتشار شاهسون، را به میرزا عبدالرحیم طالبوف تبریزی نویسنده و منتقد اجتماعی ساکن قفقاز و سیدمحمد شبستری معروف به ابوالضیاء منسوب داشته‌اند.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۲۴۸ و ۲۴۹.

۴۱۵. شبخند (آذر ۱۳۷۷ / ۱۹۹۸ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: محمود بهزاد / مدیر مسئول: لالا برک / ناشر: محمود بهزاد / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / روش: طنز / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۲۶ ص.
توضیح: نشریه به حوادث و رویدادهای افغانستان توجه ویژه نشان می‌دهد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۱۸۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۲.

۴۱۶. شرعیات (۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / سردبیر: عنایت الله شهرانی / ناشر: دانشکده شرعیات دانشگاه کابل / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: دینی - سیاسی / قطع: (۲۵×۲۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۶۰ ص.
توضیح: شرعیات، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۸.

۴۱۷. شرق ایلی (۱۹۲۰ م)

محل انتشار: آذربایجان - باکو / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: آذربایجانی - فارسی - روسی - عربی / ناشر: Comintern.
موجودی: آرشیو مرکزی تاریخ احزاب سیاسی و نهضت‌های اجتماعی، ش ۱ (۱۹۲۰ م). کتابخانه میرزا فتحعلی آخوند، ش ۱ (۱۹۲۰ م). موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان ش ۱ (۱۹۲۰ م).
منابع: Baku Documents, P 278

۴۱۸. شریعت اونیزه (۱۳۷۴ ش / ۱۹۹۵ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: امارت اسلامی افغانستان / مدیر مسئول: الحاج مولوی احمدجان / ناشر: امارت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - سیاسی / قطع: (۵۷/۹×۴۱/۳ سانتی متر) / قیمت: به هیواد ۳۰۰ افغانی، در پاکستان ۳ کلداری / تعداد صفحات: ۴ ص.
موجودی: موسسه تبیان - مشهد، ش ۲۵ (مارچ ۱۹۹۶). آرشیو نگارنده (۳۱ ثور / اردیبهشت ۱۳۷۵).

توضیح: شریعت، از مهر ۱۳۷۵ (سپتامبر ۱۹۹۶ م) با به قدرت رسیدن طالبان در کابل انتشار یافت. سردبیری نشریه را عبدالرحمن هوتک و عبدالرحیم شاقب برعهده داشتند. شریعت، در تیراژ ۳۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.

منابع: شریعت، ۶ فروردین ۱۳۷۵ / ۳۱ اردیبهشت ۱۳۷۵ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۴۰، ۶۴۲.

۴۱۹. شعار مبارز (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: محمد غلام / سردبیر: زم‌رک عابد / ناشر: محمد غلام / ترتیب انتشار: ماه‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری / قطع: (۵۰×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: شعار مبارز، در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه بیش از ۳ شماره انتشار نیافت و در سال ۱۳۶۱ ش از انتشار باز ماند.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۲-۶۱۳.

۴۲۰. شعله انقلاب (۱۹۱۹ م)

محل انتشار: ازبکستان - سمرقند / مدیر مسئول: سعیدرضا علیزاده / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - ادبی - خبری.

توضیح: این نشریه ارگان کمیته حزب کمونیست ناحیه سمرقند بود. شعله/انقلاب، نخستین نشریه انقلابی تاجیک بود که از سال ۱۹۱۹ تا ۱۹۲۱ م منتشر می‌شد. بخش قابل توجهی از نشریه به ادبیات اختصاص داشت. صدرالدین عینی از همکاران فعال این نشریه بود و نخستین اثر وی تحت نام «تاریخ امیران منغیته بخارا» در مجله به چاپ رسید. صدرالدین عینی با ملی‌گرایان افراطی مانند «فطرت» و گروه وی به مبارزه می‌پرداخت.

منابع: ادبیات فارسی در تاجیکستان، ص ۱۹۷ / از آقای خسروپناه به خاطر اطلاعاتی که درباره این نشریه در اختیارم گذاشتند، سپاسگزارم.

۴۲۱. شعله جاوید (۱۵ فروردین ۱۳۴۷ / ۴ آوریل ۱۹۶۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: جمعیت دموکراتیک نوین، رحیم محمودی / مدیر مسئول: هادی محمودی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی / قطع: (۳۰×۴۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.
توضیح: نشریه در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. شعله جاوید، توسط رحیم محمودی و هادی محمودی برادر و برادرزاده عبدالرحمان محمودی (رهبر معروف جنبش «پارلمان آزاد» از ۱۹۴۹ - ۱۹۵۲ م که در می ۱۹۵۲ م زندانی شد و چند ماه پس از آزادی درگذشت) منتشر می‌شد. نزدیک به یک ماه پس از تعطیلی نشریه، دولت هر دو محمودی را در نیمه ژوئن ۱۹۶۸، طی اعتصاب کارگران جنگلک دستگیر کرد. نشریه به آمریکایی‌ها و روسها بشدت می‌تاخت و از نهضت‌های آزادی‌بخش در جهان دفاع می‌نمود. شعله جاوید، در زمان انتخابات شورای ملی در تیر ۱۳۴۸ (جولای ۱۹۶۹) تعطیل شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۴ - ۱۶۵.

۴۲۲. شفق (۱۸۸۰ م)

محل انتشار: هندوستان - حیدرآباد دکن / مدیر مسئول: سیدحسین رضوی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی.
توضیح: ناصر الدین پروین درباره این نشریه می‌نویسد منابعی که از این روزنامه یاد کرده‌اند اطلاعاتی بیش از این ارائه نکرده‌اند.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۰۳.

۴۲۳. شفق (فروردین ۱۳۵۹ / آپریل ۱۹۸۰)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: کمیسیون ارشاد و فرهنگ حزب اسلامی افغانستان / سردبیر یا مدیرمسئول: محمد معروف فروغگر - فدامحمد فائض / ناشر: کمیسیون ارشاد و فرهنگ حزب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - دینی / قطع: (دوره اول ۲۲×۲۹، دوره دوم ۲۱×۱۴ سانتی متر).
توضیح: شفق، در تیراژ ۳۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه از سال چهارم در قطع بزرگتر چاپ شد و عاقبت در سال ۱۳۷۰ ش انتشار آن متوقف گردید.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳، ص ۹۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۱۶ / شفق، ش ۵، خرداد ۱۳۵۹.

۴۲۴. شکوفه‌ها (۱۳۷۲ ش / ۱۹۹۳ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: مدرسه وحدت / ناشر: مدرسه وحدت /
ترتیب انتشار: فصلنامه نامنظم / زبان: فارسی / روش: اجتماعی - سیاسی / قطع:
(۳۰×۲۱ سانتی متر).

توضیح: نوع چاپ این نشریه زیراکسی بود.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۳۶.

۴۲۵. شکینه (۱۳۳۵ ش / ۱۹۵۶ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / زبان: پشتو - فارسی / قطع: مجله.

توضیح: اطلاع دیگری از مشخصات این نشریه در دست نیست.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۸.

۴۲۶. شمس (۱۲۸۷ ش / ۸ شعبان ۱۳۲۶ / ۱۹۰۸ م)

محل انتشار: ترکیه - استانبول / صاحب امتیاز: سید حسن تبریزی / مدیر مسئول: سید
حسن تبریزی / سردبیر: سید حسن تبریزی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی -
ترکی / روش: سیاسی - تاریخی - ادبی / قطع: وزیری / قیمت: یک نمره یک غروش،
اشتراک سالانه در اسلامبول ۶۰ غروش، در ممالک عثمانیه ۷۵ غروش، در ایران ۳۵
قران و در روسیه ۶ منات.

موجودی: در آرشیو حسین ابوتراییان دوره ۲ ساله این نشریه موجود است. موسسه نسخ خطی
آکادمی علوم آذربایجان، ش ۴۳ (۱۹۰۹ م).

توضیح: نشریه شمس، در روزهای پنج‌شنبه منتشر می‌گردید و چون در رمضان ۱۳۲۷، قانونی به تصویب
رسید که مقرر می‌داشت مدیر مسئول هر نشریه‌ای باید از اتباع عثمانی باشد؛ به همین جهت شماره ۷
از سال دوم روزنامه شمس، با چند روز تأخیر منتشر گردید تا بتواند یک مدیر مسئول تبعه عثمانی
بیابد. این شخص محمد توفیق بیگ بود. این هفته‌نامه حدود سه سال انتشار یافت و در طی آن مسائل
سیاسی - اجتماعی ایران را دنبال می‌کرد.

منابع: پژوهشنامه تاریخ مطبوعات ایران (۱)، ص ۴۵۲ - ۴۵۹ /

Baku Documents, P 261-262

۴۲۷. شمس الاخبار (۱۲۳۹ ق / ۶ مه ۱۸۲۳)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / سردبیر: ماتهورا موهن مترا / ناشر: ماتهورا موهن مترا /
ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - اردو / قطع: مجله‌ای / قیمت: ماهیانه ۲ روپیه /
تعداد صفحات: ۱۲ ص.

توضیح: بعد از مرات الاخبار و جام جهان نما، شمس الاخبار، سومین نشریه هفتگی فارسی کلکته است. این نشریه کارمندان غیرنظامی کمپانی را اهل قلم و نظامیان را اهل سیف خطاب می‌کرد. انتشار شمس الاخبار، چهار سال به طول انجامید و در آخر در سال ۱۸۲۷ م متوقف شد. سردبیر نشریه از اینکه هموطنانش با وی همکاری نداشته و بی تفاوت نظاره‌گر بودند، رنج می‌برد. همکار قلمی شمس الاخبار، هندوی دیگری به نام منی رام تهاکور بود. در آخرین شماره نشریه این شعر به چاپ رسید: سوختیم و سوزش ما بر کسی ظاهر نباشد / چون چراغان شب مهتاب بی‌جا سوختیم. این نشریه روزهای جمعه منتشر می‌گردید.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۶۴-۶۵ / تاریخچه مطبوعات شبه‌قاره، ص ۱۰۴ و ۱۰۵ / اخبارنویسی فارسی در هند، ص ۵-۶.

۴۲۸. شمس النهار (۱۲۵۲ ش / ۱۲۹۰ ق / ۱۸۷۳ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **مدیر مسئول:** میرزا عبدالعلی / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **روش:** خبری - فرهنگی - اجتماعی - اخلاقی / **قطع:** (۳۰×۴۵ سانتی‌متر) / **قیمت:** هر شماره ۱۰ آنه، پیش پرداخت یکساله ۲۰ روپیه شاهی و بدون پیش پرداخت ۲۵ روپیه و اشتراک شش ماهه آن نیز ۱۰ روپیه / **تعداد صفحات:** ۴-۱۶ ص.

توضیح: شمس النهار، ابتدا به صورت هفتگی و از شماره نهم یا دهم سعی شده است که به صورت ماهنامه انتشار یابد. این نشریه نخستین جریده فارسی افغانستان بشمار می‌آید. در شماره‌های دهم و یازدهم از سال یکم، نام مجله، شمس النهار کابل، نوشته شده است. سید جمال الدین اسدآبادی به امیر شیر علی خان، امیر افغانستان (۱۲۸۰-۱۲۸۳ و ۱۲۸۴-۱۲۹۶ ق) پیشنهاد تأسیس نشریه‌ای را داده بود که امیر نیز در دوره دوم فرمان‌روایی خویش، در سال ۱۲۹۰ ق (۱۸۷۳ م) دستور تأسیس چنین نشریه‌ای را صادر کرد. در برخی منابع تاریخی از کابل، به عنوان اولین نشریه افغانستان یاد شده در صورتی که براساس پژوهشهای کاظم آهنگ دانشمند افغانستان این نظر که کابل، پیش از انتشار شمس النهار، و یا همزمان با آن در عصر امیر شیرعلی خان منتشر می‌شده، رد شده است. چون شماره‌های دهم و یازدهم از سال اول شمس النهار با نام شمس النهار کابل انتشار یافته، مردم به جای شمس النهار، از این روزنامه با عنوان اخبار کابل، یا جریده کابل، یاد می‌کردند. شمس النهار، در سال ۱۸۷۸ م به دلیل حمله انگلیس‌ها تعطیل شد و یکسال بعد موسس آن امیر شیر علی خان درگذشت.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۱۹ / دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۵۹۰-۵۹۱ / سیر ژورنالیزم در افغانستان، ج ۱، ص ۱۵.

۴۲۹. شمع (۱۳۷۳ ش / ۱۹۹۴ م)

محل انتشار: پاکستان - کویت / **سردبیر:** عبدالواحد صابری / **ناشر:** انجمن محصلان / **ترتیب انتشار:** نامنظم / **زبان:** فارسی - پشتو / **روش:** سیاسی - اجتماعی / **قطع:** (۳۰×۴۵)

سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

توضیح: شمع، بعد از انتشار ۴ شماره در سال ۱۳۷۳ ش از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۳۶.

۴۳۰. شوخک (۱۳۴۹ ش)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: عبدالعزیز مختار / مدیر مسئول: عبدالصیر مختارزاده / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: فکاهی - ادبی - انتقادی - اجتماعی / قطع: (۳/۱۴×۲۰ سانتی متر) / قیمت: ۶۰۰۰ افغانی / تعداد صفحات: ۳۴ ص.

موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۸ (عقرب / آبان ۱۳۷۶).

توضیح: پیش از این شوخک، با صاحب امتیازی عبدالغفار گداز و مدیر مسئولی عزیز مختار به دو زبان فارسی و پشتو منتشر می شد. شوخک، در ۸ ژانویه ۱۹۷۲، از طرف دولت توقیف شد. شماره هشتم، آبان ۱۳۷۶ از سال پنجم، مرحله سوم انتشار شوخک را نشان می دهد. در این شماره که در ۲۴ صفحه به طبع رسیده مدیر مسئول نشریه عبدالصیر مختارزاده معرفی و قیمت یک جلد آن ۵۰۰۰ افغانی در نظر گرفته شده است.

منابع: شوخک، فوق العاده ۱ - ۲، حمل و ثور (فروردین - اردیبهشت) ۱۳۷۶ / ش ۸، عقرب (آبان) ۱۳۷۶ / نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۶۱.

۴۳۱. شوری (۱۳۳۴ ش / ۱۹۵۵ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: شوراها ی ملی / مدیر مسئول: غلام محی الدین عارفی / ناشر: شوراها ی ملی / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۹×۳۴ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۷۰ ص.

توضیح: این نشریه تمام رویدادهای شورا و بیانیه های آن را منتشر می کرد. شماره تیر ماه نشریه در سال ۱۳۳۹ ش منتشر شده است. شوری، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید.

منابع: معرفی روزنامه ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۰۰ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۸۸.

۴۳۲. شهادت (فروردین ۱۳۵۷ ش / ۱۹۷۸ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: کمیسیون ارشاد و فرهنگ حزب اسلامی افغانستان / سردبیر: محمد معروف فروغگر، محمدنذیر بشارت، قریب الرحمن سعید / ناشر: کمیسیون ارشاد و فرهنگ حزب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته نامه، دو بار در هفته و

روزنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - سیاسی - فرهنگی / قطع: (۵۷/۹×۴۱/۷) سانتی متر/ قیمت: ۱۰۰۰ افغانی (۳ روپیه)/ تعداد صفحات: ۴ ص.
موجودی: آرشیونگارنده، شپ ۱۳۹۱ (۴ جوزا / خرداد ۱۳۷۶).

توضیح: شهادت، اولین روزنامه و نشریه جهاد افغانستان بشمار می‌رود. این نشریه در تیراژی بین ۲۰۰۰ تا ۸۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. شماره اول و دوم نشریه با قطع ۲۹×۲۱ سانتی متر در ۴ صفحه و به صورت پانزده روز یکبار منتشر شد. از شماره ۳ تا ۱۴ قطع آن به ۲۵×۴۰ سانتی متر افزایش یافت و از سال دوم با قطع بزرگتری از قبل ۴۵×۳۰ و ۵۸×۴۲ سانتی متر به چاپ رسید. شهادت، در سال سوم انتشار خود یعنی اردیبهشت ۱۳۵۹، از طرف نمایندگی حزب اسلامی بخش اروپا در شهر بن با تیراژ ۳۰۰۰ نسخه تکثیر می‌شد. شهادت، در سال چهارم در پیشاور به ماهنامه تبدیل و از سال ۱۳۶۲ ش (۱۹۸۳ م) پانزده روز یکبار شد. در سال هشتم، اسفند ۱۳۶۴ (فوریه ۱۹۸۶ م) قطع آن به ۲۴×۶۶ سانتی متر و تعداد صفحات آن به ۶ صفحه رسید. شهادت، از فروردین ۱۳۶۶ (مارچ ۱۹۸۷) تبدیل به روزنامه شد که در هفته پنج بار منتشر می‌شد و تیراژ آن ۵۰۰۰ تا ۸۰۰۰ نسخه رسید. در شماره ۳۳۷، موسس نشریه حکمتیار و سردبیر آن سید غلام الدین اثیر معرفی شده است. این نشریه بیانگر عقاید و آرمان‌های حزب اسلامی افغانستان بود. شهادت، تا شماره ۱۳۹۱، بیست سال است که منتشر می‌شود.

منابع: شهادت، شپ ۳۳۷، سال چهاردهم، ۱۹ جوزا (خرداد) ۱۳۷۰ / شپ ۱۳۹۱، سال بیستم، ۴ جوزا (خرداد) ۱۳۷۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۰۶.

۴۳۳. شهادت جوانان (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حزب اسلامی افغانستان / ناشر: حزب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر).
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۰۸.

۴۳۴. شهر (۱۳۷۵ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: مجمع شهر کابل جمعیت اسلامی افغانستان / ناشر: مجمع شهر کابل جمعیت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - فرهنگی - اجتماعی / قطع: (۴۰/۵×۲۹/۲) سانتی متر / تعداد صفحات: ۸ ص.

موجودی: موسسه تبیان - مشهد، ش ۱۶ (۱۱ اسد / مرداد ۱۳۷۵).

توضیح: این نشریه در مطبعه مشعل چاپ می‌گردید.

منابع: شهر، ش ۱۶، سال اول، ۱۱ اسد (مرداد) ۱۳۷۵.

۴۳۵. شهید (۱۳۵۹ ش / ۱۹۸۰ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: کمیته فرهنگی حزب اسلامی / ناشر: کمیته فرهنگی حزب اسلامی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۴۰×۲۹ سانتی متر).

توضیح: شهید، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید و به معرفی شهدای جهاد افغانستان می‌پرداخت. این نشریه بعد از انتشار ۱۲ شماره در سال ۱۳۶۳ ش (۱۹۸۴ م) از انتشار باز ایستاد و دو مرتبه در آمریکا - نیویورک انتشار خود را از سرگرفت.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۱۶.

۴۳۶. شهید پیغام (آذر ۱۳۶۱ / نوامبر ۱۹۸۲)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: اتحاد اسلامی مجاهدین حزب اسلامی / سردبیر یا مدیرمسئول: محمد معروف فروغگر، فدا محمد فائض / ناشر: اتحاد اسلامی مجاهدین حزب اسلامی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: فرهنگی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۱۱۰ ص.

توضیح: شهید پیغام، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ مقالات مختلف اشعار و زندگی‌نامه کشته شدگان جنگ می‌پرداخت. این نشریه در سال ۱۳۶۳ ش (۱۹۸۴ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۱۶-۴۱۷.

۴۳۷. شهید زیری (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: کمیته فرهنگی جمعیت اسلامی / ناشر: کمیته فرهنگی جمعیت اسلامی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۴۰×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۷۰ ص.

توضیح: این نشریه بیش از یک سال انتشار نیافت و در سال ۱۳۶۱ ش (۱۹۸۲ م) از انتشار باز ایستاد. نشریه به درج زندگی‌نامه کشته شدگان جنگ اهتمام می‌ورزید.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۷-۷۵، ص ۹۵ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۲۹.

۴۳۸. شیپور (۱۳۲۰ ش)

محل انتشار: هندوستان - بمبئی / ناشر: نشریات متحده (یونایتد پبلیکیشنز) / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: فرهنگی - سیاسی - تاریخی / قیمت: ۸ آنه، ۴ و ۵ و ۸ و ۶ ریال / تعداد صفحات: ۵۲ ص.

موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، سال اول، ش ۱-۶۱ (تیر / ۱۳۲۰ - ؟) به

استثنای شماره‌های ۲ و ۴ و ۵ و ۷ و ۹ و ۱۰ و ۵۰. آرشیو نگارنده، کپی ش ۱۳ (اوت ۱۹۴۲)، ش ۲۵ (نوامبر ۱۹۴۳)، ش ۲۸ (فوریه ۱۹۴۴).
توضیح: این مجله سال اول انتشار خود را با دوازده شماره به پایان رساند. شیپور به زبان عربی - فارسی و فرانسه نیز منتشر می‌شد. شیپور از جمله انتشارات انگلیسی‌ها به هنگام اشغال ایران از طرف متفقین در جنگ جهانی دوم بود. این نشریه در چاپخانه تیمس آف اند یا بمبی به چاپ می‌رسید.
منابع: فهرست مجلات در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۱۹۴ / شیپور، ش ۱۳، اوت ۱۹۴۲ / ش ۲۵، نوامبر ۱۹۴۳ / ش ۲۸، فوریه ۱۹۴۴.

۴۳۹. شیدا (۲۹ شوال ۱۳۲۹ / ۱۹۱۱ م)

محل انتشار: ترکیه - استانبول / صاحب امتیاز: حاجی حسن خان جعفر زاده / مدیر مسئول: محمد ضیاءالدین / ناشر: کمیته دانشجویان ایرانی مقیم استانبول / ترتیب انتشار: دو هفته نامه / زبان: فارسی - ترکی / روش: فکاهی - سیاسی / قیمت: در ایران سالانه ۱۵ قران، در اسلامبول ۳۰ غروش، قیمت یک شماره ۵ شاهی (قیمت ترکی آن ۲ پاره) / تعداد صفحات: ۴ ص.

موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ (۱۹۱۱ م).
توضیح: صفحات اول و چهارم این مجله ویژه کاریکاتور بود. زیر عنوان مجله چنین عبارتی نوشته شده است: «روزنامه‌ایست فارسی و ترکی، مسلکش بیان حقیقت است.» این مجله توسط تعدادی از محصلین ایرانی اداره می‌شد. شیدا، بیش از پنج شماره انتشار نیافت و آخرین شماره آن در دوم محرم ۱۳۳۰، به چاپ رسید.
منابع: تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۳، ص ۹۳ / تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۲، ص ۴۸۵ / *Baku Documents, P 263* / نگاهی به روند نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ص ۳۱۹.

۴۴۰. شیراز (۱۹۴۶ م)

محل انتشار: هندوستان - حیدرآباد دکن / مدیر مسئول: سید صمصام شیرازی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: اردو - فارسی / روش: ادبی - دینی - تربیتی - فرهنگی / قطع: (۱۱/۴×۲۳ سانتی‌متر) / قیمت: یک شماره ۵ آنه، سالیانه ۱۵ روپیه.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۱۷ - ۵۲ (۸ اگست ۱۹۵۵ - ۱۹ اپریل ۱۹۵۶)، ج ۱۰، ش ۱۸ و ۴۷ در کتابخانه موجود نیست.

توضیح: هر شماره از بخش فارسی مجله ابتدا با قطعه شعری شروع می‌شد. در بخش فارسی ابتدا شناسنامه شیراز، درج شده و زیر شناسنامه اشعاری نیز به چاپ رسیده است. نگارنده نشریه حاجی فتح‌الله مفتون یزدی بود. مجله شیراز، به درج سلسله مقالات دینی و اخلاقی

حکیمانه و پندآموز مبادرت می‌ورزید. علی اصغر حکمت سفیرکبیر وقت ایران در دهلی‌نو طی نامه‌ای در مورخ ۱۳۳۴/۷/۱۵، به سید صمصام شیرزای، همت مدیر نشریه را ستوده و از وی خواسته تا مقاله‌ای را که در شرح حال قاضی نورالله شوشتری نوشته شده برای وی ارسال گردد. منابع: شیراز، ش ۱۷ - ۵۲، ۸ آگست ۱۹۵۵ م - ۱۹ آپریل ۱۹۵۶ م.

۴۴۱. صادق‌الخبار (۱۲۶۰ ق / ۱۸۴۴ م)

محل انتشار: هندوستان - دهلی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی. توضیح: در یک زمان دو روزنامه به این نام منتشر می‌گردید. یکی همان که ابتدا به زبان فارسی چاپ می‌شد و سپس تبدیل به اردو شد و دیگری به گفته «گارسان دتاسی» در سال ۱۸۵۳ م به کوشش مصطفی خان منتشر گردید. کمپانی هند شرقی به سال ۱۸۴۴ م (۱۲۶۰ ق) روزنامه صادق‌الخبار، را منتشر ساخت. این روزنامه هفتگی تا سال ۱۸۴۶ م، یعنی نزدیک به سه سال، همزمان با سراج‌الخبار، در پایتخت تیموریان هند به فارسی انتشار می‌یافت و در آن سال به زبان اردو منتشر می‌شد.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی‌نویسان، ج ۱، ص ۸۴ / تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۱۵۳.

۴۴۲. صبا (۸ مه ۱۹۶۸ م)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: غلام نبی خاطر / مدیر مسئول: غلام نبی خاطر / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو. توضیح: این نشریه ابتدا هفته‌نامه، سپس روزانه، بعد از آن هفته‌ای دو بار و در آخر به صورت نامنظم انتشار یافت. این نشریه گرایش ضد چپی داشت و جایگزین نشریه امروز، شد. منابع: نشریه دُرَدری، ش ۶ - ۸، ص ۶۰.

۴۴۳. صبح آیندگان (دی ۱۳۷۳)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: جوانان ملت مسلمان هزاره - خارج از کشور / مدیر مسئول: احمد رضا کاوه / ناشر: جوانان ملت مسلمان هزاره - خارج از کشور / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی - اجتماعی / قطع: (۱/۲۴×۳۴ سانتی متر) / قیمت: در پاکستان تک شماره ۱۵ روپیه و در ایران ۳۰ تومان / تعداد صفحات: ۸ ص. موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد (جدی / دی ۱۳۷۳). توضیح: مرکز پخش نشریه نمایندگی حزب وحدت اسلامی در خارج از کشور ذکر شده است. منابع: صبح‌آیندگان، پیش شماره، سال اول، جدی (دی) ۱۳۷۳.

۴۴۴. صبح امید (۱۳۷۴ ش / ۱۹۹۵ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / سردیو: عبدالعلی دانشیار / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: ادبی - سیاسی - اقتصادی - اجتماعی.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۶۰۴.

۴۴۵. صبح امید (۱۳۷۸ ش)

محل انتشار: تاجیکستان - دوشنبه / صاحب امتیاز: جلال الدین ربانی / سردیو: فیاض مهر آیین / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: تربیتی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: (۲/۲۰×۲۸ سانتی متر) / قیمت: تک شماره در داخل افغانستان ۱۰۰۰۰ افغانی، در آسیای میانه نرخ آزاد، در اروپا، آمریکا و سایر کشورها با هزینه پستی ۵ دلار / تعداد صفحات: ۶۴ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، کپی ش ۹ (سنبله ۱۳۷۹). آرشیو نگارنده، ش ۱۰ (میزان ۱۳۷۹)، ش ۱۲ (قوس ۱۳۷۹).

توضیح: صبح امید، به مسائل اجتماعی و فرهنگی توجه داشت و به چاپ مطالب پژوهشی، تاریخی، هنری، ادبی، ورزشی، کودک و نوجوان و زنان می پرداخت. نشریه زیر نظر شورای نویسندگان: سید ابراهیم حکمت، محی الدین مهدی، شاه جان رویان، جمال الدین سینا دلیری، صاحب نظر مرادی، صیفوره نیازی، شمس الحق آریانفر، عبدالرحمن شارق و رحیم الله منتشر می شد. مسئول کامپیوتر و چاپ فارق فرخ، مسئول تایپ محمد حسین، شمس الدین، حاجی محمد حاجی داود معرفی شده اند.
شماره ۱۰ این مجله در ۵۴ صفحه و شماره ۱۲ آن در ۶۶ صفحه به چاپ رسید.
منابع: صبح امید، ش ۹، سال دوم، سنبله ۱۳۷۹ / ش ۱۰، میزان ۱۳۷۹ / ش ۱۲، قوس ۱۳۷۹.

۴۴۶. صبح پیروزی (۱۳۶۷ ش)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: وزارت دعوت و ارشاد حکومت موقت اسلامی افغانستان / مدیر مسئول: غلام حسن میرزی / ناشر: وزارت دعوت و ارشاد حکومت موقت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - فرهنگی - خبری / قطع: (۹/۴۱×۵۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸-۴ ص.
موجودی: آرشیو نگارنده (۱۳ جلدی / دی ۱۳۶۸ ش).

توضیح: موسس این نشریه وزارت دعوت و ارشاد بود. صبح پیروزی، زیر نظر هیأت تحریریه انتشار می یافت. این نشریه در تیراژ ۱۰۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید و در پایان نیز در ۱۰ مرداد ۱۳۶۹ (۳۱ می ۱۹۹۰) از انتشار باز ایستاد.

منابع: صبح پیروزی، ش ۳۲، ۱۳ جلدی (دی) ۱۳۶۸ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۳۷۹.

۴۴۷. مجله صحت (۱۸ فروردین ۱۳۶۰)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت صحت عامه / ناشر: وزارت صحت عامه /
ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۹×۲۰ سانتی متر).
توضیح: این مجله در سال ۱۳۶۱ ش از انتشار باز ماند و دو مرتبه در سال ۱۳۶۳ ش توسط
ریاست حمایت طفل و مادر آغاز به انتشار کرد. مطالب نشریه بیشتر حول مسائل پزشکی و خبری بود.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۴.

۴۴۸. صحنی (۱۳۶۱ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: ریاست خدمات صحنی وزارت دفاع ملی / ناشر:
ریاست خدمات صحنی وزارت دفاع ملی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.
توضیح: این نشریه در مطبعه وزارت دفاع در تیراژ ۵۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. هدف از
انتشار جریده صحنی، انتشار مطالب آموزشی جهت ارتقاء سطح آگاهی و کمک به امر تأمین و
حفظ سلامت فردی و محیطی سربازان و افسران بود.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۱۷.

۴۴۹. صداقت (بهمن ۱۳۷۵/۱۹۹۶ م)

محل انتشار: پاکستان - کویته / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: سیاسی - فرهنگی اجتماعی / قطع:
(۲۸×۲۱/۸ سانتی متر) / قیمت: ۳۰۰۰ افغانی یا معادل آن / تعداد صفحات: ۲۴ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش اول (دلو/بهمن ۱۳۷۵).
توضیح: این نشریه تنها راه حل بحران افغانستان را بازگشت به خویشتن، بازگشت به اصل، همان
اصلی که مردم افغانستان به خاطر آن قیام کردند؛ می‌دانست.
منابع: صداقت، ش اول، سال اول، دلو (بهمن) ۱۳۷۵.

۴۵۰. صدای آریانا (۱۳۶۶ ش / ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: پاکستان - اسلام‌آباد / سردبیر: عبدالغفار گداز / ناشر: آژانس خبررسانی
صدای آریانا / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) /
تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: صدای آریانا، به شکل بولتن خبری، انتشار می‌یافت. نشریه در سال ۱۳۶۸ ش (۱۹۸۹ م) تعطیل
شد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۷.

۴۵۱. صدای امروز (۱۳۷۷ ش)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / مدیر مسئول: اسماعیل اکبر / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: پشتو - فارسی.
توضیح: صدای امروز، خود را نشریه آزاد معرفی می‌کرد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۵.

۴۵۲. صدای ایران (جمادی الاخر ۱۳۳۸ / ۱۹۲۰ م)

محل انتشار: آذربایجان - باکو / مدیر مسئول: خداداد عزیز / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - آذری / روش: سیاسی - اجتماعی.
موجودی: آرشیو مرکزی تاریخ احزاب سیاسی و نهضت‌های اجتماعی، ش ۱-۱۱ (۱۹۲۰ م).
توضیح: این نشریه با کیفیت مناسبی چاپ می‌شد و برای شهرهای ایران و قفقاز و دیگر نقاط ارسال می‌شد.
منابع: تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۳، ص ۱۲۱ / *Baku Documents, P 271*

۴۵۳. صدای پاکستان (۱۹۵۰ م)

محل انتشار: پاکستان / صاحب امتیاز: رادیو پاکستان - بخش فارسی / مدیر مسئول: شاه حسن عطا - حسین کاظمی / سردبیر: شاه حسن عطا - حسین کاظمی / ناشر: رادیو پاکستان - بخش فارسی / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: ادبی - فرهنگی - تاریخی / تعداد صفحات: ۲۵ ص.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، سال ۲، ش ۱۵-۳۳ (مهر / ۳۱ - خرداد / ۱۳۳۳)، سال ۱۱، ش ۷۰-۲۱۳ سال ۲۲ (فوریه / ۶۱ - فوریه ۱۹۷۳).
منابع: فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۱۹۸.

۴۵۴. صدای روستا (۱۳۷۰ ش)

محل انتشار: پاکستان - کویت / صاحب امتیاز: کمیته امدادی خراسان / ناشر: کمیته امدادی خراسان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - علمی - اقتصادی - اجتماعی / قطع: (۶/۱۸×۲۴/۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۲۲ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش اول (۱۳۷۰ ش).
توضیح: این نشریه زیر نظر مؤسسه انتشاراتی صدای روستا منتشر می‌شد.
منابع: صدای روستا، ش اول، سال ۱۳۷۰.

۴۵۵. صدای زن (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: هندوستان - دهلی / صاحب امتیاز: انجمن زنان و دختران افغانستان / مدیر مسئول یا سردبیر: غلام نبی خاطر / ناشر: انجمن زنان و دختران افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی متر).
توضیح: صدای زن، با درج مقالاتی در مورد افغانستان و ابراز خوشبینی نسبت به گروه‌های مائوئیستی، انتشار می‌یافت. این نشریه در سال ۱۳۶۸ ش (۱۹۸۷ م) تعطیل شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۵ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۲۵.

۴۵۶. صدای عوام (۶ فروردین ۱۳۴۷ / ۲۷ مارس ۱۹۶۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: جمعیت عوام، عبدالکریم فرزاد / مدیر مسئول یا سردبیر: محمد عارف حنیفی / ناشر: جمعیت عوام (حزب مردم)، عبدالکریم فرزاد / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: اجتماعی - تاریخی - سیاسی / قطع: (۳۰×۵۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: صدای عوام، بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در ۹ تیر ۱۳۴۷ (۲۰ ژوئن ۱۹۶۸)، به دلیل کناره‌گیری مدیر مسئول و مخالفت با دولت، متوقف شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۵.

۴۵۷. صدای وطن (۱۳۶۸ ش / ۱۹۸۹ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیرمسئول: نجیب‌الله نجیب / ناشر: وزارت عودت کنندگان [مهاجرین] / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو.
توضیح: صدای وطن، تربیونی برای بازگشت مهاجرین افغانستانی از کشورهای پاکستان و ایران به افغانستان بود و سعی داشت در آن مقطع چهره رژیم را قانونی جلوه دهد. از این رو مقالات نشریه پیرامون عفو عمومی نجیب‌الله و ایجاد حس اطمینان در میان مهاجرین بود.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۲.

۴۵۸. صدف (خزان ۱۳۷۶ / اکتبر ۱۹۹۷)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: مرکز تعاون افغانستان / سردبیر یا مدیر مسئول: هما ظفر و خالد فروغ / ناشر: مرکز تعاون افغانستان / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۱×۲۹ سانتی متر).
توضیح: صدف، در برگیرنده مقالات اجتماعی و حقوقی پیرامون موضوع زنان بود.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۵ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۳۶.

۴۵۹. صراط (۱۹۸۵ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: فاروق / مدیر مسئول: فاروق / سردبیر: سیدامیر تحسین / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۴.

۴۶۰. صراط المستقیم (۱۳۵۲ ش)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: شورای علمای جهادی افغانستان / ناشر: شورای علمای جهادی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۵.

۴۶۱. صراط المستقیم (۱۳۶۴ ش / ۱۹۸۵ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: فاروق / سردبیر یا مدیر مسئول: سیدامیر تحسین، لیلا صبر تحسین / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۵۸×۳۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: صراط المستقیم، خود را جریده آزاد اسلامی معرفی می کرد و در برگزیده مقالات دینی بود. این نشریه در سال ۱۳۶۸ ش (۱۹۸۹ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۴ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۸۷.

۴۶۲. صفحه نو (۱۳۷۴ ش / ۱۹۹۵ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - خبری / قطع: (۴۲/۷×۲۹/۱ سانتی متر) / قیمت: ۲ روپیه پاکستانی، ۲۰۰ افغانی / تعداد صفحات: ۴ ص.
موجودی: آرشیو نگارنده، کپی ش ۱۳ (۲ قوس ۱۳۷۴). حزب وحدت اسلامی افغانستان، ش ۶ (۱۳ میزان / مهر ۱۳۷۴).
منابع: صفحه نو، ش ۶، سال اول، ۱۳ میزان (مهر) ۱۳۷۴ / ش ۱۳، ۲ قوس (آذر) ۱۳۷۴.

۴۶۳. صلح (۱۳۷۰ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: شورای اتحاد جبهه صلح افغانستان / مدیر مسئول: محمد اسماعیل اکبر / ناشر: شورای اتحاد جبهه صلح افغانستان / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - علمی - ادبی /

قطع: (۴۰/۶×۳۰ سانتی متر) / قیمت: یک شماره ۱۵ افغانی، اشتراک سالانه ۳۰۰ افغانی / تعداد صفحات: ۸ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ۳ (۲۲ ثور / اردیبهشت ۱۳۷۰)
توضیح: این نشریه در مطبعه آریانا چاپ می‌شد.
منابع: صلح، ش ۳، سال اول، ۲۲ ثور (اردیبهشت) ۱۳۷۰.

۴۶۴. ظفر (۱۵ جوزا ۱۳۷۰ / ۵ می ۱۹۹۱)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: حزب الله افغانستان / سردبیر: هیأت تحریر / ناشر: حزب الله افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم / روش: خبری - سیاسی - فرهنگی / قطع: (۴۱/۸×۲۹ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۵ (نیمه دوم سنبله ۱۳۷۰). آرشیو نگارنده، کپی ش ۳ (تیر ۱۳۷۰).

توضیح: ظفر، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در بهمن ۱۳۷۰ (جنوری ۱۹۹۲) از انتشار باز ایستاد. به نوشته حلیم تنویر این نشریه با ارگان حزب الله تشیع افغانستان هیچ ارتباطی نداشت.

منابع: ظفر، ش ۳، سال اول، نیمه دوم سرطان (تیر) ۱۳۷۰ / ش ۵، سال اول، نیمه دوم سنبله (شهریور) ۱۳۷۰ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۵۲.

۴۶۵. طارق (۱۳۵۸ ش)

محل انتشار: پاکستان / صاحب امتیاز: سازمان آزادیبخش اسلامی افغانستان / ناشر: سازمان آزادیبخش اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۵.

۴۶۶. طالبان و مطبوعات جهان

زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - خبری / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۱۰ ص.

توضیح: این نشریه اخبار و مقالات ضد طالبانی را به چاپ می‌رساند.
منابع: شماره‌ای که از این نشریه مورد بررسی قرار گرفته فاقد شماره و تاریخ است.

۴۶۷. طلوع (۱۳۵۹ ش / ۱۹۸۰ م)

محل انتشار: هندوستان - دهلی جدید / صاحب امتیاز: انجمن اسلامی محصلین افغان در هند / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی / روش: خبری / قطع: (۵۰×۳۶ سانتی متر) /

تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: طلوع، در سال ۱۳۶۳ ش (۱۹۸۴ م) از انتشار باز ایستاد. نشریه در برگیرنده مقالات، شعر، بیانات و اعلامیه‌های انجمن اسلامی محصلین بود.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۷.

۴۶۸. طلوع افغان (۱۵ مهر ۱۳۰۰/۲۳ شوال ۱۳۳۹/۶ جولای ۱۹۲۱)

محل انتشار: افغانستان - قندهار / صاحب امتیاز: مدیریت اطلاعات و کلتور ولایت قندهار / مدیر مسئول: صالح محمد هوتک / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - سیاسی - ادبی / قطع: (۳۲/۵×۴۰ سانتی‌متر) / قیمت: تک‌شماره در قندهار ۷ پیسه، اشتراک شش ماهه در قندهار ۳ روپیه، در ولایات دیگر ۳/۵ روپیه و در خارج از افغانستان ۳ روپیه انگلیسی و اشتراک سالانه در قندهار ۵ روپیه، در دیگر ولایات ۶ روپیه و در خارج از افغانستان ۵ روپیه انگلیسی / تعداد صفحات: ۲ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۸۲.

توضیح: در شماره‌های نخست نشریه مدیر و ناظر چاپ عبدالعزیز الکوزایی معرفی شده است. از شماره ۳۷، اول فروردین ۱۳۰۱ عبدالعزیز مدیر نشریه گردید و از این زمان طلوع افغان، شنبه‌ها منتشر می‌شد. از خرداد ۱۳۰۷، سال هفتم، خواجه محمد، معاون عبدالعزیز، در غیاب وی مجله را منتشر می‌کرد و در شهریور همان سال، سیدحسین، خطاط مجله، موقتاً کار نشر مجله را برعهده گرفت. در دوره حکومت بچه سقا (۱۳۰۷ - ۱۳۰۸ ش) طلوع افغان، با نام موبد الاسلام، منتشر شد. ابتدا نوع چاپ نشریه سنگی بود. در سال ۱۳۰۹ ش که عبدالعزیز به وکالت مردم قندهار در شورای ملی برگزیده شد، معاون او عبدالحی حبیبی، انتشار نشریه را به عهده گرفت. وی در ۱۳۱۰ ش مدیر طلوع افغان، شد و تا سال ۱۳۱۹ ش آن را منتشر ساخت. چندی نیز عبدالعلی مستغنی، مدیر این هفته‌نامه گردید. این نشریه در سال ۱۳۱۱ ش تماماً به زبان پشتو منتشر شد. در شماره ۸۲ از سال بیستم، ۱۳۷۳ ش، صاحب امتیاز طلوع افغان، ریاست اطلاعات و کلتور و مدیر مسئول آن میرویس باوری بود.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۲۳۶ - ۲۳۷ / طلوع افغان، ش ۸۲، سال ۲۰، ۱۳۷۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۸۱ - ۸۲.

۴۶۹. طلوع سبز (۲۴ آذر ۱۳۷۶ / ۱۵ شعبان ۱۴۱۸)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: حرکت اسلامی افغانستان نمایندگی پاکستان / ناشر: حرکت اسلامی افغانستان نمایندگی پاکستان / ترتیب انتشار: نامنظم / پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی - خبری / قیمت: ۳ روپیه / قطع: (۴۱×۲۹ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۶ ص.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش اول (۱۳۷۶/۹/۲۴)، ش ۱۸ (۷ ثور / اردیبهشت ۱۳۷۷)، ش ۲۱ (۱۲ جوزا / خرداد ۱۳۷۷)، ش ۲۳ - ۲۵ (۲۸ جوزا / خرداد، ۴ سرطان / تیر، ۱۱ سرطان / تیر ۱۳۷۷)، ش ۲۷ (۱۳۷۷/۵/۱) ش ۳۱ (۱۶ جوزا / خرداد ۱۳۷۸).

توضیح: طلوع سبز، ناشر افکار حرکت اسلامی افغانستان به ریاست آیه الله محسنی بود. در شماره اول نشریه در یادداشتی تحت عنوان «چرا طلوع سبز» آمده است: «طلوع سبز سعی خواهد کرد تا با حفظ و حراست از ارزشهای اعتقادی و ایدئولوژیکی خویش، انگیزه جنگ و شرارت را از اذهان زدوده و سهم خویش را در تالیف قلوب و حس اعتماد مردم خویش نسبت به همدیگر بر مبنای وحدت ملی افغانستان (نه تجزیه و پراکندگی) ادامه نموده و باورهای جدیدی را مبتنی بر استقلال و خود ارادیت افغانی خلق نماید.»

منابع: طلوع سبز، ش اول، ۱۳۷۶/۹/۲۴ / ش ۱۸، ۱۷ ثور (اردیبهشت) ۱۳۷۷ / ش ۲۱، ۱۲ جوزا (خرداد) ۱۳۷۷ / ش ۲۳ - ۲۵ (۲۸ جوزا / خرداد، ۴ سرطان / تیر، ۱۱ سرطان / تیر ۱۳۷۷) / ش ۲۷، ۱۳۷۷/۵/۱ / ش ۳۱، ۱۶ جوزا (خرداد) ۱۳۷۸ / ارج نامه ایرج، ج ۲، ص ۳۳۶ - ۳۳۷.

۴۷۰. طلوع فکر (۱۳۵۷ ش / ۱۹۷۸ م)

محل انتشار: پاکستان - کویته / سردیور: حسینعلی یاسا / ناشر: اتحادیه محصلین هزاره / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی / قطع: (۲۱×۳۵ سانتی متر).
توضیح: طلوع فکر، در برگزیده مقالات سیاسی - اجتماعی بود.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۵ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۸۸.

۴۷۱. طلوع وحدت (۱۳۷۰ ش / ۱۹۹۱ م)

محل انتشار: پاکستان - کویته بلوچستان / صاحب امتیاز: حزب وحدت اسلامی افغانستان - کویته / ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان - کویته / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی - عقیدتی - خبری / تعداد صفحات: ۱۲ ص.
موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۵ (عقرب / آبان ۱۳۷۰)، ش ۱۲ (ثور / اردیبهشت ۱۳۷۱)، کپی ۵۴ (اسد / مرداد ۱۳۷۴).

توضیح: مرکز پخش نشریه دفاتر و نمایندگی‌های حزب وحدت اسلامی در ایران و پاکستان بود. قطع نشریه ابتدا ۲۹/۳×۲۲/۷ سانتی متر بود. اما در شماره ۱۲ از سال دوم قطع آن به ۳۶×۲۵/۲ سانتی متر افزایش یافت. **طلوع وحدت**، زیر نظر شورای فرهنگی انتشار می‌یافت. در شماره ۵۴ از سال چهارم، مدیریت نشریه برعهده م. ط. حاج نظری بود.

منابع: طلوع وحدت، ش ۵، سال اول، عقرب (آبان) ۱۳۷۰ / ش ۱۲، سال دوم، ثور (اردیبهشت) ۱۳۷۱ / ش ۵۴، سال چهارم، اسد (مرداد) ۱۳۷۴.

۴۷۲. عاطفه (۱۳۵۲ ش / ۱۹۷۳ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / ناشر: ریاست عمومی سره میاشت / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: پشتو - فارسی / روش: اجتماعی - خبری / قطع: (۴۰×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.
توضیح: عاطفه، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در سال ۱۳۵۷ ش (۱۹۷۸ م) تعطیل شد.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۲۲۳.

۴۷۳. عدالت (۱۰ ژوئن ۱۹۲۱)

محل انتشار: گرجستان - تفلیس / مدیر مسئول: ابراهیم علیزاده و میرسیف الدین کرمانشاهی / زبان: ترکی - فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - ادبی.
توضیح: عدالت، ارگان شعبه تفلیس حزب عدالت ایران بود که احتمالاً فقط ۲۰ شماره از آن انتشار یافته است.
منابع: از آقای خسرو پناه به خاطر اطلاعاتی که درباره این نشریه در اختیارم گذاشتند، سپاسگزارم.

۴۷۴. عرفان (۱۳۲۹ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: دارالتالیف وزارت معارف / ناشر: دارالتالیف وزارت معارف / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: علمی - ادبی - تربیتی - اجتماعی.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۱ - ۲ (حمل / ثور ۱۳۵۵)، ش ۱ - ۸ به غیر از ش ۴ در شماره عمومی ۴۸۹۶ کتابخانه ثبت شده است. ش ۹ - ۱۲ نیز در شماره عمومی ۴۹۳۰ ثبت گردیده است.

توضیح: در ابتدا این نشریه با نام معرف معارف، در اول شهریور ۱۲۹۸ - ۱۳۰۱ ش شروع به انتشار کرد. وقتی بیت‌العلوم به ریاست دارالتالیف ارتقاء یافت معرف معارف، نیز به آئینه عرفان، تغییر نام داد و به عنوان ارگان انتشاراتی وزارت معارف در خرداد ۱۳۰۳ ش شروع به انتشار کرد. از نیمه دوم سال ۱۳۰۷ - ۱۳۰۹ ش نشریه تعطیل شد. اولین شماره دوره دوم در سال ۱۳۱۰ ش از چاپ بیرون آمد. از سال ۱۳۲۲ - ۱۳۲۹ ش باز هم انتشار نشریه قطع شد و از زمانی که در اوایل سال ۱۳۲۹ ش ریاست دارالتالیف مجدداً فعالیت خود را آغاز کرد، مجله مذکور نیز با نام عرفان، انتشار خود را از سر گرفت. در شماره ۱۰ سال ۱۳۴۰ ش، محمداکبر روشن ضمیر مدیر مسئول نشریه شد. شماره ۱ - ۲ نشریه در فروردین - اردیبهشت ۱۳۵۵ به مدیر مسئولی رسول اسدی و به اهتمام محمد عزیز رویش در ۱۲۱ صفحه به چاپ رسید. در این شماره قیمت اشتراک برای عموم مراکز ۶۰ افغانی، اشتراک برای ولایات

با هزینه پستی ۶۶ افغانی، برای معلمین و معلمات و شاگردان معارف در ولایات ۳۳ افغانی و در خارج با هزینه پستی ۴ دلار و ۵۰ سنت امریکایی و قیمت یک شماره ۵ افغانی در نظر گرفته شده است. در شماره ۱۲، اسفند ۱۳۵۵، سمیع‌الله در سمت معاون مدیر مسئول فعالیت داشت.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۱-۴۲ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۰۴ / عرفان، ش ۱ - ۲، حمل - ثور (فروردین و اردیبهشت) ۱۳۵۵ / ش ۹ - ۱۲، حوت (اسفند) ۱۳۵۵.

۴۷۵. عصری برای عدالت (۱۲ خرداد ۱۳۷۵ / اول جون ۱۹۹۶)

محل انتشار: پاکستان - اسلام آباد / صاحب امتیاز: کانون فرهنگی رهبر شهید [عبدالعلی مزاری] / ناشر: کانون فرهنگی رهبر شهید [عبدالعلی مزاری] / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی - عقیدتی / قیمت: یک شماره ۵ روپیه / قطع: (۷/۲۰×۲۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۳۹ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش اول (۱۲ جوزا / خرداد ۱۳۷۵).

منابع: عصری برای عدالت، ش اول، ۱۲ جوزا (خرداد) ۱۳۷۵.

۴۷۶. عفاف (۱۳۷۲ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: انجمن فرهنگی انصار الفاطمه (س) / مدیر مسئول: فاطمه بختیاری / ناشر: انجمن فرهنگی انصار الفاطمه (س) / زبان: فارسی / روش: دینی - سیاسی - اجتماعی - خبری / قطع: (۲۱×۲۸/۹ سانتی متر) / قیمت: ۵۰۰ افغانی / تعداد صفحات: ۲۷ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۱۲ (اول فروردین ۱۳۷۵).

توضیح: این نشریه در تیراژ ۵۰۰ نسخه منتشر می‌گردد. متصدی چاپ، کمیته فرهنگی حزب وحدت اسلامی افغانستان بود.

منبع: عفاف، ش دوازدهم، سال چهارم، اول فروردین ۱۳۷۵.

۴۷۷. مجله علمی بولیتخنیک (۱۳۵۱ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: انستیتوت بولی تخنیک کابل / ناشر: انستیتوت بولی تخنیک کابل / ترتیب انتشار: سالنامه / زبان: فارسی - پشتو - روسی - انگلیسی - فرانسه / قطع: (۳۱×۲۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: بین ۱۴۰ - ۲۲۰ ص.

توضیح: این مجله به تحقیقات و پژوهشهای استادان داخلی و خارجی انستیتوت و فعالیت‌های علمی شاگردان آن مؤسسه توجه داشت.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۴ - ۴۵.

۴۷۸. علمی ویشیتیا (۱۳۶۴ ش / ۱۹۸۵ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: اداره برنامه‌های ثقافتی و [تربیتی] جوانان مسلمان / ناشر: اداره برنامه‌های ثقافتی و [تربیتی] جوانان مسلمان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی متر).
توضیح: علمی ویشیتیا، در سال ۱۳۶۸ ش (۱۹۸۹ م) تعطیل شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۸.

۴۷۹. مجله علوم اجتماعی (۱۳۵۹ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: دانشگاه کابل / ناشر: دانشگاه کابل / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو - انگلیسی / قطع: (۲۴×۱۸ سانتی متر).
توضیح: این مجله پیش از این با نامهای حقوق، تعلیم و تربیه، ادب، وزمه، جغرافیا، شرعیات و ... چاپ می‌شد و تیراژ آن نیز ۵۰۰ نسخه بود.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۵-۴۶.

۴۸۰. مجله علوم طبیعی (۱۳۵۸ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: دانشگاه کابل / ناشر: دانشگاه کابل / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو - انگلیسی / قطع: (۲۴×۱۶ سانتی متر).
توضیح: این مجله در تیراژ ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۵.

۴۸۱. عید استقلال (مرداد ۱۳۰۴)

محل انتشار: افغانستان / زبان: فارسی.
توضیح: این نشریه در ایام جشن استقلال افغانستان هر روز یک مرتبه در پغمان منتشر می‌شد و با این بیت مطالب آن شروع می‌شد: باز عید استقلال گشته زینت پغمان / از آن سبب چو گل خندان قوم و ملت افغان. در این روزنامه غالباً گزارشات جشن و نحوه افتتاح مراسم درج می‌شد و محرر آن امان افغان بود.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۰۶.

۴۸۲. عید تاجیک (۱۹۲۸ م)

محل انتشار: تاجیکستان - دوشنبه / ترتیب انتشار: روزنامه / زبان: فارسی / روش: ادبی.
توضیح: روزنامه عید تاجیک، بعد از مدتی بیداری تاجیک، نام گرفت و سپس تاجیکستان سرخ و در پایان نیز در سال ۱۹۵۵ م تحت عنوان تاجیکستان سوویتی، به انتشار خود ادامه داد.

این روزنامه به نویسندگان جوان واقع‌گرا توجه ویژه نشان می‌داد.
منابع: ادبیات فارسی در تاجیکستان، صص ۱۹۷ - ۱۹۸.

۴۸۳. غازی (مهر ۱۳۰۰/ اکتبر ۱۹۲۱)

محل انتشار: افغانستان - پکتیا / مدیر مسئول: عبدالله، یعقوب حسن خان / سردبیر: عبدالله، یعقوب حسن خان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / قطع: (۱۸×۱۳ اینچ) / قیمت: اشتراک سالانه در سمت جنوبی ۵ روپیه کابلی، در دیگر ولایات ۶ روپیه کابلی و در خارج از افغانستان ۵ روپیه / تعداد صفحات: ۲ ص.
توضیح: این نشریه هر چهارشنبه، به خط غلام محمد کاتب، در چاپخانه الغازی خوست ولایت جنوبی، منتشر می‌شد. نشریه گرایش ضد انگلیسی داشت. غازی، در زمان پادشاهی امان الله خان (۱۲۹۸ - ۱۳۰۸ ش) منتشر می‌شد. به نوشته محمد کاظم آهنگ انتشار نشریه تا سال ۱۳۰۶ یا ۱۳۰۷ ش ادامه داشت.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۷۲۹ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۸۰ / سیر ژورنالیسم در افغانستان، ج ۱، ص ۱۱۷ - ۱۲۰.

۴۸۴. غازی (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردبیر: احمدی زاهدی / ناشر: تنظیم ولایتی لوگر جمعیت اسلامی / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری / قطع: (۳۰×۴۵ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: غازی، در برگرنده مطالب خبری و سیاسی بود. این نشریه بیش از ۳ شماره منتشر نشد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۴، ۹۵ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۹.

۴۸۵. الغری (ذیحجه ۱۳۲۷ ق)

محل انتشار: عراق - نجف اشرف / مدیر مسئول: آقا محمد محلاتی / ناشر: حاج شیخ حسین صحاف اصفهانی / ترتیب انتشار: دوماه‌نامه / زبان: فارسی / روش: دینی - اجتماعی - سیاسی / قطع: (۱۳×۱۹ سانتی‌متر) / قیمت: اشتراک در کشور عثمانی ۲ مجیدی و در ایران ۲۵ قران و در سایر کشورها ۱۲ فرانک.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، سال اول: جز ۱ - ۲ (۱۸) / ذی الحجة / ۲۷ - صفر / (۱۳۲۸).

توضیح: آقا محمد محلاتی، از علمای روشنفکر و از شاگردان آخوند ملا محمد کاظم خراسانی معروف به آخوند خراسانی بود که به تحول اندیشه و ترقی مسلمانان توجه ویژه داشت. در سال ۱۳۲۷ ق با همراهی حاج شیخ حسین صحاف اصفهانی مجله الغری، را که نخستین

مجله فارسی چاپ نجف به شمار می‌آید را منتشر ساخت. شماره اول مجله در ۶۲ صفحه در چاپخانه علوی و شماره دوم آن در ۳۲ صفحه در ۱۸ صفر المظفر ۱۳۲۸، منتشر شد. نوع چاپ مجله سربی بود. مجله الغری، پس از انتشار دو شماره به اتهام مخالفت با قانون مطبوعات عثمانی متوقف شد و در ۲۰ ربیع الاول ۱۳۲۸، *درة النجف*، به جای آن شروع به انتشار کرد. منابع: *درة النجف*، ش اول، ربیع الاول ۱۳۲۸ / فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۲۱۳ - ۲۱۴ / تاریخ تحلیلی مطبوعات ایران، ص ۲۴۷ / رسانه، سال یازدهم، بهار ۱۳۷۹، ص ۸۴ - ۸۵.

۴۸۶. غرjestان (۱۳۶۶ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت امور قبايل و اقوام / مدیر مسئول: رضا مسکوب / ناشر: وزارت امور قبايل و اقوام / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی / روش: تاریخی - اجتماعی - فرهنگی - ادبی. موجودی: آرشیو نشریه دُردری - مشهد، ش ۶ (قوس - جدی / آذر - دی ۱۳۶۷). کپی همین شماره در مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها موجود است. توضیح: اگر ترتیب انتشار نشریه به درستی فصلنامه باشد، سال تأسیس آن ۱۳۶۶ است ولی حلیم تنویر سال تأسیس آن را ۱۳۶۴ ذکر کرده است. غرjestان، برای مردم هزاره تبلیغ حکومت وقت را می‌کرد. در شماره ۶۰ نشریه، اعضای هیات تحریریه سرابی، محمد عوض بنی‌زاده کارگر، شاه علی اکبر شهرستانی، عبدالله کشتمند، محمد اسماعیل قاسمیار، سید سعدی نادری، حسین نایل، سید محمدعلیشاه سجادی، عبدالحسین توفیق و محمد یونس طغیان معرفی شده‌اند. خطاطی نشریه را میرزا غزنوی برعهده داشت. منابع: غرjestان، ش ۶، قوس - جدی (آذر - دی) ۱۳۶۷ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۳

۴۸۷. غزا (۱۳۵۹ ش / ۱۹۸۰ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: حرکت انقلاب اسلامی / سردبیر یا مدیر مسئول: عبدالباری غیرت / ناشر: حرکت انقلاب اسلامی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری / قطع: (۴۲×۲۹ سانتی‌متر). توضیح: غزا، دربرگیرنده مقالات و اخبار مربوط به مجاهدین بود. نشریه بیش از یک شماره انتشار نیافت. منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۶، ۷۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۸۹.

۴۸۸. غیرت کربلا (۱۳۳۴ ق)

محل انتشار: عراق - کربلا / مدیر مسئول: حاجی میرزا علی آقا شیرازی / زبان: فارسی /

تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: صدر هاشمی دربارهٔ این نشریه می‌نویسد: «چون اسمی از مدیر و نویسنده نشریه در بین نیست از زیر عنوان مکاتبات که نوشته شده است ساکن استخبارات حاجی میرزا علی شیرازی مدیر **مظفری** می‌توان دریافت که مدیر و نویسنده نشریه همین شخص باشد» غیرت کربلا، در جنگ جهانی اول بر علیه انگلیسی‌ها انتشار می‌یافت. شماره سوم این نشریه به شکل کتابچه در چهار صفحه و قطع خشتی به صورت نامنظم در اول رجب ۱۳۳۴، به چاپ رسید.

منابع: تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۴، ص ۵۹.

۴۸۹. فارسی اخبار (۱۲۷۸ - ۱۲۷۹ ق / ۱۸۶۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / مدیر مسئول: محمد صادق پیشاوری / زبان: فارسی.

توضیح: ناصرالدین پروین، این روزنامه را دومین روزنامه فارسی چاپ پیشاور معرفی می‌کند.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۸۶.

۴۹۰. فاریاب (۱۳۶۰ ش)

محل انتشار: افغانستان - شهر میمنه / صاحب امتیاز: کمیته حزبی ولایتی و ولایت فاریاب / ناشر: کمیته حزبی ولایتی و ولایت فاریاب / ترتیب انتشار: روزنامه / زبان: فارسی - ازبکی - پشتو / قطع: (۳۰×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: این نشریه ابتدا از طرف وزارت اطلاعات و کلتور [فرهنگ] منتشر و از سال ۱۳۶۰ ش تحت عنوان ارگان انتشاراتی کمیته حزبی ولایتی و ولایت انتشار خود را از سر گرفت. فاریاب، در آغاز به نام ستوری، در ۱۲ مرداد ۱۳۲۲ آغاز به انتشار کرد و در سال ۱۳۴۵ ش نیز به روزنامه تبدیل شد.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۴۸ - ۴۹.

۴۹۱. فانوس (بهمن ۱۳۶۹ / ۱۹۹۰ م)

محل انتشار: پاکستان / صاحب امتیاز: شورای رهروان فرهنگ انقلابی مردم / مدیر مسئول: بوستانعلی / ناشر: شورای رهروان فرهنگ انقلابی مردم / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی. موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، کپی ش ۱ (دلو / بهمن ۱۳۶۹)، کپی ش ۳ (سنبله / شهریور ۱۳۷۰).

توضیح: این نشریه توسط افغانستانیهای مقیم پاکستان به چاپ می‌رسید. هیات تحریریه نشریه عبارتند از: صابر، زهیر، بوستانعلی، راسخ و نسیم.

منابع: فانوس، ش ۱، دلو (بهمن) ۱۳۶۹ / ش ۳، سنبله (شهریور) ۱۳۷۰.

۴۹۲. فتح (۲۴ اسفند ۱۳۶۷)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: جمعیت اسلامی افغانستان / ناشر: جمعیت اسلامی افغانستان / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۴۱×۲۹ سانتی متر).
توضیح: الفتح، ارگان مجاهدین جمعیت اسلامی افغانستان در ولایت فراه و شیندند بود. شماره سوم، ۸ اسفند ۱۳۷۳ (۲۷ فوریه ۱۹۹۴) دوره دوم انتشار این نشریه را نشان می دهد.
منابع: ارج نامه ایرج، ج ۲، ص ۳۳۶ / میثاق خون، ش ۲ و ۳، دوره دوم، نور - جوزا (اردیبهشت و خرداد) ۱۳۶۸، ص ۳۵.

۴۹۳. فتوت (مهر ۱۳۷۷ / سپتامبر و اکتبر ۱۹۹۸)

محل انتشار: هندوستان - بمبئی / صاحب امتیاز: انجمن فتوت یزدیان ایرانی مقیم بمبئی / ناشر: انجمن فتوت یزدیان ایرانی مقیم بمبئی / سردبیر: رضا عبداللهی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - انگلیسی / روش: خبری - فرهنگی - اجتماعی / قطع: A4 / تعداد صفحات: ۲۷ ص..
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، کپی ش اول (مهر ۱۳۷۷).
توضیح: دوره آزمایشی و پیش شماره اول این نشریه در مهر ۱۳۷۷ در چاپخانه قاسمی، بمبئی در ۱۳ صفحه فارسی و ۱۴ صفحه انگلیسی به چاپ رسید. هیات مدیره نشریه عبارتند از: سیدمحمد حسینی، محمد کاظم کامران و حسین جدیدی. نوع چاپ نشریه تکثیری و توزیع آن خصوصی بود.
منابع: فتوت، ش اول، مهر ۱۳۷۷.

۴۹۴. الفتوی

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: لجنه علمای افغانستان / ناشر: لجنه علمای افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری / قطع: (۴۲×۲۹ سانتی متر).
توضیح: الفتوی، در برگرنده مقالات دینی و سیاسی بود.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۹۰.

۴۹۵. فجر آزادی

محل انتشار: پاکستان - کویته / سردبیر: میثم اخگر / ناشر: گروه توحیدی قیام مستضعفین / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی.
توضیح: فجر آزادی، بیش از ۳ شماره منتشر نشد و بیشتر به مسائل سیاسی توجه داشت.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۸۹.

۴۹۶. دفدایا نوآواز [آواز فدائیان] (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: پاکستان - کویته / سردیور: عصمت الله قندهاری / صاحب امتیاز: انجمن فدائیان اسلام / ناشر: انجمن فدائیان اسلام / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۳۰×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: دفدایانو آواز، دربرگیرنده اخبار و مقالاتی پیرامون افغانستان بود. این نشریه در سال ۱۳۶۲ ش (۱۹۸۳ م) متوقف شد.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۹۰.

۴۹۷. فروغ (۱۳۷۰ ش / سپتامبر ۱۹۹۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: آمریت ولایتی هرات حرکت اسلامی افغانستان / ناشر: آمریت ولایتی هرات حرکت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - سیاسی / قطع: (۲۹×۴۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۲ (۱۵ سنبله / شهریور ۱۳۷۰).

توضیح: فروغ، در ۱۵ اسفند ۱۳۷۰ (۶ مارچ ۱۹۹۲ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: فروغ، ش ۲، سال اول، ۱۵ سنبله (شهریور) ۱۳۷۰ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۵۹.

۴۹۸. فروغ انقلاب (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: امارت بادغیس جمعیت اسلامی افغانستان / سردیور: پ. سوگوار / ناشر: امارت بادغیس جمعیت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار - ماهنامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - خبری / قطع: (۲۱×۲۹ سانتی متر).

موجودی: آرشیو نگارنده، کپی ش ۷ (۱۱/۱/۱۳۶۵).

توضیح: چاپ فروغ انقلاب، از نوع استنسیل بود که در چهار صفحه به چاپ می رسید. این نشریه در سال ۱۳۶۶ ش (۱۹۸۷ م) تعطیل شد.

منابع: فروغ انقلاب، ش ۷، سال پنجم، (شپ ۶۵)، اول بهمن ۱۳۶۵ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۳۰.

۴۹۹. فرهنگ

محل انتشار: تاجیکستان / صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگ تاجیکستان / ناشر: بنیاد فرهنگ تاجیکستان / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی - اجتماعی.

توضیح: تنها چند شماره از این نشریه به زبان فارسی انتشار یافت.

منابع: نامه پارسی، ش ۳، تابستان ۱۳۷۶.

۵۰۰. فرهنگ (فروردین ۱۳۶۸)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت اطلاعات و کلتور افغانستان / مدیر مسئول: مهدی دعاگو / ناشر: وزارت اطلاعات و کلتور افغانستان / ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: علمی - ادبی - پژوهشی - فرهنگی / قطع: (۱۶/۵×۲۳) سانتی متر / قیمت: هر شماره ۱۵ افغانی، اشتراک سالانه در مرکز ۹۰ افغانی، در ولایات ۱۵۰ افغانی، در خارج از افغانستان ۲۰ دلار و برای دانش‌آموزان به ترتیب ۶۰ افغانی، ۹۰ افغانی و ۱۰ دلار / تعداد صفحات: ۱۳۶ ص.

توضیح: از نشریه فرهنگ، دست کم ۶ شماره (دلو - حوت / بهمن - اسفند ۱۳۶۸) انتشار یافته است.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۷۷۱ - ۷۷۲.

۵۰۱. فرهنگ آریانا (بهار ۱۳۷۷)

محل انتشار: تاجیکستان - دوشنبه / صاحب امتیاز: انجمن پاسداران فرهنگ آریانا / مدیر مسئول: حمیدالله مهرورز / ناشر: انجمن پاسداران فرهنگ آریانا / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی - تاریخی - خبری / قطع: (۲۹×۲۰) سانتی متر / تعداد صفحات: ۷۷ ص.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۲ و ۳ (سرطان - قوس / تیر - آذر ۱۳۷۷). آرشیو نگارنده ش اول (حمل - ثور - جوزا ۱۳۷۷)، ش ۴ - ۵، ۶ (شهریور / سنبله ۱۳۷۸).

توضیح: فرهنگ آریانا، زیر نظر هیأت تحریریه منتشر می‌شد و به موضوعات مربوط به فرهنگ، ادبیات، عرفان، تاریخ، هنر و بازسازی افغانستان توجه داشت. این نشریه که توسط افغانستانی‌های مقیم تاجیکستان انتشار می‌یافت، بر لزوم حفظ هویت دینی و فرهنگی مردم افغانستان تأکید می‌کرد. شماره ۲ و ۳ این نشریه در ۷۸ صفحه و شماره ۴ - ۶ آن نیز در ۱۰۰ صفحه که ویژه‌نامه جشن هزار و صد سالگی حکومت سامانیان و چهارمین کنگره تاجیکان جهان بود، به چاپ رسید. در شماره ۷ - ۹، مجله که در ۱۱۰ صفحه انتشار یافته، آمده است که مجله برای مدتی تعطیل بود که از این شماره زمینه انتشار مجدد آن با یاری سلطان محمد پیوند، سرپرست انجمن پاسداران فرهنگ آریانا مهیا گشت. از مدیر مجله فرهنگ آریانا به خاطر ارسال برخی از شماره‌های این نشریه سپاسگزارم.

منابع: فرهنگ آریانا، ش اول، سال اول، حمل، ثور، جوزا (فروردین - خرداد) ۱۳۷۷ / ش ۲ و ۳، سال اول، سرطان - قوس (تیر - آذر) ۱۳۷۷ / ش ۴ - ۶، سنبله (شهریور) ۱۳۷۸ / ش ۷ - ۹، سال سوم، میزان (مهر) ۱۳۷۸، جوزا (خرداد) ۱۳۷۹.

۵۰۲. فرهنگ خلق (آذر ۱۳۵۷)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: شمس‌الدین ظریف صدیقی / سردبیر: گل احمد نظری آریانا/ ناشر: کمیته دولتی فرهنگ / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی.
 موجودی: کتابخانه مرکزی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ - ۳ (۱۹۸۰م).
 توضیح: فرهنگ خلق، از خرداد ۱۳۵۹ به نام فرهنگ مردم، در قطع ۱۸×۲۴ سانتی متر منتشر شد.
 فرهنگ خلق، به ادبیات عامیانه و داستان توجه داشت.
 منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۲ /
 Baku Documents, P, 93-94 / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۳.

۵۰۳. فرهنگ مردم (۱۳۵۸ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت اطلاعات و کلتور، ریاست کلتور و هنر آمریت فرهنگ مردم / ناشر: وزارت اطلاعات و کلتور، ریاست کلتور و هنر آمریت فرهنگ مردم / مدیر مسئول: عزیز بلیکا/ ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: فرهنگی - ادبی / قطع: (۲/۱۷×۲۳ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۹۸ - ۲۰۷ ص / قیمت: در داخل افغانستان ۶۰ افغانی، برای متعلمان و محصلان ۴۵ افغانی، برای محصلان در خارج با پست هوایی ۱۲ دلار و پست زمینی ۴ دلار، تک‌شماره ۱۰ افغانی.
 موجودی: کتابخانه مرکزی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ و ۲ و ۴ - ۶ (۱۹۸۰م)، ش ۱ (۱۹۸۱م). کتابخانه ملی ایران، ش ۵ (اسد و سنبله ۱۳۶۰)، ش ۶ (میزان و عقرب ۱۳۶۰)، ش اول (قوس و جدی ۱۳۶۰)، ش ۲ (دلو و حوت ۱۳۶۰)، ش ۴ - ۵ (جوزا و سنبله ۱۳۶۱)، ش ۶ (میزان و عقرب ۱۳۶۱)، ش ۱ (قوس و جدی ۱۳۶۱).
 توضیح: فرهنگ مردم، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه در مطبعه دولتی کابل به چاپ می‌رسید و به معرفی فرهنگ و تمدن افغانستان می‌پرداخت. این مجله پیش از این با نام لمر، چاپ می‌شد. از خرداد و تیر ۱۳۵۲ تحت عنوان فولکلور، و از آذر ۱۳۵۷ تحت نام فرهنگ خلق، منتشر شد و بعد از مدتی به فرهنگ مردم، تغییر نام داد. در شماره ۵، مرداد و شهریور ۱۳۶۰ فرهنگ مردم، اعضای هیئت تحریریه نشریه: عبدالحی حبیبی، جاوید، حبیب‌الله رفیع، پویا فاریابی، آصف فکرت و عبدالله خدمتکار معرفی شده‌اند. در شماره اول از سال چهارم، سرپرست مسئول عبدالصیر سیدال ناصر معرفی شد. در شماره دوم از سال چهارم، معظم روستاپور و عبدالوکیل الیاسی به همکاران نشریه پیوستند. از شماره ۶، سال چهارم، مدیریت نشریه را گل محمد ادیب‌ار برعهده گرفت.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۱ - ۳۲ /

Baku Documents, P94 / فرهنگ مردم، ش ۵، اسد و سنبله ۱۳۶۰ / ش ۶، سال سوم، میزان و عقرب ۱۳۶۰ / ش ۱، سال چهارم، قوس و جدی ۱۳۶۰ / ش ۲، سال چهارم، دلو و حوت ۱۳۶۰ / ش ۴ - ۵، سال چهارم، جوزا و سنبله ۱۳۶۱ / ش ۶، سال چهارم، میزان و

عقرب ۱۳۶۱/ش ۱، سال پنجم، قوس و جدی ۱۳۶۱.

۵۰۴. فریاد (۱۳۰۷ ش)

محل انتشار: افغانستان - هرات / مدیر مسئول: سرور جويا / ترتيب انتشار: هفته نامه / روش: اجتماعي - اخلاقي - ادبي / قيمت: هرات و شهرهای نزدیک سالانه ۶ افغانی، ولایات داخل و خارجه ۷ افغانی، برادران عسکری ۵ افغانی، طلاب معارف نصف قيمت، قيمت یک شماره ۸ پيسه برابر ۱۲ پول.
توضیح: پیش از این فریاد، تحت عنوان *اتفاق اسلام*، منتشر می شد. اما صلاح الدین سلجوقی نام آن را به فریاد، تغییر داد. نگارنده فریاد، سرور جويا بود. پس از مدتی فریاد، به نام اصلی خود یعنی *اتفاق اسلام*، انتشار یافت.

منابع: معرفی روزنامه ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۰۷ - ۱۰۸.

۵۰۵. فریاد عصر (۱۳۷۳ ش)

محل انتشار: افغانستان / ترتيب انتشار: هر پانزده روز یکبار / زبان: فارسی - پشتو / روش: سياسي - اجتماعي / قطع: (۳۰×۴۰ سانتی متر) / قيمت: تک شماره ۲۵۰ افغانی / تعداد صفحات: ۸ ص.

موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۶ (۱۱ دلو / بهمن ۱۳۷۴).

توضیح: فریاد عصر، خود را جریده ملی معرفی می کرد و در مطبعه دولتی به چاپ می رسید.

منابع: فریاد عصر، ش ۶، سال دوم، ۱۱ دلو (بهمن) ۱۳۷۴.

۵۰۶. فریاد مجاهد (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردبیر: سلیمان ولید / صاحب امتیاز: سازمان مهاجرین مسلمان افغانستان / ناشر: سازمان مهاجرین مسلمان افغانستان / ترتيب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۱×۲۹ سانتی متر).

توضیح: فریاد مجاهد، در برگیرنده مقالاتی پیرامون مجاهدین و حوادث و رویدادهای مربوط به افغانستان بود.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۹۰.

۵۰۷. فکر استقبال (۲۱ شعبان ۱۳۲۸ / ۲۸ اوت ۱۹۱۰)

محل انتشار: ترکیه - استانبول / مدیر مسئول: ع.ل. شریف زاده / ترتيب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی / قطع: خشتی / تعداد صفحات: ۹ ص.

توضیح: در بالای صفحه اول نشریه نوشته شده است: «دست اخوت نشود قطع». این نشریه در

مطبعه سریبی با کاغذ مرغوب و طبع بسیار خوب به چاپ می‌رسید.
منابع: تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۴، ص ۸۴ - ۸۵ / تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۳، ص ۲۵ / روزنامه‌های ایران از آغاز تا سال ۱۳۲۹ ق، ص ۲۵۰.

۵۰۸. الفلاح (۱۳۰۹ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت عدلیه / مدیر مسئول: عبدالاحد عشرتی / ناشر: وزارت عدلیه / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: قضائی - علمی - اجتماعی - تاریخی / تعداد صفحات: ۶۰ ص.
توضیح: این نشریه قبلاً با نام **حی علی الفلاح**، منتشر می‌شد. سپس با نام **فلاح**، انتشار یافت و در سالهای ۱۳۴۳ - ۱۳۴۴ ش به نیاو، تغییر نام داد و از سال ۱۳۴۶ ش با عنوان **قضاء**، به انتشار خود ادامه داد.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید و مجلات افغانستان، ص ۲۴ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۸.

۵۰۹. فلق (۱۳۶۶ ش / ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: افغانستان - ولایت پروان / صاحب امتیاز: سازمان نصر افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - خبری / قطع: (۲۲×۱۷ سانتی‌متر).
توضیح: **فلق**، بیش از ۶ شماره منتشر نشد و در سال ۱۳۶۶ ش از انتشار باز ایستاد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۴۶، ۴۴۸.

۵۱۰. فلق (۱۹ آبان ۱۳۶۹ / ۱۰ نوامبر ۱۹۹۰)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - گزارشی / قطع: (۴۲×۲۹ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۶ ص.
توضیح: **فلق**، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در برگیرنده مقالات و اخبار مربوط به افغانستان بود. نشریه در سال ۱۳۷۲ ش (۱۹۹۳ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۰.

۵۱۱. فلکلور (۱۳۵۳ ش / ۱۹۷۴ م)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: آمریت فلکلور و ادب / ناشر: آمریت فلکلور و ادب / ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو - انگلیسی / روش: فرهنگی - ادبی / قطع: (۲۸×۱۸ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۱۲۰ ص.
توضیح: **فلکلور**، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در حوزه فرهنگ و ادبیات

عامیانه افغانستان، اصلاحات و ... منتشر می‌شد. نشریه در پی کودتای ۷ اردیبهشت ۱۳۵۷، از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۲۲۴.

۵۱۲. فیوضات

محل انتشار: قفقاز / زبان: ترکی - فارسی.

توضیح: نشریه کُشکول، توجه ویژه‌ای به زبان فارسی داشت و از این رو مطالبی به زبان فارسی چاپ می‌نمود. این توجه به زبان فارسی باعث شد تا نشریه ترک زبان فیوضات، شعر و مطالبی را به زبان فارسی منتشر سازد.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۲۷.

۵۱۳. قاسم الاخبار (۱۹۰۰ م)

محل انتشار: هند / سردبیر: محمد شریف ادیب / ناشر: محمد شریف ادیب / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - انگلیسی / روش: سیاسی.

موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۲۲، book41 (۱۹۰۰ م).

منابع: Baku Documents, P229.

۵۱۴. دقام غز (آبان ۱۳۷۴ / اکتبر ۱۹۹۵)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: مولوی تره خیل / ناشر: بزرگان اقوام افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: دقام غز، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه بعد از انتشار ۶ شماره در سال ۱۳۷۴ ش از انتشار باز ایستاد. نشریه دربرگیرنده، اخبار و مقالاتی پیرامون افغانستان بود.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۱.

۵۱۵. قسط (۱۳۶۶ ش)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / سردبیر: الحاج محمد امین فروتن / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - فرهنگی / قطع: (۲۷/۲×۲۱/۶) سانتی‌متر / قیمت: سالانه ۴۵ روپیه پاکستانی، اروپا ۱۲ دلار، امریکا ۱۵ دلار، ایران ۱۰۰ تومان یا معادل آن / تعداد صفحات: ۶۵ ص.

موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، شپ ۴۶. کتابخانه ملی ایران، ش ۶ (۴۲)، ش ۷ (۴۳)، ش ۴۶.

توضیح: قسط (ارگان انتشاراتی آزاد و متعهد اسلامی افغانستان) بود که زیر نظر شورای نویسندگان به چاپ می‌رسید. شماره ۴۲ در ۶۲ صفحه، شماره ۴۳، در ۶۶ صفحه و شماره ۴۶ در ۶۵ صفحه به چاپ رسیده است. این نشریه در مراکز جهادی، علمی و فرهنگی به صورت رایگان توزیع می‌شد.

منابع: قسط، شپ ۴۶، سال پنجم / ش ۶ (۴۲)، دلو ۱۳۶۹ / ش ۷ (۴۳).

۵۱۶. قضا (۱۳۴۶ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت عدلیه (اداره عالی قضاء) / مدیر مسئول: عبدالرشید / ناشر: وزارت عدلیه (اداره عالی قضاء) / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: حقوقی - قضائی - اجتماعی - فلسفی / قطع: (۱۷×۲۴) سانتی متر / قیمت: سالانه در افغانستان ۱۲۰ افغانی و بهای تک‌شماره ۱۰ افغانی.

موجودی: کتابخانه مرکزی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ (۱۹۸۱ م)، ش ۱۰ - ۱۲ (۱۹۸۲ م).

توضیح: مجله قضا، در اول خرداد ۱۳۰۹، از طرف وزارت عدلیه وقت، تحت عنوان **حی علی الفلاح**، در ۴۸ صفحه انتشار یافت. چندی بعد با نام **الفلاح**، منتشر شد و در سالهای ۱۳۴۳ - ۱۳۴۴ به نام **نیای**، منتشر گردید و از سال ۱۳۴۶ ش به بعد نیز به نام **مجله قضا** «ارگان انتشاراتی ریاست ستره محکمه» انتشار خود را از سرگرفت. در شماره‌ای که به مدیر مسئولی عبدالرشید در ۱۲۳ صفحه با قطع ۲۳/۸×۱۷/۲ سانتی متر به چاپ رسیده، هیأت تحریریه نشریه عبارتند از: محمد انور واحدی، محمد صدیق سیلانی، غلام حیدر لاهو، سید متقی ضمنی و رسول اسدی. حلیم تنویر سال تأسیس قضا، را ۱۳۴۷ ش دانسته و تعطیلی آن را ۱۳۵۷ ش (۱۹۷۸ م) اعلام داشته است.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۳ / *Baku Documents, P230* / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۸.

۵۱۷. قضاوت (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: شورای انقلابی اسلامی ولایت وردک / سردبیر یا مدیرمسئول: وکیل محمداکبر / ناشر: شورای انقلابی اسلامی ولایت وردک / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری / قطع: (۴۲×۲۹) سانتی متر / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: قضاوت، بعد از چاپ ۳ شماره در سال ۱۳۶۱ ش از انتشار باز ایستاد. نشریه در برگیرنده مقالات و اخبار مربوط به افغانستان بود.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۱.

۵۱۸. قلب آسیا (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری / قطع: (۳۳×۴۶ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: قلب آسیا، در برگرنده مقالات و اخبار مربوط به افغانستان بود. این نشریه از سوی حکومت پاکستان حمایت مالی می‌شد. دُردری، ناشر نشریه را جمعیت اسلامی افغانستان معرفی کرده است. نشریه در سال ۱۳۶۶ ش (۱۹۸۷ م) تعطیل شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۶، ۷۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۱.

۵۱۹. قلم (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: مرکز تحقیقات جهاد افغانستان / سردبیر: حبیب الله رفیع، عارف غروال، توریالی خُاحی / ناشر: مرکز تحقیقات جهاد افغانستان / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۵×۱۷ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۸۰ ص.
توضیح: قلم، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. نشریه در سال ۱۳۶۹ ش از انتشار باز ایستاد. این نشریه در برگرنده مقالات تحقیقی در حوزه‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی بود.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۶، ۷۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۵۰۶.

۵۲۰. قلم (۱۳۷۰ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: انجمن اسلامی نویسندگان افغانستان / مدیر مسئول: ضیا دستور، حمیدالله مهرورز / ناشر: انجمن اسلامی نویسندگان افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: ادبی - اجتماعی - هنری / قطع: ۳۰×۷۰ / ۴۰ سانتی‌متر / قیمت: ش ۵۵، بهای یک شماره ۱۰۰ افغانی، اشتراک شش ماهه، در داخل ۱۲۰۰ افغانی و در خارج از افغانستان ۱۰ دلار / تعداد صفحات: ۸ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۵۵ (۳۰ میزان / مهر ۱۳۷۴).
توضیح: این نشریه زیر نظر هیات تحریریه در مطبوعه دولتی به چاپ می‌رسید و بیانگر اهداف انجمن نویسندگان افغانستان بود.
منابع: قلم، ش ۵۵، ۳۰ میزان (مهر ۱۳۷۴) / نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۳.

۵۲۱. قلم (۱۳۷۳ ش / ۱۹۹۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: محمدعارف مسعود / سردبیر: عبدالله اخلاقیار / ناشر: محصلین و طلبه مسلمان افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان:

پشتو - فارسی / روش: خبری / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: قلم، بعد از انتشار ۴ شماره در سال ۱۳۷۳ ش از انتشار باز ماند. نشریه در برگیرنده اخبار، مقالات و بیانات رهبران مجاهدین بود. به نوشته حلیم تنویر این نشریه گرایش به حزب اسلامی داشت.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۹۱.

۵۲۲. قندپارسی (۱۳۷۰ ش)

محل انتشار: هندوستان - دهلی نو / صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران / مدیر مسئول: شریف حسین قاسمی / ناشر: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران / ترتیب انتشار: فصلنامه / روش: علمی - تحقیقی - فرهنگی / قطع: (۶/۱۶×۲۳ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۲۰۴ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۴ (بهار ۱۳۷۱).
توضیح: قندپارسی، به بررسی‌های تحقیقی در حوزه زبان، ادبیات و فرهنگ ایران می‌پردازد. مشاوران نشریه عبارتند از: نذیر احمد، سید امیرحسن عابدی و عبدالودود اظهر دهلوی. در شماره ۱۱ که در ۳۶۹ صفحه به چاپ رسیده، ویراستار مجله علیرضا کاربخش، مسئول چاپ و انتخاب طراحی روی جلد محمدحسن حدادی و مسئول حروفچینی عبدالرحمن قریشی معرفی شده‌اند. این شماره اختصاص به حافظ شاعر نامی ایران دارد.
منابع: قندپارسی، ش ۴، بهار ۱۳۷۱/ ش ۱۱، زمستان ۱۳۷۵.

۵۲۳. قندپارسی (۱۳۲۳ ق / ۱۹۰۵ م)

محل انتشار: هندوستان - علیگر / مدیر مسئول: محمد احسن الله خان (ثاقب) / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: ادبی.
منابع: روزنامه‌های ایران از آغاز تا سال ۱۳۲۹ ق، ص ۲۰۸ / شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۳۱۶ / تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۴، ص ۱۱۴.

۵۲۴. قیام (۱۳۵۶ ش)

محل انتشار: هندوستان / صاحب امتیاز: عده‌ای از دانشجویان ایرانی مقیم هند / زبان: فارسی / روش: سیاسی.
توضیح: این نشریه ارگان عده‌ای از دانشجویان ایرانی مقیم هند است که در دهه ۵۰ علیه حکومت وقت منتشر می‌شد.
منابع: شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۳۱۷.

۵۲۵. قیام بیست و چهارم حوت هرات (مرداد ۱۳۵۹)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: تنظیم ولایتی هرات حزب اسلامی افغانستان / ناشر: تنظیم ولایتی هرات حزب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم / زبان: فارسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر).

توضیح: این نشریه اقدام به درج اخبار و مقالاتی درباره مجاهدین هرات و مسایل مربوط به افغانستان می نمود. نشریه که با چاپ استنسیل منتشر می شد در سال ۱۳۶۴ ش (۱۹۸۵) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۱۸.

۵۲۶. قیام حق (۱۳۶۱ ش / ۲۳ سپتامبر ۱۹۸۲)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: کمیته فرهنگی اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / سردبیر یا مدیرمسئول: ننگیال / ناشر: کمیته فرهنگی اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۵۰ - ۷۰ ص.

توضیح: قیام حق، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید. مطالب نشریه را گزارشات و مقالاتی پیرامون جهاد افغانستان و معرفی شخصیت های اسلامی و اشعار تشکیل می داد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶- ۸، ص ۷۴، ۹۶ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۳۶۴.

۵۲۷. کابل (۱۵ خرداد ۱۳۱۰)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: انجمن ادبی کابل / مدیر مسئول: محمد انور بسمل / سردبیر: محمد حسن کاکر / ناشر: انجمن ادبی کابل / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: علمی - ادبی - اجتماعی - تاریخی / قیمت: اشتراک سالانه در کابل برای مشترکان مرکز ۱۲ افغانی، ولایات ۱۴ افغانی، خارج از افغانستان نیم پوند انگلیسی و برای دانش آموزان نیم بها / تعداد صفحات: در سال نخست از ۴۰ - ۶۰ ص و در سال دوم ۸۸ - ۱۲۲ ص.

موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، سال ۲، ش ۶ (قوس / آذر ۱۳۱۱)، سال ۶، ش ۴ و ۵ (سنبله / شهریور ۱۳۱۵ ش)، سال ۹، ش ۲ - ۱۱ (ثور - دلو / ۱۳۱۸)، سال ؟، ش ۴ - ۲۲ (سرطان / تیر ۲۶ - دلو / بهمن ۱۳۲۷).

کتابخانه ملی ایران، ش ۱، سال اول - ۱۲ سال یازدهم - ۴ سال هفدهم - ۲۲ سال هجدهم ۵۴۸-۶۵۸، ۶۷۰-۶۷۹ (جوزا / خرداد ۱۰ - حوت / اسفند ۱۳۲۰ - سرطان / تیر ۲۶ - دلو / بهمن ۱۳۲۷، جوزا / خرداد ۴۴ - جوزا / خرداد ۱۳۵۳، ۱۳۵۵).

توضیح: کابل، در مطبعه دولتی کابل بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. در سال ۱۳۱۸ ش که ریاست مستقل مطبوعات تأسیس گردید، انجمن ادبی کابل و این مجله زیر نظر آن اداره می‌شد. در سالهای ۱۳۱۸ و ۱۳۱۹ ش بر میزان مطالب پشتو این نشریه افزوده شد تا این که در سال ۱۳۱۹ ش با تبدیل شدن انجمن ادبی به «پشتو تولنه» / «آکادمی پشتو» و انتشار این نشریه از سوی آن، کابل، با همین نام به زبان پشتو منتشر شد. کابل، تا شماره دوازدهم، سال نهم اسفند ۱۳۱۹، به زبان فارسی انتشار می‌یافت. این مجله تا سال ۱۳۴۰ ش، به زبان پشتو منتشر می‌شد. سردبیر کابل، وعده‌ای دیگر از مشروطه‌خواهان که عضو انجمن ادبی کابل بودند یکسال پس از انتشار مجله به زندان افتادند.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۸۰۹ - ۸۱۰ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۳ - ۳۴ / فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۲۲۶ / فهرست مجله‌های موجود در کتابخانه ملی ایران، ص ۱۸۸ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۲۰.

۵۲۸. کابل (۱۳۷۱ ش/ ۱۹۹۲ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: ع. رزاق مامون / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - فرهنگی - خبری / قطع: (۳۰×۴۰) سانتی‌متر / قیمت: بهای یک شماره ۶۰ افغانی / تعداد صفحات: ۸ ص.
موجودی: موسسه تبیان - مشهد، ش ۶۰ (۲۴ اسد / مرداد ۱۳۷۳). مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، کپی ش ۱۱. (۹ ثور / اردیبهشت ۱۳۷۲).
توضیح: کابل، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه با سقوط حکومت نجیب‌الله از انتشار باز ایستاد.

منابع: کابل، ش ۱۱، سال اول، ۹ ثور (اردیبهشت) ۱۳۷۲ / ش ۱۳، (شپ ۶۰)، ۲۴ اسد (مرداد) ۱۳۷۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۳ - ۳۱۴.

۵۲۹. کابل (۱۳۶۶ ش/ ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب‌امتیاز: نمایندگی مرکز کابل جمعیت اسلامی / ناشر: نمایندگی مرکز کابل جمعیت اسلامی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - گزارشی / قطع: (۵۵×۳۵) سانتی‌متر / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: کابل، در برگیرنده اخبار افغانستان، اعلامیه‌های برهان‌الدین ربانی و فعالیت‌های جمعیت اسلامی بود. این نشریه در سال ۱۳۶۹ ش (۱۹۹۰ م) تعطیل شد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۳۰.

۵۳۰. کار (۱۱ اردیبهشت ۱۳۶۱ / اول می ۱۹۸۲)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: شورای مرکزی اتحادیه‌های صنفی / ناشر: شورای مرکزی اتحادیه‌های صنفی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۲×۴۲ سانتی‌متر).

توضیح: این نشریه در تیراژ ۲۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. محتوای آن را اخبار و مسائل مربوط به اتحادیه‌های صنفی و کارگری و وضعیت زندگی کارگران تشکیل می‌داد. منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۱۵.

۵۳۱. کاروان (۲ مهر ۱۳۴۷ / ۲۴ سپتامبر ۱۹۶۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: صباح‌الدین کشکی / مدیر مسئول: عبدالحق واله / ترتیب انتشار: روزنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری - اجتماعی - سیاسی - ادبی / قطع: (۴۰×۶۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

توضیح: کاروان، اولین روزنامه آزاد در دوره مشروطیت بود که در تیراژ بین ۱۵۰۰ تا ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. کاروان، یکی از روزنامه‌های حرفه‌ای بود که به خوبی در امر اطلاع‌رسانی عمل می‌کرد. این روزنامه در پی کودتای ۲۶ تیر ۱۳۵۲ (۱۷ جولای ۱۹۷۳) تعطیل شد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۶۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۵ - ۱۶۶.

۵۳۲. کاروان جهاد (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: نمایندگی بدخشان / سردبیر: ف. فاضل، ع. پیمان / ناشر: نمایندگی بدخشان / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم / زبان: فارسی / قطع: (۲۱×۲۹ سانتی‌متر) / ترتیب انتشار: ۸ - ۱۲ ص.

توضیح: کاروان جهاد، در برگرفته اخبار جمعیت اسلامی در بدخشان بود.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۴، ۹۶ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۳۰.

۵۳۳. کالکوتا کرونیکل (۲۶ ژانویه ۱۷۸۶ م)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - بنگالی - دواناگاری. توضیح: به نوشته ناصرالدین پروین این روزنامه تا سال ۱۷۹۸ م در کلکته توسط استوارت و کوپر، که صاحب چاپخانه بودند، و پس از آن کوپر و آپ‌جان به چاپ می‌رسید. نخستین متن فارسی این روزنامه در هشتم ژوئیه ۱۷۹۰ منتشر شد. کالکوتا کرونیکل، روزهای پنج‌شنبه منتشر می‌شد و چاپخانه آن «پرینتینگ آفیس» نام داشت. اطلاعات، فرمانهای کمپانی، فرماندار کل، شعر شعرای گذشته و گاه معاصر، آگهی‌ها و چیستان، مطالب بخش فارسی این نشریه را در بر می‌گرفت.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۴۸.

۵۳۴. کالکوتاگازت (چهارم مارس ۱۷۸۴)

محل انتشار: هندوستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: به نوشته ناصرالدین پروین این روزنامه تا دسامبر ۱۷۹۲ انتشار یافت. این نشریه به عبارتی روزنامه رسمی انگلیسی‌ها به حساب می‌آمد و وابستگی آن به مقامات و مسئولان انگلیسی در نشریه ذکر می‌گردید. کالکوتاگازت، در ۸ صفحه دو ستونی در روزهای پنج‌شنبه منتشر می‌شد. مطالب فارسی کالکوتاگازت، عبارت بود از: اطلاعیه‌ها، فرمانها و آیین نامه‌های کمپانی هند شرقی و فرماندار کل، آگهی خصوصی، شعر فارسی و ... کالکوتاگازت، در سال ۱۸۱۵ م به گاورنمنت گازت، تغییر یافت.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۴۷ - ۴۸.

۵۳۵. مجله کتاب (خرداد ۱۳۵۳)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: کتابخانه‌های عامه کمیته دولتی کلتور / ناشر:
کتابخانه‌های عامه کمیته دولتی کلتور / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی.
توضیح: مجله کتاب، در تیراژ ۸۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه بعد از انتشار یک شماره از انتشار باز ماند تا اینکه بعد از پیروزی انقلاب شور اولین شماره آن در دی - اسفند ۱۳۵۷ به چاپ رسید. نشریه بیشتر به موضوع کتابداری، معرفی کتابها و نسخه‌های خطی توجه داشت.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۵ - ۳۶.

۵۳۶. کتاب (۱۹۸۰ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت اطلاعات کلتور / ناشر: وزارت
اطلاعات کلتور / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی.
موجودی: کتابخانه مرکزی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ و ۲ (۱۹۸۰ م)، ش ۱ (۱۹۸۲ م)، ش ۱،
۳، ۴ (۱۹۸۳ م)، ش ۱ - ۳ (۱۹۸۵ م)، ش ۳ (۱۹۸۶ م).
منابع: Baku Documents, P, 149

۵۳۷. کرنه (۱۳۴۸ ش / ۱۹۶۹ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت زراعت / مدیر مسئول: م - یوسف
آیسینه / ناشر: وزارت زراعت / ترتیب انتشار: ماهنامه - دو ماهنامه / زبان: فارسی -
پشتو / روش: اقتصادی - کشاورزی / قطع: (۲۹×۲۰ سانتی‌متر) / قیمت: اشتراک در کابل ۲۰

افغانی، ولایات ۲۵ افغانی.

توضیح: این مجله در سال ۱۳۲۸ ش تحت عنوان **دهقان**، انتشار یافت. **کرنه**، در سال ۱۳۵۰ ش از انتشار باز ایستاد و مجدداً در همین سال به انتشار خود ادامه داد. مطالب نشریه به مسائل کشاورزی و گله‌داری اختصاص داشت. **کرنه**، در سال ۱۳۷۱ ش (۱۹۹۲ م) تعطیل شد.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، **جراید [و] مجلات افغانستان**، ص ۱۱۳/ و سایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۱-۲۲/ تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۹.

۵۳۸. کشکول (۱۸۸۳ م)

محل انتشار: گرجستان - تفلیس / **مدیرمسئول:** جلال الدین انسی زاده / **ترتیب انتشار:** نامنظم (نزدیک به ماهنامه) / **زبان:** ترکی - فارسی / **قطع:** (۵/۳۹×۲۸ سانتی متر) / **قیمت:** تک فروشی ۵ کوچک (نیم روبل)، اشتراک سالانه در تفلیس و سایر شهرهای روسیه ۴ منات (روبل)، در ممالک محروسه ایران ۱۲ قران، در ممالک عثمانی ۲ مجیدی سیم / **تعداد صفحات:** ۴ ص.

موجودی: کتابخانه میرزا فتحعلی آخوند ف، ش ۱ - ۸ (۱۸۸۳ م)، ۹ - ۱۹ (۱۸۸۴ م)، ۲۰ - ۲۹ (۱۸۸۵ م)، ۳۰ - ۴۲ (۱۸۸۶ م)، ۴۳ - ۶۱ (۱۸۸۷ م)، ۶۲ - ۷۹ (۱۸۸۸ م)، ۸۰ - ۹۷ (۱۸۸۹ م)، ۹۸ - ۱۱۷ (۱۸۹۰ م)، ۱۱۸ - ۱۱۹ (۱۸۹۱ م).

توضیح: **کشکول**، پیش از این با نام **ضیاء قافقاسیه**، منتشر می‌شد. مطالب **کشکول**، غالباً به زبان فارسی انتشار می‌یافت. این توجه به زبان فارسی باعث شد تا روزنامه‌های ترک زبان قفقاز و روزنامه‌هایی همچون **تازه حیات و فیوضات و ارشاد**، شعر یا مطالبی را به زبان فارسی انتشار دهند. جلال الدین وسعید انسی‌زاده توجه ویژه به رویدادهای ایران نشان می‌دادند. آخرین شماره روزنامه **کشکول**، شماره ۱۱۳ است که در ۱۹ صفر ۱۳۰۷ به چاپ رسیده است. از آن به بعد تا نیمه سال ۱۳۰۹ ق که **کشکول**، از انتشار باز ایستاد، مجدداً به روزنامه‌ای ترک زبان بدل شد که هرزگاهی آگهی و یا مطلبی را به زبان فارسی منتشر می‌ساخت. محتوای نشریه را خبر، مقاله، پاورقی و آگهی تشکیل می‌داد. از شماره ۴۲، اندازه نشریه به ۴۸×۳۶ سانتی‌متر و شماره ستونهای آن به پنج ستون افزایش یافت. پیش از این چاپخانه نشریه «مطبع ضیاء» نام داشت. اما با تغییر نام نشریه به **کشکول**، عنوان چاپخانه «مطبعه کشکول» شد.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۲۷-۳۲۹ /

Baku Documents, P144

۵۳۹. کلکته گزت (۴ خرداد ۱۷۸۴)

محل انتشار: هندوستان / **سردبیر:** فرانسیس گلادون / **زبان:** انگلیسی - فارسی.

توضیح: در کتاب تاریخچه مطبوعات شبه قاره درباره این نشریه نوشته شده است: در تاریخ روزنامه‌نگاری، بعد از *ایندیا گزت*، نام *کلکته گزت*، به چشم می‌خورد. این سومین نشریه هفتگی هندوستان بود. این نشریه نوعی نشریه نیمه دولتی بود. دلیلی که بر نیمه دولتی بودن این نشریه آمده این است که اخبار و اطلاعات و آگهی‌های دولتی در آن به چاپ می‌رسید. این جریده هر دو پنج‌شنبه چاپ و از پرداخت مالیات و عوارض پستی به‌طور کامل معاف بود. *کلکته گزت*، «حاوی تصمیمات و احکام قضائی دادگاه‌ها، اقتباسات روزنامه‌های انگلستان، خبرهای دعوت‌ها و اشعار بود.» در سال ۱۸۱۵ م، این نشریه از نیمه دولتی به دولتی تبدیل و در سال ۱۸۲۲ م با ترتیب انتشار سه روزه منتشر شد.

منابع: تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۸۰.

۵۴۰. کلی (۱۳۳۷ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: انکشاف دهات / مدیر مسئول: محمدکبیر سمیمی / ناشر: کشاورزی - اجتماعی - صنعتی / ناشر: انکشاف دهات / زبان: فارسی - پشتو.

توضیح: شماره ۱۱، این نشریه در مهر ۱۳۴۰ به چاپ رسیده است. کلی، در برگیرنده مطالب آموزشی پیرامون تعلیم و تربیت، کشاورزی، صنعت و... بود.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۱۲.

۵۴۱. کمک (۱۰ مرداد ۱۳۴۷ / اول آگوست ۱۹۶۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: محمد یعقوب کمک / ناشر: محمد یعقوب کمک / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۳۰×۴۵ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: کمک، در تیراژ ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه با انتشار نخستین شماره به علت مخالفت با حکومت، متوقف و دولت دیگر اجازه چاپ آن را نداد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۶.

۵۴۲. کمکیانوانیس (۱۳۵۴ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت اطلاعات و کلتور / مدیر مسئول: شفیقه نهیک / ناشر: وزارت اطلاعات و کلتور / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / تعداد صفحات: ۵۲ ص.

توضیح: کمکیانوانیس، به جای کوچنیا نوانیس، انتشار یافت. این نشریه که ویژه دختران و پسران بود، با جلد گلاسه و رنگی چاپ می‌شد و تعداد صفحات آن از پنجاه و دو صفحه به چهل صفحه تقلیل یافت. نهیک تا سال ۱۳۵۸ ش، مدیر مسئولی آن را برعهده داشت و در سال ۱۳۵۹، نادیه مدیرمسئول نشریه شد. مطالب نشریه را بیشتر ترجمه تشکیل می‌داد و در حوزه ادبیات بسیار ضعیف بود. دوره دوم انتشار نشریه بعد از چند سال وقفه در اول بهمن

۱۳۶۸، با مدیر مسئولی جلال نورانی آغاز شد و ترتیب انتشار آن نیز ماهنامه بود.
منابع: نشریه دُردری، ش ۳ و ۴، ص ۶۰ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۸۹.

۵۴۳. کندز (۱۳۵۲ ش / ۱۹۷۳ م)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: مدیریت اطلاعات و کلتور ولایت کندز / ترتیب انتشار: روزنامه (هفته‌ای سه بار) / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۴۰×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: کندز، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه اخبار دولتی و محلی را منتشر می‌ساخت. نشریه در ۷ اردیبهشت ۱۳۵۷ از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۲۲۴.

۵۴۴. کندهار [قندهار] (۱۳۵۳ ش / ۱۹۷۴ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: مدیریت انتشارات ولایات و زراعت اطلاعات و کلتور / ناشر: مدیریت انتشارات ولایات و زراعت اطلاعات و کلتور / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: اجتماعی - تاریخی - ادبی / قطع: (۲۵×۱۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴۰ - ۶۰ ص.
توضیح: کندهار، در مطبعه کابل در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در ۷ اردیبهشت ۱۳۵۷ از انتشار باز ماند.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۲۲۴.

۵۴۵. کوثر (۱۳۷۲ ش)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: انجمن اسلامی خواهران ولایت بلخ حزب وحدت اسلامی افغانستان / مدیر مسئول: فایزه فلاح / ناشر: انجمن اسلامی خواهران ولایت بلخ حزب وحدت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - عقیدتی و اخلاقی / قطع: (۳۳/۵×۲۱/۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۲۳ ص.
توضیح: این نشریه با همکاری مینا فرجاد فیضی، زیر نظر کمیسیون فرهنگی ولایت بلخ حزب وحدت اسلامی افغانستان منتشر می‌شد.
منابع: کوثر، ش ۱۲ و ۱۳، سال دوم، ثور و جوزا (اردیبهشت - خرداد) ۱۳۷۳ / نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۴.

۵۴۶. کوثر (۲۱ آذر ۱۳۶۸ / ۱۳ دسامبر ۱۹۸۹)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: الحاج محمد امین فروتن / سردبیر: الحاج محمد امین فروتن / ناشر: الحاج محمد امین فروتن / ترتیب انتشار: هفته‌نامه - هفته‌ای دوبار / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - سیاسی - فرهنگی / قطع: (۴۱/۲×۲۹/۱) سانتی متر / تعداد صفحات: ۱۲ ص.

توضیح: کوثر، در تیراژ ۲۰۰۰ - ۳۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. نشریه در ۲۴ اسفند ۱۳۷۰ (۱۵ مارچ ۱۹۹۲) از انتشار باز ایستاد. حلیم تنویر درباره این نشریه می‌نویسد: «از ۶ مرداد (۲۸ جولای ۱۹۹۰) تا ۱۷ فروردین ۱۳۷۰ (۶ آپریل ۱۹۹۱) انشعابی در اداره کوثر بوجود آمد و گروه انشعابی نیز به نام کوثر هفته‌نامه را با همکاری و پشتیبانی مالی گروه خاصی از حزب اسلامی نشر می‌کردند که نشر دو جریده، هم‌زمان به نام کوثر در بین خوانندگان ابهاماتی را مبنی بر اختلاف نظرهای دو جناح مخالف ترسیم می‌کرد.»

منابع: کوثر، ش ۶۲، سال اول، ۲۱ قوس (آذر) ۱۳۶۹ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۲.

۵۴۷. کوچنیانوانیس (۱۳۴۹ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: ریاست انتشاراتی انیس / مدیر مسئول: محمد طاهر پاک‌نهاد، شکریه رعد، جلال نورانی / ناشر: ریاست انتشارات انیس / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۴×۱۶ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴۰ - ۵۰ ص.

توضیح: کوچنیانوانیس، جانشین انیس اطفال، شد. در این نشریه افرادی چون: فرشته، سلطانعلی سنبلی، میرحسام الدین برومند، وحید و احمد حسینی قلم می‌زدند. این نشریه در قطع کوچک مجله‌ای، با جلد گلاس و رنگی در پنجاه و دو صفحه کاهی به صورت سیاه و سفید انتشار می‌یافت. بیشتر مطالب نشریه را ترجمه تشکیل می‌داد. تصاویر و نقاشی‌های آن نیز از منابع خارجی گرفته می‌شد. در سال ۱۳۵۴ ش بجای کوچنیانوانیس، کمکیانوانیس انتشار یافت و تا دوران حکومت برهان الدین ربانی منتشر شد. نشریه دُردری، صاحب امتیاز نشریه را وزارت اطلاعات و کلتور افغانستان ذکر کرده است.

منابع: نشریه دُردری، ش ۳ و ۴، ص ۶۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۸ - ۱۸۹.

۵۴۸. کوچنیا نوژغ (۱۳۳۹ ش)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت معارف / مدیر مسئول: احمد فرید / ناشر: وزارت معارف / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قیمت: یک شماره ۳ افغانی.

توضیح: این نشریه به موضوعات مربوط به کودک و نوجوانان می‌پرداخت.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۱۷.

۵۴۹. کوکب ناصری (۲۳ جمادی الاول ۱۳۰۹/ ۲۵ دسامبر ۱۸۹۱/ ۱۴ دی ۱۲۷۰)

محل انتشار: هندوستان - بمبئی / صاحب امتیاز: آقا میرزا مصطفی شیخ الاسلام بهبهانی - سیلو است / مدیر مسئول: میرزا مصطفی / سردبیر: میرزا مصطفی / ترتیب انتشار: هفته نامه / قطع: (۱۱/۵×۱۷/۵ اینچ) / قیمت: اشتراک در بمبئی ۱۵ قران، هندوستان و خلیج فارس و عربستان ۲۰ قران، در سایر شهرهای ایران و ترکیه و اروپا ۲۵ قران / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: ناصرالدین پروین درباره این نشریه می نویسد: «نام این روزنامه، چاشنی از نام پادشاه وقت ایران ناصرالدین شاه قاجار دارد و تصور می کنم ناشران کوکب ناصری خواسته اند قرینه ای در برابر اختر چاپ اسلامبول بنهند که نه تنها شامل کوکب در برابر اختر باشد، بل، در محتوا نیز با روشنگری ها و انتقادهای گاه و بیگاه روزنامه فارسی زبان عثمانی به رویارویی برخیزد.» منابع: تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۰۴ / پژوهشنامه تاریخ مطبوعات ایران، ص ۴۶۰ - ۴۶۵.

۵۵۰. کیان (۳۰ مرداد ۱۳۷۶)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: کانون فرهنگی حکیم ناصر خسرو بلخی / ناشر: کانون فرهنگی حکیم ناصر خسرو بلخی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: در جلسه شورای مرکزی کانون فرهنگی حکیم ناصر خسرو بلخی که در مرداد ۱۳۷۶ برگزار شد، تاسیس نشریه کیان به تصویب رسید. این نشریه دومین نشریه کانون فرهنگی حکیم ناصر خسرو بلخی بود که مطالب آن شامل شعر، داستان، طنز بود. منابع: حجت، ش ۱۹، دوره دوم، حمل و سنبله (فروردین - شهریور) ۱۳۷۶، ص ۱۳۵ - ۱۳۶، ۱۴۱.

۵۵۱. گاورنمنت گازت (۱۸۲۶ م)

محل انتشار: هندوستان / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - انگلیسی - بنگالی. توضیح: به نوشته ناصرالدین پروین در سال ۱۸۲۶ م ضمیمه روزنامه هفتگی گاورنمنت گازت، به زبان های فارسی - انگلیسی و بنگالی منتشر شد و یادآور می گردد که این نشریه نخستین نشریه ادواری است که مطالب فارسی آن با چاپ سریبی منتشر می گردید. حدود یکسال پس از آن ایندیاناگازت، نیز همین رویه را دنبال نمود. منابع: تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۶۷.

۵۵۲. گک

توضیح: محمد اسماعیل اکبر یکی از روشنفکران افغانستانی، در بین سالهای ۱۳۵۷ - ۱۳۵۸ ش

در زندان ۱۶ شماره نشریه گک را انتشار داد. دوستان وی در بیرون از زندان، مجموع شماره‌های نشریه را تبدیل به دو و سه رساله ساختند. این مجموعه اساس فکری جدیدی را که بیشتر با مسائل دینی - عرفانی، هماهنگ بود، پایه‌ریزی نمود.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۵۲.

۵۵۳. گلدسته سخن (۱۸۸۲ م / ۱۸۸۳ م)

محل انتشار: هندوستان - آگره / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - اردو.
توضیح: اطلاع دیگری از این نشریه در دست نیست.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۰۳.

۵۵۴. گلستان (۱۳۷۵ ش / ۱۹۹۶ م)

محل انتشار: پاکستان - اسلام آباد / صاحب امتیاز: غلام حافظی / سردبیر: فواد کبیر / ناشر: غلام حافظی / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی / روش: اجتماعی - فرهنگی - ادبی / قطع: (۲۰×۱۴ سانتی‌متر).
توضیح: گلستان، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۵.

۵۵۵. گلشن نوبهار (۱۲ بهمن ۱۳۲۹ / ۱۳ جمادی الاول ۱۳۶۷ / اول فوریه ۱۸۵۱)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / مدیر مسئول: عبدالقادر / زبان: فارسی.
توضیح: یک هفته پیش از آغاز انتشار روزنامه وقایع اتفاقیه تهران، گلشن نوبهار، در کلکته به زبان فارسی انتشار یافت. گلشن نوبهار، ۶ سال بیشتر دوام نیافت و علت تعطیلی آن، انتشار مطالبی بر علیه حکومت استعماری بود. این روزنامه در سال ۱۸۵۷ م توقیف و چاپخانه‌اش نیز مصادره گردید.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۸۵.

۵۵۶. گنج پداقوق (۱۹۲۵ م)

محل انتشار: آذربایجان - باکو / صاحب امتیاز: Pedagog Texnikomi Talabalar / ناشر: Komitesi / Pedagog Texnikomi Talabalar Komitesi / زبان: فارسی / روش: علمی.

موجودی: آرشیو موزه نظامی ادبیات آذربایجان (۱۹۲۵ م) موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان (۱۹۲۵ م).

منابع: Baku Documents, P101

۵۵۷. گهیخ (۲۱ مهر ۱۳۴۷ / ۱۳ اکتبر ۱۹۶۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: منهاج الدین گهیخ / مدیر مسئول یا سردبیر: منهاج الدین گهیخ - عبدالسلیم فرقانی / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: دینی - فلسفی - سیاسی / قطع: (۶۰×۴۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۶ ص.
توضیح: گهیخ، اولین نشریه اسلامی افغانستان است که در تیراژی بین ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید. به نوشته حلیم تنویر منهاج الدین فرزند قاضی برهان الدین، دانشمند دینی و روزنامه نگار افغانستانی بود که با کمونیست ها سخت مخالف بود و از این رو نشریه گهیخ، را تاسیس نمود. این نشریه بیشتر اندیشه های گروه «اخوان المسلمین» را که در مصر فعال بودند، را دنبال می کرد و همچنین ناشر افکار شهید قطب و غزالی بود. گهیخ، با کشته شدن منهاج الدین گهیخ، در زمستان ۱۳۵۱ از انتشار باز ایستاد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، صص ۴۵، ۶۱ / دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۸۴۴ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۶۶.

۵۵۸. لدهیانه اخبار (اول جنوری ۱۸۳۵)

محل انتشار: هندوستان - لودیانا / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی / روش: خبری / قطع: (۳۰×۴۰ سانتی متر).
موجودی: شماره های این نشریه به صورت ناقص در آرشیو ملی هند نگهداری می شود.
توضیح: این مجله از سوی مبلغین مسیحی آمریکایی تا سال ۱۸۴۰ م تکثیر می شد ولی از ۳۱ می ۱۸۴۰ به صورت چاپ سنگی انتشار یافت. تا ۳۱ می ۱۸۴۰ صفحات خبری نشریه تنها چهار صفحه بود اما از ۶ جون ۱۸۴۰، صفحات خبری آن به ۸ صفحه افزایش پیدا کرد. لدهیانه/اخبار، بیشتر به نقل خبر از مجلات دیگر مبادرت می ورزید. در سال ۱۸۴۷ م چاپخانه نشریه در آتش سوخت و نشریه برای مدتی از انتشار بازماند. ولی نمایندگی ها و سازمان های تبلیغاتی آمریکایی بار دیگر انتشار آن را از سر گرفتند. در سال ۱۸۵۷ م شورشیان خساراتی به این چاپخانه وارد کردند و حکومت نیز از شورشیان جریمه سنگین دریافت کرد و آن را به مبلغین آمریکایی داد.
منابع: اخبارنویسی فارسی در هند، ص ۱۴ - ۱۵ / تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۱۳۴ / هوخت، دوره بیست و سوم، ش ۱۰، ص ۲۸ - ۲۹.

۵۵۹. لمر (۱۳۴۹ ش / ۱۹۷۰ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت اطلاعات و کلتور / مدیر مسئول: محمد ظاهر صدیق، شیر احمد نصری / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۲×۱۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۳۰ - ۵۰ ص.

توضیح: لمر، در تیراژ ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه با شعار (خدا، وطن، شاه) انتشار می‌یافت و عاقبت نیز در ۲۶ تیر ۱۳۵۲ (۱۷ جولای ۱۹۷۳) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۹.

۵۶۰. لوای اسلام (۱۹۸۲ م)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / **صاحب امتیاز:** جمعیت اسلامی - سمت شمال / **مدیرمسئول:** محمد آصف خاوری / **ناشر:** جمعیت اسلامی - سمت شمال / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **زبان:** فارسی - پشتو.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۷.

۵۶۱. لوای اسلام (۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / **صاحب امتیاز:** جمعیت اسلامی افغانستان / **ناشر:** دانشگاه جنگ / **ترتیب انتشار:** ماهنامه نامنظم / **زبان:** فارسی - پشتو / **قطع:** (۲۹×۵۰ سانتی‌متر) / **تعداد صفحات:** ۴ ص.
توضیح: لوای اسلام، به معرفی فرماندهان جمعیت اسلامی و موضوعات سیاسی می‌پرداخت. این نشریه بیش از چهار شماره انتشار نیافت و در سال ۱۳۶۳ ش (۱۹۸۴ م) تعطیل شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۳۰.

۵۶۲. لوای توحید (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / **صاحب امتیاز:** اتحاد اسلامی اقوام مجاهد سمت شمال افغانستان / **سردبیر یا مدیرمسئول:** محمد آصف خاوری / **ناشر:** اتحاد اسلامی اقوام مجاهد سمت شمال افغانستان / **ترتیب انتشار:** نامنظم / **زبان:** فارسی - پشتو / **قطع:** (۲۹×۴۲ سانتی‌متر).
توضیح: لوای توحید، در برگرنده مقالات سیاسی بود. نشریه بیش از دو شماره انتشار نیافت و این نشریه در سال ۱۳۶۱ ش تعطیل شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۳.

۵۶۳. لوای حق (۱۳۶۷ ش)

محل انتشار: افغانستان - هرات / **صاحب امتیاز:** جبهات شهید افضلی - بخش فرهنگی / **ناشر:** جبهات شهید افضلی / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **زبان:** فارسی - پشتو.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۷.

۵۶۴. ماه عالم افروز (ژوئن ۱۸۳۳)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / مدیر مسئول: حاجی و حاج الدین صاحب / سردبیر: مولوی و حاج الدین / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - خبری. موجودی: دوره سه ساله این مجله مربوط به سالهای ۱۸۳۶ م، ۱۸۴۰ م و ۱۸۴۱ م در موزه اسناد ملی هند نگهداری می شود. توضیح: این مجله در چاپخانه ماه عالم افروز، چاپ می شد. از ویژگیهای این مجله این بود که در بین خبرها، مقاله ها، اختراعات علمی نیز درج می شد. انتشار مجله تا سال ۱۸۴۱ م ادامه داشت. منابع: تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۱۳۷ / تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۶۵ - ۶۶ / اخبار نویسی فارسی در هند، ص ۹ - ۱۱.

۵۶۵. مبارز (دهه ۱۳۵۰ ش)

محل انتشار: هند / صاحب امتیاز: سازمان محصلین و دانشجویان ایرانی مقیم هند / ناشر: سازمان محصلین و دانشجویان ایرانی مقیم هند / زبان: فارسی / روش: سیاسی - خبری. منابع: شناسنامه مطبوعات ایران، ص ۳۵۳.

۵۶۶. مجاهد (۱۳۵۷ ش / ۱۹۷۸ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: جمعیت اسلامی افغانستان / سردبیر: عبدالقیوم ملکزاد، ع. ننگیال / ناشر: جمعیت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۴۰/۶×۲۹/۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص. توضیح: مجاهد، دومین نشریه مجاهدین افغان به شمار می رود. مجاهد، در سال ۱۳۷۵ ش (۱۹۹۶ م) در کابل از انتشار باز ایستاد. مجاهد، تا شماره ۱۶ از سال دوم، با قطع ۵۸×۴۰ سانتی متر منتشر می شد. ولی بعد از مدتی قطع آن بزرگ تر و در چهار صفحه انتشار یافت. مجاهد از سال ۱۳۶۵ ش تا شماره ۱۴۰ در قطع ۴۲×۵۶ سانتی متر منتشر شد. وقتی برهان الدین ربانی در کابل قدرت را در دست گرفت مجاهد، نیز به عنوان ارگان انتشاراتی دولت افغانستان آغاز به انتشار کرد. در سال ۱۳۵۹ ش (۱۹۸۰ م) طرفداران جمعیت اسلامی نشریه ای به همین نام را در پروان منتشر ساختند. این نشریه ابتدا در سال ۱۳۵۷ ش در پیشاور منتشر می شد، اما از سال پانزدهم انتشار خود، به کابل منتقل شد. منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۲۵ / مجاهد، ش ۱۱ (شپ ۳۵۲)، سال نوزدهم، ۱۹ جوزا (خرداد) ۱۳۷۵ ش.

۵۶۷. مجاهد فردا (۱۳۷۱ ش / ۱۹۹۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: عبدالرفیع کابلی / سردبیر: عبدالرفیع کابلی / ناشر: عبدالرفیع کابلی / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: مجاهد فردا، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۳.

۵۶۸. مجاهد ولس (۱۹۸۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: مرکز اطلاعاتی مجاهدین / مدیر مسئول: حسن ولسمل / ناشر: مرکز اطلاعاتی مجاهدین / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۵.

۵۶۹. مجموعه اردوی افغان (۱۳۰۹ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: محمد یعقوب خان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی.

موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۲-۶ (۱۹۳۲ م).
توضیح: این مجله پیش از این با نام مجموعه عسکریه، ارگان وزارت حریبه (جنگ) منتشر می‌شد. از اسفند ۱۳۰۸ تا مرداد ۱۳۰۹ از انتشار باز ایستاد و از این ماه بود که مجموعه اردوی افغان نام گرفت. این شماره، شماره یکم از سال یکم، دوره جدید انتشار نشریه را نشان می‌دهد. از سال سوم، آغاز انتشار مجله را سال ۱۳۰۰ ش حساب کرده و آن سال را، سال دوازدهم به حساب آورده‌اند. این مجله بعداً به نام «اردو» تغییر نام داد.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۸۷۹ / Baku Documents, P175

۵۷۰. مجموعه صحیه (۱۳۱۰ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت صحیه [بهداشت] / ناشر: وزارت صحیه [بهداشت] / مدیر مسئول: رشید لطیفی / زبان: فارسی / روش: علمی - تاریخی - ادبی.
موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱۱-۳، ۱ (۱۹۳۲ م).
توضیح: در شماره اول از سال نهم، ۱۵ فروردین ۱۳۱۸ ش، آمده است که مجله در «اول و پانزده هر ماه» به مدیر مسئولی رشید لطیفی منتشر می‌شود.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۲۱ /

Baku Documents, P175

۵۷۱. مجموعه عسکریه (یکم آبان ۱۳۰۰ / نوامبر ۱۹۲۱)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت حربیه (جنگ) / مدیر مسئول: عبداللطیف غندمشر / ناشر: وزارت حربیه (جنگ) / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: نظامی / قطع: (۱۵×۲۴ سانتی متر) / قیمت: یک شماره ۹ شاهی، اشتراک ۳ ماهه ۳ قران، شش ماهه ۲/۵ روپیه و سالانه ۴ روپیه.

توضیح: مجموعه عسکریه، به مسایل نظامی توجه داشت. در دانشنامه ادب فارسی آمده است که: «این مجله به فرمان سردار محمدنادر خان (بعدها محمدنادر شاه) منتشر شد.» در اوایل سال سوم انتشار، محمد گل خان مهندس مدیر و سردبیر مجله شد که در اواخر همان سال، عبدالحمید خان غندمشر جای وی را گرفت. مجموعه عسکریه، در ۱۳۰۹ ش. به مجموعه اردوی افغان، تغییر یافت و پس از چندی نام اردو، به خود گرفت. این مجله، پس از معرف معارف، دومین مجله اختصاصی افغانستان به حساب می آید. این نشریه در آغاز به چاپ سنگی می رسید. شماره های هشتم تا یازدهم که در یک جلد چاپ شده اند، با تیراژ ۵۰۰ نسخه و شماره های سیزدهم و چهاردهم با تیراژ ۷۰۰ نسخه انتشار یافته اند. در سال هفتم (۱۳۰۷ ش)، مجله به دلیل درگیری های داخلی از انتشار باز ماند و از یکم دی ۱۳۰۸ دو مرتبه شروع به انتشار نمود. این مجله از اسفند ۱۳۰۸ تا مرداد ۱۳۰۹ ش مجدداً تعطیل شد. منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ۸۷۹ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۸۳.

۵۷۲. مجموعه ماوراء بحر خزر (۱۳۲۲ ق)

محل انتشار: ترکمنستان - عشق آباد / مدیر مسئول: فدرف روسی / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - ترکمنی / روش: سیاسی - خبری / قیمت: رایگان. توضیح: حرکت روزنامه های ملی علیه دخالت انگلیسی ها در امور سیاسی و دخالت روسیه در امور اقتصادی باعث شد دولت روسیه برای مقابله با این اعتراضات و مبارزات ملی، روزنامه ای به نام مجموعه ماوراء بحر خزر، به زبان فارسی در عشق آباد منتشر و در ایالات شمالی ایران توزیع کند. این روزنامه در زمان جنگ روسیه و ژاپن در سالهای ۱۹۰۴ - ۱۹۰۵ م بسیار فعال بود و توسط کنسولگری روسیه در ایران پخش می شد. منابع: سیر ارتباطات اجتماعی در ایران، ص ۱۱۹ / مطبوعات ترکمنستان و توسعه ملی و هویت جویی فرهنگی، ص ۱۶ / تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۳، ص ۶۶.

۵۷۳. محاذ (۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: محاذ ملی اسلامی افغانستان / ناشر: محاذ ملی اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری -

سیاسی - فرهنگی / قطع: (۵۲×۳۰ سانتی متر) / قیمت: اشتراک سالانه در کابل ۱۲۰۰ افغانی، تک شماره ۵۰ افغانی، در خارج ۳۰ دلار / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

توضیح: محاذ، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. در شماره ۱۳۳، ۲۰ ژانویه ۱۹۹۴، هیأت تحریریه نشریه: «ترجاری لاندی، په هرولسو ورحوکی خپریزی» معرفی شده‌اند. مؤسس نشریه سید احمد گیلانی بود. در این شماره که در قطع ۴۱×۲۹ سانتی متر به چاپ رسیده، محل چاپ نشریه کابل ذکر شده است.

منابع: محاذ، ش ۱۳۳، ۲۰ جنوری ۱۹۹۴ / دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۷، ۷۵ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۳۸.

۵۷۴. مدرس فارسی (۱۱ دی ۱۲۶۱ / ۲۱ صفر ۱۳۰۰ / اول ژانویه ۱۸۸۳)

محل انتشار: هندوستان - بمبئی / ناشر: اردو اینستراکتر / زبان: فارسی - انگلیسی / روش: آموزشی.

توضیح: این نشریه تا ۱۱ ربیع‌الاول ۱۳۰۳ منتشر شد و خان بهادر به عنوان منشی با نشریه همکاری داشت. مدرس فارسی، به آموزش زبان فارسی توجه داشت.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۰۳.

۵۷۵. مرآت الاخبار (۲۰ آوریل ۱۸۲۲ م)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / مدیر مسئول: رام موهن رای / ناشر: رام موهن رای / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: خبری.

توضیح: موهن رای در اولین شماره هفته‌نامه خود انگیزه انتشار مجله را چنین بر شمرد: «در این ملک اخبار گوناگون به زبان مختلف انتشار می‌یابد، اما تاکنون به زبان فارسی خبرنامه‌ای به چاپ نرسیده است تا کسانی که با زبان انگلیسی بیگانه هستند بتوانند از اوضاع با خبر باشند، به دین خاطر من اقدام به نشر خبرنامه‌ای به این زبان نمودم.» این نشریه روزهای جمعه منتشر می‌شد. این خبرنامه انتقادهای تندی نسبت به انگلیسی‌ها درخصوص بومیان هند داشت و طبق قانون آزادی مطبوعات، انگلیسی‌ها نمی‌توانستند محل آزادی این نشریه باشند. لذا یکسال پس از انتشار مرآت الاخبار، قانونی وضع شد که تمامی جراید، سپرده‌ای گزاف را در اختیار دولت قرار دهند. این مبلغ در اداره مطبوعات قرار داشت و اگر جریده‌ای بر علیه منافع ملی (منافع انگلیس در هند) مقاله می‌نوشت از سپرده مجله که در نزد دولت بود برداشته می‌شد. نام این قانون «قانون جان آدامز برای مطبوعات محلی» بود. موهن رای برای اعتراض به این قانون از ۴ آوریل ۱۸۲۳ از انتشار مجله خودداری ورزید.

منابع: اخبار نویسی فارسی در هند، ص ۳ - ۵ / تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر

پارسی نویسان، ج ۱، ص ۶۲-۶۳/ تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۱۰۰.

۵۷۶. مرتضائی (۱۸۵۵ یا ۱۸۵۶ م / ۱۲۷۱ یا ۱۲۷۲ ق)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی.

توضیح: این نشریه توسط یک ایرانی تاسیس و دست کم تا سال ۱۸۵۷ م به طور هفتگی منتشر می شد. به نوشته ناصرالدین پروین این روزنامه، نخستین روزنامه منتشره در مناطق پشتو نشین بشمار می آید.

منابع: تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۸۵.

۵۷۷. مردم (۲۱ اردیبهشت ۱۳۴۵ / ۱۱ مه ۱۹۶۶)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: سید مقدس نگاه / مدیر مسئول: غلام محی الدین تفویض / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: اجتماعی - سیاسی / قطع: (۳۰×۴۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: مردم، با پشتوانه مالی سفارت آمریکا تأسیس شد «تا خلاف اندیشه های مارکسیت - لنینی و جوابگوی جریده خلق در مطبوعات آزاد افغانستان باشد». مردم، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید. این نشریه در ۲۵ خرداد ۱۳۴۵ (۱۵ ژوئن ۱۹۶۶) تعطیل شد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۰، ۹۷/ تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۶۸-۱۶۹.

۵۷۸. مردم (۱۳۶۹ ش / ۱۹۹۰ م)

محل انتشار: پاکستان - کویته / سردبیر: طاهر خان هزاره / ناشر: گروه ترقی خواه هزاره / زبان: فارسی.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۹۴.

۵۷۹. مرصد جهاد (۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: شورای فرهنگی ولایت سمنگان / سردبیر یا مدیرمسئول: عبدالله مستقیم / ناشر: جمعیت اسلامی / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۲۵×۳۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: مرصد الجهاد، در برگرنده اخبار جبهه های مجاهدین افغانستان در ولایت سمنگان و بخش شمالی افغانستان بود. این نشریه در سال ۱۳۶۸ ش (۱۹۸۹ م) تعطیل شد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۷، ۷۵/ تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۳۱.

۵۸۰. مساوات (۳ تیر ۱۳۴۵ / ۲۴ ژوئن ۱۹۶۶)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: عبدالشکور ارشاد و محمد شریف ایوبی / مدیرمسئول یا سردبیر: عبدالرحیم الهام - عبدالغنی میوندی / ناشر: عبدالشکور ارشاد و محمد شریف ایوبی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - فلسفی - خبری / قطع: (۴۵×۳۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: این نشریه ارگان جمعیت دموکراتیک مشرقی (یکی از احزاب لیبرال به رهبری محمد هاشم میوندوال دومین صدراعظم دوره مشروطه محمدظاهر شاه) بود. مساوات، در تلاش بود تا قرائت جدیدی از اندیشه‌های دینی، دموکراسی، مشروطیت، عدالت اجتماعی و سوسیالیسم در سطح ملی ارائه دهد. چون هواداران این حزب گرایشات آمریکایی داشتند، متهم به بیگانه پرستی شدند. مساوات، به مدت پنج ماه تا دی ۱۳۴۵ (۲۶ دسامبر ۱۹۶۶) به شکل منظمی انتشار می‌یافت، اما به دلیل اینکه غالب مطالب نشریه به قلم میوندوال، انتقاد تند از حکومت بود، از سوی نور احمداعتمادی به مدت ۱۸ ماه تعطیل شد. مساوات، بعد از حکومت نوراحمد اعتمادی نیز شروع به انتشار کرد و تا فروردین ۱۳۵۱ (آوریل ۱۹۷۲)، به صورت نامنظم منتشر می‌شد. دوره دوم انتشار مساوات در سال ۱۳۷۷ ش (۱۹۹۸ م) در پشاور آغاز شد.
منابع: نشریه گردری، ش ۶ - ۸، ص ۶۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۹ - ۱۷۰، ۶۱۵.

۵۸۱. مجله مسایل صلح و سوسیالیسم (خرداد ۱۳۶۱)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: شعبه تبلیغ، ترویج و آموزش کمیته مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان / ناشر: شعبه تبلیغ، ترویج و آموزش کمیته مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان / زبان: فارسی - پشتو - بلوچی / قطع: (۱۷×۲۴ سانتی‌متر).
توضیح: این مجله در سپتامبر ۱۹۵۸ توسط احزاب کمونیستی و کارگری به عنوان یک نشریه تئوریک و اطلاعاتی به چهل زبان در یکصد و پنج کشور جهان به صورت ماهانه چاپ می‌گردید. این نشریه بنابر ضرورت چاپ آن، در سال ۱۳۶۱ ش در کابل نیز به فارسی انتشار یافت و از دی ۱۳۶۲ ش به زبان پشتو و بلوچی در تیراژ ۱۵۰۰۰ نسخه منتشر شد.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۷ - ۳۸.

۵۸۲. مستقبل (اردیبهشت ۱۳۷۸ / می ۱۹۹۹)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: شورای موسسین / سردبیر: صفت‌الله قانت / ناشر: شورای موسسین / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی - ادبی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی‌متر).
توضیح: مستقبل، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید.

۲۰۰ □ دو قرن با مطبوعات فارسی زبان خارج از کشور در قاره آسیا

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۶۱۵.

۵۸۳. المسلمون (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: مولوی غلام الله / سردبیر یا مدیرمسئول: زمرد عابد / ناشر: تحریک خلافت المسلمون / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری / قطع: (۵۰×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: به نوشته حلیم تنویر این نشریه ارگان تحریک خلافت مسلمانان بود. المسلمون، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید. نشریه در برگزیده مقالات تحلیلی، اخبار، مصاحبه و شعر بود. این نشریه در سال ۱۳۶۲ ش (۱۹۸۳) به محاق تعطیلی گرفتار آمد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶- ۸، ص ۸۸، ۷۲/تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۹۴.

۵۸۴. مسئولیت زن مسلمان (۱۳۶۹ ش)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: شورای زینبیه ولایتی کابل / ترتیب انتشار: ماهنامه - دو ماهنامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی - اجتماعی / قطع: (۳۸/۴×۲۵/۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴- ۸ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۴- ۵ (حمل / فروردین ۱۳۷۰).
توضیح: مسئولیت زن مسلمان، در برگزیده اخبار و گزارشهای مربوط به افغانستان بود و نیز اخبار و مقالاتی را درباره زنان به چاپ می رساند. این نشریه در خرداد ۱۳۷۱ (جون ۱۹۹۲) از انتشار باز ایستاد.
منابع: مسئولیت زن مسلمان، ش ۴- ۵، سال اول، حمل (فروردین) ۱۳۷۰ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۵۹.

۵۸۵. د مشرقی اتحاد (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: اتحاد ملی اسلامی مجاهدین مشرقی افغانستان / ناشر: اتحاد ملی اسلامی مجاهدین مشرقی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۴۲×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: د مشرقی اتحاد، در برگزیده مقالات و اخبار مربوط به افغانستان و مجاهدین شرق افغانستان بود. نشریه در سال ۱۳۶۴ ش (۱۹۸۵ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۹۴.

۵۸۶. مشعل (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: محمد صدیق پسرلی / سردبیر یا مدیرمسئول: محمد صدیق پسرلی / ناشر: محمد صدیق پسرلی / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / روش: خبری / قطع: (۵۸×۳۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: مشعل، بیش از دو شماره انتشار نیافت. این نشریه در برگیرنده مقالات و اخبار مربوط به مجاهدین بود.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۷، ۷۵/تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۹۴.

۵۸۷. مصباح (۵ مهر ۱۳۶۹ / ۲۸ سپتامبر ۱۹۹۰)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی - ازبکی / قطع: (۳۸×۲۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: مصباح، در برگیرنده گزارش ها و مقاله هایی درباره افغانستان بود. این نشریه در ۲۴ فروردین ۱۳۷۱ (۱۳ آپریل ۱۹۹۲) تعطیل شد. مصباح، چهار صفحه خود را به زبان ازبکی تحت عنوان «اسلام لی یوخنس» (راه اسلام) اختصاص داده بود.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۹۴-۴۹۵.

۵۸۸. مصلحت (دوره دوم ۱۳۷۶ ش)

محل انتشار: [پاکستان] / صاحب امتیاز: بخش فرهنگی شورای اسلامی همبستگی اقوام و ملیت های افغانستان / ناشر: بخش فرهنگی شورای اسلامی همبستگی اقوام و ملیت های افغانستان / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی / قطع: (۴۱/۹×۲۹ سانتی متر).
موجودی: آرشیو حزب اسلامی افغانستان - مشهد، ش ۳ (۷ قوس / آذر ۱۳۷۶).
توضیح: این نشریه زیر نظر هیات تحریریه منتشر می شد و موسس آن محمد یاسین کاسب بود.
منابع: مصلحت، ش ۳، دوره دوم، ۷ قوس (آذر) ۱۳۷۶.

۵۸۹. مظفری (۱۳۲۶ ق)

محل انتشار: عربستان - مکه / مدیر مسئول: علی آقا لیبب الملک شیرازی / زبان: فارسی.
توضیح: این نشریه گرایش دموکراتیک داشت و ابتدا توسط علی آقا شیرازی در بندربوشهر در هر ماه دو شماره و سپس به صورت هفتگی با چاپ سنگی و بعد سربی منتشر می شد.
منابع: روزنامه های ایران از آغاز تا سال ۱۳۲۹، ۲۳۶.

۵۹۰. مظهر (۱۳۲۷ ق)

محل انتشار: گرجستان - تفلیس / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - ترکی - روسی /

روش: ادبی - سیاسی - اقتصادی / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: شماره ۱۳ نشریه در ۱۰ دسامبر ۱۹۰۷ به چاپ رسیده است.
منابع: تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت ج ۳، ص ۸۷.

۵۹۱. مجله معادن و صنایع (دی ۱۳۳۴ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت معادن و صنایع / مدیر مسئول: سلطان احمد سلطان / ناشر: وزارت معادن و صنایع / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: علمی - اقتصادی - اجتماعی / تعداد صفحات: ۵۸ ص.
توضیح: این مجله تا سال ۱۳۴۰ ش منتشر می شد ولی مجدداً پس از یک وقفه طولانی در آذر ۱۳۵۴ به انتشار خود ادامه داد. موسس نشریه محمد یوسف بود.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۰ - ۳۱ / معرفی روزنامه ها [و] جراید و مجلات افغانستان، ص ۱۱۶.

۵۹۲. معارف اسلامی (اسفند ۱۳۷۰ / جنوری ۱۹۹۲)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: مولوی فیضان / سردبیر: الحاج مساوات / ناشر: مرکز دعوت و ارشاد / ترتیب انتشار: فصلنامه نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / روش: دینی - سیاسی / قطع: (۲۱×۲۹ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۹۰ ص.
توضیح: معارف اسلامی، بعد از انتشار ۳ شماره در سال ۱۳۷۱ ش (۱۹۹۲ م) متوقف شد.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۱۹.

۵۹۳. معرفت (خرداد ۱۳۴۵ / جون ۱۹۶۶ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: غلام معصوم اخلاص / ناشر: غلام معصوم اخلاص / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی / روش: اجتماعی / قطع: (۳۰×۴۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۶ ص.
توضیح: معرفت، در تیراز ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه با پشتیبانی دولت به چاپ می رسید. نشریه بیشتر به مسائل ملی توجه داشت و خود را مترقی و ملی معرفی می نمود. معرفت، تا دوران کودتای محمد داود یعنی ۲۶ تیر ۱۳۵۲ به دلیل همسویی با سیاستهای دولت وقت منتشر می شد اما از آن تاریخ به بعد از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۷۰.

۵۹۴. معرف معارف (اول شهریور ۱۳۹۸/۱۹۱۹)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت معارف / مدیر مسئول: محمد حسین خان / ناشر: وزارت معارف / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: فرهنگی - علمی - آموزشی / قطع: جیبی / قیمت: یک شماره، یک قران، اشتراک ۳ ماهه ۲/۵ روپیه، شش ماهه ۴ روپیه و سالانه ۶ روپیه / تعداد صفحات: ۴۸ ص.

توضیح: این نشریه در دوره امان الله خان انتشار می‌یافت. مطالب شماره چهارم از سال یکم و شماره‌های سال دوم آن به ۶۰ صفحه رسیده بود. معرف معارف، نشریه کمک درسی دانش‌آموزان افغانستان به شمار می‌رفت. این نشریه پس از ۳ سال انتشار، در سال ۱۳۰۱ ش تعطیل و پس از دو سال، آئینه عرفان به جای آن انتشار یافت.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۹۶۳ - ۹۶۴ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۱۸.

۵۹۵. المعروف (۱۹۷۹ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: انجمن اسلامی محصلین و مهاجرین افغان / ناشر: انجمن اسلامی محصلین و مهاجرین افغان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو. منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۸۹، ۷۵.

۵۹۶. مفتاح الظفر (۱۸۹۸ م)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / مدیر مسئول: میرزا سید حسن کاشانی / تعداد صفحات: ۱۶ ص. ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: علمی / قطع: (۵۰×۸۰ سانتی‌متر) / قیمت: اشتراک سالیانه برای کشورهای هندوستان و برمه، خلیج فارس ۱۰ روپیه، ممالک محروسه ایران و افغانستان ۳۵ قران، چین، ژاپن، روسیه و اروپا ۲۵ فرانک، ممالک عثمانی از عراق و مصر و غیره ۵ مجیدی.

موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۸ و ۲۲ (۱۸۹۸ م). توضیح: این نشریه بیش از ۵۵ شماره منتشر نشد و در اکتبر ۱۸۹۹، از انتشار باز ماند. مفتاح الظفر، ابتدا هر ماه سه شماره (اول و پانزدهم و بیست و دوم هر ماه) و بعداً چهار شماره در ۱۶ صفحه بزرگ منتشر می‌شد. بیشتر مطالب نشریه، مربوط به موضوعات علوم طبیعی، فیزیک و شیمی بود. در ۲۲ آگوست ۱۸۹۹ (۱۵ ربیع‌الآخر ۱۳۱۷)، از طرف روزنامه مفتاح الظفر، نشریه دیگری تحت نام آزاد، به مدیریت میرزا سید حسن کاشانی منتشر شد.

منابع: مجله وحید، ش ۵، سال دوازدهم، ص ۴۲۴ - ۴۲۶ / ش ۶، سال دوازدهم، ص ۵۱۰ - ۵۱۲

۵۹۷. مفرح القلوب و مطلع خورشید (اوانل ۱۸۵۵ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / مدیر مسئول: میرزا محمد جعفر و میرزا محمد صادق / ناشر: میرزا مخلص علی مشهدی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - اردو / روش: خبری. توضیح: به نوشته ناصرالدین پروین این نشریه اولین روزنامه فارسی زبان ایالت سند به حساب می‌آید. این روزنامه خبری بیش از چهل سال، یعنی تا سال ۱۹۰۶ م (۱۳۲۴ ق)، در بندر کراچی، انتشار می‌یافت. این روزنامه تا سال یازدهم انتشار خود، یعنی تا سال ۱۸۵۶ م (۱۲۸۰ یا ۱۲۸۱ ق) تحت عنوان مفرح القلوب، منتشر می‌شد و از آن سال با مطلع خورشید، روزنامه چاپ سکهر به زبان اردو و با برخی مطالب فارسی، ادغام شد و تحت عنوان مفرح القلوب و مطلع خورشید، به انتشار خود ادامه داد و برخی از صفحات روزنامه به زبان اردو اختصاص یافت. ناشر روزنامه، ایرانی تباری به نام میرزا مخلص علی مشهدی بود و پس از وی پسرش میرزا محمد شفیع، عهده‌دار مسئولیت انتشار روزنامه شد. وی بیشتر به کارهای فنی روزنامه می‌پرداخت و میرزا محمد جعفر و میرزا محمد صادق مشهدی کنسول ایران در کراچی مدیریت نشریه را برعهده گرفته بودند. منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۸۵ - ۸۶.

۵۹۸. مفید عام (۱۸۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - لاهور / مدیر مسئول: منشی گلاب سنگسره / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - اردو - انگلیسی. توضیح: به نوشته ناصرالدین پروین مفید عام، اولین روزنامه فارسی چاپ لاهور محسوب می‌شود. منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۰۳.

۵۹۹. مقاومت (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: پیشاور و آمریکا / صاحب امتیاز: حزب مترقی دموکرات افغانستان / سردبیر: اندیوال د هزاد / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی / قطع: (۲۹×۴۲ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص. توضیح: مقاومت، پیش از دو شماره انتشار نیافت و در سال ۱۳۶۱ ش (۱۹۸۲ م) از انتشار باز ایستاد. منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۵.

۶۰۰. مکتب (فروردین ۱۳۰۸ / مارچ ۱۹۲۹)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت معارف / مدیر مسئول: جلال الدین طرزی / ناشر: وزارت معارف / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: علمی - ادبی - تربیتی - فکاهی / قطع: (۲۱×۳۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۲ ص. توضیح: نشریه مکتب، ویژه دانش آموزان افغانستان بود که در مطبعه انیس به طریق چاپ سری منتشر

می‌گردید. شماره ۱۴ و ۱۵ نشریه در چهار صفحه منتشر شده است. تیراژ مکتب، ۵۰۰ نسخه بود. مکتب، بعد از پانزده شماره در آبان ۱۳۰۸ (اکتبر ۱۹۲۹) تعطیل شد. منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۲۷۶ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۲۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۸۳.

۶۰۱. ملت (۴ مهر ۱۳۵۱ / ۲۶ سپتامبر ۱۹۷۱)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: فدا محمد فدایی / مدیر مسئول: حبیب الله رفیع / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: سیاسی / قطع: (۵۰×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

توضیح: ملت، از حزب سوسیال دموکرات افغان (افغان ملت) انشعاب کرد و به لحاظ موضع‌گیری‌های سیاسی به افغان ملت، نزدیک بود. ملت و افغان ملت، به دلیل حمله به سیاست‌های دولت، متوقف شدند. ملت، در ۲۰ خرداد ۱۳۵۱ (۱۰ جون ۱۹۷۲) تعطیل شد. منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۷۰.

۶۰۲. مجله ملیت‌های برادر (۲۸ شهریور ۱۳۶۲)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: ریاست انتشارات و تبلیغات وزارت اقوام و قبایل / سردبیر یا مدیر مسئول: عبدالکریم نظر / ناشر: ریاست انتشارات و تبلیغات وزارت اقوام و قبایل / ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: فارسی - ازبکی - ترکمنی - بشیه‌یی - بلوچی. توضیح: این مجله در تیراژ ۵۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. نشریه مواضع حزب دموکراتیک خلق افغانستان را «در رابطه با ایجاد تساوی کامل و واقعی حقوق و امکانات برابری رشد مادی و معنوی همه ملیتها، اقوام و قبایل، امحای نابرابری ملی و تحکیم دوستی و همبستگی برادرانه» را دنبال می‌کرد.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۲ - ۳۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۴.

۶۰۳. منبع الجهاد (۱۳۶۸ ش / ۱۹۸۹ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / سردبیر: ع. ننگیال / صاحب امتیاز: جلال الدین حقانی / ناشر: جلال الدین حقانی / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۲۴×۱۸ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۷۰ ص.

توضیح: منبع الجهاد، در برگزیده گزارشات مربوط به افغانستان بود. این نشریه در سال ۱۳۶۹ ش (۱۹۹۰ م) از انتشار باز ایستاد. نشریه در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۵.

۶۰۴. المومنات (۱۹ مرداد ۱۳۷۴)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: نهضت اسلامی زنان افغانستان / مدیر مسئول: لطیفه سیدی / ناشر: نهضت اسلامی زنان افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: فرهنگی - اجتماعی - سیاسی / قطع: (۴۰×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش اول (۲۳ اسد / مرداد ۱۳۷۵).
توضیح: ظاهراً انتشار المومنات، در اواسط سال دوم و یا سوم متوقف شد و پس از آن دوره دوم انتشار نشریه در مشهد به مدیر مسئولی ضیاء گل سلطانی آغاز شد. المومنات، خود را بازتاب دهنده اندیشه‌ها و خواسته‌های زنان مسلمان افغانستان می‌دانست.
منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱۰۹ - ۱۱۰ / المومنات، ش اول، سال دوم، ۲۳ اسد / مرداد ۱۳۷۵.

۶۰۵. المومنات (۱۹۸۵ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: انجمن اسلامی طرفداران جمعیت اسلامی افغانستان / ناشر: انجمن اسلامی طرفداران جمعیت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۸۹، ۷۲.

موید الاسلام ← ۴۶۸

۶۰۶. مهاجر (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: عشرتی / سردبیر یا مدیر مسئول: مومن گلبهاری / ناشر: عشرتی / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۵۸×۳۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: مهاجر، دربرگیرنده اخبار جبهه‌های جنگ افغانستان بود. این نشریه در سال ۱۳۶۸ ش (۱۹۸۹ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۵، ۹۷ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۵.

۶۰۷. مهر منیر (۱۲ اردیبهشت ۱۳۲۰ / ۹ ربیع‌الاول ۱۲۵۷ / اول می ۱۸۴۱)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / مدیر مسئول: محمد علی / ترتیب انتشار: هفته‌ای ۳ بار / روش: خبری / قیمت: اشتراک ماهیانه ۲ روپیه و در صورتی که سه ماهه پرداخت گردد ماهی یک روپیه.

توضیح: مهر منیر، دست کم تا سال ۱۸۴۸ م (۱۲۶۴ یا ۱۲۶۵ ق) منتشر شد.
منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۸۴ / اخبار نویسی فارسی در هند، ص ۱۵ - ۱۶.

۶۰۸. مهری (۱۳۳۷ ش / ۱۹۵۸ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: مهری لیسه / مدیر مسئول: روفه احراری / ناشر: انجمن ادبی هرات / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: علمی - ادبی - تاریخی - اجتماعی / قطع: (۱۷×۲۲ سانتی متر).
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۲۳ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۹.

۶۰۹. میثاق خون (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: کمیته فرهنگی جمعیت اسلامی افغانستان / سردبیر: ف. فاضل، عماد الدین وثیق / ترتیب انتشار: ماهنامه، دوماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - عقیدتی - اجتماعی / قطع: (۲۱×۲۹ سانتی متر).
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، شپ ۲۷ (قوس / آذر ۱۳۶۵)، شپ ۳۵ و ۳۶ (اسد - سنبله / مرداد - شهریور ۱۳۶۶)، شپ ۳۳ - ۳۴ (جوزا - سرطان / خرداد - تیر ۱۳۶۶)، شپ ۵۶ - ۵۷ (ثور - جوزا / اردیبهشت - خرداد ۱۳۶۸).

توضیح: میثاق خون، اهداف و برنامه‌های جمعیت اسلامی را دنبال می‌کرد. این نشریه در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. دوره دوم از سال اول، شماره ۲۷ نشریه در آذر ۱۳۶۵ در ۱۵۰ صفحه به چاپ رسید و ناصرالدین جمال در مقام معاون مدیر مسئول به ایفای نقش می‌پرداخت. شماره ۵۶ - ۵۷ نشریه زیر نظر عماد الدین وثیق و معاون وی «ثامر» و با همت غ. نصرت در ۱۳۰ صفحه منتشر گردید. این نشریه در شهریور ۱۳۶۹ (سپتامبر ۱۹۹۰) به محاق تعطیلی گرفتار آمد.

منابع: میثاق خون، دوره دوم، سال اول، ش ۹ (پیاپی ۲۷)، قوس (آذر) ۱۳۶۵ / دوره دوم، سال دوم، ش ۳ و ۴، (۳۳ - ۳۴)، جوزا - سرطان (خرداد - تیر) ۱۳۶۶ / دوره دوم، سال دوم، ش ۵ و ۶ (۳۵ - ۳۶)، اسد، سنبله (مرداد - شهریور) ۱۳۶۶ / دوره دوم، سال چهارم، ش ۲ - ۳ (۵۶ - ۵۷) (ثور - جوزا / اردیبهشت - خرداد) ۱۳۶۸ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۳۱.

۶۱۰. میرمن (۱۳۳۲ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: انجمن نسوان / مدیر مسئول: صالحه امین اعتمادی /

ناشر: انجمن نسوان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: تربیتی - اجتماعی - ادبی - تاریخی - هنری / قطع: (۳۳×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۶۰ ص.
توضیح: حلیم تنویر به اشتباه سال تاسیس میرمن، را ۱۳۴۲ ش (۱۹۶۳ م) ذکر کرده و یادآور شده است که تیراژ آن بین ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ نسخه بود. نشریه در سال ۱۳۷۳ ش (۱۹۹۴ م)، دوره حکومت نجیب الله از انتشار باز ایستاد.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۲۲ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۸۹.

۶۱۱. میرمن (۱۳۶۶ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: سازمان دموکراتیک زنان افغانستان / مدیر مسئول: پروین / ناشر: سازمان دموکراتیک زنان افغانستان / زبان: فارسی - پشتو.
منابع: نشریه دُرَدِری، ش ۶-۸، ص ۹۷.

۶۱۲. میزان (۱۱ آبان ۱۳۷۵)

محل انتشار: هندوستان - دهلی جدید / صاحب امتیاز: اداره روابط فرهنگی سفارت کبرای دولت افغانستان / مدیر مسئول: فضل الرحمن فاضل / ناشر: اداره روابط فرهنگی سفارت کبرای دولت افغانستان / مدیر مسئول: فضل الرحمن فاضل / ترتیب انتشار: هر پانزده روز یکبار و گاهی هر ماه یکبار / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۵۰×۳۷ سانتی متر) / قیمت: اشتراک سالانه در خارج هند ۳۰ دلار امریکایی یا ۶۰ مارک آلمانی و در داخل هند ۱۰۰ روپیه هندی.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۵۳ (۲۸ میزان / مهر ۱۳۷۸)، ش ۵۹ (۳۱ حمل / فروردین ۱۳۷۹)، ش ۶۰ (۳۱ ثور / اردیبهشت ۱۳۷۹).
توضیح: این نشریه آرا و عقاید هواخواهان دولت اسلامی افغانستان به ریاست برهان الدین ربانی و احمد شاه مسعود را منعکس می‌ساخت. بنیان‌گذار آن، مسعود خلیلی بود. میزان، ابتدا بین ۴ تا ۸ صفحه به چاپ می‌رسید. اما بعدها تعداد صفحات آن به ۱۲ تا ۲۴ صفحه افزایش یافت. معاون مدیر مسئول عبدالرحیم احمد پروانی بود. میزان، می‌کوشید تا خوانندگان خود را با جلوه‌های فرهنگ و تمدن افغانستان آشنا سازد و از این رو رویکردی تاریخی به مسائل فرهنگی و اجتماعی افغانستان داشت.
منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱۰۲۲ / ارج نامه ایرج، ج ۲، ص ۳۳۸ / میزان، ش ۵۳، ۲۸ میزان (مهر) ۱۳۷۸ / ش ۵۹، ۳۱ حمل (فروردین) ۱۳۷۹ / ش ۶۰، ۳۱ ثور (اردیبهشت) ۱۳۷۹.

۶۱۳. میوند ژغ (۱۳۷۶ ش / ۱۹۹۷ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: بارکزی / ناشر: بارکزی / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - تاریخی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد

صفحات: ۲۴ ص.

توضیح: میوندژغ، بیش از دو شماره انتشار نیافت.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۶.

۶۱۴. میهن (اول آبان ۱۳۶۷ / ۲۲ اکتبر ۱۹۸۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: سازمان انقلابی زحمتکشان افغانستان (سازا) / مدیر مسئول: غلام سخی غیرت، شجاع خراسانی / ناشر: سازمان انقلابی زحمتکشان افغانستان (سازا) / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: سیاسی - فرهنگی - اجتماعی - اقتصادی / قطع: (۵/۲۸×۴۲ سانتی متر) / قیمت: تک شماره ۱۰ افغانی.

توضیح: این نشریه بیانگر دیدگاه و اهداف گروه سیاسی ستم ملی نیز بود. در شماره ۱۰، مرداد ۱۳۶۸ فردی به نام فخرالدین در مقام معاون نشریه به فعالیت می‌پرداخت. در شماره ۲۲، ۲۴ آبان - دی ۱۳۶۹، شجاع خراسانی مدیریت نشریه را برعهده داشت. در شماره ۳۰ - ۳۱، تیر - مرداد ۱۳۷۰ نیز، خلیل الله رستاقی مدیر مسئول نشریه شد. میهن، در سال ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: میهن، ش ۳ - ۴، اول جدی - اول دلو ۱۳۶۷ / ش ۸، سال دوم، جوزا (خرداد) ۱۳۶۸ / ش ۱۰ / اسد (مرداد) ۱۳۶۸ / ش ۲۲ - ۲۴، سال سوم، عقرب - جدی (آبان - دی) ۱۳۶۹ / ش ۳۰ - ۳۱، سرطان - اسد (تیر - مرداد) ۱۳۷۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۵.

۶۱۵. نادر

محل انتشار: کویت / زبان: فارسی / روش: سیاسی.

توضیح: این نشریه در سال ۱۳۶۵ ش از انتشار باز ماند. نادر، توسط گروهی از ایرانیان مقیم کویت که تعلقات سلطنت طلبانه داشتند، منتشر می‌شد.

منابع: بولتن‌نگاهی بر ایرانیان مقیم کرانه‌های جنوبی خلیج فارس، ص ۱۳.

۶۱۶. ناشریکه (۱۳۷۵ ش / ۱۹۹۶ م)

محل انتشار: افغانستان - مزارشریف / صاحب امتیاز: کمیته فرهنگی جنبش ملی اسلامی افغانستان / ناشر: کمیته فرهنگی جنبش ملی اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - ازبکی / قطع: (۳۰×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: ناشریکه، اهداف سیاسی جنبش ملی اسلامی افغانستان را دنبال می‌نمود. این نشریه در سال ۱۳۷۶ ش (۱۹۹۷ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۵۸۱ - ۵۸۲.

۶۱۷. نامه وطن (۱۹۰۷ م)

محل انتشار: هندوستان - حیدرآباد دکن / زبان: فارسی / روش: دینی.
موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۲ (۱۹۰۷ م).
توضیح: این نشریه توسط یک ایرانی مهاجر معروف به صحاف باشی با چاپ سنگی در حیدرآباد دکن منتشر می‌شد.

منابع: تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۳، ص ۱۰۵ / تاریخ جراید و مجلات ایران، ج ۴، ص ۲۷۴ Baku Documents, P202

۶۱۸. نای (۱۳۶۹ ش / ۱۹۹۰ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: کانون دوستداران مولانا / مدیر مسئول: عزیز الله ایما / ناشر: کانون دوستداران مولانا / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی / قیمت: وجه اشتراک شش ماهه ۹۰ کلدار، یکساله ۱۸۰ کلدار، یک شماره ۱۵ کلدار و در خارج از افغانستان شش ماهه ۶۰ دلار، یکساله ۱۲۰ دلار، یک شماره ۱۰ دلار و برای فرهنگیان نصف قیمت.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، کپی ش اول (سرطان ۱۳۷۶).
توضیح: دوره دوم انتشار نشریه نای، در تیر ۱۳۷۶ در پیشاور آغاز شد. در این دوره ترتیب انتشار نای، ماهنامه بود.

منابع: نای، ش اول، دوره دوم، سرطان (تیر) ۱۳۷۶ / نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۸ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۵.

۶۱۹. نای (۱۳۷۱ ش)

محل انتشار: پاکستان - کوئته / صاحب امتیاز: حزب کمونیست افغانستان / مدیر مسئول: میرزا حسین نای قلعه / ناشر: حزب کمونیست افغانستان / زبان: فارسی.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۸.

۶۲۰. نباض

محل انتشار: پاکستان - لاهور / مدیر مسئول: نیر واسطی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: اردو - فارسی / روش: علمی - ادبی / تعداد صفحات: ۲۵ - ۳۰ ص.
توضیح: نیر واسطی رئیس انجمن طبای پاکستان، پیرو مکتب طب یونانی بود و مجلس بوعلی سینا را در لاهور تاسیس و در راه معرفی علم، ادب و دانش ایران نشریه نباض را منتشر ساخت.
منابع: مجله وحید، سال سوم، ش ۱۱، آبان ۱۳۴۵، ص ۹۱۲.

۶۲۱. نبرد حق (۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ م)

محل انتشار: افغانستان - بدخشان / صاحب امتیاز: مجاهدین حزب اسلامی در بدخشان / ناشر: مجاهدین حزب اسلامی در بدخشان / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم / زبان: فارسی / قطع: ۲۹×۲۱ سانتی متر / تعداد صفحات: ۴ - ۸ ص.

توضیح: نبرد حق، بعد از انتشار ۸ شماره در سال ۱۳۶۱ ش از انتشار باز ایستاد. این نشریه حاوی اخبار فعالیت‌های مجاهدین ولایت بدخشان بود.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۲۰.

۶۲۲. نجات (۱۹۱۹ م)

محل انتشار: ترکمنستان - عشق‌آباد / مدیر مسئول: یوسف تاج‌بخش‌زاده / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی.

توضیح: نجات، ارگان شورای نظامی - انقلابی ماوراء خزر بود. بعد از تعطیلی نجات، بیرق عدالت جایگزین آن شد.

منابع: از آقای خسرو پناه به خاطر اطلاعاتی که درباره این نشریه در اختیارم گذاشته‌اند سپاسگزارم.

۶۲۳. نجات (۱۳۷۲ ش / ۱۹۹۳ م)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: موسسه فرهنگی رسول اکرم (ص) / ناشر: موسسه فرهنگی رسول اکرم (ص) / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اجتماعی.

توضیح: دوره جدید انتشار این نشریه در شهریور ۱۳۷۶، در قم آغاز شد.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱۰۴۲ / نجات، ش ۵۷، سال دوم، ۷۸/۱/۲۵.

۶۲۴. نجف (۱۱ ربیع‌الثانی ۱۳۲۸ / ۱۹۱۰ م)

محل انتشار: عراق - نجف / مدیر مسئول: آقا شیخ حسین تهرانی - سید مسلم زاوون زاده / سردبیر: حاجی محمدابن حاجی حسین / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی.

موجودی: موسسه نسخ خطی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۳۱ (۱۹۱۰ م).

توضیح: مجله هفتگی نجف، اندیشه‌های آخوند خراسانی و مشروطه خواهان ایرانی را دنبال می‌نمود. این نشریه به مدت ۳ سال منتشر شد.

منابع: تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت، ج ۳، ص ۱۱۰ / شناسنامه

مطبوعات ایران، ص ۳۹۷ / Baku Documents, P204 / رسانه، سال یازدهم، ش اول،

بهار ۱۳۷۹، ص ۸۴.

۶۲۵. النجم الثاقب (۱۳۶۶ ش / ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: پاکستان - چترال / صاحب امتیاز: اداره شاعران و ادیبان / سردبیر: پیمان پنجشیری /
ناشر: اداره شاعران و ادیبان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی / روش: خبری / قطع: ۶۰×۴۰
سانتی متر / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: النجم الثاقب، بعد از انتشار چند شماره محدود در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار باز ماند.
این نشریه در برگرنده مقالات و گزارشهای سیاسی مربوط به افغانستان بود.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۹۶.

۶۲۶. نجو نوروزل (۱۳۳۹ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: ریاست تدریسات ثانوی وزارت معارف / مدیر
مسئول: معصومه عصمتی وردکی / ناشر: ریاست تدریسات ثانوی وزارت معارف / ترتیب
انتشار: دوماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قیمت: اشتراک در کابل ۱۸ افغانی، ولایات ۲۴
افغانی، خارج از افغانستان ۲ دلار و برای متعلمان ۱۲ افغانی.
منابع: معرفی روزنامه ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۳۴.

۶۲۷. ندای آزادی (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - راولپندی / صاحب امتیاز: عبدالقیوم کلکانی / ناشر: عبدالقیوم / ترتیب
انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر).
توضیح: ندای آزادی، در سال ۱۳۶۷ ش (۱۹۸۸ م) از انتشار باز ایستاد. عبدالقیوم، رهبر گروه ساما برادر
مجید کلکانی بود.

منابع: نشریه دُردی، ش ۶-۸، ص ۹۸ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۳۲۶.

۶۲۸. ندای اسلام (۱۰ شهریور ۱۳۷۱ / ۳ ربیع الاول ۱۴۱۳ / اول سپتامبر ۱۹۹۲)

محل انتشار: افغانستان - مزار شریف / صاحب امتیاز: جنبش ملی - اسلامی افغانستان / مدیرمسئول:
محمد همایون خیری / ناشر: جنبش ملی - اسلامی افغانستان / زبان: فارسی - پشتو / روش:
فرهنگی - دینی / قطع: (۴۲/۲×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص / قیمت: یک شماره ۲۰۰۰
افغانی.

موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۷ و ۸ (۳۰ سرطان / تیر ۱۳۷۶).

توضیح: در شماره هفتم و هشتم، ۳۰ تیر ۱۳۷۶، سردبیر نشریه تاشقین بهایی، معرفی شده است. نخستین
پیش شماره این نشریه در ۲۱ اردیبهشت ۱۳۷۸، در ۸ صفحه با قطع نیمه روزنامه ای در شهر مشهد
منتشر شد.

منابع: ندای اسلام، ش اول، ۱۰ سنبله (شهریور) ۱۳۷۱ / ش هفتم و هشتم، سال پنجم، ۳۰

سرطان ۱۳۷۶/ نشریه دُردری، ش ۹ - ۱۰، ص ۱۶۵.

۶۲۹. ندای اسلام (۱۳۵۹ ش / ۱۹۸۰ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / ناشر: کمیته فرهنگی جبهه ملی نجات / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / قطع: ۵۰×۳۰ سانتیمتر / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: ندای اسلام، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه که در برگرفته اعلامیه‌ها و بیانات مجددی بود بیش از دو شماره انتشار نیافت و در سال ۱۳۵۹ ش (۱۹۸۰ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ۷۵، ص ۹۸/ تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۳۶.

۶۳۰. ندای جمعیت (۱۳۵۸ ش / ۱۹۷۹ م)

محل انتشار: افغانستان - بدخشان / صاحب امتیاز: جبهه ولسوالی راغ جمعیت اسلامی / ناشر: جبهه ولسوالی راغ جمعیت اسلامی / زبان: فارسی / روش: خبری / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: ندای جمعیت، در تیراژ ۲۰۰ نسخه منتشر می‌شد و اخبار جبهه‌های مجاهدین را زیر پوشش خبری خود قرار می‌داد. این نشریه بعد از انتشار سه شماره در سال ۱۳۵۸ ش متوقف شد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۳۱.

۶۳۱. ندای جندالله (دی ۱۳۶۶ / دسامبر ۱۹۸۷)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: محمد بلال نیرم / ناشر: قرارگاه جندالله ولایت کابل / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۳۲×۲۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: ندای جندالله، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در شهریور ۱۳۶۷ (آگوست ۱۹۸۸) از انتشار باز ایستاد. نشریه در برگرفته اخبار، مقالات و بیانات بلال نیرم بود. حلیم تنویر محل چاپ این نشریه را پشاور ذکر کرده است.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ۷۵، ۹۸ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۷.

۶۳۲. ندای جوانان (۱۹۸۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: گروه ساما / مدیر مسئول: هیات رهبری / ناشر: گروه ساما / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۵، ۹۸.

۶۳۳. ندای جهاد (۱۳۶۸ ش / ۱۹۸۹ م)

محل انتشار: پاکستان - کویت / صاحب امتیاز: نمایندگی ولایتی فراه - حزب اسلامی / ناشر:

نمایندگی ولایتی فراه - حزب اسلامی / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: خبری / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۱۰ ص.
توضیح: ندای جهاد، اخبار جبهه های غرب افغانستان، فعالیت های مجاهدین و بیانات حکمتیار را منعکس می کرد. این نشریه در سال ۱۳۷۱ ش (۱۹۹۲ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۲۰.

۶۳۴. نداء حق (۲۴ شهریور ۱۳۵۰ / ۱۵ سپتامبر ۱۹۷۱)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: مولوی عبدالستار صدیقی / مدیر مسئول: غلام نبی زرمتمی / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: دینی - سیاسی / قطع: (۵۰×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: جمعیت خدام الفرقان به رهبری صاحب قلعه جواد در سال ۱۳۵۰ تأسیس گردید و برای انعکاس دیدگاه های خود نشریه نداء حق، را منتشر ساخت. این نشریه در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید. نداء حق، به خاطر مشکلات مالی در ۲۸ دی ۱۳۵۰ (۱۸ ژانویه ۱۹۷۲) تعطیل شد. اما بعد از مدتی دیگر شروع به انتشار کرد. نشریه گرایش دینی داشت.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۱ / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۱۷۰ / شناسنامه احزاب و جریانات سیاسی افغانستان، ص ۱۷۹.

۶۳۵. ندای حق (۱۳۶۵ ش / ۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حرکت انقلاب اسلامی افغانستان (شاخه مولوی نصرالله منصور) / سردبیر: شجاع الدین خدام / ناشر: حرکت انقلاب اسلامی افغانستان (شاخه مولوی نصرالله منصور) / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری / قطع: (۵۸×۳۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: ندای حق، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می رسید. موسس ندای حق، محمد اسماعیل مجددی بود. شماره ۴۱ نشریه که در قطع ۳۶×۵۲ سانتی متر به چاپ رسیده، دوره دوم انتشار آن را نشان می دهد.

منابع: تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۴۹۷ / ندای حق، ش ۴۱، دوره دوم، اسفند ۱۳۶۸.

۶۳۶. ندای خراسان (شهریور ۱۳۶۳ / سپتامبر ۱۹۸۴)

محل انتشار: پاکستان - کوئته / صاحب امتیاز: شورای فرهنگی اسلامی افغانستان / سردبیر یا مدیر مسئول: سید میر حسین فصیحی - محمد عیسی غرجستانی / ناشر: شورای فرهنگی اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی / قطع: (۲۹×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴۰ ص.

توضیح: ندای خراسان، در اردیبهشت ۱۳۶۶ (آوریل ۱۹۸۸) بعد از انتشار ۱۵ شماره از انتشار باز ایستاد. این نشریه در برگیرنده اخبار هزاره جات و فعالیت‌های این شورا بود.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۸ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۷.

۶۳۷. ندای خلق (بهمن ۱۳۲۹ ش / جنوری ۱۹۵۰)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **سرمدیور یا مدیر مسئول:** عبدالرحمن محمودی / **صاحب امتیاز یا ناشر:** عبدالرحمن محمودی / **زبان:** فارسی / **روش:** سیاسی - اجتماعی.
توضیح: این نشریه در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. در ابتدا، وزارت خارجه وقت از نشریه **ندای خلق**، حمایت می‌کرد اما به دلیل انتقادات تندی که محمودی نسبت به دستگاه‌های اداری داشت، دیگر مورد حمایت قرار نگرفت. محمودی به دلیل اندیشه چپ گرایانه‌ای که داشت، با انتشار **ندای خلق**، می‌خواست در اتحادیه محصلان ۱۳۲۸ ش (۱۹۴۹م) به عنوان اهرم فشار عمل کند و از سوی دیگر در شورای ملی مواضع خود را استحکام بخشد. بعد از مدتی که دومین قانون مطبوعات آزاد، لغو گردید محمودی روانه زندان شد و در سال ۱۳۴۰ ش (۱۹۶۱م) در دوره حکومت محمد داود در زندان درگذشت.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۲۹.

۶۳۸. ندای سنگر (اسفند ۱۳۶۶ / جنوری ۱۹۸۸)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / **سرمدیور:** نعمت‌الله طیبی / **ترتیب انتشار:** ماهنامه نامنظم / **زبان:** پشتو - فارسی / **روش:** خبری / **قطع:** (۳۰×۴۰ سانتی متر) / **تعداد صفحات:** ۴ ص..
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۷.

۶۳۹. ندای صلح (۱۳۶۸ ش / ۱۹۸۹م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **سرمدیور:** محمد مقبول / **زبان:** فارسی - پشتو.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۵.

۶۴۰. ندای عدالت (اسفند ۱۳۶۹ / شعبان ۱۴۱۱ / فوریه ۱۹۹۱)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / **صاحب امتیاز:** شورای ائتلاف اسلامی افغانستان / **ناشر:** شورای ائتلاف اسلامی افغانستان / **زبان:** فارسی / **روش:** فرهنگی - اجتماعی - سیاسی / **تعداد صفحات:** ۶ ص..

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش اول (حوت / اسفند ۱۳۶۹).
منابع: ندای عدالت، ش اول، سال اول، حوت (اسفند) ۱۳۶۹.

۶۴۱. ندای قلم (فروردین ۱۳۷۶ / مارچ ۱۹۹۷)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: پشتو - فارسی / قطع: ۲۹×۲۱ سانتی متر / تعداد صفحات: ۱۶ ص.
توضیح: ندای قلم، خود را نشریه آزاد و غیر وابسته معرفی می‌کرد و در برگیرنده مقالات دینی اجتماعی و شعر بود.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۶۱۵.

۶۴۲. ندای مجاهد (۱۹۸۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / مدیر مسئول: خلیل المتین / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۸، ۷۵.

۶۴۳. ندای وحدت (۱۳۶۷ ش / ۱۹۸۸ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: قرارگاه حضرت محمد رسول الله (ص) / سردبیر یا مدیر مسئول: سید نصیر احمد علوی / ناشر: قرارگاه حضرت محمد رسول الله (ص) / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / قطع: (۳۰×۲۱ سانتی متر).
توضیح: ندای وحدت، به مسائل سیاسی - خبری توجه داشت.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۸، ۷۵ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۷.

۶۴۴. نساء (تیر ۱۳۶۹ / جون ۱۹۹۰)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / سردبیر: خاتون افروز / ناشر: سازمان اسلامی زنان افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: دینی - سیاسی - خبری / قطع: (۴۲×۲۹ سانتی متر).
توضیح: موسس نساء، فاطمه یاسر بود. این نشریه به حقوق زنان مسلمان و جریانات سیاسی در افغانستان توجه داشت. نشریه در سال ۱۳۷۵ ش (۱۹۹۶ م) متوقف شد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۲۰.

۶۴۵. نسیم سحر (۷ بهمن ۱۳۰۶ / ۲۷ جنوری ۱۹۲۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: احمد راتب باقی زاده / مدیر مسئول: احمد راتب باقی زاده / سردبیر: احمد راتب / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / روش: ادبی - سیاسی / قطع: (۱۳/۵×۸/۵ اینچ) / تعداد صفحات: ۲ ص / قیمت: اشتراک سالانه در کابل ۳ افغانی، در دیگر ولایات ۳ افغانی به اضافه هزینه پست و در خارج از افغانستان ۱۰ شیلینگ.

توضیح: نسیم سحر، بیش از یکسال انتشار نیافت و به دلیل چاپ مقالات تند سیاسی، در خرداد ۱۳۰۷ (می ۱۹۲۸) توقیف شد. شماره پانزدهم نسیم سحر، در اردیبهشت ۱۳۰۷ به چاپ رسید. نسیم سحر، دومین نشریه‌ای بود که از سوی دولت امانی متوقف و مدیر آن محاکمه شد.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱۰۵۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۹۴ - ۹۵.

۶۴۶. نظامی پاخون (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: پاکستان - کویت / صاحب امتیاز: جبهه نظامی اسلامی افغانستان / سردبیر یا مدیرمسئول: جمال‌الدین پیلوت / ناشر: جبهه نظامی اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۳۰×۴۰ سانتی‌متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: نظامی پاخون، در برگیرنده اخبار و گزارشهایی در مورد مجاهدین و جبهه‌های جنوب غربی افغانستان بود. این نشریه در سال ۱۳۶۳ ش (۱۹۸۴ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۵، ص ۹۸ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۸.

۶۴۷. نغمه هند (مرداد یا شهریور ۱۲۶۶ / ذیقعدہ یا ذیحجه ۱۳۰۴ / اوت ۱۸۸۷)

محل انتشار: پاکستان - لاهور / ناشر: محمد یوسفعلی خان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: انگلیسی - فارسی - اردو / روش: سیاسی - اجتماعی - اخلاقی.

توضیح: مطالب انگلیسی، فارسی و اردو این نشریه توسط محمد یوسفعلی خان نوشته می‌شد و در این زمینه مولوی وحیدالدین پانی پات با وی همکاری داشت.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۳۰۴.

۶۴۸. نگاه (۱۳۶۸ ش / ۱۹۸۹ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیرمسئول: عبدالصیر پاکزاد / زبان: فارسی - پشتو / روش: فرهنگی - ادبی.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۹۸.

۶۴۹. ننداره (۱۳۳۵ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: سینمای کابل / مدیرمسئول: بارق شفیع / ناشر: سینمای کابل / زبان: فارسی - پشتو / روش: هنری - ادبی / قیمت: اشتراک سالانه در کابل ۹۰ افغانی، ولایات ۱۰۰ افغانی، خارج از افغانستان ۱۳۰ افغانی معادل ۴ دلار.

توضیح: این مجله در سال ۱۳۳۵ ش از طرف (شرکت هوتلهای «سینمای کابل») چاپ و بعداً از طرف دانشکده ننداره منتشر شد.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۳۲ - ۱۳۳.

۶۵۰. ننگرهار (اسفند ۱۲۹۸)

محل انتشار: افغانستان - جلال آباد / صاحب امتیاز: کمیته حزبی ولایتی ولایت ننگرهار / ناشر: کمیته حزبی ولایتی ولایت ننگرهار / ترتیب انتشار: روزنامه / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۳۰×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: این نشریه هر روز در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. ننگرهار، در آغاز به نام اتحاد شرقی، هفته‌ای دو بار در ۴ صفحه منتشر می‌شد.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۵۲.

۶۵۱. نوا (۱۹۸۰ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: نهضت وطن پرستان آزادیخواه / ناشر: نهضت وطن پرستان آزادیخواه / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۵، ۹۸.

۶۵۲. نوای صلح (۱۳۶۸ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: محمد قبول / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.

توضیح: نوای صلح، خود را روزنامه آزاد ملی معرفی می‌کرد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۸.

۶۵۳. النور (۲۳ مهر ۱۳۵۸ / ۱۳۰ اکتبر ۱۹۷۹)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: ریاست فرهنگی حزب اسلامی افغانستان - یونس خالص / ناشر: ریاست فرهنگی حزب اسلامی افغانستان - یونس خالص / ترتیب انتشار: ماهنامه نامنظم. زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - خبری / قطع: (۵۰/۷×۳۷/۹ سانتی متر).

توضیح: این نشریه در شکل‌گیری انقلاب اسلامی افغانستان سهم مهمی داشت. النور، در تیراژ ۲۰۰۰

نسخه به چاپ می‌رسید. محمد یونس خالص مؤسس نشریه بود. النور، در اردیبهشت ۱۳۶۷ (آوریل

۱۹۸۸) از انتشار باز ایستاد. این نشریه توسط شعبه فرهنگی حزب اسلامی افغانستان منتشر

می‌شد. النور، ابتدا به صورت ماهنامه در چهار صفحه و از سال ۱۳۶۴ ش، دوبار در ماه انتشار می‌یافت

و به صورت رایگان پخش می‌شد.

منابع: النور، سه‌شنبه اول ثور (اردیبهشت) ۱۳۶۶ / نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۸۹ / تاریخ و

روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۴۰ / شناسنامه احزاب و جریانات سیاسی افغانستان،

صص ۲۱۱-۲۱۳.

۶۵۴. نوروز (اول مرداد ۱۳۰۷ / ۲۴ جولای ۱۹۲۹)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: محمد نوروز / سردبیر: میرزا امیرغلام / ترتیب انتشار: پانزده روز یکبار / زبان: فارسی / روش: علمی - اخلاقی - ادبی - دینی / قطع: (۳۰×۲۰ سانتی متر) / قیمت: اشتراک در کابل ۶ افغانی، در دیگر شهرهای افغانستان ۸ افغانی و در خارج از افغانستان ۱۰ شیلینگ / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: دلیل انتخاب نام نوروز بدان جهت بود که انتشار مجله مصادف با بازگشت پادشاه وقت افغانستان از سفر اروپا در اول مرداد سال ۱۳۰۷ شمسی بود. این نشریه بیش از نه شماره انتشار نیافت و در ۱۵ آذر ۱۳۰۷ (۶ دسامبر ۱۹۲۹) تعطیل شد.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱۰۶۶ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۲۴ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۹۵ / سیر ژورنالیزم در افغانستان، ج اول، ص ۲۱۷.

۶۵۵. نوید بامداد (۱۳۷۵ ش / ۱۹۹۶ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: اتحادیه هماهنگ سازی مردم افغانستان / سردبیر: میر محمد آصف ضعیفی حسینی / ناشر: اتحادیه هماهنگ سازی مردم افغانستان / ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - اجتماعی - فرهنگی / قطع: (۲۹×۴۱ سانتی متر) / قیمت: در اروپا، امریکا و ممالک غربی سالانه ۱۵۰ دلار آمریکایی، در کشورهای آسیای میانه و ممالک همسایه سالانه ۶۰ دلار آمریکایی / تعداد صفحات: ۸ ص.

موجودی: آرشیو نگارنده، کپی ش ۵ و ۶ (حمل و ثور / فروردین - اردیبهشت ۱۳۷۶).
توضیح: موسس نشریه، میر محمد آصف ضعیفی حسینی بود. نشریه زیر نظر بخش ارشاد اتحادیه به چاپ می‌رسید. قیمت تک فروشی نشریه در هر کشور توسط نمایندگی‌های اتحادیه در آن کشور تعیین می‌گردید.

منابع: نوید بامداد، ش ۵ و ۶، سال دوم، حمل و ثور (فروردین - اردیبهشت) ۱۳۷۶ / ش ۹ و ۱۰، سال دوم، اسد و سنبله (مرداد - شهریور) ۱۳۷۶.

۶۵۶. نهضت الحبيب

محل انتشار: افغانستان - خان‌آباد (قطغن) / سردبیر یا مدیر مسئول: محمد بشیر / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - خبری / قطع: (۲۱×۳۰ سانتی متر).

توضیح: این نشریه بیانگر دیدگاه‌ها و اهداف دولت در شمال افغانستان بود. نشریه بین ۵۰ تا ۱۰۰ نسخه در دو ستون به چاپ می‌رسید. نهضت الحبيب، با سقوط حکومت حبيب الله کلکانی تعطیل شد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۰۷.

نیاو ← ۵۱۶

۶۵۷. نیروی ایمان (۱۳۶۶ ش / ۱۹۸۷ م)

محل انتشار: پاکستان - کویته / سردبیر: عبدالغفور تیمن / ناشر: حوزه جنوب غرب / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری / قطع: ۵۸×۳۵ سانتیمتر / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: نیروی ایمان، در برگرنده مقالات، گزارشها و بیانیه‌های برهان الدین ربانی بود. این نشریه در سال ۱۳۶۸ ش (۱۹۸۹ م) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۳۲.

۶۵۸. نیلاب (۱۳۳۰ ش / ۱۹۵۱ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / سردبیر یا مدیر مسئول: محمد فیروز / صاحب امتیاز و ناشر: محمد فیروز / زبان: پشتو - فارسی / روش: اجتماعی - سیاسی.
توضیح: نیلاب، در حدود ۵۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. محمد فیروز، با توجه به اینکه دارای اندیشه چاپ‌گرایانه بود با از میان رفتن جراید آزاد و لغو قانون مطبوعات، در نقش مدیر مسئول روزنامه اصلاح، به ایفای نقش پرداخت.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۳۰.

۶۵۹. نیمروز (۱۳۳۳ ش)

محل انتشار: افغانستان / مدیر مسئول: محمد اکبر شایگان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: اجتماعی - علمی - فرهنگی - خبری / قیمت: اشتراک سالانه ۱۵ افغانی در گرشک، ۱۷ افغانی در ولایات و اطراف افغانستان، نصف قیمت برای طلاب معارف، ۳ دلار برای مشترکین خارج از کشور، قیمت یک شماره ۵۰ پول.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۲۶ - ۱۲۷.

۶۶۰. الواعظ

محل انتشار: هندوستان - لکهنو / صاحب امتیاز: مدرسة الواعظین / مدیر مسئول: سید آغا مهدی رضوی / ناشر: مدرسة الواعظین / زبان: فارسی / روش: اسلامی - اخلاقی - ادبی - اجتماعی.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۳ (شعبان ۱۳۵۷).
منابع: فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۳۱۹ - ۳۲۰.

۶۶۱. واقعیت (۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: کمیته فرهنگی دولت موقت / سردبیر: عبدالغفور.
ن / ناشر: کمیته فرهنگی دولت موقت / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: پشتو - فارسی / قطع: (۵۸×۳۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.

توضیح: واقعیت، مقالات و تبصره‌های سیاسی را در مورد افغانستان به چاپ می‌رساند. این نشریه در سال ۱۳۶۳ ش (۱۹۸۵ م) از انتشار باز ایستاد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۷۹.

۶۶۲. وته (۱۳۳۳ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: وزارت مالیه [اقتصاد و دارایی] / مدیر مسئول: شاه علی اکبر شهرستانی / ناشر: وزارت مالیه [اقتصاد و دارایی] / زبان: فارسی / روش: اقتصادی - اجتماعی / قیمت: اشتراک سالانه در کابل ۶۰ افغانی، ولایات ۷۲ افغانی، متعلم و متعلمه نیم بها و خارج از افغانستان ۳ دلار.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۳۸.

۶۶۳. وحدت (۳۱ ژانویه ۱۹۶۶)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: مولانا خسته / مدیر مسئول: مولانا خسته / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: اجتماعی - ادبی / قطع: (۵۰×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: این نشریه به دلیل مشکلات مالی در ۳۰ خرداد ۱۳۴۵ (۲۰ ژوئن ۱۹۶۶) متوقف شد. وحدت، از سوی دولت حمایت می‌شد. در ضمن از سوی خلیل الله خلیلی، سفير افغانستان در عربستان سعودی مورد حمایت قرار می‌گرفت.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۶۰ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۷۱.

۶۶۴. وحدت اسلامی (۱۱ تیر ۱۳۷۱ / اول محرم الحرام ۱۴۱۳ / ۲ جولای ۱۹۹۲)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان / روش: سیاسی - فرهنگی / قطع: (۴۵/۴×۳۰/۲ سانتی متر) / قیمت: ۵۰ افغانی یا معادل آن / تعداد صفحات: ۶ ص.

موجودی: آرشیو حزب وحدت اسلامی افغانستان - مشهد، ش اول (۱۱ سرطان / تیر ۱۳۷۱).
توضیح: این نشریه زیر نظر کمیسیون فرهنگ در مطبعه اردو چاپ می‌شد. مرکز پخش نشریه نیز قرارگاه مرکزی حزب وحدت اسلامی افغانستان بود.

منابع: وحدت اسلامی، ش اول، ۱۱ سرطان (تیر) ۱۳۷۱.

۶۶۵. وحدت اسلامی (۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / ناشر: اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / سردبیر: محمد نسیم ستانیزی، محمد نذیر بشارت / ترتیب انتشار: نامنظم / زبان: فارسی - پشتو / قطع: (۵۸×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
توضیح: وحدت اسلامی، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه بیش از یک شماره منتشر نشد.

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۹، ۷۵/تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۶۴.

۶۶۶. وحدت اسلامی (۱۳۷۳ ش)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ناشر: حزب وحدت اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: سیاسی - فرهنگی - خبری / قطع: (۲۹×۴۱ سانتی متر) / قیمت: تک شماره یک روپیه برابر با ۱۰۰ افغانی / تعداد صفحات: ۴ ص.

توضیح: این نشریه متمایل به جناحی از حزب وحدت بود که زعامت آن را استاد اکبری برعهده داشت.
منابع: وحدت اسلامی، ش چهل و دوم، سال اول، ۱ سنبله (شهریور) ۱۳۷۴/ارج‌نامه ایرج، ج ۲، ص ۳۴۲-۳۴۳.

۶۶۷. وُژلد (۱۷۹۱ م)

محل انتشار: هندوستان / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: انگلیسی - فارسی.
توضیح: ناصرالدین پروین درباره این نشریه نوشته است: «در تابستان ۱۷۹۱ م، ویلیام ذوان روزنامه هفتگی (پنج‌شنبه‌ها) وُژلد را به تقلید از روزنامه‌ای که با همین نام در لندن چاپ می‌شد، منتشر ساخت.» این نشریه تا ژوئن ۱۷۹۴ م منتشر می‌شد. وُژلد از شماره ۲۸، آوریل ۱۷۹۲ دارای بخش فارسی گردید.

منابع: تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۴۸.

۶۶۸. وطن

محل انتشار: ترکیه - استانبول / صاحب امتیاز: سازمان نجات وطن ایران / ناشر: سازمان نجات وطن ایران / روش: سیاسی / قطع: (۲۹×۵۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: بین ۱۲-۲۴ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، کپی ش ۴۵ ش (۱۲ دی ۱۳۶۷)، ش ۵۰ (۲۰ تیر ۱۳۷۰)، ش ۵۱ (۸ مرداد ۱۳۷۱)، ش ۵۲ (۲۷ خرداد ۱۳۷۲)، ش ۵۳ (۶ دی ۱۳۷۲)، ش ۵۴ (۲۲ بهمن ۱۳۷۲)، ش ۵۵ (۲۹ اسفند ۱۳۷۲).

توضیح: وطن، در طیف نشریات سلطنت طلب قرار می‌گیرد. این نشریه با این عنوان که «بیانگر دیدگاههای سازمان نجات وطن و کلیه سازمانهای ملی و شخصیت‌های مبارز و وطن‌پرست» می‌باشد، فعالیت خود را آغاز کرد. نشریه از هموطنان ایرانی مقیم ترکیه درخواست می‌کرد که به عنوان وظیفه ملی و میهنی خود، نشریه را بخوانند و تکثیر کنند. محمدخوش خلق رهبری سازمان نجات وطن را برعهده داشت.

منابع: وطن، ش ۴۵، ۱۲ دی ۱۳۶۷ / ش ۵۰، ۲۰ تیر ۱۳۷۰ / ش ۵۱، ۸ مرداد ۱۳۷۱ / ش ۵۲ - ۵۵، ۲۷ خرداد، ۶ دی، ۲۲ بهمن و ۲۹ اسفند ۱۳۷۲.

۶۶۹. وطن (اسفند ۱۳۲۹ / فوریه ۱۹۵۰)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **سردبیر یا مدیر مسئول:** میرغلام محمد غبار / **صاحب امتیاز:** یا **ناشر:** میرغلام محمد غبار / **ترتیب انتشار:** هفته‌نامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **روشن:** سیاسی - اجتماعی - فرهنگی - خبری.

توضیح: وطن، در تیراژی بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. همکاران محمد غبار، عبارت بودند از: «عبدالحی عزیز و میر محمد صدیق فرهنگ. محمدغبار که دارای اندیشه‌های چپ‌گرایانه بود، یکی از مخالفین دولت به حساب می‌آمد. وی در انتخابات شورای ملی ۱۳۴۴ ش (۱۹۶۵ م) در کابل شکست خورد و از آن تاریخ به بعد تا زمان مرگ، گوشه‌گیری را اختیار کرد.

منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۲۹.

۶۷۰. وطن (۱۳۶۸ ش / ۱۹۸۹ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / **صاحب امتیاز:** حزب وطن / **سردبیر یا مدیر مسئول:** محمد اسماعیل اکبر / **ناشر:** حزب وطن / **ترتیب انتشار:** ماهنامه - فصلنامه / **زبان:** فارسی - پشتو / **روشن:** سیاسی / **قطع:** (۳۰×۲۱ سانتی‌متر).

منابع: نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۹ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۳۱۵.

۶۷۱. وطن (۱۳۶۲ ش / ۱۹۸۳ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / **صاحب امتیاز:** اتحادیه اسلامی ولایات سمت شمال / **سردبیر یا مدیرمسئول:** زرغون / **ناشر:** اتحادیه اسلامی ولایات سمت شمال / **ترتیب انتشار:** ماهنامه / **زبان:** ازبکی - فارسی - پشتو / **روشن:** خبری / **قطع:** (۴۵×۳۰ سانتی‌متر) / **تعداد صفحات:** ۴ ص. **توضیح:** این نشریه دربرگیرنده اخبار و اعلامیه‌های اتحادیه شمال بود و بیش از دو شماره انتشار نیافت. **منابع:** نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۷۵، ۹۹ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۸.

۶۷۲. مجله وطن پیغام (آذر ۱۳۶۱)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: وزارت تحصیلات عالی و مسلکی و کمیته مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان / ناشر: وزارت تحصیلات عالی و مسلکی و کمیته مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان / ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی.

توضیح: این نشریه با نامی دیگر که ادامه دهنده مجله علم بود در اردیبهشت ۱۳۵۷ چاپ و انتشار آن تا آذر ۱۳۶۱ ادامه داشت. در این تاریخ، بنابر مصوبه کمیته مرکزی ح.د.خ.ا، عنوان نشریه به وطن پیغام،

تغییر یافت.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۷.

۶۷۳. وفا (۱۳۷۱ ش)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: اتحادیه نویسندگان افغانستان آزاد / مدیر مسئول: عبدالرسول امین / ناشر: اتحادیه نویسندگان افغانستان آزاد / ترتیب انتشار: هفته نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی - تاریخی - فرهنگی - ادبی / قطع: (۴۱/۵×۲۹ سانتی متر) / قیمت: یک شماره در پاکستان ۲ روپیه، در افغانستان ۴۰ افغانی، شرح اشتراک در امریکا، اروپا و استرالیا ۳۰ دلار، در کشورهای منطقه ۱۵ دلار، در افغانستان ۱۰۰۰ افغانی، در پاکستان ۱۰۰ روپیه.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، ش ۴۵ - ۴۸ (۱۰ دی ۱۳۷۶).

توضیح: وفا، ترتیب انتشار مشخصی نداشت، گاهی سه شماره آن در یک مجله به چاپ می رسید. آخرین شماره آن (۴۵ - ۴۸)، در دهم دی ۱۳۷۶ منتشر شد و در پی انحلال اتحادیه نویسندگان افغانستان آزاد، این نشریه نیز به تعطیلی گرفتار آمد و به جای آن ماهنامه آزاد افغانستان، شروع به انتشار کرد. وفا، در تیراژ ۱۵۰۰ نسخه به چاپ می رسید.

منابع: دانشنامه ادب فارسی، ج ۳، ص ۱۰۸۹ / وفا، ش ۴۵ - ۴۸، ۱۰ دی ۱۳۷۶ ش / تاریخ و روزنامه نگاری افغانستان، ص ۵۰۵.

۶۷۴. ویسا (۱۳۳۴ ش)

محل انتشار: افغانستان / مدیر مسئول: غ. جلالی / زبان: فارسی - پشتو / روش: اقتصادی تعداد صفحات: ۲۰ ص.

توضیح: این نشریه از طرف یکی از بانک های تجارتی افغانستان منتشر می شد و مؤسس آن نیز جنت خان غروال بود.

منابع: معرفی روزنامه ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۳۵.

۶۷۵. هدایة الاسلام (۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ م)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: حرکت انقلاب اسلامی افغانستان / ناشر: حرکت انقلاب اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی - اردو / قطع: (دوره اول ۵۰×۳۰ سانتی متر، دوره دوم ۶۰×۳۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: هدایة الاسلام، در دوره اول توسط شاخه‌های نصرالله منصور و مؤذن (به طور جداگانه) و در دوره دوم، سال ۱۳۶۴ زیر نظر محمد نبی محمدی منتشر می‌شد. در این دوره، محمد اسماعیل صدیقی و غلام محسن میرزی سردبیری نشریه را برعهده داشتند.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۴۲.

۶۷۶. هدف (۲۰ آذر ۱۳۴۷ / ۱۱ دسامبر ۱۹۶۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / مدیر مسئول: محمد رحیم مهربان / ناشر: غلام محمد اورمل / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: سیاسی / قطع: (۵۰×۳۰ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: هدف، مخالف دیدگاه‌های سازمان سیاسی محمد هاشم میوندوال بود. حجم قابل توجهی از مطالب نشریه در پاسخ به مطالب نشریه مساوات، بود. هدف، در تیراژی بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در ۲۵ خرداد ۱۳۴۸ (۱۵ جون ۱۹۶۹) متوقف شد.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۶۱ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۷۱.

۶۷۷. هدف (شهریور ۱۳۷۰ / سپتامبر ۱۹۹۱)

محل انتشار: پاکستان - پشاور / صاحب امتیاز: تحریک اسلامی افغانستان / ناشر: تحریک اسلامی افغانستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: خبری - سیاسی - اجتماعی - دینی / قطع: (۵۸×۴۲ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: هدف، در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید. این نشریه در ۱۵ تیر ۱۳۷۲ (۱۳ جولای ۱۹۹۳) از انتشار باز ایستاد.
منابع: تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۴۹۸.

۶۷۸. هرات (۱۳۱۱ ش / ۱۹۳۲ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: انجمن ادبی ولایت هرات / مدیر مسئول: فکری سلجوقی / ناشر: انجمن ادبی ولایت هرات / ترتیب انتشار: ماهنامه / روش: ادبی - تاریخی - اجتماعی / قطع: (۲۱×۱۳ سانتی متر) / قیمت: وجه اشتراک در هرات ۴۰ افغانی، ولایات ۴۵ افغانی و خارج از افغانستان ۵ دلار / تعداد صفحات: ۲۸ ص.
موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش اول (اسد / مرداد ۱۳۲۷).

توضیح: مجله هرات، در ابتدا از طرف انجمن ادبی هرات در تیراژ ۵۰۰ نسخه منتشر می‌شد. اما بعد از مدتی وقفه در انتشار آن مجدداً در سال ۱۳۲۶ ش از طرف انجمن ادبی هرات شروع به انتشار کرد و در قطع متوسط در مطبعه هرات به چاپ می‌رسید. حلیم تنویر ترتیب انتشار مجله را دو ماهنامه و تعداد صفحات آن را بین ۴۰ تا ۵۰ صفحه ذکر کرده است.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۴۲-۱۴۳/ تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۲۱.

۶۷۹. مجله هرات باستان (اسفند ۱۳۵۸)

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: آکادمی علوم افغانستان / ناشر: آکادمی علوم افغانستان / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو - انگلیسی / روش: فرهنگی - تاریخی / قطع: (۱۸×۲۶ سانتی‌متر).

توضیح: این مجله ارگان انتشاراتی پروژه بین‌المللی هرات و مربوط به آکادمی علوم افغانستان بود که در تیراژ ۷۰۰ نسخه انتشار می‌یافت. مطالب آن نیز در زمینه فرهنگ، تاریخ هرات و انعکاس فعالیت‌های این پروژه بود.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۳۹.

۶۸۰. هفت قلم (۱۳۷۴ ش / ۱۹۹۵ م)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: [اداره] اطلاعات و فرهنگ هرات / ناشر: [اداره] اطلاعات و فرهنگ هرات / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی / قطع: (۳۰×۲۰ سانتی‌متر).

توضیح: هفت قلم، در برگیرنده مسائل ادبی، هنری، اجتماعی و تاریخی بود.

منابع: اورنگ هشتم، ش ۸ و ۹، میزان (مهر) ۱۳۷۸ / نشریه دُردری، ش ۶-۸، ص ۹۹ / تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۶۶.

۶۸۱. هلال (۱۳۳۱ ش)

محل انتشار: پاکستان - کراچی / صاحب امتیاز: وزارت اطلاعات و انتشارات دولت پاکستان / مدیر مسئول: مشایخ فریدنی - منظور الحق عثمانی - خواجه عبدالحمید عرفانی - محمد عابد بشیر - سید مرتضی موسوی / سردبیر: علی محمد شاپوریان / ناشر: وزارت اطلاعات و انتشارات دولت پاکستان / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی / روش: ادبی - فرهنگی / قیمت: ۵۰ پیسه، ۱۰ ریال در ایران.

موجودی: کتابخانه ملی ایران: ش ۱ جلد اول - ۱۰ جلد نوزدهم (۱۳۳۱ - بهمن ۱۳۵۰)، ش ۳، ۴، ۵ جلد اول، دوم کسر است. در مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۳(۹)، آبان

۱۳۳۳، ش ۴ (۱۰)، بهمن ۱۳۳۳، ش ۳ (۱۳)، آبان ۱۳۳۴.

توضیح: هلال، از آغاز سال ۱۳۴۵ ش به صورت ماهنامه شروع به انتشار کرد و با تلاش معاون مجله خانم شهریار نقوی که از اواسط سال ۱۳۴۴ ش عهده‌دار این سمت گردید، مجله منتشر می‌شد. شماره ۳ از جلد دوم هلال، به مدیریت منظور الحق در ۵۶ صفحه، شماره ۴ از جلد دوم به مدیریت علی محمد شاپوریان در ۵۵ صفحه و شماره ۳ از جلد سوم به مدیریت خواجه عبدالحمید عرفانی در ۵۶ صفحه به چاپ رسیده است. در این شماره هدف از انتشار مجله «احیا و ترقی و ترویج ادبیات فارسی و ایجاد ارتباط معنوی و فرهنگی بین دو ملت برادر و هم‌کیش» عنوان شده است. مجله هلال، با کاغذ مرغوب و آثاری از شعرا و نویسندگان پاکستانی به چاپ می‌رسید. بهای مجله هلال، در شماره ۳ از جلد دوم (آبان ۱۳۳۳) چنین ذکر شده است: در ایران ۱۰ ریال و اشتراک سالانه ۴۰ ریال، بهای تک شماره در پاکستان ۸ آنه و اشتراک سالانه ۲ روپیه.

منابع: مجله وحید، ش ۱۱ (پیاپی ۳۵)، سال سوم، ۱۷ مهر ۱۳۴۵، ص ۹۰۹ - ۹۱۱ / فهرست مجله‌های موجود در کتابخانه ملی ایران، ص ۲۷۲ - ۲۷۳ / فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۱، ص ۳۲۶ / هلال، ش ۳ (۹)، ج ۲، آبان ۱۳۳۳ / ش ۴ (۱۰)، ج ۲، بهمن ۱۳۳۳ / ش ۳ (۱۳)، ج ۳، آبان ۱۳۳۴.

۶۸۲. مجله هلال احمر

محل انتشار: افغانستان / صاحب امتیاز: جمعیت افغانی سره میاشت / ناشر: جمعیت افغانی سره میاشت / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی.
توضیح: نشریه در ۱۵۰۰ نسخه به زبان‌های ملی افغانستان به چاپ می‌رسید.
منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان ص ۲۳.

۶۸۳. هلمند (۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱ م)

محل انتشار: افغانستان - گرشک / صاحب امتیاز: کمیته حزبی ولایتی و ولایت هلمند / مدیر مسئول: محمد ابراهیم عطائی / ناشر: کمیته حزبی ولایتی و ولایت هلمند / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی - پشتو.

توضیح: این نشریه در آغاز به نام نیمروز، در سال ۱۳۳۲ ش در شهر گرشک چاپ می‌شد. هلمند، در تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به چاپ می‌رسید و انتشار آن حدود سی و یک سال بطول انجامید. حلیم تنویر، سال تاسیس هلمند را ۱۳۵۰ ش (۱۹۷۱ م) ذکر کرده که صاحب امتیازی آن را مدیریت اطلاعات و کلتور ولایت هلمند برعهده داشت. وی ترتیب انتشار هلمند، را پانزده روزه و قطع آن را ۴۰×۵۴ سانتی متر عنوان و پایان انتشار نشریه را سال ۱۳۵۹ ش (۱۹۸۰ م) اعلام داشته است.

منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۴۰ / وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۵۴/تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان، ص ۱۹۲.

۶۸۴. همبستگی (۱۳۷۷ ش)

محل انتشار: تاجیکستان - دوشنبه / ترتیب انتشار: دو هفته نامه / زبان: فارسی - پشتو / روش: اجتماعی - فرهنگی - خبری / قطع: ۵/۲۵×۴۱ / سانتی متر / تعداد صفحات: ۸ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، ش ۶، (۱۵ ثور / اردیبهشت ۱۳۷۸)، ش ۷ (۳۱ ثور / اردیبهشت ۱۳۷۸)، ش ۸ (۱۵ جوزا / خرداد ۱۳۷۸).
توضیح: همبستگی، اخبار و فتوحات دولت اسلامی افغانستان را منعکس می ساخت. موسس همبستگی، محی الدین مهدی بود. این نشریه زیر نظر گروه دبیران حمیدالله مهرورز، سید عبدالکریم هاشمی، سید عبدالله فرامرز، شمس الحق آریانفر، شیر محمد، عزیرالله ایما و فیاض مهر آیین انتشار می یافت.
منابع: همبستگی، ش ۶، سال اول، ۱۵ ثور (اردیبهشت) ۱۳۷۸ / ش ۷، سال اول، ۳۱ ثور (اردیبهشت) ۱۳۷۸ / ش ۸، ۱۵ جوزا (خرداد) ۱۳۷۸.

۶۸۵. مجله همبستگی اسلامی (۱۳۶۹ ش)

محل انتشار: افغانستان - هرات / صاحب امتیاز: بخش فرهنگی شورای همبستگی مهاجرین افغانستان / ناشر: بخش فرهنگی شورای همبستگی مهاجرین افغانستان / مدیر مسئول: رضایی / زبان: فارسی / قطع: (۲۰×۵/۲۹ سانتی متر).
توضیح: شماره چهارم و پنجم نشریه در ۲۴ اردیبهشت ۱۳۷۰ به چاپ رسیده است.
منابع: ارج نامه ایرج، ج ۲، ص ۳۴۰.

۶۸۶. همدرد صحت (۱۳۳۸ ش)

محل انتشار: پاکستان - کراچی / صاحب امتیاز: موسسه همدرد دواخانه / مدیر مسئول: محمد حسین دهلوی / ناشر: موسسه همدرد دواخانه / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - اردو / روش: طبّی - تحقیقی / قیمت: یک روپیه.
موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش ۱: جلد نهم - ۱۲ جلد سی و پنجم (جنوری ۱۹۶۵ - دسامبر ۱۹۶۶). کتابخانه آستان قدس رضوی، جلد ۱: ش ۱ و ۲ و ۱۰ و ۱۱ (اسفند ۳۸ و فروردین و آبان و آذر ۱۳۳۹).

منابع: مجله وحید، ش ۱۱، سال سوم، آبان ۱۳۴۵، ص ۹۱۲ / فهرست مجله های موجود در کتابخانه ملی ایران، ص ۲۷۴ / فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی، ج اول، ص ۳۳۰.

۶۸۷. مجله هنر (۱۳۵۷ ش ۱۹۷۸ م)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: ریاست هنر وزارت اطلاعات و کلتور / سردبیر:

شجاع شایگان / ناشر: ریاست هنر وزارت اطلاعات و کلتور / ترتیب انتشار: دو ماهنامه / زبان: پشتو - فارسی / روش: هنری.

موجودی: کتابخانه مرکزی آکادمی علوم آذربایجان، ش ۱ - ۵ (۱۹۸۰ م).

توضیح: این مجله از سال ۱۳۶۱ ش به عنوان ارگان انتشاراتی اتحادیه هنرمندان جمهوری دموکراتیک افغانستان در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه منتشر می‌شد و در حوزه تئاتر، سینما، موسیقی، نقاشی، مهندسی، هنر و ... مطالبی را به چاپ می‌رساند.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۲۱ /
Baku Documents, P111

۶۸۸. هوا (۱۳۳۶ ش)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: ریاست ملکی هوایی افغانستان / مدیرمسئول: ع. محب حیرت / ناشر: ریاست ملکی هوایی افغانستان / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - پشتو / قیمت: وجه اشتراک در کابل ۴۰ افغانی، ولایات ۵۰ افغانی، خارج از کشور ۱۰ دلار و قیمت یک شماره ۱۰ افغانی / تعداد صفحات: ۳۶ ص.
توضیح: موسس مجله عبدالکریم حکیمی بود. مجله به مسائل حمل و نقل هوایی، پروازهای تاریخی و ... توجه نشان می‌داد.
منابع: معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۴۱.

۶۸۹. هیکیزگازت (۲۹ ژانویه ۱۷۸۰)

محل انتشار: هندوستان - کلکته / صاحب امتیاز: جیمز آگستون هیکی / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: انگلیسی - فارسی / روش: سیاسی - تجاری / قطع: (۸×۱۲ اینچ) / تعداد صفحات: ۴ ص.
توضیح: انتشار اولین نشریه چاپی در هندوستان با نام کلکته جنرال ادور تایزر، آغاز شد و همین نشریه هیکیز بنگال گزت نیز نامیده می‌شد. به نوشته ناصرالدین پروین، هیکیزگازت، اولین روزنامه منظم چاپ هند و نخستین روزنامه چاپ جهانی به‌شمار می‌رود که بخشی از مطالب آن به زبان فارسی بود. بخش فارسی آن را آیین‌نامه‌ها و احکام دولتی تشکیل می‌داد.
منابع: تاریخچه مطبوعات شبه قاره، ص ۷۶ - ۷۹ / تاریخ روزنامه‌نگاری ایران و دیگر پارسی نویسان، ج ۱، ص ۴۷.

۶۹۰. هیواد (۸ فروردین ۱۳۲۸)

محل انتشار: افغانستان - کابل / صاحب امتیاز: موسسه انتشاراتی هیواد / مدیرمسئول: محمدشاه ارشاد / ناشر: موسسه انتشاراتی هیواد / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: پشتو - فارسی / روش:

سیاسی - اجتماعی - خبری.

موجودی: موسسه تبیان - مشهد، ش ۷ (قوس ۱۳۷۳)، شپ ۴۲۴ (۱۳۷۴).

توضیح: در ۱۰ خرداد ۱۳۳۱، هیواد به روزنامه تبدیل شد. در شهریور ۱۳۵۹ ش، به عنوان ارگان دولت جمهوری دموکراتیک افغانستان به زبانهای پشتو و فارسی منتشر گردید و عاقبت از مرداد ۱۳۶۰ روزنامه هیواد، زیر عنوان ارگان انتشاراتی شورای انقلابی و شورای وزیران ج.د.ا انتشار یافت. در شماره ۴۲۴، مدیریت هیواد را اجرالدین اقبال و معاون وی عبدالهادی روان برعهده داشتند. و قطع آن نیز ۴۰/۶×۲۹ سانتی متر بود.

منابع: وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان، ص ۷ - ۸ / معرفی روزنامه‌ها، جراید [و] مجلات افغانستان، ص ۱۳۹/ هیواد، ش ۷، قوس (آذر) ۱۳۷۳ / ش ۴۲۴، ۱۳۷۴ ش.

۶۹۱. یا حق (۱۹۸۴ م)

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: طاهر محسنی / مدیر مسئول: جیلانی محسنی /
ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی - پشتو.
منابع: نشریه دُردری، ش ۶ - ۸، ص ۷۵.

معرفی بولتن‌ها

۶۹۲. بولتن

محل انتشار: پاکستان - پیشاور / صاحب امتیاز: سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران - پیشاور /
ناشر: سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران - پیشاور / زبان: فارسی / روش: سیاسی - اقتصادی /
قطع: (۲۸/۹×۲۱/۳) سانتی متر).
توضیح: این بولتن به «اهم تیرهای مطبوعاتی مربوط به پاکستان، اهم تیرهای مطبوعاتی مربوط به افغانستان، بررسی مطالب مطبوعاتی مربوط به پاکستان، بررسی مطالب مطبوعاتی مربوط به افغانستان» توجه داشت. شماره ۲۶ این بولتن در ۲۹ صفحه منتشر شده است.
منابع: بولتن، ش ۲۶، ۱۳۶۹/۷/۲.

۶۹۳. بولتن اخبار فرهنگی امارات عربی متحده (۱۳۷۷ ش)

محل انتشار: امارات متحده / صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - ابوظبی /
ناشر: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - ابوظبی / زبان: فارسی / روش: فرهنگی -
اجتماعی / قطع: (۲۹/۷×۲۱) سانتی متر).
موجودی: مرکز اطلاع رسانی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، شماره ۴ - ۹ (۱۳۷۷/۱۰/۸) -
(۱۳۷۸/۱۰/۸).
توضیح: در این بولتن اخبار فرهنگی و رویدادهای اجتماعی در امارات عربی متحده منعکس می‌شد. منبع
اخبار فرهنگی - اجتماعی این بولتن، نشریات چاپ امارات است. به ترتیب شماره ۴ در ۲۰ صفحه،
شماره ۵ در ۳۹ صفحه، شماره ۶ در ۳۲ صفحه، شماره ۷ در ۲۷ صفحه، شماره ۸ و ۹ در ۲۵ صفحه
منتشر شده است.
منابع: بولتن اخبار فرهنگی امارات عربی متحده، ش ۴ (۷۷/۹/۱۵ - ۷۷/۱۰/۶) / ش ۵
(۷۷/۱۰/۸ - ۷۷/۱۲/۶) / ش ۶ (۷۸/۵/۱۹) / ش ۷ (۷۸/۵/۱۷ - ۷۸/۷/۸) / ش ۸
(۷۸/۷/۱۰ - ۷۸/۸/۲۰) / شماره ۹ (۷۸/۸/۲۳ - ۷۸/۱۰/۸).

۶۹۴. بولتن اخبار مهم فرهنگی و اجتماعی مطبوعات کراچی

محل انتشار: پاکستان - کراچی / صاحب امتیاز: خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران - کراچی /
مدیر مسئول: سید محمد حسین رییس زاده / ناشر: خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران - کراچی
/ ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی .
موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش ۱۵ (نیمه دوم اسفند ۱۳۷۸)، ش ۱۶ (فروردین ۱۳۷۹)، ش
۱۸ (نیمه دوم اردیبهشت ۱۳۷۹).
توضیح: بولتن اخبار مهم فرهنگی و اجتماعی مطبوعات کراچی، در برگزیده اخبار فرهنگی کراچی
می‌باشد که برای اطلاع مسئولین جمهوری اسلامی ایران تهیه و ارسال می‌گردد. اخبار و مطالب بولتن
از روزنامه‌دان انگلیسی، روزنامه جنگ کراچی، روزنامه نوای وقت، جسارت و ... استخراج می‌شود.

در پایان هر شماره، مهمترین مقالات فرهنگی - اجتماعی مطبوعات کراچی درج شده است. شماره ۱۵، در ۴۲ صفحه، شماره ۱۶، در ۵۶ صفحه و شماره ۱۸ در ۵۷ صفحه، منتشر گردیده است.
منابع: بولتن اخبار مهم فرهنگی - اجتماعی مطبوعات کراچی، ش ۱۵، نیمه دوم اسفند ۱۳۷۸ / ش ۱۶، فروردین ۱۳۷۹ / ش ۱۸، نیمه دوم اردیبهشت ۱۳۷۹.

۶۹۵. بولتن اقتصادی

محل انتشار: ترکیه - آنکارا/ صاحب امتیاز: سفارت جمهوری اسلامی ایران - آنکارا/ ناشر: سفارت جمهوری اسلامی ایران - آنکارا / زبان: فارسی / روش: اقتصادی/ قطع: (۲۹/۵×۲۱ سانتی متر).
توضیح: این بولتن در دو موضوع «اوضاع داخلی» و «روابط اقتصادی خارجی» مطالب خود را تنظیم می‌کرد. شماره آبان سال ۱۳۶۹ در ۱۴ صفحه و شماره شهریور ۱۳۶۹ در ۷ صفحه منتشر شده است.
منابع: بولتن اقتصادی، [شماره ندارد] آبان ۱۳۶۹ / [شماره ندارد] شهریور ۱۳۶۹.

۶۹۶. بولتن تحلیل و خبر (دی ۱۳۷۴)

محل انتشار: هندوستان - دهلی نو/ صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - دهلی نو/ ناشر: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - دهلی نو / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی/ قطع: (۲۹/۵×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۶۹ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ش ۱ (دی ۱۳۷۴).
توضیح: سید محسن میری رایزن فرهنگی وقت ج.ا. ایران در هندوستان در پیشگفتار اولین شماره بولتن متذکر شده است که رایزنی فرهنگی بنابر وظایف خود در انعکاس مسائل فرهنگی و اجتماعی کشور هند، مهمترین مطالب جراید هند را برگزیده و با ارائه تحلیل بر روی آنها، بولتن را تولید می‌نماید. این بولتن توسط بخش مطبوعات رایزنی فرهنگی تهیه می‌گردید.
منابع: بولتن تحلیل و خبر، ش اول، دی ۱۳۷۴.

۶۹۷. بولتن خبر و نظر (۱۳۶۹ ش)

محل انتشار: ازبکستان - تاشکند/ صاحب امتیاز: سفارت جمهوری اسلامی ایران - ازبکستان/ ناشر: سفارت جمهوری اسلامی ایران - ازبکستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: خبری - اجتماعی - فرهنگی - سیاسی - اقتصادی/ قطع: (۲۹/۷×۲۱ سانتی متر)/ تعداد صفحات: ۸-۱۴ ص.
موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، شماره ۸۷-۸۹، ۹۱-۹۳، ۹۸، ۱۰۱-۱۰۲.
توضیح: بولتن در سه محور اوضاع داخلی، روابط خارجی و روابط دو جانبه و ملاقات‌های نمایندگی تقسیم شده است. مطالب بولتن از رسانه‌های گروهی ازبکستان و از جمله جراید و رادیو و تلویزیون اقتباس می‌گردید.

منابع: بولتن خبر و نظر، ش ۸۷ - ۸۹ / ش ۹۱ - ۹۳ / ش ۹۸ / ش ۱۰۱ - ۱۰۲.

۶۹۸. بولتن خبری

محل انتشار: ترکمنستان - عشق آباد / صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - ترکمنستان / ناشر: رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - ترکمنستان / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - سیاسی - اقتصادی / قطع: (۲۹/۶×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۱۲ ص.

موجودی: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها [شماره ندارد]، (۲۴ سپتامبر - ۷ اکتبر ۱۹۹۶).
توضیح: مطالب مندرج در بولتن از جراید ترکمنستان استخراج می‌گردید. از جمله روزنامه‌هایی که مورد توجه بود می‌توان به روزنامه‌های وطن، ترکمنستان، میهن، هفته‌نامه زمان و ... اشاره داشت.
منابع: [شماره ندارد]، ۲۴ سپتامبر - ۷ اکتبر ۱۹۹۶.

۶۹۹. بولتن مطبوعات جمهوری آذربایجان (۱۳۷۷ ش)

محل انتشار: آذربایجان - باکو / صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - باکو / ناشر: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - باکو / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی - سیاسی / قطع: (۲۹/۷×۲۱ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۱۳ ص.
موجودی: مرکز اطلاع رسانی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، ش ۴ - ۵.
توضیح: در این بولتن ترجمه جراید جمهوری آذربایجان درج می‌گردید. شماره ۸ در ۱۶ صفحه منتشر شده است.

منابع: بولتن مطبوعات جمهوری آذربایجان، ش ۴، ۱۶ مهر ۱۳۷۷ / ش ۸، ۱۲ آذر ۱۳۷۷.

۷۰۰. بولتن مطبوعاتی فرهنگی - اجتماعی

محل انتشار: ترکمنستان - عشق آباد / صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - عشق آباد / ناشر: رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - عشق آباد / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی.
موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش ۱۱۸ (بهمن ۱۳۷۷)، ش ۱۲۰ (اردیبهشت ۱۳۷۸).
توضیح: مطالب بولتن مطبوعاتی فرهنگی - اجتماعی، از روزنامه‌های ترکمنستان استخراج می‌گردید.
شماره ۱۱۸ بولتن در ۲۴ صفحه و شماره ۱۲۰ آن در ۱۹ صفحه منتشر شده است.
منابع: بولتن مطبوعاتی فرهنگی - اجتماعی، ش ۱۱۸، بهمن ۱۳۷۷ / ش ۱۲۰، اردیبهشت ۱۳۷۸.

۷۰۱. بولتن نگاهی به اخبار و رویدادهای شیعیان پنجاب (۱۳۶۸ ش)

محل انتشار: پاکستان - لاهور / صاحب امتیاز: سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران - لاهور / ناشر:

سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران - لاهور / ترتیب انتشار: دوهفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: خبری / قطع: (۲۹/۳×۲۱/۳) سانتی‌متر).

موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش ۱۴ - ۱۶، ۱۸ - ۱۹.

توضیح: این بولتن اخبار و رویدادهای مربوط به شیعیان را تحت پوشش قرار می‌داد و در هر شماره سرمقاله یکی از نشریات پاکستان که پیرامون شیعیان بود در بولتن جای می‌گرفت.

منابع: بولتن نگاهی به اخبار و رویدادهای شیعیان پنجاب، ش ۱۴ (۶۹/۶/۳ - ۶۹/۶/۱۷) / ش ۱۵ (۶۹/۶/۳۰ - ۶۹/۶/۱۷) / ش ۱۶ (۶۹/۶/۳۱ - ۶۹/۷/۱۳) / شماره ۱۸ (۶۹/۷/۲۸ - ۶۹/۸/۱۰) / ش ۱۹ (۶۹/۸/۱۱ - ۶۹/۸/۲۴).

۷۰۲. بولتن نگاهی به جراید استان پنجاب (۱۳۶۸ ش)

محل انتشار: پاکستان - لاهور / صاحب امتیاز: سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران - لاهور / ناشر: سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران - لاهور / ترتیب انتشار: هفته‌نامه / زبان: فارسی / روش: خبری / قطع: (۲۹/۳×۲۱/۳) سانتی‌متر).

موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش ۱۴ - ۱۷، ۲۴ - ۲۶.

توضیح: در این بولتن اهم اخبار جمهوری اسلامی ایران، اخبار پاکستان و سرمقاله‌های جراید پاکستان مورد توجه قرار می‌گرفت.

منابع: بولتن نگاهی به جراید استان پنجاب، ش ۱۴ (۶۸/۱۰/۱۲ - ۶۸/۱۰/۲۱) / ش ۱۸ (۶۹/۵/۲۵ - ۶۹/۶/۱) / ش ۱۹ (۶۹/۶/۳ - ۶۹/۶/۸) / ش ۲۰ (۶۹/۶/۹ - ۶۹/۶/۱۵) / ش ۲۱ (۶۹/۶/۱۶ - ۶۹/۶/۲۲) / ش ۲۲ (۶۹/۶/۲۳ - ۶۹/۶/۲۹) / ش ۲۳ (۶۹/۶/۳۰ - ۶۹/۷/۶) / ش ۲۴ (۶۹/۷/۷ - ۶۹/۷/۱۲) / ش ۲۶ (۶۹/۷/۲۰ - ۶۹/۷/۲۶) / ش ۲۷ (۶۹/۸/۴ - ۶۹/۸/۱۰) / ش ۲۸ (۶۹/۸/۱۱ - ۶۹/۸/۱۷) / ش ۲۹ (۶۹/۸/۱۸ - ۶۹/۸/۲۴).

۷۰۳. پژوهش و توسعه (۱۳۶۵ ش)

محل انتشار: ژاپن - توکیو / صاحب امتیاز: سفارت جمهوری اسلامی ایران - توکیو / ناشر: سفارت جمهوری اسلامی ایران - توکیو / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: علمی - تخصصی - اقتصادی / قطع: (۲۵/۷×۱۷/۵) سانتی‌متر).

موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش ۶ (بهمن ۱۳۶۵)، ش ۷ (اسفند ۱۳۶۵)، ش ۱۰ و ۱۱ (خرداد و تیر ۱۳۶۶).

توضیح: پژوهش و توسعه، توسط بخش اقتصادی سفارت و جمعی از علاقه‌مندان و پژوهشگران ایرانی انتشار می‌یافت. دست‌اندرکاران نشریه آقایان فرشچی و داودی بودند که عبدالرحیم گواهی در شماره ۷ نشریه، از تلاش این دو تن تشکر نموده است. مطالب شماره ۶ پژوهش و توسعه عبارتند از: «توسعه و عامل انسانی، مطالعه در مورد ذخیره طویل‌المدت انرژی خورشیدی زیرزمین و سیستم هیئت پمپ،

نگاهی کوتاه به آموزش و پرورش در ژاپن، رشد شرکت‌ها در ژاپن، تشخیص فرسودگی داخلی ماشین آلات به وسیله فروگرافی، صنایع اتومبیل سازی ژاپن و آیا ژاپن کشوری نژادپرست است. « شماره ۶ نشریه در ۵۹ صفحه، شماره ۷ در ۷۲ صفحه و شماره ۱۰ و ۱۱ در ۱۱۲ صفحه به چاپ رسیده است. منابع: پژوهش و توسعه، ش ۶، بهمن ۱۳۶۵/ ش ۷، اسفند ۱۳۶۵/ ش ۱۰ و ۱۱، خرداد و تیر ۱۳۶۶.

۷۰۴. چشم انداز (مرداد ماه ۱۳۶۹)

محل انتشار: تایلد - بانکوک/ صاحب امتیاز: سفارت جمهوری اسلامی ایران - بانکوک/ ناشر: سفارت جمهوری اسلامی ایران - بانکوک/ زبان: فارسی/ روش: خبری - تحلیلی/ قطع: (۷/۲۰×۲۹ سانتی متر)/ تعداد صفحات: ۳۳ ص. منابع: چشم انداز، ش اول، سال اول، مرداد ماه ۱۳۶۹.

۷۰۵. خبرنامه (۱۳۷۵ ش)

محل انتشار: آذربایجان - باکو/ صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - باکو/ ناشر: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - باکو/ ترتیب انتشار: ماهنامه/ زبان: فارسی/ روش: فرهنگی/ قطع: (۲۱×۲۹/۷ سانتی متر). توضیح: مطالب این خبرنامه از جراید و رادیو و تلویزیون آذربایجان استخراج می‌گردید. شماره ۴ خبرنامه در ۱۸ صفحه و شماره ۵ آن در ۲۵ صفحه منتشر شده است. منابع: خبرنامه، ش ۴، بهمن ۱۳۷۵/ ش ۵، اسفند ۱۳۷۵.

۷۰۶. خبرنامه رویدادهای اندونزی و سنگاپور (۱۳۷۴ ش)

محل انتشار: جاکارتا/ صاحب امتیاز: سفارت جمهوری اسلامی ایران - جاکارتا/ ناشر: سفارت جمهوری اسلامی ایران - جاکارتا/ زبان: فارسی/ روش: سیاسی - اقتصادی - فرهنگی - اجتماعی. موجودی: مرکز اطلاع رسانی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، ش ۲ - ۷ (۷/۱۰/۷۴ - ۳۱/۵/۷۵)، ش ۹ (۷۵/۸/۱۹)، ش ۱۲ (۷۵/۱۰/۲۰). توضیح: مطالب این خبرنامه در دو بخش اندونزی و سنگاپور تنظیم شده است. گزارش‌های مطبوعاتی براساس جمع‌بندی اهم تفسیرها و تحلیل‌های ارائه شده در جراید و رسانه‌های اندونزی و سنگاپور تنظیم می‌شد. بخش اندونزی توسط اخوان و بخش سنگاپور زیر نظر بابایی اداره می‌شد. در شماره ۹ خبرنامه از فردی به نام وفایی به عنوان تهیه‌کننده یاد شده است. بعد از مدتی نام خبرنامه رویدادهای اندونزی و سنگاپور به اهم اخبار و گزارشهای مطبوعاتی درباره اندونزی و سنگاپور تغییر یافت. منابع: خبرنامه رویدادهای اندونزی و سنگاپور، ش ۲ (۷۴/۱۰/۷ - ۷۴/۱۰/۲۰) / ش ۳

(۷۴/۱۰/۲۲ - ۷۴/۱۱/۲) / ش ۴ (۷۴/۱۱/۱۹ - ۷۴/۱۲/۲۸) / ش ۵ (۷۵/۳/۲۳ - ۷۵/۴/۱۳) / ش ۶ (۷۵/۵/۳۱ - ۷۵/۵/۳) / ش ۹ (۷۵/۸/۱۹ - ۷۵/۸/۳۰) / ش ۱۲ (۷۵/۵/۱۱ - ۷۵/۱۰/۲۰).

۷۰۷. خبرنامه علمی (۱۳۶۸ ش)

محل انتشار: هندوستان - دهلی / صاحب امتیاز: سفارت جمهوری اسلامی ایران - دهلی نو / ناشر: سفارت جمهوری اسلامی ایران - دهلی نو / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: علمی - اجتماعی / قطع: (۲۷/۷×۲۱/۵ سانتی متر) / تعداد صفحات: ۸ ص.
موجودی: کتابخانه آستان قدس رضوی، ش ۱۱ - ۱۲ (مهر - آبان ۱۳۶۹).
توضیح: این نشریه توسط بخش سرپرستی امور دانشجویی سفارت جمهوری اسلامی ایران در دهلی نو با هدف آگاه نمودن اساتید دانشگاه‌ها، محققین، دانشجویان و علاقمندان داخل کشور از محیط علمی هندوستان تهیه و توزیع می‌گردید.
منابع: خبرنامه علمی، ش ۱۱، سال دوم، مهر ۱۳۶۹ / ش ۱۲، سال دوم، آبان ۱۳۶۹.

۷۰۸. خبرنامه فرهنگی (۱۳۷۵ ش)

محل انتشار: قزاقستان / صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - قزاقستان / مدیر مسئول: مهدی سنایی (رایزن فرهنگی) / ناشر: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - قزاقستان / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: خبری - تحلیلی / قطع: (۲۹/۶×۲۱) سانتی متر).
موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۲۹ (مهر ۱۳۷۷).
توضیح: این خبرنامه در دو بخش «خبر» و «دیدگاهها» تدوین شده است. در بخش خبر، اخبار فرهنگی مربوط به قزاقستان و مطالب مربوط به ایران از نگاه جراید این کشور و در بخش دیدگاهها، بخشی از مطالب تحلیلی جراید قزاقستان در رابطه با مسائل فرهنگی، اجتماعی قزاقستان و ایران درج شده است. مترجم روسی خبرنامه، محمد سلام مخشولوف، مترجم قزاقی، رستم ژایا سایف، بخش ویرایش سیدحسن حیدری و صفحه‌آرانی زکریا عبدالرضا زرگری معرفی شده‌اند.
منابع: خبرنامه فرهنگی، ش ۲۹، مهر ۱۳۷۷.

۷۰۹. خبرنامه نگاهی به مطبوعات تاجیکستان (۱۳۷۶ ش)

محل انتشار: تاجیکستان / صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - تاجیکستان / ناشر: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - تاجیکستان / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - ادبی - اجتماعی / قطع: (۲۰/۵×۱۴/۶ سانتی متر).
توضیح: مطالب این خبرنامه از جراید منتشره در تاجیکستان اقتباس می‌گردید. شیوه کار بدین صورت بود که ابتدا نمایه‌ای از مطالب و گزارش‌های مهم نشریات درج و سپس چکیده آن در خبرنامه منظور می‌گردید.

منابع: خبرنگار به مطبوعات تاجیکستان، ش ۲ (شپ ۱۳)، سال دوم، بهمن - اسفند ۱۳۷۷.

۷۱۰. دانش

محل انتشار: پاکستان - اسلام آباد / صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - اسلام آباد / مدیر مسئول: سید سبط حسن رضوی / ناشر: رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - اسلام آباد / ترتیب انتشار: فصلنامه / زبان: فارسی - اردو / زویش: فرهنگی - ادبی / تعداد صفحات: ۲۶۹ ص.

موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش ۱۹ (پاییز ۱۳۶۸).

توضیح: دانش، در برگرفته مقالاتی پیرامون زبان و ادب فارسی، اشتراکات تاریخی و فرهنگی ایران و شبه قاره است. مشاور افتخاری دانش سید علی رضا نقوی، حروفچین، گرافک الیون - لاهور و خوشنویس آن قاضی محمد امین انجم بودند. دانش، در چاپخانه منزاپریس اسلام آباد به چاپ می رسید.

منابع: دانش، ش ۱۹، پاییز ۱۳۶۸.

۷۱۱. سیما (۱۳۷۲ ش)

محل انتشار: پاکستان - راولپندی / صاحب امتیاز: خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران - راولپندی / ناشر: خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران - راولپندی / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی / قطع: (۲۴/۲×۱۷/۳ سانتی متر).

موجودی: آرشیو نگارنده، ش ۵ (بهمن ۱۳۷۲).

توضیح: در هر شماره از این بولتن، مراکز مهم فرهنگی کشور پاکستان مورد توجه قرار می گرفت و دیدگاهها و نظرات شخصیت های فرهنگی - اجتماعی و مذهبی پاکستان نیز منعکس می شد.

مطالب بولتن برگرفته از جراید پاکستان از جمله روزنامه نوای وقت و پاکستان تایمز است. شماره ۵ این بولتن در ۲۵ صفحه تهیه شده است.

منابع: سیما، ش پنجم، سال اول، بهمن ۱۳۷۲.

۷۱۲. سیمای فرهنگی لاهور

محل انتشار: پاکستان - لاهور / صاحب امتیاز: خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران - لاهور / ناشر: خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران - لاهور / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی - ادبی / قطع: (۲۴/۲×۱۷/۳ سانتی متر).

موجودی: کتابخانه ملی ایران، ش ۱۱ و ۱۲ (خرداد و تیر ۱۳۷۷).

توضیح: سیمای فرهنگی لاهور، در برگرفته گزارش ها، دیدگاهها، گفتگوها، مقالات فرهنگی و تازه های

ادبی است. شماره ۱۱ و ۱۲ بولتن در ۶۳ صفحه تکثیر شده است.
منابع: سیمای فرهنگی لاهور، ش ۱۱ و ۱۲، خرداد و تیر ۱۳۷۷.

۷۱۳. ماهنامه فرهنگی چین (۱۳۷۶ ش)

محل انتشار: چین - پکن / صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - پکن / ناشر: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - پکن / ترتیب انتشار: ماهنامه / زبان: فارسی / روش: فرهنگی - اجتماعی - علمی / قطع: (۲۹/۶×۲۱ سانتی متر).
موجودی: مرکز اطلاع رسانی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، ش ۲ (بهمن ۱۳۷۶)، ش ۶ (خرداد ۱۳۷۷)، ش ۷ (تیر ۱۳۷۷). کتابخانه ملی ایران، ش ۱۹ (مرداد ۱۳۷۸)، ش ۲۲ (آبان ۱۳۷۸).

توضیح: مطالب این بولتن در هر شماره با تنوع و موضوعات بیشتری ارائه می شود. غالب مطالب مندرج در این بولتن از جراید کشور چین اقتباس می گردید. از جمله روزنامه مردم، روزنامه اجتماعی چین، روزنامه پکن، هفته نامه هنر، روزنامه حقوقی چین، روزنامه روشنائی، روزنامه ادبیات و هنر و .... شماره ۲ بولتن در ۲۹ صفحه، شماره ۶ در ۵۶ صفحه، شماره ۷ در ۳۷ صفحه، شماره ۱۹ در ۲۷ صفحه و شماره ۲۲ در ۴۰ صفحه به چاپ رسیده است.

منابع: ماهنامه فرهنگی چین، ش ۲ بهمن ۱۳۷۶ / ش ۶، خرداد ۱۳۷۷ / ش ۷، تیر ۱۳۷۷ / ش ۱۹، مرداد ۱۳۷۸ / ش ۲۲، آبان ۱۳۷۸.

۷۱۴. نامه دوستی

محل انتشار: ترکمنستان - عشق آباد / صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - عشق آباد / ناشر: رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - عشق آباد / زبان: فارسی - تاجیکی / روش: فرهنگی - اجتماعی / قطع: (۲۹/۶×۲۱ سانتی متر).
توضیح: مطالب این بولتن اقتباس شده از دیگر نشریات ترکمنستان است. پیش شماره ۵، این بولتن در ۱۶ صفحه فارسی و ۱۳ صفحه تاجیکی به چاپ رسیده است.
منابع: نامه دوستی، پیش شماره ۵.

۷۱۵. همایش (اهم اخبار و گزارشات)

محل انتشار: بنگلادش - داکا / صاحب امتیاز: رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - داکا / ناشر: رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - داکا / زبان: فارسی / روش: اقتصادی - اجتماعی - سیاسی / فرهنگ / قطع: (۲۹/۷×۲۱ سانتی متر).
موجودی: مرکز اطلاع رسانی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، ش ۱ - ۹.
توضیح: شماره ۳، ۶ و ۸ این بولتن ویژه نتایج انتخابات شوراها در ایران است.
منابع: همایش، ش ۱ - ۹.

فهرست اعلام

۱. اسامی اشخاص

۲. اسامی ناشران

آ

ارشاد، محمدشاه / ۶۹۰

اسحق گیلانی، فتانه / ۳۵۷

اصفهانى، حاج شيخ حسين / ۳۱۳

اعتمادى، عوض على / ۲۵۶

افراسيابى، فريدون / ۱۵

افروز، خاتون / ۶۴۴

افسرى، كيخسرو / ۳۳۲

افضلى، ذبيح الله / ۱۹۳

اقبال، محمد / ۱۱۶

اكبر، اسماعيل / ۶۷۰، ۴۶۳، ۴۵۱

اكبرخان، ميرزا محمد / ۳۱

اكرام على، مولوى / ۵۱

الهام، عبدالرحيم / ۵۶، ۵۸۰

امير غلام، ميرزا / ۶۵۴

اميرى، ميرحاتم / ۶۶، ۱۹۶

امين، عبدالرسول / ۱۲، ۲۹۴، ۶۷۳

امين اعتمادى، صالحه / ۶۱۰

انسى زاده، جلال الدين / ۵۳۸

انگار، فيض محمد / ۱۱۱

انيس، غلام محى الدين / ۱۱۲، ۲۷۲

اورمل، غلام محمد / ۶۷۶

اويسى، ميرزا على محمدخان / ۲۷۹

ايماء، عزيز الله / ۳۲۰، ۶۱۸

ايوبى، محمد شريف / ۵۸۰

ب

بابرى، عبدالغفور / ۱۳۲

آگستون هيكي، جيمز / ۶۸۹

الف

ابدالى، برهان / ۳۰۲، ۳۹۶

ابراهيم زاده / ۱۰۹

اثير، محمد عمر / ۲۰۵

احرار، ميرزا عبدالله / ۱۵۴

احرارى، روفه / ۶۰۸

احساس، بيرك / ۲۵۳، ۲۵۴

احسن الله خان (ثاقب)، محمد / ۵۲۳

احمد، كفيل / ۱۷۴

احمد پروانى، عبدالرحيم / ۲۳۳

احمدجان، الحاج مولوى / ۴۱۸

احمدخان افغان، مرتضى / ۸۴

احمدزى، زاهد / ۵۳

احمد علوى، سيد نصير / ۶۴۳

احمدى، سيدسلطان / ۹۸

احمد يار / ۲۵۸

احمدى زاهدى / ۴۸۴

اخگر، مينم / ۴۹۵

اخلاص، غلام معصوم / ۵۹۳

اخلاق، عبدالرب / ۲۴۶

اخلاقيار، عبدالله / ۵۲۱

اديب، محمد شريف / ۵۱۳

اردشير شور، عبدالله / ۵۰

ارشاد، عبدالشكور / ۵۸۰

- بابک، نورالدین / ۷۱
 باختری، واصف / ۳۶۵
 بارش، محب / ۳۴۸
 بارکزی، نصرالله / ۳۷۹، ۶۱۳
 باقی‌زاده، احمد راتب / ۶۴۵
 بامداد، سیدمحمد / ۳۷۷
 بحرانی، میرزا علی / ۱۲۰، ۱۷۷
 بختیار، مریم / ۲۱۵
 بختیاری، فاطمه / ۴۷۶
 برتک، لالا / ۴۱۵
 برهانی، سید انشاء / ۳۰۷
 بسل، محمدانور / ۵۲۷
 بشارت، محمد نذیر / ۲۷۷، ۴۳۲، ۶۶۵
 بشیر، محمد / ۷۵، ۶۵۶، ۶۸۱
 بشیرهروی، علی اصغر / ۲۳۱
 بلخی، موحد / ۲۷۵
 بلوچ، بلقیس / ۳۰۱
 بلیکا، عزیز / ۵۰۳
 بناجی، رستم / ۱۷۳
 بنیادزاده، داداش / ۸
 بنی‌خاطر، غلام / ۱۹۰، ۳۰۷، ۴۴۲، ۴۵۵
 بنی‌زرمتمی، غلام / ۶۳۴
 بوستانعلی / ۴۹۱
 بوشهری، محمدرضا / ۷۶
 بهروزی، علی / ۱۶۴
 بهزاد، محمود / ۴۱۵
 بهمن، گلنور / ۳۷۵
- بیانخیل، عبدالقادر / ۹۱
- پ**
- پادیا، چندچتو / ۳۹۸
 پاسبان، محمد / ۱۷۰
 پاکزاد، عبدالبصیر / ۶۴۸
 پاکنهاد، محمدطاهر / ۵۴۷
 پروانه، امان الله / ۱۷۹
 پسرلی، محمد صدیق / ۳۷۸، ۵۸۶
 پنجشیری، پیمان / ۶۲۵
 پیشاوری، محمدصادق / ۴۸۹
 پویا، محمدمعصوم / ۱۶۵
 پیشه‌وری، سیدجعفر / ۲۷۶
 پیلوت، جمال‌الدین / ۶۴۶
 پیمان، م. ش / ۱۴۴
 پیمان، ع / ۵۳۲
- ت**
- تاج‌بخش‌زاده، یوسف / ۶۲۲
 تبریزی، سیدحسن / ۴۲۶
 تبریزی، میرزا مهدی خان / ۵۲
 تحسین، سیدامیر / ۴۵۹، ۴۶۱
 تحسین، لیلا صبر / ۴۶۱
 ترجمان، خالد / ۴۱۲
 ترکمنی، عبدالاحد / ۱۵۸
 ترکمنی، عبدالروف / ۱۹۰، ۲۱۲
 تروه‌خیل، مولوی / ۵۱۴

ح

- تروه‌کی، نور محمد / ۳۰۰
تفویض، غلام محی‌الدین / ۵۷۷
تمیزکار / ۱۰۹
توریالی خاچی / ۵۱۹
توفیق، سید محمد / ۳۹۰
تهرانی، آقا شیخ حسین / ۶۲۴
تیلّاخان، قاضی / ۱۰۶
تیمن، عبدالغفور / ۶۵۷
ث
ثواب، فاروق / ۳۱۴
ج
جاوید / ۳۹۳
جاهد، زین‌الدین / ۱۴۹
جاهد، عبدالله / ۴۴
جعفرزاده، حاجی حسن خان / ۴۳۹
جلالی، غ / ۶۷۴
جویا، جاوید / ۳۱۴
جویا، سرور / ۵۰۴
جی جی بای ایرانی، دین شاه / ۲۲۱
جیلانی شبل، خواجه غلام / ۳۴۲
جیلانی محسنی / ۶۹۱
ج
چمبیلی، مطیع الله / ۱۹۷
چهاردهی / ۱۰۹
- الحاج مساوات / ۵۹۲
حاج معلم زاده / ۶۶
حاجی حسین، حاجی محمدابن / ۶۲۴
حاجی محمد حسن / ۲۹۳
حافظی، غلام / ۵۵۴
حبیبی، عبدالحی / ۱۱
حداد، قدرت الله / ۹۳
حسن خان، یعقوب / ۴۸۳
حسین خیل، محمدنعم مصطفی / ۴۰۵
حسینی، ژکفر / ۳۰۲
حسینی، محبوب / ۲۹۶
الحسینی، میرغلام محمد / ۳۸۱
حسینی کاشانی، سیدجلال الدین / ۱۰
۲۷۱
حقانی، جلال الدین / ۶۰۳، ۲۶۳
حکیم، عسکر / ۱۵۹
حنیفی، محمدعارف / ۴۵۶
حیدر، ضیاء / ۹۶
حیران، محمد یونس / ۳۶۱

خ

- خالص، یونس / ۶۵۳
خالق / ۲۵۱
خاوری، محمد آصف / ۵۶۲
خدام، شجاع الدین / ۶۳۵
خراسانی، شجاع / ۶۱۴

- خراسانی، میرزا محمود / ۴۲
 خرم، لیلا / ۲۰۰
 خلیل، محمدابراهیم / ۹
 خنجری، فقیر محمد / ۱۱۸، ۲۸۴
 خوگیانی، صدیق الله / ۷۳
 خیبر، میراکبر / ۱۷۶
 خیری، محمد همایون / ۶۲۸
- د
- داعی الاسلام، سید محمدعلی / ۳۲۲
 دانش، حسین / ۲۸۹
 دانشیار، عبدالعلی / ۴۴۴
 داوی، عبدالهادی / ۹۹
 دستور، ضیا / ۵۲۰
 دعاگو، مهدی / ۵۰۰
 دلیری، شاه عبدالقدیر / ۲۱۷
 دلیلی، راز محمد / ۳۴۲
 دوازده امامی / ۱۰۹
 دهخدا، علی اکبر / ۳۹۰
 دهزاد، اندیوال / ۵۹۹
 دهلوی، محمدحسین / ۶۸۶
 دیلمی / ۲۲۵
- ذ
- ذنوبی، حمید / ۳۴۷
- ر
- ربانی، جلال الدین / ۴۴۵
- رتن هلدر، نیل / ۱۵۶
 رحیمی، غوث الدین / ۵
 رحیمی، محمد / ۴۱۰
 رزاق مامون، ع / ۵۲۸
 رستمزاده، ولایت / ۳
 رسول، امان الله / ۲۹۵
 رشید طارق، ع / ۳۹۲
 رضایی، محمدحسن / ۴۱۳
 رضوانی بامیانی / ۱۴۸
 رضوی، سیدآغا مهدی / ۶۶۰
 رضوی، سیدحسین / ۴۲۲
 رضوی، سید سبط حسن / ۷۱۰
 رعد، شکریه / ۵۴۷
 رعد، عظیم / ۳۲۸
 رفیع، حبیب الله / ۹۳، ۵۱۹، ۶۰۱
 رقیم، عبدالاحد / ۱۵۱
 روبنان، محمد خالد / ۸۳
 روح افزا / ۶۱
 روشن ضمیر، محمداکبر / ۱۸۴
 روغ، سید حمید الله / ۱۸۵
 روف، سپوژمی / ۳۱۹
 رهبین، محمدافسر / ۲۰
 رهپو، صدیق / ۲۸۵
 رهین، سیدمخدوم / ۳۶، ۲۵۷
 رهین، عبدالرسول / ۵۶
 رید، پیتر / ۱۲۲

ز

سلیمان، سحیہ شایق / ۱۵۷

زاون زاده، سید مسلم / ۶۲۴

سمیمی، محمد کبیر / ۵۴۰

زاهدی، احمدزی / ۲۳۲

سمیہ، اسمار / ۶۱

زرغون / ۶۷۱

سنایی، مهدی / ۷۰۸

زیارمن، فضل احمد / ۱۳۸

سنگسہ، منشی گلاب / ۵۹۸

سوداسوک، لالا / ۲۴۴

ژ

سوگوار، پ / ۴۹۸

ژوبل، محمد حیدر / ۹

سہیل / ۲۵۰

سیداوولاد علی / ۳۸۵

س

سید حامد / ۱۸۶

ساعدا، س / ۲۸۱

سید حسن / ۳۲۴

ساعی، حسین / ۲۷۵

سید رسول / ۲۶۱، ۳۳۵

سپنتا، عبدالحسین / ۳۲۷

سید عبداللہ / ۱۱۶

ستانیزی، محمدنسیم / ۶۶۵

سیدی، لطیفہ / ۶۰۴

سجادی تمدن الملک سابق، س. م / ۲۴،

۲۶۴

ش

شاہپوریان، علی محمد / ۶۸۱

سخی غیرت، غلام / ۱۳، ۶۱۴

شاگر، غلام عمر / ۱۱۳

سراج الدین، مولوی / ۲۸

شایق، ہاشم / ۳۰

سردار محمد / ۶۳

شایگان، شجاع / ۶۸۷

سرور، زمان الدین / ۲۳۶

شایگان شہریاری، اکبر / ۱۶۰

سرور، غلام / ۱۴۰

شایگان، محمد اکبر / ۶۵۹

سعید، قریب الرحمن / ۴۳۲

شبل غوری، خواجہ جاوید / ۳۹۱

سفیری، سعید / ۱۸۲

شرافت، محمد یعقوب / ۲۵۹

سکندر، محمد سلیمان / ۱۳۹

شریعت یار، ابو عبد المنصور / ۳۸۸

سلجوقی، صلاح الدین / ۲۴۲

شریف زاده، ع. ل / ۵۰۷

سلطان، سلطان احمد / ۵۹۱

شفیعی، بارق / ۳۰۰، ۶۴۹

سلطان محمد / ۳۹۲

ض

ضعیفی حسینی، میر محمد آصف / ۶۵۵
ضیا الحق / ۱۲۳
ضیاء الدین، محمد / ۴۳۹

ط

طرزی، جلال الدین / ۶۰۰
طرزی، محمود / ۳۸۷
طنین، ظاهر / ۳۷۲، ۲۸۵
طهوری، ناصر / ۲۰
طیبی، نعمت الله / ۶۳۸

ظ

ظریف / ۳۰۳
ظریف صدیقی، شمس الدین / ۵۰۲
ظریفی، بادام / ۴۰۲
ظفر، هما / ۴۵۸

ع

عابد، زمک / ۵۸۳، ۴۱۹
عابدی، سیدامیر حسن / ۱۶۳
عادل، محمدشاه / ۱۰۱
عارض، غلام جیلانی / ۲۴۹
عارفی، احمد ضیاء / ۱۳۷
عارفی، غلام محی الدین / ۴۳۱
عاطفی، عبدالحکیم / ۳۶۴
عاطفی، فیض محمد / ۵۸

شفیق، محمد / ۵۷

شفیقی، محمدزبیر / ۴۰۵

شمس، سید حسن / ۲۸۹

شهرانی، عنایت الله / ۴۱۶

شهرستانی، شاه علی اکبر / ۶۶۲

شیخ الاسلام بهبهانی، آقا میرزا مصطفی /

۵۴۹

شیخ علی ملا / ۳۹۸

شیدا، محمد رحیم / ۴۰

شیروازی، حاجی میرزا علی آقا / ۱۰۵،

۵۸۹، ۴۸۸، ۲۷۸

شیروازی، سید آقا / ۴۰۶

شیروازی، سید صمصام / ۴۴۰

شیروازی، میرزا زین العابدین / ۲۴۷

شیر محمد / ۲۴۸

شیوا، غلام محی الدین / ۱۳۰

ص

صابری، عبدالواحد / ۴۲۹

صاحب، حاجی و حاج الدین / ۵۶۴

صادقی، سید محمد علی / ۲۲۷

صباح، محمد نسیم / ۲۷۳

صحاف اصفهانی، حاج شیخ حسین / ۴۸۵

صدیق، محمد ظاهر / ۵۵۹

صدیق مجددی، شا آقا / ۶۰

صدیقی، مولوی عبدالستار / ۶۳۴

صفراوا، سعادت / ۳۱۸

عالمشاهی، سید محمد ابراهیم / ۱۳۵

عبادی، ضیاء الله / ۳۱۴

عباس شوشتری، م / ۱۱۶

عباسی، محمد ابراهیم / ۳۲۸

عبدالحکیم، مولوی / ۳۱۵

عبدالرحمن / ۳۲۰

عبدالرشید / ۵۱۶

عبدالستار / ۳۱۹

عبدالعزیز خان / ۱۶۶

عبدالقادر / ۵۵۵

عبدالروف خان / ۳۸۶

عبدالله / ۴۸۳

عبداللهی، رضا / ۴۹۳

عبدالواحد / ۳۹۲

عثمانی، منظور الحق / ۶۸۱

عرفانی، خواجه عبدالحمید / ۶۸۱

عزیز، خداداد / ۴۵۲

عشرتی، عبدالاحد / ۵۰۸

عشرتی / ۶۰۶

عصمتی وردکی، معصومه / ۶۲۶

عطا، شاه حسن / ۴۵۳

عطائی، محمد ابراهیم / ۶۸۳

علمی، سید محمد یوسف / ۸۸

علی، عبدالله / ۹۴

علی اوف، علی محمد / ۸

علیزاده، ابراهیم / ۴۷۳

علیزاده، سعیدرضا / ۴۲۰

عیان، محمد / ۱۱۰

غ

غازی، محمد علی / ۲۲۴

غبار، میر غلام محمد / ۶۶۹

غرجستانی، محمد عیسی / ۶۳۶

غروال، عارف / ۵۱۹

غضنفر، سکینه بانو / ۱۵۲

غفارزاده، اسدالله / ۱۶۸

غلام، محمد / ۴۱۹

غلام الله، مولوی / ۳۲۱، ۵۸۳

غندمشر، عبداللطیف / ۵۷۱

غیرت، عبدالباری / ۴۸۷

ف

فارانی، محمود / ۳۷۷

فاروق / ۴۵۹، ۴۶۱

فاضل، ف / ۵۳۲، ۶۰۹، ۶۱۲

فائض، فدا محمد / ۲۱۸، ۴۲۳، ۴۳۶

فخر، سید جلال الدین / ۲۸۶

فدایی، فدا محمد / ۶۰۱

فدرف روسی / ۵۷۲

فدوی / ۶۹

فرحت، پاینده محمد خان / ۷۸

فرزان، عبدالکریم / ۴۵۶

فرقانی، عبدالسلیم / ۵۵۷

فرنند، یوسف / ۳۴۴

- فرمند، غلام حسین / ۲۹۸
فروتن، الحاج محمد امین / ۵۴۶، ۵۱۵
فروغ، خالده / ۴۵۸
فروغگر، محمد معروف / ۴۳۲، ۴۲۳

۴۳۶

ک

- کابلی، عبدالرفیع / ۵۶۷
کاشانی، میرزا سید حسن / ۱۰، ۵۹۶
کاظمی، حسین / ۴۵۳
کبیر، عبدالبشیر / ۳۷۷
کبیر، فواد / ۵۵۴
کرمانشاهی، میرسیف الدین / ۴۷۳
کشکی، برهان الدین / ۳۷، ۲۸۲
کشکی، صباح الدین / ۸۰، ۵۳۱
کلکانی، عبدالقیوم / ۶۲۷
کمک، محمد یعقوب / ۵۴۱
کوتوال / ۱۴۶، ۴۰۲
کوشان، غلام حضرت / ۳۹۴
کهزاد، احمد علی / ۹
- فرهاد، ابومحمد / ۱۵۵
فرید، احمد / ۴۷، ۵۴۸
فرید، عبدالصبور / ۳۷۴
فریدنی، مشایخ / ۶۸۱
فصیحی، سید میر حسین / ۶۳۶
فقیری مراد، عبدالجلیل / ۲۶۲
فکری سلجوقی / ۶۷۸
فلاح، فایزه / ۵۴۵
فلاح، محمد عسکر / ۲۰۳
فیروزه، محمد / ۶۵۸
فیضان، مولوی / ۵۹۲

ق

- قاسم اف، سید مهدی / ۳۰۴
قاسمی، شریف حسین / ۶۹، ۵۲۲
قانت، صفت الله / ۵۸۲
قانع، عصمت / ۷۲، ۲۶۰
قانع هروی، عبدالله / ۳۹
قانونی، یونس / ۱۸۶
قبول، محمد / ۶۵۲
قرچه داغی تبریزی، آقا محمد طاهر / ۵۲
قریشی، برکت علی / ۱۱۶، ۱۳۶

گ

- گداز، عبدالغفار / ۴۵۰
گلادون، فرانسیس / ۵۳۹
گلبهاری، مؤمن / ۶۰۶
گلنظر / ۱۵۹، ۲۲۳
گهیج، منهاج الدین / ۷۰، ۵۵۷

ل

محمودی، عبدالرحمن / ۶۳۷	لایتنر / ۳۱۵
محمودی، هادی / ۴۲۱	لاهوئی، ابوالقاسم / ۱۷۲
مختار، عبدالعزيز / ۴۳۰	لایق، سلیمان / ۱۷۶
مختارزاده، عبدالصیر / ۴۳۰	لطیفی، عبدالرشید / ۵۷۰، ۱۹۴
مدبر، صادق / ۲۱۱	لطیفی، عبدالباقی / ۳۶۴
مدبر الممالک هزندی، میرزا رضا خان /	لعل زاد، غلام محمد / ۱۵۸
۲۳۸	لکهنوی حسینی نسب، رجب علی / ۳۹۷
مژده، عبدالحکیم / ۳۸	لیسه، مهری / ۶۰۸
مستضعف، قاضی محمد نظیف / ۱۰۸	
مستقیم، عبدالله / ۵۷۹	
مسعود، محمدعارف / ۵۲۱	
مسکوب، رضا / ۴۸۶	
مسیک، بی / ۱۲۲	
مشهدی، میرزا مخلص علی / ۵۹۷	
معروف، آصف / ۳۸۴	
معروف، عتیق الله / ۹	
معصومی، نصرالله / ۱۷۰	
معلم، عبدالله / ۱۴۵	
مقبول، محمد / ۶۳۹	
مقدم، حسن / ۱۷۲	
مقصودی، عبدالحسین / ۲۱۴	
مل، هیواد / ۱۲	
ملا، عمادالدین / ۲۸۴	
ملاقره، م. ر. / ۶۲	
ملت یار، علی احمد / ۹۳	
ملکزاد / ۳۳۷، ۵۶۶	
ملک شیرخان / ۲۲۲	

م

الماسک، غلام محمد / ۲۲۰
مامون، عبدالرزاق / ۳۷۶
المتین، خلیل / ۶۴۲
مجددی / ۳۷۳
مجروح، سیدنعیم / ۸۲
محب حیرت، ع / ۶۸۸
محسنی، محمد طاهر / ۱۹۰، ۶۹۱
محسنی، نجیب الله / ۱۴۴
محلای، آقا محمد / ۳۱۳، ۴۸۵
محمد اکبر، وکیل / ۵۱۷
محمد باقر / ۱۰۷، ۱۱۶
محمد جعفر، میرزا / ۵۹۷
محمد حسین خان / ۵۹۴
محمد صادق، میرزا / ۵۹۷
محمدی، خدام / ۱۰۹
محمودی، رحیم / ۴۲۱

- ملکیار، طوفان / ۳۴۹، ۳۵۰
 منشی واجد علی / ۳۵۵
 منصور، نصرالله / ۲۹۷، ۶۳۵
 موسوی، سیدمرتضی / ۱۷۴، ۶۸۱
 مولانا خسته / ۶۶۳
 مومند، محمدزمان / ۱۱۰
 موهن رای، رام / ۵۷۵
 موهن مترا، ماتهورا / ۴۲۷
 مهرآیین، عبدالفیاض / ۲۷۳، ۳۳۳، ۴۴۵
 مهربان، محمدرحیم / ۶۷۶
 مهرروز، حمید الله / ۵۰۱، ۵۲۰
 مهمند، محمدهاشم / ۲۹۵
 میرزا عبدالعلی / ۴۲۸
 میرزی، غلام حسن / ۴۴۶
 میرزین العابدین / ۱۲۸
 میرغلام، محمد / ۲۸۸
 میلاد، ساجده / ۳۰۱
 میوندی، عبدالغنی / ۵۸۰
- ن
- ناجی قاسم زاده، حسن / ۱۴
 ناصری بنیاد، فیض محمدخان / ۱۸۰
 ناقد، محمد الله / ۳۸۸
 ن، عبدالغفور / ۶۶۱
 نجات، دارا / ۳۶۷
 نجیب، نجیب الله / ۴۵۷
 نریمانی، حسنعلی / ۱۸۲
- نسیم پروان، محمد شریف / ۱۳۱
 نصراله، کمال / ۲۶۷
 نصری، شیراحمد / ۵۵۹
 نظر، عبدالکریم / ۶۰۲
 نظری آریانا، گل احمد / ۵۰۲
 نظیرالدین، مولوی / ۲۴۳
 نعیمی، علی احمد / ۹
 نگاه، سید مقدس / ۵۷۷
 ننگیال، عبدالباری / ۲۶۳، ۵۲۶، ۵۶۶
 ۶۰۳
 نوراکبری، محمد / ۲۳۷
 نور، واصل / ۴۱۰
 نوایی، غلام حبیب / ۲۵، ۳۳۰
 نورانی، جلال / ۵۴۷
 نورزاد، نورالله / ۹۶
 نوروز، محمد / ۶۵۴
 نوین، عبدالرحیم / ۲۳۱
 نهیک، شفیقه / ۵۴۲
 نیاز، عظیم خان / ۲۲۳
 نیرم، محمد بلال / ۶۳۱
 نیسان، محمد حیدر / ۸۵

و

- واحدی، تقی / ۱۹۵
 واحدی، عبدالعزیز / ۶۴
 واسطی، نیر / ۶۲۰
 واعظ، سیدمحمد سرور / ۱۳۵

ی

- واله، عبدالحق / ۵۳۱
 وثیق، عماد الدین / ۶۰۹
 ورسجی، محمد ابراهیم / ۱۸۸
 وریح استانی زی، شاه زمان / ۱۸۱
 ولسمل، محمد حسن / ۵۶۸، ۸۶، ۷۹
 والوالجی، اسدالله / ۱۰۸
 ولید، سلیمان / ۵۰۶
- یاسا، حسینعلی / ۴۷۰
 یاسر / ۲۱۰
 یاسر، فاطمه / ۲۰۰
 یزدی، محمدتقی / ۵۴
 یعقوب، محمد اسماعیل / ۳۰۸
 یعقوب خان، محمد / ۵۶۹
 یوسف آیینہ، م / ۵۳۷
 یوسف زاده، آقا بابا / ۲۷۶
 یوسفزاده، میرزا جلال / ۱۲۹
 یوسفعلی خان، محمد / ۶۴۷

ه

- هاجز / ۴۸
 هاله، حبیب الرحمن / ۵۶
 هزاره، طاهر خان / ۵۷۸
 همام، سید سلطان شاه / ۳۰۸
 همت، محمد موسی / ۱۳۴
 هوتک، صالح محمد / ۴۶۸
 هوردات، هوری / ۲۴۴
 هوسا، محب الرحمان / ۳۰۶
 هیله من غزنوی، الحاج عبدالباقی / ۲۷۴
 هیوگز / ۱۰۶

آ

- اتحادیه محصلین مسلمان افغان در هند / ۷۱
 آژانش خبررسانی صدای آریانا / ۴۵۰
 اتحادیه محصلین هزاره / ۴۷۰
 اکادمی پاکستان / ۹۷
 اتحادیه نویسندگان افغانستان آزاد / ۲۹۴،
 ۶۷۳
 اکادمی پلیس وزارت داخلی / ۱۸۳
 اتحادیه نویسندگان تاجیکستان / ۲۲۳
 اکادمی علوم افغانستان / ۶۷۹
 اتحادیه هماهنگ سازی مردم افغانستان / ۶۵۵
 اکادمی فارسی - کراچی / ۱۴۰
 اجتماع زنان افغانستان / ۳۵۷
 امریت عمومی غند فرماندهی حضرت علی
 اجتماع محصلین افغانستان / ۵۵
 (ع) / ۵
 اداره اطلاعات و فرهنگ هرات / ۶۸۰
 امریت فلکلور و ادب / ۵۱۱
 اداره برنامه‌های ثقافتی و تربیتی جوانان
 مسلمان / ۴۷۸

الف

- اتحاد اسلامی اقوام مجاهد سمت شمال
 افغانستان / ۵۶۲
 اتحاد اسلامی برای آزادی افغانستان / ۳۴،
 ۲۸۰، ۲۶۱
 اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / ۳۶،
 ۲۱۴، ۲۱۸، ۲۵۷، ۳۱۰، ۵۲۶، ۶۶۵
 اتحاد ملی اسلامی افغانستان / ۹۱، ۲۹۳
 اتحاد ملی اسلامی مجاهدین مشرقی
 افغانستان / ۵۸۵
 اتحادیه اسلامی استادان خارج از وطن
 / ۳۷۱
 اتحادیه اسلامی ولایات سمت شمال
 افغانستان / ۶، ۶۷۱
 انجمن ادبی کابل / ۳۶۶، ۵۲۷
 انجمن ادبی هرات / ۱۱۵، ۶۰۸، ۶۷۸
 انجمن اسلامی جوانان و محصلان افغان
 / ۱۰۰
 انجمن اسلامی محصلین افغان در دهلی /
 ۲۱۳، ۴۶۷
 اتحاد اسلامی اقوام مجاهد سمت شمال
 افغانستان / ۵۶۲
 اتحاد اسلامی برای آزادی افغانستان / ۳۴،
 ۲۸۰، ۲۶۱
 اتحاد اسلامی مجاهدین افغانستان / ۳۶،
 ۲۱۴، ۲۱۸، ۲۵۷، ۳۱۰، ۵۲۶، ۶۶۵
 اتحاد ملی اسلامی افغانستان / ۹۱، ۲۹۳
 اتحاد ملی اسلامی مجاهدین مشرقی
 افغانستان / ۵۸۵
 اتحادیه اسلامی استادان خارج از وطن
 / ۳۷۱
 اتحادیه اسلامی ولایات سمت شمال
 افغانستان / ۶، ۶۷۱
 انجمن ادبی کابل / ۳۶۶، ۵۲۷
 انجمن ادبی هرات / ۱۱۵، ۶۰۸، ۶۷۸
 انجمن اسلامی جوانان و محصلان افغان
 / ۱۰۰
 انجمن اسلامی محصلین افغان در دهلی /
 ۲۱۳، ۴۶۷

- انجمن اسلامی محصلین و مهاجرین افغان
خارج از کشور / ۲۲، ۵۹۵
انجمن اسلامی نویسندگان افغانستان / ۵۲۰
انجمن انتشاراتی بازگشت / ۱۲۳
انجمن ایام و بیه زنان افغانستان (رووا)
۳۰۱ /
انجمن ایران لیگ / ۱۱۹
انجمن پاسداران فرهنگ آریانا / ۵۰۱
انجمن تاریخ افغانستان / ۹
انجمن حکیم سنایی / ۲۷۴
انجمن دکتران و پرسنل طبی خارج از وطن
۳۶۹، ۳۱۶ /
انجمن دوستی روابط فرهنگی آذربایجان با
کشورهای خارجی - باکو / ۳
انجمن دوستی و روابط فرهنگی ازبکستان با
کشورهای خارج / ۶۵
انجمن ذکری‌های حسینی / ۳۹۶
انجمن روابط بین‌المللی فارسی زبانان پیوند
۲۲۳ /
انجمن روابط فرهنگی پاکستان و ایران
۱۷۱ /
انجمن روابط فرهنگی هند و کشورهای
خارج (شعبه هند و ایران) / ۳۴۳
انجمن زنان و دختران افغانستان / ۴۵۵
انجمن سعادت ایرانیان مقیم اسلامبول /
۳۹۰
انجمن عربی و فارسی دانشگاه پنجاب
- ۱۰۷ /
انجمن فارسی دهلی / ۱۶۳
انجمن فتوت یزدیان ایرانی مقیم بمبئی
۴۹۳ /
انجمن فداییان اسلام / ۴۹۶
انجمن فداییان اسلامی افغانستان / ۷۳
انجمن فرهنگ غرjestان / ۲۵۲
انجمن فرهنگی اتحادیه اسلامی ولایات
شمال / ۶۲
انجمن فرهنگی انصار الفاطمه (س) / ۴۷۶
انجمن فرهنگی دانشجویان مسلمان
افغانستان / ۱۶۴
انجمن فرهنگی علامه شهید بلخی (ره)
۲۱۷ /
انجمن محصلان / ۴۲۹
انجمن نسوان / ۶۱۰
انجمن نویسندگان افغانستان / ۳۶۵
انجمن نویسندگان ولایت بلخ / ۳۳۳
انستیتو باستان‌شناسی آکادمی علوم
افغانستان / ۱۲۴
انستیتوت بولی تخنیک کابل / ۴۷۷
انستیتوت دولتی طب کابل / ۹۰
انکشاف دهات / ۵۴۰
اورینتل کالج (لاهور) / ۱۱۶
- ب
بانک مرکزی افغانستان / ۸۵

۴۳۷، ۴۸۴، ۴۹۲، ۴۹۸، ۵۲۹، ۵۳۲،

۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۵، ۶۰۵، ۶۰۹، ۶۳۰

جمعیت افغانی سره میاشت / ۶۸۲

جمعیت انقلابی زنان افغانستان / ۱۹۹،

۳۱۷

جمعیت بنیاد ادب / ۱۵۹

جمعیت دموکراتیک خلق افغانستان / ۱۷۶

جمعیت دموکراتیک نوین / ۴۲۱

جمعیت العلمای محمدی جبهه نجات ملی

افغانستان / ۲۰۵

جمعیت العلمای وزارت عدلیه / ۲۸۸

جمعیت عوام / ۴۵۶

جمهوری دموکراتیک افغانستان / ۱۱۰

جنبش ملی اسلامی افغانستان / ۶۳، ۲۵۱،

۴۰۴، ۶۱۶، ۶۲۸

جوانان ملت مسلمان هزاره / ۴۴۳

ح

حرکت اسلامی افغانستان / ۲۳، ۶۶، ۱۳۶،

۱۴۱، ۱۹۲، ۱۹۶، ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۱۱،

۴۶۹، ۴۹۷

حرکت انقلاب اسلامی افغانستان / ۱۱۸،

۱۴۴، ۱۵۰، ۲۸۴، ۲۹۷، ۴۸۷، ۶۳۵،

۶۷۵

حزب اتحاد ملی / ۳۸

حزب اسلامی افغانستان / ۹۵، ۱۲۵، ۱۶۵،

۱۶۹، ۲۸۵، ۳۰۳، ۳۳۹، ۳۵۹، ۳۸۸،

بخش اسلامی و علوم شرقی دانشگاه

پنجاب / ۲۲۸

بزرگان اقوام افغانستان / ۵۱۴

بلدیه هرات / ۱۵۴

بنیاد بین‌المللی زبان فارسی - تاجیکی

۳۶۷ /

بنیاد فرهنگ تاجیکستان / ۴۹۹

بنیاد فرهنگ و تمدن افغانستان / ۱۵۸

بنیاد فرهنگی سینا / ۴۱۲

پ

Pedagogtexnikomi Talabalar

Komitesi / 556

ت

تحریک اسلامی افغانستان / ۶۷۷

تحریک خلافت المسلمون / ۵۸۳

ج

جبهات شهید افضلی / ۵۶۳

جبهه متحد انقلاب انشعابی / ۶۹

جبهه ملی نجات افغانستان / ۲۴۵، ۶۲۹

جبهه نظامی اسلامی افغانستان / ۶۴۶

جماعت الدعوت الی القرآن والسنة

افغانستان / ۳۲۱

جمعیت اسلامی افغانستان / ۷۲، ۱۰۱،

۱۰۳، ۱۴۵، ۱۸۶، ۱۸۹، ۲۴۰، ۲۴۱،

۲۶۰، ۲۶۲، ۳۳۶، ۳۳۷، ۴۰۲، ۴۳۴،

دانشکده علوم سیاسی / ۲۸۱
 دانشگاه بلخ / ۱۵۲
 دانشگاه جنگ / ۵۶۱
 دانشگاه کابل / ۵۶، ۱۳۲، ۲۴۹، ۳۰۳
 ۳۶۸، ۴۱۶، ۴۷۹، ۴۸۰
 دانشگاه لبنان / ۳۱۲
 دعون داعیون الی الخیر به امیران و سران
 اقوام / ۳۰۷
 دعوت انقلابی اسلامی افغانستان / ۲۹۹
 دولت جمهوری افغانستان / ۲۵۰

ر

رادیو پاکستان - بخشی فارسی / ۴۵۳
 رادیو - تلویزیون افغانستان / ۲۰
 رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران -
 ابوظبی / ۶۹۳
 رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران -
 باکو / ۶۹۹، ۷۰۵
 رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران -
 پکن / ۷۱۳
 رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران -
 تاجیکستان / ۷۰۹
 رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران -
 دهلی نو / ۵۲۲، ۶۹۶
 رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران -
 قزاقستان / ۷۰۸
 رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی

۴۰۹، ۴۲۳، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۵، ۴۳۶
 ۵۲۵، ۶۲۱، ۶۳۳، ۶۵۳
 حزب الله افغانستان / ۴۶۴
 حزب توده ایران / ۳۳۴
 حزب دموکراتیک خلق افغانستان / ۲۴۶
 ۲۸۵، ۳۰۰، ۳۲۹، ۵۸۱، ۶۷۲
 حزب رستاخیز / ۶۸
 حزب کمونیست افغانستان / ۶۱۹
 حزب مترقی دمکرات افغانستان / ۵۹۹
 حزب ملی دموکراتیک / ۶۷
 حزب وحدت اسلامی افغانستان / ۷، ۱۰۲
 ۱۴۳، ۱۹۱، ۱۹۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۳۷
 ۲۷۵، ۲۹۱، ۲۹۲، ۳۰۵، ۴۱۱، ۴۱۳
 ۴۶۲، ۴۷۱، ۵۴۵، ۶۶۴، ۶۶۶
 حزب وطن / ۱۳، ۱۸۵، ۶۷۰

خ

خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران -
 راولپندی / ۷۱۱
 خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران -
 کراچی / ۶۹۴
 خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران -
 لاهور / ۷۱۲

د

دانشجویان ایرانی دانشگاه‌های بیروت
 ۱۰۹ /

- ایران - اسلام آباد / ۷۱۰
 رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی
 ایران - ترکمنستان / ۶۹۸
 رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی
 ایران - داکا / ۷۱۵
 رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی
 ایران - عشق آباد / ۷۱۴، ۷۰۰
 ریاست اطلاعات و کلتور هرات / ۱۱۵
 ریاست انتشاراتی انیس / ۵۴۷
 ریاست عمومی سره میاشت / ۴۷۲، ۳۹۴
 ریاست عمومی مطبوعات حکومت موقت
 مجاهدین افغانستان / ۶۰
 ریاست کلتور و هنر آمریت فرهنگ مردم
 ۵۰۳ /
 ریاست مبارزه با بیسوادی / ۴۰۳
 ریاست مستقل مطبوعات / ۸۳
 ریاست ملکی هوایی افغانستان / ۶۸۸
- س**
 سازمان آزادببخش اسلامی افغانستان / ۴۶۵
 سازمان اسلامی زنان افغانستان / ۶۴۴
 سازمان انقلابی زحمتکشان افغانستان
 (سازا) / ۶۱۴
 سازمان پیشاهنگان افغانستان / ۳۸۲، ۲۱۵
 سازمان جوانان / ۲۵۴
 سازمان جوانان و شورای پیشاهنگی لنین
 ۲۶۷ /
- سازمان جهانی مجاهدین اهل سنت / ۵۷
 سازمان دانشجویی فریاد هند / ۳۸۳
 سازمان دموکراتیک جمهوری افغانستان
 ۳۸۲، ۲۱۵ /
 سازمان دموکراتیک جوانان افغانستان / ۳۱۴
 سازمان دموکراتیک زنان افغانستان / ۳۵۸،
 ۶۱۱
 سازمان رهایی / ۳۵۱
 سازمان سوسیال دموکرات های افغانستان
 ۹۳ /
 سازمان محصلین و دانشجویان ایرانی مقیم
 هند / ۵۶۵
 سازمان مهاجرین مسلمان افغانستان / ۵۰۶
 سازمان نجات وطن ایران / ۶۶۸
 سازمان نصر افغانستان / ۱۹۸، ۲۰۹، ۵۰۹
 سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران -
 پیشاور / ۶۹۲
 سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران -
 لاهور / ۷۰۲، ۷۰۱
- سفارت اتحاد جماهیر شوروی سابق در
 کابل / ۲۵۳
 سفارت جمهوری اسلامی ایران - آنکارا
 ۶۹۵ /
 سفارت جمهوری اسلامی ایران - ازبکستان
 ۶۹۷ /
 سفارت جمهوری اسلامی ایران - بانکوک
 ۷۰۴ /

شورای ائتلاف اسلامی افغانستان / ۶۴۰

شورای پناهندگان ایرانی در ترکیه / ۱۶۱

شورای پناهندگان و آوارگان ایرانی - پاکستان

/ ۲۰۲

شورای ثقافتی جهاد افغانستان / ۸۰

شورای جانبازان انقلاب اسلامی / ۲۸۷

شورای رهروان فرهنگ انقلابی مردم / ۴۹۱

شورای زینبیه ولایتی کابل / ۵۸۴

شورای علمای جهادی افغانستان / ۴۶۰

شورای فرهنگی اسلامی افغانستان / ۶۳۶

شورای فرهنگی ولایت بلخ / ۱۹۳

شورای فرهنگی ولایت سمنگان / ۵۷۹

شورای متحد دفاع از حق تعیین سرنوشت

ملیت‌ها / ۲۱۰

شورای مرکزی اتحادیه‌های صنفی / ۵۳۰

شورای مهاجرین و مجاهدین مسلمان

افغانستان / ۸۱

شورای همبستگی مهاجرین افغانستان

/ ۶۸۵

ع

عده‌ای از دانشجویان ایرانی مقیم هند / ۵۲۴

ف

فرقه دمکرات آذربایجان / ۱

فرقه دموکراتیک ایران / ۲

سفارت جمهوری اسلامی ایران - توکیو

/ ۷۰۳

سفارت جمهوری اسلامی ایران - جاکارتا

/ ۷۰۶

سفارت جمهوری اسلامی ایران - دهلی نو

/ ۷۰۷

سفارت کبرای دولت افغانستان / ۶۱۲

سینمای کابل / ۶۴۹

ش

شرکت تبلیغات نساجی / ۹۴

شرکت تولیدی بازرگانی کاسپین با

مسئولیت محدود / ۳۴۷

شرکت مرکانتیل هاوس / ۲۴۴

شعبه ایران حزب کمونیست ترکمنستان

/ ۲۷۰

شوراهاى ملی / ۴۳۱

شورای اتحاد جبهه صلح افغانستان / ۴۶۳

شورای اسلامی قضاوت علما، مجاهدین و

مهاجرین افغانستان / ۱۳۷

شورای اسلامی مردم افغانستان / ۲۹۰

شورای اسلامی همبستگی اقوام و

ملیت‌های افغانستان / ۵۸۸

شورای انقلابی اتفاق اسلامی افغانستان

/ ۱۸۷

شورای انقلاب اسلامی ولایت وردک

/ ۵۱۷

ق

- قرارگاه جندالله ولایت کابل / ۶۳۱
 قرارگاه حضرت محمد رسول الله (ص)
 ۶۴۳ /
 قرارگاه غلام محمد نیازی / ۳۳۸
 قوای مسلح جمهوری اسلامی افغانستان
 ۳۸۹ /
 کمیته حزبی ولایتی و ولایت فاریاب / ۴۹۰
 کمیته حزبی ولایتی و ولایت فراه / ۴۰۸
 کمیته حزبی ولایتی و ولایت هرات / ۳۹
 کمیته حزبی ولایتی و ولایت هلمند / ۶۸۳
 کمیته حزبی و ولایت تخار / ۲۳۰
 کمیته دانشجویان ایرانی مقیم استانبول
 ۴۳۹ /

ک

- کانون ترجمه غزالی / ۲۳۳
 کانون دوستداران مولانا / ۶۱۸
 کانون علمی، فرهنگی مولانا جامی / ۶۴
 کانون فرهنگی حکیم ناصر خسرو بلخی
 ۵۵۰، ۲۷۳ /
 کانون فرهنگی رهبر شهید / ۴۷۵
 کتابخانه‌های عامه کمیته دولتی کلتور / ۵۳۵
 کمیته آشتی ملی جمهوری دموکراتیک
 افغانستان / ۳۶۰
 کمیته امدادی خراسان / ۴۵۴
 کمیته جانبداری از افغانستان و انتخابات
 آزاد / ۲۹۵
 گروه ابومسلم خراسانی / ۳۲
 گروه ترقی خواه هزاره / ۵۷۸
 گروه توحیدی قیام مستضعفین / ۴۹۵
 گروه جوانان و دانشجویان دمکرات ایران
 در هند / ۴
 گروه زبان و ادبیات دری آکادمی علوم
 ۴۰۰ /

گ

- کمیته حزبی ولایتی و ولایت ننگرهار / ۶۵۰
 کمیته حزبی ولایتی و ولایات جوزجان
 ۲۵۵ /
 کمیته حزبی ولایتی و ولایت پروان / ۱۷۸
 کمیته حزبی ولایتی و ولایت سمنگان
 ۴۰۰ /

مرکز تحقیقات جهاد افغانستان / ۵۱۹
مرکز تربیتی و تعلیمی زنان مسلمان
افغانستان / ۱۴۷

مرکز تعلیمی و فرهنگی خواهران / ۲۰۴
مرکز تعاون افغانستان / ۱۷، ۲۳۵، ۴۵۸
مرکز دعوت و ثقافت اسلامی / ۱۲۱

مرکز کلتوری آمریکا / ۷۷
مرکز کلتوری عرفان / ۳۷۵
مرکز مطالعات افغانستان / ۱۲

مسجد شریف محمدیه / ۱۳۵
مکتب توحید افغانستان / ۱۴۹
مؤسسه انتشاراتی انیس / ۳۶۴، ۳۲۸

مؤسسه انتشاراتی دیوی / ۳۳۰
مؤسسه انتشاراتی هیواد / ۶۹۰
مؤسسه انسداد مواد مخدره افغان / ۴۴

مؤسسه تربیت افکار ریاست مستقل
مطبوعات / ۱۹۷
مؤسسه ترجمه و انتشارات المامون / ۲۸۳

مؤسسه سهار / ۴۰۵
مؤسسه فرهنگی رسول اکرم (ص) / ۲۲۷،
۶۲۳

مؤسسه مبارزه با اعتیاد مخدره / ۳۶۳
مؤسسه همتا / ۲۶۶
مؤسسه همدرد دواخانه / ۶۸۶

ن

نظارت معارف جمهوریت مختار

افغانستان / ۲۹۸
گروه ساما / ۶۳۲

ل

لجنه علمای افغانستان / ۴۹۴

م

مجاهدین ولایت کندز / ۴۱۰
مجاهدین و مهاجرین مخلص کشور / ۳۷۳
مجتمع فرهنگی رسالت / ۱۴۸

مجلس مذاکره علمیه اسلامی / ۷۴
محاذ ملی اسلامی افغانستان / ۵۷۳
محصلین و طلبه مسلمان افغانستان / ۵۲۱

محصلین هزاره کویت / ۱۱۷
مدرسة الواعظین / ۶۶۰
مدرسه وحدت / ۴۲۴

مدیریت اطلاعات و کلتور فاریاب / ۳۸۰
مدیریت اطلاعات و کلتور ولایت قندهار
/ ۴۶۸

مدیریت اطلاعات و کلتور ولایت کندز
/ ۵۴۳
مدیریت مطبوعات ولایت بغلان / ۳۵

مرستون / ۱۳۴
مرکز اطلاعات مجاهدین افغانستان / ۸۶،
۵۶۸، ۹۲

مرکز اطلاعاتی افغان / ۸۲

مرکز بین‌المللی تحقیقات کوشانی / ۲۲۹

تاجیکستان / ۳۵۳

نماینده‌گی حوزه جنوب غرب افغانستان

۳۳۱ /

نماینده‌گی سازمان ملل / ۲۶

نهضت اسلامی افغانستان / ۵۳، ۲۵۶

نهضت اسلامی زنان افغانستان / ۶۰۴

نهضت وطن پرستان آزادیخواه / ۶۵۱

و

وحدت اسلامی قوم استکزی / ۲۲۲

وحدت تنظیم‌های ملی اسلامی افغانستان

۸۹ /

وزارت ارشاد دولت موقت مجاهدین

افغانستان / ۲۳۹

وزارت اطلاعات و انتشارات دولت پاکستان

۶۸۱، ۳۹۲ /

وزارت اطلاعات و کلتور افغانستان / ۵۰۰

۵۰۳، ۵۳۶، ۵۴۲، ۵۴۴، ۵۵۹، ۶۸۷

وزارت امور قبایل و اقوام / ۴۸۶، ۶۰۲

وزارت انرژی برق افغانستان / ۱۱۴

وزارت تجارت افغانستان / ۹۸

وزارت تحصیلات عالی و مسلکی / ۶۷۲

وزارت جنگ / ۵۷۱

وزارت دعوت و ارشاد دولت موقت

اسلامی افغانستان / ۸۷، ۱۶۲، ۴۴۶

وزارت دفاع افغانستان / ۵۸، ۲۸۶، ۳۲۳

۴۴۸، ۳۶۲

وزارت زراعت / ۵۳۷

وزارت صحیه [بهداشت] / ۱۹۴، ۳۴۹

۳۵۰، ۴۴۷، ۵۷۰

وزارت عدلیه / ۵۰۸، ۵۱۶

وزارت عودت کننده [مهاجرین] / ۴۵۷

وزارت فوائد عامه / ۱۶۰

وزارت کشور جمهوری دموکراتیک

افغانستان / ۲۶۸

وزارت مالیه افغانستان / ۱۳۳، ۳۶۱، ۶۶۲

وزارت مخابرات افغانستان / ۱۳۸

وزارت معادن و صنایع / ۵۹۱

وزارت معارف افغانستان / ۳۰، ۴۷، ۱۳۰

۱۵۷، ۱۸۴، ۲۳۶، ۳۵۴، ۴۷۴، ۵۴۸

۵۹۴، ۶۰۰، ۶۲۶

وزارت معارف تاجیکستان / ۳۱۱

ه

هفته‌نامه کابل / ۳۷۶

هیئت مذهبی آمریکایی لوری / ۴۸

ی

یونایتد پبلیکیشنز / ۲۴، ۴۳۸

کتابنامه

الف. کتاب‌ها و مقاله‌ها

ب. نشریات

الف. کتاب‌ها و مقاله‌ها

۱. اخبارنویسی فارسی در هند / مهدی خواجه پیری. هندوستان : مرکز تحقیقات فارسی رایزنی فرهنگی ج.ا.ا. هند، ۳۰ آذر ۱۳۶۷ ش.
۲. ادبیات فارسی در تاجیکستان / یروژی بجکا. مترجمان : محمود عبادیان، سعید عبانژاد هجران دوست. مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی بین‌المللی، ۱۳۷۲ ش.
۳. اسناد و پژوهشهای تاریخ سازمانهای سوسیالیستی و کمونیستی در ایران (ج ۳) / حمید احمدی. آذربایجان - باکو، ۱۹۱۷ م.
۴. افغانستان / علیرضا علی‌آبادی. تهران: انتشارات وزارت خارجه، ۱۳۷۲ ش.
۵. انیس و یاران او (نگاهی به شکل‌گیری روزنامه انیس) / بصیر احمد حسین زاده. آمده در: فصلنامه دُردری، چاپ مشهد، سال دوم، ش ۶ - ۸، تابستان - زمستان ۱۳۷۷ ش.
۶. ایران‌شناسی در پاکستان (مجله‌های فارسی در پاکستان) / شهریار نقوی. آمده در: مجله وحید، چاپ تهران، سال سوم، ش ۱۱ (پیاپی ۳۵)، آبان ۱۳۴۵ ش.
- Baku Documents/Touraj Atabaki.Solmazrustamova-Toweidi, tauris Academic Studies I.B.Tauris Publishers. London. Newyork, May 1995.*
۸. بنیادگذار مطبوعات معاصر / عزیز آسوده، آمده در: فصلنامه دُردری، چاپ مشهد، سال دوم، ش ۶ - ۸، تابستان - زمستان ۱۳۷۷.
۹. پیدایش روزنامه و نقش آن در تحولات سیاسی و ادبی / احمد خاتمی. آمده در: ماهنامه خبری رها، چاپ سوئد، سال اول، ش ۱، آبان ۱۳۷۶.
۱۰. پیشینه مطبوعات افغانستان / محمد آصف فکرت هروی. آمده در: پژوهشنامه تاریخ مطبوعات ایران، چاپ تهران، سال اول، ش ۱، ۱۳۷۶ ش.
۱۱. تاریخ انتشار جراید فارسی در هند (۳) / شاهپور نریمانی زاده. آمده در: مجله وحید، چاپ تهران، سال دوازدهم، ش ۴.

۱۲. تاریخ انتشار روزنامه‌های فارسی در هند / شاهپور نریمانی زاده. آمده در: مجله رازی، سال دوم، ش ۲، خرداد ۱۳۵۷ ش.
۱۳. تاریخ تحلیلی مطبوعات ایران / استاد محیط طباطبایی. موسسه انتشارات بعثت، زمستان ۱۳۶۶.
۱۴. تاریخ جراید و مجلات ایران (ج ۳) / محمد صدرهاشمی. چاپ دوم: اصفهان، انتشارات کمال (ج ۱: ۱۳۶۳)، (ج دوم، سوم، چهارم: ۱۳۶۴).
۱۵. تاریخچه مطبوعات شبه قاره / ام.اس. ناز. مترجمین: فرحت حسین مهدوی - انجم حمید. پاکستان، شهریور ۱۳۷۴ ش.
۱۶. تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان (ج ۱): پیدایش / ناصرالدین پروین. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۷ ش.
۱۷. تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت (ج ۲) / ادوارد براون، ترجمه: محمد عباسی. تهران: کانون معرفت، ۱۳۳۷ ش.
۱۸. تاریخ و روزنامه‌نگاری افغانستان / محمد حلیم تنویر. هلند: انستیتوت تحقیقات و بازسازی افغانستان در هلند، جدی ۱۳۷۸ ش.
۱۹. جراید فارسی در هند و تاریخ انتشار آن (۲) / شاهپور نریمانی زاده. آمده در: مجله وحید، چاپ تهران، سال دوازدهم، ش ۳، (قسمت چهارم و پنجم) / سال دوازدهم، ش ۵ و ۶.
۲۰. دانشنامه ادب فارسی (ج ۳): ادب فارسی در افغانستان / به سرپرستی: حسن انوشه. تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، بهار ۱۳۷۸ ش.
۲۱. رکن چهارم (بررسی مطبوعات آزاد افغانستان در دهه قانون اساسی ۵۲ - ۱۳۴۳) / لوئیس دیویری. برگردان: علی احمد راسخ. آمده در: فصلنامه دُردری، چاپ مشهد، سال دوم، ش ۶ - ۸، تابستان - زمستان ۱۳۷۷ ش.
۲۲. روزنامه‌نگاری فارسی در شبه قاره / محمود هاشمی. آمده در: دانش (فصلنامه رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران - اسلام آباد)، ش ۱۷ - ۱۸، بهار و تابستان ۱۳۶۸ ش.
۲۳. روزنامه‌های ایران (از آغاز تا سال ۱۳۲۹ ه. ق) / ه.ل. رابینو. ترجمه و تدوین: جعفر خمami زاده، تهران: انتشارات اطلاعات، ۱۳۷۲ ش.
۲۴. زبان و ادب فارسی در جهان / شعبان آزادی کناری. آمده در: نامه پارسی، چاپ تهران، سال دوم، ش ۲، تابستان ۱۳۷۶ ش.

۲۵. ژاپن در حبل‌المتین (بخش اول) / هاشم رجب‌زاده. آمده در: ایران‌شناسی، چاپ امریکا، سال هشتم، ش ۲، تابستان ۱۳۷۵ ش. (بخش دوم)، ش ۳، پاییز ۱۳۷۵ ش.
۲۶. سالهای تپش و رویش / حمزه واعظی. آمده در: فصلنامه دُردری، چاپ مشهد، ش ۶ - ۸، تابستان - خزان و زمستان ۱۳۷۷ ش.
۲۷. سیر ارتباطات اجتماعی در ایران / حمید مولانا. چاپ: تهران، انتشارات دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی، ۱۳۵۸.
۲۸. سیر ژورنالیسم در افغانستان (ج ۱) / محمد کاظم آهنگ. باهتمام: ق. عارفی. افغانستان - کابل: انجمن تاریخ و ادب افغانستان آکادمی، ۱۳۴۹ ش.
۲۹. شناسنامه احزاب و جریانات سیاسی افغانستان / بصیر احمد دولت‌آبادی. قم، ۱۳۷۲ ش.
۳۰. شناسنامه افغانستان / بصیر احمد دولت‌آبادی. قم، ناشر: مؤلف، ۱۳۷۱ ش.
۳۱. شناسنامه مطبوعات ایران / مسعود برزین. تهران: انتشارات بهجت، پاییز ۱۳۷۱ ش.
۳۲. الفری و درة النجف نخستین نشریات فارسی چاپ نجف اشرف (۱۳۲۷ - ۱۳۲۸ ه. ق.) / معین‌الدین محرابی. آمده در: فصلنامه رسانه، چاپ تهران، سال یازدهم، ش ۱، بهار ۱۳۷۹ ش.
۳۳. فارسی در دوره کمپانی شرکت هند شرقی / سید محمد عبدالله. ترجمه: انجم حمید. آمده در: مجله دانش، ش ۲۶، تابستان ۱۳۷۰ ش.
۳۴. فهرست کتب و نشریات شیعیان افغانستان (از سال ۱۳۵۳ تا ۱۳۴۷ ش) / حاج کاظم یزدانی. آمده در: فصلنامه سراج، چاپ قم، سال دوم، ش ۷، بهار ۱۳۷۵ ش.
۳۵. فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی (ج ۱) / مشهد: کتابخانه آستان قدس رضوی، ۱۲ فروردین ۱۳۶۱ ش.
۳۶. فهرست مجله‌های فارسی از ابتدا تا سال ۱۳۲۰ / گردآوری: مرتضی سلطانی. تهران: دانشگاه تهران، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، ۱۳۵۶ ش.
۳۷. فهرست مجله‌های موجود در کتابخانه ملی ایران / تهیه و تنظیم: بیژن سرتیپ‌زاده. با همکاری کبری خداپرست. وزارت فرهنگ و هنر، ۱۳۵۷ ش.
۳۸. کارنامه استاد صدرالدین عینی / کمال ص. عینی. تاجیکستان - دوشنبه: نشریات عرفان، ۱۹۷۸ م.
۳۹. کارنامه و روزگار ایرانیان مهاجر در قفقاز (۱۹۰۰ - ۱۹۲۰ م) / محمدحسین خسروپناه. آمده در: نگاه‌نو، چاپ تهران، ش ۴۳، زمستان ۱۳۷۸ ش.
۴۰. مطبوعات ترکمنستان و توسعه ملی و هویت جویی فرهنگی / تاج محمد کاظمی. مرکز پژوهشهای

بنیادی، بهار ۱۳۷۵ ش.

۴۲. مطبوعات و روشنفکران (گفتگو با محمد اسماعیل اکبر) / آمده در: فصلنامه دُردری، چاپ مشهد، سال دوم، ش ۶ - ۸، تابستان ۱۳۷۷ ش.

۴۳. معرفی برخی نشریات افغانستان / چنگیز پهلوان. آمده در: ارج نامه ایرج [افشار] (ج ۲) / به کوشش: محسن باقرزاده. چاپ اول: تهران، انتشارات توس، ۱۳۷۷ ش.

۴۴. معرفی روزنامه‌ها، جراید، مجلات افغانستان / مایل هروی. افغانستان - کابل، اسد ۱۳۴۱ ش.

۴۵. معرفی کتاب (مجموعه اول): کتابشناسی کتابهای فارسی منتشره در خارج از کشور ۱۳۵۷ تا ۱۳۷۱ به ضمیمه: معرفی جراید و مطبوعات فارسی در خارج از کشور / معین الدین محرابی. چاپ اول: آلمان - کلن، فهرست نگاری آثار و نوشته‌های فارسی در خارج از کشور، ۱۳۷۱ ش.

۴۶. نگاهی بر ایرانیان مقیم کرانه‌های جنوبی خلیج فارس / تهران: اداره کل امور رسانه‌ها - سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، مرداد ۱۳۷۷ ش.

۴۷. نگاهی گذرا به تاریخ مطبوعات افغانستان ۱۹۹۲ - ۱۷۴۷ م / میرمحمد یعقوب مشعوف. آمده در: فصلنامه دُردری، چاپ مشهد، سال دوم، ش ۶ - ۸، تابستان ۱۳۷۷ ش.

۴۸. نمایه مطبوعات افغانستان / تهیه و تدوین: میر محمد یعقوب مشعوف، عوضی علی اعتمادی، بصیر احمد حسین‌زاده. آمده در: فصلنامه دُردری، چاپ مشهد، سال دوم، ش ۶ - ۸، تابستان ۱۳۷۷ ش.

۴۹. وسایل ارتباط جمعی جمهوری دموکراتیک افغانستان / جلیل دانش. افغانستان: نشرات اتحادیه ژورنالیستان، عقرب [آبان] ۱۳۶۴ ش.

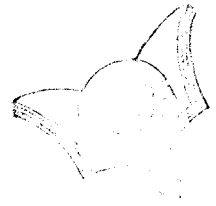
۵۰. یادآرز شمع مرده یادآر (علی اکبر دهخدا) / آمده در: آرش، چاپ: فرانسه، ش ۲، اسفند ۱۳۶۹.

ب. نشریات (۱)

آذربایجان؛ آذربایجان شوروی امروز؛ آزاد افغانستان؛ آواز حوت؛ آوای مهاجر؛ آهنگ؛ اتحاد اسلامی؛ اتفاق اسلام؛ اخوت؛ اذان مجاهد؛ مجله اردو؛ ارشاد؛ ازبکستان شوروی امروز؛ افغان جهاد؛ افغانستان؛ اقبالیات؛ امروز ما؛ انیس؛ اورنگ هشتم؛ بزم شوق؛ بشارت؛ بعثت؛ بلاغ؛ بلخ؛ بنیاد؛ بنیاد ادب؛ بولتن اخبار فرهنگی امارات عربی متحده؛ بولتن اخبار مهم فرهنگی - اجتماعی مطبوعات کراچی؛ بولتن اقتصادی؛ بولتن تحلیل و خبر؛ بولتن خبر و نظر؛ بولتن خبری رایزنی فرهنگی ایران در ترکمنستان؛ بولتن خبری شورای پناهندگان ایرانی در ترکیه؛ بولتن خبری وزارت دعوت و ارشاد اسلامی افغانستان؛ بولتن سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران - پیشاور؛ بولتن مطبوعات جمهوری آذربایجان؛ بولتن مطبوعاتی فرهنگی - اجتماعی / بولتن نگاهی به اخبار و رویدادهای شیعیان پنجاب؛ بولتن نگاهی به جراید استان پنجاب؛ بیاض؛ البیان؛ بیدار؛ بیرق عدالت؛ پارس؛ پاکستان مصور؛ پامیر؛ پرسپولیس؛ پژوهش و توسعه؛ پل ابریشم؛ پیام؛ پیام اتفاق؛ پیام توحید؛ پیام جهاد؛ پیام زن؛ پیام شورا؛ پیام شهداء؛ پیام مادر؛ پیام مجاهد؛ پیام ملیت‌ها؛ پیام نو؛ پیغام؛ پیوند؛ تخارستان؛ ترجمه؛ تعاون؛ تفاهم؛ جبهه جهاد؛ جنگ غرjestان؛ جوزجانان؛ جهاد؛ جهاد افغان؛ جهان آزاد؛ چشم‌انداز؛ چشمه؛ حجت؛ حرم؛ حقیقت انقلاب ثور؛ خاوره؛ خبرنگار بشارت؛ خبرنگار رایزنی فرهنگی ایران - باکو؛ خبرنگار رایزنی فرهنگی ایران - قزاقستان؛ خبرنگار رویدادهای اندونزی و سنگاپور؛ خبرنگار علمی؛ خبرنگار نگاهی به مطبوعات تاجیکستان؛ خبرنگار وحدت اسلامی؛ خواهران؛ خواهر، برادر، سلام؛ خورشید خاور؛ خون و پیام؛ دانش؛ درة النجف؛ دریا؛ دریخ؛ راه اسلام؛ راه حسین علیه السلام؛ روابط فرهنگی هند و ایران؛ روشنائی؛ زن افغان؛ ژوندون؛ سامان؛ سپیده؛ سرباز؛ سهار؛ سیما؛ سیمای فرهنگی لاهور؛ سیمای وحدت؛ شاهد؛ شریعت؛ شوخک؛ شهادت؛ شهر؛ شیپور؛ شیراز؛ صبح آیندگان؛ صبح امید؛ صبح پیروزی؛ صداقت؛ صدای روستا؛ صفحه نو؛ صلح؛ ظفر؛ طالبان و مطبوعات جهان؛ طلوع افغان؛ طلوع

۱. نشریاتی که ذکر آنها رفته، برخی فقط یک شماره و برخی دیگر شماره‌های پراکنده آن مورد مطالعه قرار گرفته است.

سبز؛ طلوع وحدت؛ عصری برای عدالت؛ عفاف؛ غرjestان؛ فانوس؛ فتوت؛ فروغ؛ فروغ انقلاب؛ فرهنگ آریانا؛ فرهنگ مردم؛ فریاد عصر؛ قسط؛ قلم؛ قند پارسی؛ کابل؛ کوثر؛ کوثر حزب وحدت اسلام افغانستان؛ ماهنامه فرهنگی چین؛ مجاهد؛ محاذ؛ مسئولیت زن مسلمان؛ مصلحت؛ المومنات؛ میثاق خون؛ میزان؛ میهن؛ نامه دوستی؛ نای؛ نجات؛ ندای اسلامی؛ ندای حق؛ ندای عدالت؛ النور؛ نوید بامداد؛ وحدت اسلامی؛ وحدت اسلامی (پاکستان)؛ وطن؛ وفا؛ هلال؛ همایش؛ همبستگی؛ هیواد.

تاسیس ۱۳۷۶
اندر تخصصی ایران